TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ

(DİNLER TARİHİ) ANABİLİM DALI

# YAHUDİLİKTE 613 MİTSVOT:

# İBN MEYMUN ÖRNEĞİ

**Tezli Yüksek Lisans Tezi**

**KÜBRA GÜNEŞ**

**ANKARA-2022**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ**

**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ**

**(DİNLER TARİHİ) ANABİLİM DALI**

# YAHUDİLİKTE 613 MİTSVOT:

# İBN MEYMUN ÖRNEĞİ

**Tezli Yüksek Lisans Tezi**

**KÜBRA GÜNEŞ**

**Tez Danışmanı**

**Doç. Dr. YASİN MERAL**

**ANKARA-2022**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ**

**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ**

**(DİNLER TARİHİ) ANABİLİM DALI**

# YAHUDİLİKTE 613 MİTSVOT:

# İBN MEYMUN ÖRNEĞİ

**Tezli Yüksek Lisans Tezi**

**Tez Danışmanı**

**Doç. Dr. YASİN MERAL**

**TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ**

| **Adı ve Soyadı** | **İmzası** |
| --- | --- |
| **1- Prof. Dr. Durmuş ARIK** | |
| **2- Doç. Dr. Yasin MERAL (Danışman)** | |
| **3- Dr. Öğr. Üyesi Fatma Seda ŞENGÜL** | |

**Tez Savunması Tarihi**

**16.12.2022**

**T.C.**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ**

**Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,**

**Doç. Dr. Yasin MERAL danışmanlığında hazırladığım "Yahudilikte 613 Mitsvot: İbn Meymun Örneği (Ankara 2022)" adlı yüksek lisans ☒ - doktora/bütünleşik doktora ☐ tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.**

**16.12.2022**

**Kübra GÜNEŞ**

# İÇİNDEKİLER

# KISALTMALAR

| | |
|---|---|
| **bkz.** | : Bakınız |
| **c.** | : Cilt |
| **çev.** | : Çeviren |
| **ed.** | : Editör |
| **MÖ.** | : Milattan Önce |
| **MS.** | : Milattan Sonra |
| **ö.** | : Ölüm Tarihi |
| **s.** | : Sayfa |
| **ss.** | : Sayfadan Sayfaya |
| **Çoğ.:** | : Çoğul |
| **vb.:** | : Ve Benzeri |

# ÖNSÖZ

Her dinin kutsal kitapları içinde ahkâm ifadeleri ya da başka bir ifadeyle emir ve yasaklar bulunmaktadır. Din âlimleri kutsal kitaplardaki ahkâmı ortaya koymak maksadıyla çeşitli eserler telif etmişlerdir. Yahudi dinî literatüründe Tevrat'taki ahkâmı ifade etmede *mitsvot* (emir ve nehiyler) terimi yaygın olarak kullanılmaktadır. Günümüzdeki Yahudi inanışa göre Musa'ya verilmiş 613 *mitsvot* vardır. Emir ve nehiylerin 613 sayısıyla ifade edilmesinin kökeni Talmud'a dayanmaktadır ve bunların nelerden oluştuğu tartışmalıdır. Tevrat içinde 613 emir ve nehyi belirleme gayretinde bulunmuş Yahudi âlimler arasında Şimon Kayyara (9. yy.), Saadya Gaon (ö. 942), Samuel b. Hofni Gaon (ö. 1013), Hefets b. Yatsliah (10. yy.) gibi isimler zikredilebilir. 613 *mitsvot*u belirleme noktasında özellikle Musa b. Meymun'un (ö. 1204) *Sefer ha-Mitsvot* adlı eseri diğerlerine nazaran ön plandadır.

"Yahudilikte 613 *Mitsvot*: İbn Meymun Örneği" başlıklı tez çalışmamız giriş ve üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tezin yazılma prensipleri çerçevesinde konunun amacı ve problemi ele alınmış ve konunun hangi metotlar ve sınırlar çerçevesinde işleneceğinden bahsedilmiştir. Ardından literatür değerlendirmesi yapılmış ve tezde kullanılan birincil ve ikincil kaynaklar tanıtılmıştır. Ayrıca, bu bölümde Yahudilikte hukukun kaynağı olarak Yazılı ve Sözlü Tevrat'tan bahsedilmiştir. Birinci bölümde, Yahudilikte *mitsvot* literatür terminolojisi kapsamında bazı teknik terimler, 613 *mitsvot*un dinî literatürdeki kökeni ve Yahudi âlimlerin 613 emir ve nehiy hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Bu bölümde ayrıca 9-15. yüzyıllar arasında 613 *mitsvot*la ilgili eserlerden de kısaca bahsedilmiştir.

İkinci bölümde, İbn Meymun'un *Sefer ha-Mitsvot* eserinin mukaddimesinde işlediği, Tevrat'taki emir ve nehiyleri belirlemek için geliştirdiği 14 kural incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde, kurallar tarafımızca tematik olarak tasnif edilerek üç alt başlık altında verilmiş ve kuralların diğer araştırmacı ve âlimler tarafından alımlanışına da kısaca

değinilmiştir. Üçüncü bölümde, İbn Meymun'un listesiyle kendisinden önceki âlimlerin 613 *mitsvot* listeleri üç alt başlık altında kıyaslanmıştır. Son olarak ekler bölümünde İbn Meymun'un 14 kuralının ve *Sefer ha-Mitsvot*'taki emir ve nehiy listesinin *Judeo-Arabic* asılları ile *Mişne Tora* ve *Sefer ha-Mitsvot* eserlerindeki emir ve nehiy listesinin mukayeseli tablosu sunulmuştur.

İlim yolunda ve tez sürecinde katkıda bulunan bazı değerli kişi ve kurumlara teşekkür borçluyum. Lisans döneminden itibaren maddi-manevi desteklerini esirgemeyip bana daimî rehberlik eden, danışman hocam Doç. Dr. Yasin Meral'e minnettarım. İbranice öğretip bana değerli zamanını ayıran ve ilmi birikiminden istifade ettiğim Arş. Gör. Rumeysa Bektaş'a müteşekkirim. İngiltere'de bulunduğum zaman bana yabancılık hissettirmeyen ve her konuda yardımcı olan Cambridge Muslim College kurumunun kıymetli yetkilileri Abdul Hakim Murad, Abdallah Rothman ve Mustafa Daniel Edge'e, bana arkadaşlık eden değerli öğrencilerine ve bilhassa Saffiya Gaffar ve Imaan Tarapuri'ye çok teşekkür ederim. Cambridge University Library'e ve bana kaynak desteği sağlayan doktora öğrencisi Engy Moussa'ya da ayrıca müteşekkirim. Kur'an Çalışmaları Vakfı'na burs desteğinden dolayı teşekkür ederim. Selma Doğmaç ve Arş. Gör. Fatmanur İbrahimoğlu'na da kaynak tedarik etmelerinden dolayı teşekkür ederim. Tezin son okumasını yaparak önemli katkılarda bulunan Arş. Gör. Mukadder Sipahioğlu, Arş. Gör. Sema Nur Uzun, Arş. Gör. Gamze Arslan ve Arş. Gör. Safiye Merve Özkaldı'ya müteşekkirim. Son olarak, ömür boyu duacılarım kıymetli aileme en içten şükranlarımı sunarım.

Kübra GÜNEŞ

Ankara, 2022

# GİRİŞ

Yahudi âlimlerin en önde gelenlerinden biri olan Musa b. Meymun, 1138 yılında Kurtuba'da doğumundan ve 1204 yılında Fustat'ta (Mısır) vefatına kadar hayatının tamamını İslam ülkeleri ve Müslümanlar arasında geçirmiştir.[1] İbn Meymun, Fustat'a yerleştiği 1165 yılından itibaren Yahudi hukukuyla ilgili başyapıt olan eserlerini kaleme almaya başlamıştır. Müslüman kültürünün onun üzerindeki etkisi sebebiyle *Mişne Tora* haricindeki diğer eserlerini *Judeo-Arabic* (Arapça) olarak yazmıştır. Öncelikle o, Sözlü Tevrat'ın ilk kaynağı olan Mişna'nın belli kısımlarına açıklamalar yaptığı *Şerhu'l-Mişna* isimli eserini 1168 yılında yazmıştır. Mişna, toplamda altı ana bölüm içerdiğinden dolayı o, her bir bölüm için ayrı mukaddimeler telif etmiştir. Bunlar arasında Sözlü Tevrat'ın Musa'dan başlayarak rabbiler aracılığıyla nakledişini uzunca anlattığı *Zeraim* mukaddimesi ve 13 maddelik iman esasının yer aldığı Mişna'daki *Sanhedrin* risalesine yazdığı mukaddime ön plana çıkmaktadır.

İbn Meymun, bir diğer hukuk eseri olan *Sefer ha-Mitsvot*'u 1170 yılında tamamlamıştır. Bu eser, Tevrat'ı baz alarak hazırladığı 613 *mitsvot* listesi içermektedir. Bu eserin en önemli özelliği emir ve nehyi belirlemede geliştirdiği 14 kurallık metodolojisinin yer almasıdır. İslam Hukuku terimlerine sıkça başvurduğu ve fıkıh usûlünün o dönem için ne denli geliştiğini göstermesi sebebiyle oldukça önemli bir eserdir. Daha sonraları İbraniceye birçok kez çevrilen bu eseri İbn Meymun, *Mişne Tora*'ya hazırlık maksadıyla kaleme almıştır.

İbn Meymun'un hukuk alanında yazdığı en önemli eseri *Mişne Tora*'dır. Bu eseri, 1180 yılında tamamlamıştır. Tevrat hükümlerini derlemeyi *Sefer ha-Mitsvot*'la tamamladıktan sonra 14 bölüme ayırdığı *Mişne Tora*'da Talmud hükümlerinin tamamını

---

[1] İbn Meymun'un hayatıyla ilgili daha detaylı bilgi için bkz. Yasin Meral, *Yahudi Düşüncesinde İslam Algısı* (Ankara: Ankara Okulu, 2017), ss. 69-77.

bir araya getirmiştir. O, her ne kadar Talmud hükümlerini derlese de eserin bölümlemesinde tasarrufta bulunmuştur. Örneğin, Talmud'un ilk bölümü *Zeraim* olup (tohumlar), bu bölümde ziraatle ilgili konular işlenmektedir. Ancak İbn Meymun'un *Mişne Tora* kitabındaki ilk bölümün başlığı İlim Kitabı'dır *(Sefer Mada')* ve bu bölümde Tanrı'ya iman ve putperestlik gibi itikâdî konular ele alınmaktadır. Bunun nedeni *Sefer ha-Mitsvot* eserinde ilk sıralarda yer alan emir ve nehiylerin içeriğinin Tanrı'ya iman etme ve putperestlik olmasıdır.[2]

İbn Meymun'un *Sefer ha-Mitsvot* isimli eseri çerçevesinde Yahudilikte 613 *mitsvot*un yeri ve önemini ele alacağımız bu tez; metot, kapsam ve sınırlılıklar açısından belirli prensipler çerçevesinde hazırlanmıştır. Bu prensipler şunlardır:

## A. Araştırmanın Önemi, Amacı, Kapsam ve Sınırlılıkları

### 1. Araştırmanın Problemi ve Amacı

Türkiye'de Yahudilik çalışmalarıyla ilgili yapılmış olan tezlerde ve basılan kitaplarda Yahudi hukuku alanı kendisine çok az yer bulmuştur. Yahudiliğin tarihi seyir içindeki oluşumu ile Yahudi hukukunun gelişmesi birbirine paralel olarak devam etmiştir. Yahudi hukukunun ana konularından biri 613 *mitsvot*tur. Bu çerçevede, Musa b. Meymun'un Tevrat hükümlerini incelediği *Sefer ha-Mitsvot* isimli eseri yaptığımız çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Çünkü bu eser, Tevrat'ın emir ve yasaklarını incelemesinden dolayı ayrı bir önem arz etmekte ve günümüzde geçerliliğini koruyan 613 *mitsvot* listesini içermektedir. 613 *mitsvot,* İbn Meymun'un yazdığı bu eser üzerinden incelenecektir.

İbn Meymun'un 613 *mitsvot* konusundaki yaklaşımı ve onu diğerlerinden ayıran özelliklerin neler olduğu genel anlamda inceleme konumuzu oluşturmaktadır. *Sefer ha-*

---

[2] İbn Meymun'un diğer eserleriyle ilgili daha fazla bilgi için bkz. Meral, *Yahudi Düşüncesinde İslam Algısı,* ss. 77-96.

*Mitsvot* eserinde İbn Meymun'un 14 kurallık metodolojisinin 613 *mitsvot*u belirlemedeki katkılarının neler olduğu, İbn Meymun'un *Mişne Tora* ve *Sefer ha-Mitsvot* eserlerinde yer alan listeler arasında bir fark olup olmadığı, varsa bunların mahiyetinin ne olduğu çalışmamızın ana problemini oluşturmaktadır. Ayrıca İbn Meymun'un neden böyle bir listeye ihtiyaç duyduğu ve kendisinden önceki âlimleri hangi açılardan eleştirdiği, bu eleştirilerinde tutarlı olup olmadığı ve âlimlerin listelerindeki benzerlik ve farklılıkların tespiti de hedeflerimiz arasındadır.

*Mişne Tora* büyük bir ilgi görse de onu anlamak *Sefer ha-Mitsvot*'u tanımaktan geçmektedir. Çünkü bu eser *Mişne Tora*'nın temel giriş eseridir. Bu bakımdan Yahudiliğin ana konularından biri olan 613 *mitsvot*u çalışmak, İbn Meymun'un *Mişne Tora* adlı hukuk kitabının anlaşılması açısından da önem arz etmektedir.

## 2. Araştırmanın Metodu

Bu tezde, Dinler Tarihi'nin geleneksel araştırma yöntemlerinden deskriptif metot kullanılarak toplanan veriler sunulmuştur. Bu metotla 613 *mitsvot*un genel manada ne zaman ortaya çıktığı, tarih içinde ne tür bir etki yarattığı tanımlanmıştır. Yer yer İslam Hukuku ve geleneğindeki unsurlar verilerek okurun karşılaştırma yapması amaçlanmıştır. Ayrıca 613 *mitsvot* listelerinin oluşturulmasında belirlenen prensipler ve listeler arasındaki benzer ve farklılıklar da ortaya konularak Dinler Tarihi disiplininin bir diğer önemli metodu olan karşılaştırma metodu da kullanılmıştır. Son olarak, birincil doküman sayılan klasik kaynaklar çerçevesinde literal araştırma yöntemlerinden doküman analizine başvurulmuştur.

## 3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

613 *mitsvot* konusunun, çalışma alanı olarak çok geniş bir zaman dilimini ifade etmesi nedeniyle çalışmamızda zamansal açıdan kısıtlama yapılmıştır. Konumuzla ilgili yazılan ilk eserin tarihi göz önünde tutularak *Geonim* dönemi (MS. 7 ve 11. yüzyıllar)

başlangıç olarak belirlenmiştir. İbn Meymun'un eseri ve onun oluşturduğu etkiler dikkate alınarak *Rişonim* dönemi (MS. 11 ve 15. yüzyıllar arası) çalışmamızın bitiş dönemi olarak belirlenmiştir. Tez, bu iki dönem arasındaki zaman dilimi içinde özellikle İbn Meymun öncesi 613 *mitsvot* konusuyla ilgili verilmiş eserler ve bunların aralarındaki farklılıklarla sınırlandırılmıştır. İbn Meymun'un kendisinden sonraki âlimler tarafından alımlanışı, onun 14 kuralının İslam fıkıh usûlüyle olan ilişkisi ve *ta'amey mitsvot (esbâb-ı mitsvot)* gibi konular, başka bir çalışmaya havale edilerek tezin kapsamı dışında bırakılmıştır.

### B. Literatür Değerlendirmesi

Konumuzla ilgili birincil kaynak, Yosef Kafih tarafından İbraniceye çevrilen ve tahkikli edisyonu yapılan İbn Meymun'un 613 *mitsvot*u listelediği *Sefer ha-Mitsvot* (2. Baskı, Kudüs: Mossad Harav Kook, 1994) adlı eseridir. Kafih, eserinde İbn Meymun'un *Judeo-Arabic* metnini bir sütunda, kendi hazırladığı İbranice çevirisini ise ikinci sütunda dipnotlu açıklamalarla vererek eserin okunmasını kolaylaştırmıştır. Her ne kadar *Judeo-Arabic* metin yazım yanlışları ve Tevrat pasajlarına yanlış atıflar yer alsa da eser günümüzde geçerliliği olan önemli bir edisyondur. İbn Meymun'un *Sefer ha-Mitsvot* eserindeki *mitsvot 'ase* (emirler) ve *mitsvot lo ta'ase* (nehiyler) kısımları Charles Chavel tarafından, *The Book of Divine Commandments Volumes I-II* (London: Soncino Press, 1940, 1966) künyesiyle iki cilt halinde İngilizceye tercüme edilmiştir. İbn Meymun'un *Sefer ha-Mitsvot* eserinin baştan sona İbraniceden İngilizceye özenli çevirisi bu eserin tek eksiği mukaddime kısmının çevrilmemiş olmasıdır. Bu eser, İbn Meymun'un mukaddimesindeki 14 kuralı özet şeklinde vermektedir.

Şimon Kayyara'nın *Halahot Gedolot,* ed. Azriel Hildesheimer (Berlin: Itzkowski, 1888) adlı eserinde Vatikan yazmasına göre hazırlanan edisyon kullanılmıştır. Eserin dili İbranice olup, *Halahot Gedolot*'taki her bir Tevrat, Talmud ve diğer Yahudi literatür atıfları okuyucuya sunması hasebiyle oldukça hacmi büyük bir eserdir. Buna ilaveten *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot,* ed. Naftali Hildesheimer, (Kudüs: Mekitsey

Nirdamim, 1986) künyeli eser de *Halahot Gedolot*'un mukaddimesini daha derli toplu olarak verdiğinden tarafımızca diğer esere nazaran daha çok tercih edilmiştir.

Bir diğer birincil kaynağımız Saadya Gaon'a ait olan, Nissim Sabato ve Hayim Sabato kardeşler tarafından *Judeo-Arabic* tahkik ve İbranice çevirisiyle basılan *Kitâbu'ş-Şerâ'i* (Jerusalem: Ben Zvi Institute, 2019) isimli eserdir. Her ne kadar Friedberg Geniza Projesi kapsamında basılsa da alanında uzman olmayan rabbiler tarafından tahkik ve çevirisi yapılan bu eser oldukça hatalıdır. Özellikle *Judeo-Arabic* metin okunamayacak özensizlikte hazırlanmış, yer yer metnin İbranice çevirisinde büyük teknik hatalar tespit edilmiştir. Böylesi önemli bir eserin *Judeo-Arabic* alan uzmanı editörlerin kontrolünden geçmeden basılması da büyük bir hayal kırıklığıdır.

Doktora tezleri arasında yer alan David Sklare'in kitap halinde basılan, *Samuel Ben Ḥofni Gaon and His Cultural World: Texts and Studies* (Leiden: Brill, 1996) künyeli eseri başvurduğumuz bir başka kaynaktır. Bu kitap, Samuel b. Hofni Gaon'un 613 *mitsvot*u listelediği *Kitâb fi'ş-Şerâ'i* isimli eserinin *Judeo-Arabic* metnini içermesinden dolayı bizim için birincil kaynak olarak önem arz etmektedir. Bir diğer kitap olarak basılan doktora tezi, B. Halper'in *A Volume of the Book of Precepts by Hefes b. Yasliah* (Oxford: Oxford University, 1915) künyeli eseridir. Bu eser, Hefets b. Yatsliah'ın 613 *mitsvot* alanında yazdığı *Kitâbu'ş-Şerâ'i* eserinin *Judeo-Arabic* metnini içeren tek eser olmasından dolayı çalışmamız için oldukça önem arz etmektedir. Söz konusu her iki doktora tezine çalışmamızda sıklıkla başvurulmuştur. Ancak Halper'in kitabındaki fragmanlarda Hefets'in mukaddimesi yer almamaktadır. 1961 yılında Moshe Zucker tarafından Hefets'in mukaddimesi keşfedilmiş *Judeo-Arabic* aslı ve İbranice çevirisiyle "Keta'im Hadaşim mi-Sefer ha-Mitsvot le-Rav Hefets Yatsliah", *Proceedings of the American Academy for Jewish Research* 29 (1960-1961), ss. 1-68, künyesiyle makale şeklinde yayınlanmıştır. Keşfedilen bu mukaddimeyle birlikte Halper'in kitabında eksik

olan kısımlar tamamlanmış özellikle Hefets'in eserdeki metodolojisi bu keşif sayesinde anlaşılmıştır.

Yohai Makbili tarafından edisyonu yapılan *Mişne Tora* (Hayfa: The Mishneh Torah Project, 2009) isimli eser, İbn Meymun'un *mitsvot* listelerini kıyaslamada kullandığımız bir diğer önemli kaynaktır. Aynı şekilde Yasin Meral, Büşra Şahin, Safiye Merve Özkaldı, Mukadder Sipahioğlu ve Rumeysa Bektaş tarafından Türkçeye tercüme edilen *İlim Kitabı* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2022) künyeli eser de tezimizin ilgili bölümlerinde başvurduğumuz bir başka önemli kaynaktır. Bu çeviri sayesinde *Mişne Tora*'nın mukaddimesi ve ilk kitabı olan *Sefer ha-Mada'* Türkçeye kazandırılmıştır.

Bir diğer birincil kaynak, Eliezer b. Samuel'in (ö. 1198) *Sefer Yere'im* (Litvanya: Vilna, 1892-1901) künyeli eseridir. 613 *mitsvot* alanında İbn Meymun'dan önce yazılan bu eser toplamda iki ciltten müteşekkil olup bu edisyondaki eserin dizimi kullanışlıdır. Tezimizde yeri geldikçe bu esere müracaat edilmiştir.

Tezimizde 613 *mitsvot* konusuyla ilgili görüş ve değerlendirmelerine yer verdiğimiz Abraham b. Ezra'nın (ö. 1167) İbranice *Yesod Mora ve-Sod Tora*, ed. Josef Cohen & Uriel Simon (Ramat-Gan: Bar-Ilan University, 2007) ve İngilizce çevirisi olan *The Secret of the Torah: A Translation of Abraham ibn Ezra's Sefer Yesod Mora ve-Sod ha-Torah,* çev. H. Norman Strickman (New Jersey: Jason Aronson, 1995) künyeli eserleri kullandığımız başlıca kaynaklardandır.

Çalışmamızda kullandığımız ve konumuzu doğrudan ilgilendiren ikincil kaynakların başında Abraham Hirsch Rabinowitz tarafından kaleme alınan *Taryag* (Jerusalem: Daf-Chen Press, 1967) isimli eser gelmektedir. Bu eser, 613 *mitsvot*un tarihçesini, bu alanda verilen eserlerin özelliklerini incelemesi ve İbn Meymun'un *Sefer ha-Mitsvot* eserini ve 14 kuralı değerlendirmesiyle hacmi küçük ancak niteliği büyük bir eserdir. Bir başka kaynak, Albert Friedberg'in kitap halinde basılmış *Crafting the 613 Commandments* (Boston: Academic Studies, 2013) isimli doktora tezidir. Bu eser 613

*mitsvot* konusuna detaylı bir bakış açısıyla yaklaşırken özellikle İbn Meymun'un *Sefer ha-Mitsvot* eserine yönelik eleştirileri oldukça fazladır. Yer yer İbn Meymun'u haksız bir şekilde eleştirmiş ve ona karşı cephe almış olsa da bize yeni bir bakış açısı kazandırması hasebiyle takdire şayan bir çalışmadır. Ancak Friedberg, İbn Meymun'un *Sefer ha-Mitsvot* eserini orijinal *Judeo-Arabic* olarak değil İbranice ve İngilizce çevirilerinden okumuş ve bu çeviriler üzerinden onu değerlendirmiştir, bu ise ilmî açıdan büyük bir eksikliktir.

Bir diğer ikincil kaynağımız, Marc Herman tarafından kaleme alınan *Systematizing God's Law: Rabbanite Jurisprudence in the Islamic World from the Tenth to the Thirteenth Centuries* (Pennsylvania: The Faculty of Religious Studies, Doktora Tezi, 2016) isimli doktora tezidir. Bu tez, Orta Çağ'da İslam coğrafyasında yaşayan Yahudi âlimlerin Sözlü Tevrat'a olan yaklaşımlarını 613 *mitsvot* konusu üzerinden ele almaktadır. Herman'ın tezinde eserleri orijinal *Judeo-Arabic* nüshalarından okuyup değerlendirdiği ve konuya objektif olarak yaklaştığı göz önünde bulundurulduğunda yaptığı çalışmanın Friedberg'e nazaran daha kıymetli olduğu ifade edilebilir. Yazar aynı zamanda İbn Meymun'un bazı kurallarını incelemekte ancak hepsini ele almamaktadır. Bu eksiklik tezimizle tamamlanmaya çalışılmıştır. Aynı şekilde Herman tarafından kaleme alınan İbn Meymun'un ikinci kuralına yönelik değerlendirmelerini içeren, "What is the Subject of Principle Two?", *AJS Review* 44:2 (2020), ss. 345-367, isimli makalesi de istifade ettiğimiz bir başka çalışmasıdır.

Son olarak başvurduğumuz ikincil kaynak, Ezra Blaustein'in, *Cataloging Revelation: Echoes of Islamic Legal Theory in Maimonides' Sefer ha-Mitsvot [Book of Commandments]* (Chicago: The Faculty of the Divinity School, Doktora Tezi, 2019) isimli doktora tezidir. Çalışmamızın ilgili kısımlarında başvurduğumuz bu önemli doktora tezi, İslam fıkıh usûlünün İbn Meymun'un *Sefer ha-Mitsvot* eseri üzerindeki etkilerini incelemekte ve İbn Meymun'un 14 kurallık metodolojisinin İslam fıkıh

terminolojisine dayandığını iddia etmektedir. Tezimizde yeri geldikçe bu esere de müracaat edilmiştir.

### C. Yahudilikte Hukukun Kaynağı Olarak Yazılı ve Sözlü Tevrat

Yahudi tarihi boyunca *tora* kelimesi anlam genişlemesine uğramıştır.[3] Bu kelime tek başına "yasa, öğreti, hüküm" gibi manalara gelmektedir.[4] Yahudi hukukunun ilk yazılı kaynağı, Tevrat'tır.[5] Tevrat'ın beş kitabı sırasıyla: Yaratılış (*Bereşit*),[6] Mısır'dan Çıkış (*Şemot*), Levililer (*Vayikra*), Sayılar (*Bamidbar*) ve son olarak bu dört kitabın tekrarı ve özeti niteliğinde Yasa'nın Tekrarı'dır (*Dvarim*).[7] Bu beşli tasnif *Musa'nın Tora*'sı olarak bilinmekte ve bu kitapların Musa'ya Sina'da indirildiğine inanılmaktadır.

---

[3] E. P. Sanders, *Jewish Law from Jesus to the Mishnah* (London: SCM Press, 1990), s. 98.

[4] Baki Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat* (İstanbul: Pınar, 2018), s. 52; Shmuel Safrai, *The Literature of the Sages* (Philadelphia: Fortress Press, 1987), ss. 42-43; Elliot N. Dorff & Arthur Rosett, *A Living Tree* (New York: State University, 1988), s. 22.

[5] Dorff, *A Living Tree,* s. 16.

[6] Yaratılış Kitabı'nda az da olsa hukuk ile ilgili bazı bilgiler mevcuttur. Küçük topluluklar olarak resmedilen İbranilerde hukuki otorite atalardır: İbrahim, İshak ve Yakup. Yakup'a kadar olan zamanda mahkeme ve yargılanma anlayışı mevcut değildir. Yaratılış, 31:36-37: "Yakup kendini tutamadı. Lavan'a çıkışarak, 'Suçum ne?' diye sordu, 'Ne günah işledim ki böyle öfkeyle peşime takıldın? Bütün eşyalarımı aradın, sana ait bir şey buldun mu? Varsa onu buraya, yakınlarımızın önüne koy. Onlar ikimiz hakkında karar versinler.'" Bu kesitte, Yakup'un dayısı Lavan, Yakup'u hırsızlıkla suçlamaktadır. Yakup ise her iki taraftan şahitlerin getirilmesini ve onların karar vermesini talep etmektedir. Bunlara ilaveten, tarafımızca İbn Meymun'un *Sefer ha-Mitsvot* eserinde yer alan 613 *mitsvot* listesinde her ne kadar sayısı az da olsa Yaratılış Kitabı'na dayanan ikisi emir, biri nehiy olmak üzere toplamda üç adet *mitsva* tespit edilmiştir (İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot, 'ase*: 212, 215 ve *lo ta'ase*: 183). Bunlar sırasıyla; "Çoğalmak ve neslin devamını sağlamak (Yaratılış, 9:7)," "Sünnet olmak / etmek (Yaratılış, 17:10, 14)" ve "Uyluk kemiğinin üzerindeki siniri yemek haramdır (Yaratılış, 32:33)."

[7] *Mişne Tora* (Tevrat'ın Tekrarı) olarak da bilinmektedir. Çıkış ve Yasa'nın Tekrarı kitaplarına bakıldığında Musa ile onun yardımcısı ve kardeşi Harun olarak iki hukuki otorite karşımıza çıkmaktadır. Bu dönem

*Tora şe-bihtav* terimi “Yazılı Tevrat” manasına gelmektedir. Bu terim, Tevrat’ın yerine kullanılmakta olup Tevrat’ta bulunan hükümleri ifade eder. Yahudi hukukunun ilk kaynağı olan Tevrat ve özellikle onun ilk beş kitabı (*Tora*) bir devlet kurulana ve yasayı işletecek kurumların oluşmasına kadar sosyal yapının idaresinde önemli bir role sahip olmuştur.[8] Örneğin, MÖ. 8. yüzyılda Yehuda Devleti’nin kralı Amatsya’nın hüküm verirken “Musa yasasına (*Torat Moşe*)” bağlı kaldığı 2. Krallar, 14:6 ve 2. Tarihler, 25:4 pasajlarında geçmektedir.[9]

Yahudi dinî hukuku geniş anlamda Sözlü Tevrat’a dayanmaktadır. İkinci Mabed Dönemi (MÖ. 515- MS. 70) ile MS. 200 yılları arası Yahudi dinî hukukunun gelişip kurumsallaştığı ve hukuk literatürünün ilk örneklerinin verildiği dönemdir. Her dinî kurumda olduğu gibi Yahudilikte de dinî gelenek, yazılı hale gelmeden önce sözlü olarak nesilden nesile aktarılmıştır. “Sözlü Tevrat”, *Tora şe-beal-pe* terimi ile ifade edilmektedir. Bu ifade, Tevrat haricinde kalan hukuka ve literatüre verilen bir isimdir. Bu şekilde isimlendirilmesinin nedeni şifahi olarak nakledilmesi ile ilgilidir. Bu şemsiye

---

İsrailoğullarının çölde kırk küsur sene kaldığı, Sina vahyinin gerçekleştiği (On Emir) ve peyderpey vahyin geldiği bir zaman dilimidir. Bu zaman diliminde ek hükümlere, anlık ihtiyaç duyulduğunda rastlanılmaktadır. Örneğin, Sayılar, 9:8: “Musa, ‘Rab’bin sizinle ilgili bana neler söyleyeceğini duyuncaya dek bekleyin’ dedi.” N. S. Hecht vd. (ed.), *An Introduction to the History and Sources of Jewish Law* (New York: Oxford University Press, 2002), ss. 1-4. Bu dönem tek adam, tek otorite ve tek hüküm şeklinde özetlenebilir.

[8] Marc Zvi Brettler, “The Hebrew Bible and the Early History of Israel”, ed. Judith R. Baskin, *The Cambridge Guide to Jewish History, Religion and Culture* (Cambridge: Cambridge University Press, 2010), s. 11.

[9] Daha fazla bilgi için bkz. Shimon Shetreet & Walter Homolka, *Jewish and Israeli Law* (Berlin: De Gruyter, 2017), s. 5; Ze’ev W. Falk, “Yahudi Hukuku”, *İLAM Araştırma Dergisi* 3:1 (1998), ss. 169-192.

kavram *halaha*nın bulunduğu tüm hukuki kaynaklara delalet etmektedir. Bunlar arasında Mişna, midraş halahalar, Tosefta, Kudüs Talmudu ve Babil Talmudu yer almaktadır.[10]

Mişna, Yahudi dinî hukukunun Tevrat'tan sonraki ilk temel kaynağıdır. Sözlü olarak aktarılan, genel içeriği hukukî yorum ve hükümlerden oluşan bu derleme eser, Yehuda ha-Nasi (ö. 217) tarafından son şekli verilip yaklaşık olarak MS. 190 yılında yazıya geçirilmiştir.

Mişna kelimesi *ş-n-h* kökünden gelmekte olup fiil olarak "tekrarlamak, çalışmak, öğrenmek", isim olarak "ikinci *(şeni)*", ıstılahen ise "tekrarlayarak öğrenmek"

---

[10] Menachem Elon, *Jewish Law*, çev. Bernard Auerbach & Melvin J. Sykes (Philadelphia: Jewish Publication Society, 1994), c. 1, ss. 190-191. Sözlü Tevrat'ın içeriği ve kapsam alanı tartışmalıdır. Kimilerine göre Sözlü Tevrat sadece Mişna ve Gemara'dan (Talmud) oluşmaktadır; kimilerine göre ise Rabbani külliyatın tamamı (ana metinde sıralananlara ek olarak *midraş agada,* Tevrat metinlerinden "kıssadan hisse çıkarmak" şeklinde tanımlanabilecek ahlaki ve etik yorumlar) Sözlü Tevrat'a dahildir. Daha fazla bilgi için bkz. Babil Talmudu, Megilla, 19b. Türkçe literatürde Talmud'a atıf yapılırken bazen İngilizce Babylonian Talmud, bazen Talmud Bavli, bazen de kısaltmayla TB şeklinde atıf yapılmaktadır. Bu çalışmada Türkçe literatürde yaygınlık kazanması için Babil Talmudu şeklinde atıf yapılacaktır. Dorff, *A Living Tree,* ss. 185, 213; Jacob Neusner, *Rabbinic Literature: An Essential Guide* (Nashville: Abingdon Press, 2005), ss. 1-52; Yasin Meral, *Yahudi Kaynakları Işığında Yahudilik* (İstanbul: MilelNihal Yay., 2021), s. 155. Neusner'in Sözlü Tevrat isimlendirmesine ve bunun kapsamını çok geniş tutmasına karşı yapılan eleştiriler için bkz. Sanders, *Jewish Law from Jesus to the Mishnah,* ss. 108-115; 309-331; Safrai, *The Literature of the Sages,* ss. 37-39.

anlamlarına gelmektedir.[11] Araştırmacılar bu isimlendirmeyi, ha-Nasi'nin Tevrat'tan sonra ikinci kitabın Mişna olmasını istediği şeklinde açıklamaktadırlar.[12]

Mişna, toplamda altı ana bölüm *(seder)*[13] ve altmış üç alt bölümden[14] (risaleler, *masehot*) oluşmaktadır. *Masehot* kendi içinde kısımlara (fasıl, *prakim*) ve *prakim* ise kendi içinde maddelere *(mişnayot)* ayrılmaktadır. Her bir *mişna* (madde) ise bir *halaha* kuralıdır. Mişna'nın içeriği genel itibarıyla hukukî olup; hükümler (anonim veyahut isimleriyle birlikte), anekdotlar, tartışmalar, vecizeler, özdeyişler, nasihatler, Tevrat

---

[11] Marcus Jastrow, *A Dictionary of the Targumim, the Talmud Babli and Yerushalmi, and the Midrashic Literature,* (London: W.C. Luzac & Co., 1903), s. 857; Shaye J. D. Cohen, *From the Maccabees to the Mishnah* (London: Westminster John Knox Press, 2006), s. 206. Bu kelimenin Aramice karşılığı ise *Matnita'*dır. Bkz. Mehmet Sait Toprak, *Talmud ve Hadis: Karşılaştırmalı Bir Araştırma* (İstanbul: Kabalcı, 2012) s. 179; Shetreet, *Jewish and Israeli Law,* s. 6). Genel olarak Mişna metninde, "Hillel der ki…, Şammay der ki…, Rabbi Akiva dedi, Rabbilerimiz öğrettiler ki" gibi ifadeler bir kişinin belirli bir konu hakkında öncekilerden sözlü olarak aktardığı bilgilere delalet etmektedir. Alexander Samely, *Forms of Rabbinic Literature and Thought: An Introduction* (New York: Oxford University Press, 2007), ss. 118-119.

[12] Elon, *Jewish Law,* c. 3, ss. 1052-1053. Reformist Yahudiliğin öncüsü Abraham Geiger (ö. 1874), Mişna kelimesi ile Hicr suresi 87. ayette geçen "mesânî (المثاني)" kelimesi arasında bir benzerlik olduğunu ve ayette geçen bu kelimenin Yahudilikteki Sözlü Tevrat'a delalet ettiğini iddia etmektedir. Ona göre Kur'an'daki bu kelime "sözlü gelenek" manasına gelmekte olup, Hicaz Yahudileri tarafından mişna, Arapça "mesani" olarak telaffuz edilmektedir. Bkz. Rabbi Abraham Geiger, *Judaism and Islam*, çev. F. M. Young, (Vepery: M.D.C.S.P.C.K. Press, 1898), ss. 42-43; Arthur Jeffery, *The Foreign Vocabulary of the Qur'an* (Baroda: Oriental Intitute, 1938), ss. 257-258.

[13] *Şişa Sedarim* (*ŞaS*) İbranice kısaltma olup, altı bölüm manasına gelmekte ve Mişna'ya delalet etmektedir. Heshey Zelcer, *A Guide to the Jerusalem Talmud* (California: Universal Publishers, 2002) s. 22.

[14] Bir risale üç ayrı risaleye *(Bava Kamma, Bava Metsia* ve *Bava Batra)* bölünerek bu sayı elde edilmiştir, bu yüzden altmış risale şeklinde de kaynaklarda geçmektedir. Bu üç risale tek midir yoksa ayrı mıdır Amoraim âlimleri bu konuyu tartışmışlardır. Martin Sicker, *An Introduction to Judaic Thought and Rabbinic Literature* (London: Praeger, 2007), ss. 51-52.

yorumları, mabet ibadetlerinin mahiyetleri gibi konular yer almaktadır.[15] Bu yüzden Mişna, *halaha* (hukuksal) ve *agada* (kıssa-vaaz) olmak üzere içerik olarak ikiye ayrılmaktadır. Ancak bu iki kısım belli bir sıra ve düzende olmayıp, metin içinde karışık olarak yer almaktadır.

Mişna'nın bölümleri şu şekildedir:

i. *Seder Zeraim* (tohumlar): Zirai meseleler ve hükümler (11 risale),

ii. *Seder Moed* (dini gün ve zamanlar): Şabat günü kuralları, bayramlar ve oruç ile ilgili hükümler (12 risale),

iii. *Seder Naşim* (kadınlar): Kadınlara özel durumlar, evlenme, boşanma, *levirlik* yasası, *halitsa, nazir*lik ve yemin hükümleri (7 risale),

iv. *Seder Nezikin* (zararlar): Sivil ve ceza hukuku, yaptırımlar (10 risale),

v. *Seder Kodaşim* (kutsallar): Kurban hükümleri, mabet sunuları (11 risale),

vi. *Seder Tahorot* (temizlik): Maddi, manevi temizlik ve kirlilik hükümleri (12 risale).

Sözlü Tevrat külliyatının ikinci derleme eseri olan Tosefta "ilave, ekleme, koleksiyon" gibi manalara gelmektedir. Bu eser, Mişna'dan yaklaşık yüz yıl sonra, yani MS. 3. yüzyıl sonunda derlenmiş olup, Mişna'da yer almayan görüşleri ihtiva etmektedir.[16]

Tevrat tefsir literatürünün şemsiye kavramı olan Midraş kelimesi *d-r-ş* kökünden gelmekte olup, "incelemek, soruşturmak, yorumlamak, bulmaya çalışmak" anlamlarına gelmektedir. Tevrat'ı yorumlama, Tevrat'ta geçen emir ve yasakları yani hükümleri

---

[15] Shaye J. D. Cohen, *From the Maccabees to the Mishnah* (London: Westminster John Knox Press, 2006), ss. 205-207.

[16] Daha fazla bilgi için bkz. Jacob Neusner, *Tosefta* (Massachusetts: Hendrickson, 2002), c. 1, s. xiv; Shetreet, *Jewish and Israeli Law*, s. 7.

anlamaya çalışmak ile başlamıştır. Ezra, 7:10'da "Ezra kendini Rab'bin Yasası'nı inceleyip *(lidroş)* uygulamaya ve İsrail'de kuralları, ilkeleri öğretmeye adamıştı" şeklinde geçmektedir. Midraş halahalar ise bu literatürün bir alt grubu olup, Tevrat'ın özellikle Çıkış, Levililer, Sayılar ve Yasa'nın Tekrarı kitaplarındaki hükümlerin yorumlarını içermektedir.[17]

Bir diğer Sözlü Tevrat kaynağı olan Talmud, *Amoraim* (yorumlayanlar) dönemi[18] âlimlerinin Mişna metinlerine yaptıkları şerhleri ihtiva etmektedir. Bu kelime *l-m-d* kökünden gelmekte olup, "çalışmak, tedrisat yapmak" gibi anlamlara gelmektedir. Oluşturuldukları bölgelere göre Babil ve Kudüs Talmudu olmak üzere iki adettir. Bu şerhler için Aramice, Gemara (tamamlamak) isimlendirilmesi de kullanılmaktadır. Kudüs Gemarası MS. 5. yüzyılda, Babil Gemarası ise MS. 6. yüzyılda tamamlanmıştır. Babil versiyonunun otoritesi diğerine göre daha yüksektir.[19]

---

[17] Daha fazla bilgi için bkz. Ömer Faruk Araz, *Yahudilikte Tefsir Geleneği* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2019); Shetreet, *Jewish and Israeli Law,* s. 6.

[18] Bu dönem yaklaşık olarak MS. 220-550 yıllarına tekabül etmektedir.

[19] Daha fazla bilgi için bkz. Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat,* s. 40; Yasin Meral, "Talmud, Mişna ve Gemara'dan mı Oluşmaktadır?", *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 36 (2017), ss. 167-170.

Sözlü ve Yazılı Tevrat ifadeleri Tevrat'ta yer almamaktadır.[20] Bu terimler ilk kez Talmud'da geçmektedir:[21]

> Yahudi olmayan birisi Şammay'a gelir ve sorar: "Kaç tane Tevrat'a sahipsin?" Şammay ise şöyle cevaplar: "İki tane" – Yazılı ve Sözlü Tevrat -. Yahudi olmayan kişi ise "Yazılı Tevrat hususunda sana inanıyorum ancak Sözlü Tevrat konusunda inanmıyorum, bana sadece Yazılı Tevrat öğretmen şartıyla Yahudi olurum" şeklinde karşılık verir. Şammay ise sinirlenip onu azarlar ve kovar. Bu sefer Yahudi olmayan kişi, Hillel'in huzuruna gider ve Yahudi olur. Hillel ona ilk gün, sırasıyla alfabedeki harfleri öğretir. İkinci gün ise

[20] Yahudi âlimlerin yorumlarına göre, Tevrat'ta dolaylı olarak buna işaret eden bazı kısımlar mevcuttur. Levililer, 26:46'daki "Rab'bin Sina Dağı'nda Musa aracılığıyla kendisiyle İsrail halkı arasına koyduğu kurallar (*hukim*), ilkeler (*mişpatim*), yasalar (*torot*) bunlardır" ifadesi buna örnek olarak verilebilir. Yahudi âlimler burada *tora* kelimesinin çoğul ifadesiyle geçmesinden dolayı, bu ifadeyi Musa'ya Sina Dağı'nda iki adet Tevrat verildiği şeklinde yorumlamışlardır. Bir başka örnek ise, Çıkış, 24:12'deki "Rab, Musa'ya 'Dağ'a yanıma gel' dedi, 'Burada bekle, halkın öğrenmesi için üzerine yasalar ve buyrukları yazdığım taş levhaları sana vereceğim'" cümlesidir. Burada kullanılan "buyruk *(mitsva)*" ifadesi Yahudi âlimlere göre yazılı olmayan bir yasaya delalet etmektedir. Musa'ya yasalar – On Emir - yazılı bir şekilde, buyruklar ise sözlü bir şekilde verilmiştir. Ayrıca bu yoruma ek olarak "halkın öğrenmesi" kısmı ise Gemara'ya işaret etmektedir. Daha fazla bilgi için bkz. Babil Talmudu, Berahot, 5a; Dorff, *A Living Tree,* ss. 215-217; Elon, *Jewish Law,* c. 1, s. 193; Meral, *Yahudi Kaynakları Işığında Yahudilik,* s. 155.

[21] Dolaylı olarak Mişna, Avot, 1:1'de: "Musa Sina'da Tora'yı aldı, onu Yeşu'ya, Yeşu da ihtiyarlara (*zkanim,* ileri gelenler, kanaat önderleri), ihtiyarlar da peygamberlere ve peygamberler de Büyük Meclis üyelerine nakletti" şeklinde geçmektedir. Buradaki *"tora"* ifadesi hem Yazılı hem de Sözlü Tevrat'ı kapsamaktadır. Veyahut "nakletti" şeklinde geçtiği için sadece Sözlü Tevrat'ı kapsamaktadır. Çünkü Yasa'nın Tekrarı, 31:9'a göre Musa, Tevrat'ı yazıya geçirmiş ve İsrailoğulları'na Ahit Sandığı içinde vermiştir. Elon, *Jewish Law,* c. 1, s. 192. Kanaatimizce, Yazılı ve Sözlü Tevrat ayrımı oluştuktan sonra *"tora"* kelimesinin geçtiği yerler daha sonraları her ikisini de içerir şekilde yorumlanmıştır. Bunlara ek olarak bu rivayet zincirinin İslami dönemde oluştuğu bazı araştırmacıların yorumları arasındadır. Marc Daniel Herman, *Systematizing God's Law: Rabbanite Jurisprudence in the Islamic World from the Tenth to the Thirteenth Centuries* (Pennsylvania: The Faculty of Religious Studies, Doktora Tezi, 2016), s. 78.

alfabeyi ters bir sırayla öğretir. Yahudi olmayan kişi ona, "Dün başka türlü öğretmiştin" der. Hillel ise "Yazılı olanda (Tevrat'ta) bana nasıl itimat ettiysen, Sözlü (Tevrat) olanda da bana öyle itimat et" diye cevaplar.[22]

Bu kesitte, *Zugot* döneminin[23] son temsilcileri olan Hillel ve Şammay ekolünde iki Tevrat ayrımı ilk kez yapılmıştır. Yukarıdaki efsanevi hikâyede[24] Yazılı ve Sözlü Tevrat denk kabul edilmiş ve konuya bir "iman meselesi" gibi yaklaşılmıştır.[25] *Zugot* döneminde yapılan bu ikili ayrımın, *Tannaim*'in ilk dönemlerinde[26] kabul gördüğü ve daha sonrakilere de aktarıldığı ifade edilebilir.

Sonuç olarak görülmektedir ki Sözlü Tevrat'ın daha sonraları yazılı hale geçmiş olması onun konumuna ve bu isimle anılmasına engel teşkil etmemektedir.[27] Rabbani geleneğin temeli Sözlü Tevrat'ın kabulüne dayanmaktadır. Sözlü Tevrat, Yazılı Tevrat'ın bütünleyici bir unsuru ve tefsiri kabul edilmektedir.[28] Buna ek olarak, Hıristiyanlığın

---

[22] Babil Talmudu, Şabat, 31a. Konuyla ilgili ayrıca bkz. Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat,* ss. 146-47. Tek başına bu rivayet, Hillel ve Şammay'ın arasındaki yaklaşım tarzı ve farklılığını da ortaya koymaktadır. Hillel daha sakin ve yumuşak, Şammay ise daha hiddetli ve keskindir. Julian D. M. Lew, "Jewish Law: its Development and its Co-Existence in the Non-Jewish World", *The Rabel Journal of Comperative and International Private Law* (1976), ss. 101-122. Bu yüzdendir ki Hillel ekolü dört asır boyunca Yavne akademisinde hakimiyetini sürdürmüştür. Ömer Faruk Araz, *Yahudilikte Tefsir Geleneği* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2019), s. 127.

[23] Bu dönem yaklaşık olarak MÖ. 160 ve MS. 20 yıllarına tekabül etmektedir.

[24] Sanders, *Jewish Law from Jesus to the Mishnah*, s. 114.

[25] Safrai, *The Literature of the Sages,* s. 57; Elon, *Jewish Law,* c. 1. s. 193. İbn Meymun ise bunu 13 iman esasının dokuzuncu kaidesi olarak dile getirmiştir. İlgili yer için bkz. Yasin Meral, "İbn Meymun'a Göre Yahudilikte İman Esasları", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 53:2 (2011), s. 264.

[26] Bu dönem yaklaşık olarak MS. 10-220 yıllarına tekabül etmektedir.

[27] Samely, *Forms of Rabbinic Literature and Thought: An Introduction*, s. 117.

[28] Daha fazla bilgi için bkz. Safrai, *The Literature of the Sages,* ss. 56-60.

teşekkülü ile görüldüğü üzere Tevrat başkaları tarafından da sahiplenilmektedir. Böylece, Sözlü Tevrat'ın kabulünün Yahudileri diğer milletlerden ayıran bir unsur olduğu söylenebilir.[29]

[29] Araz, *Yahudilikte Tefsir Geleneği,* s. 106; Meral, *Yahudi Kaynakları Işığında Yahudilik,* s. 155.

# I. BÖLÜM: YAHUDİ DİNÎ LİTERATÜRÜNDE 613 MİTSVOT

Çalışmamızın bu bölümünde öncelikle *mitsvot* literatürü kapsamında bazı hukukî terimlerin açıklamalarından, 613 *mitsvot*un ilk kez geçtiği Talmud rivayetinden ve Yahudi âlimler tarafından bu rivayetin alımlanışından bahsedilecektir. Bunun akabinde, 613 *mitsvot* alanında verilen ilk eser başta olmak üzere 15. yüzyıla kadar yazılmış eserler hakkında kısaca bilgi verilecektir. Bu çerçevede bu bölüm, *mitsvot* terminolojisi, 613 *mitsvot*un kökeni ve önemi ile Yahudi dinî literatüründe 613 *mitsvot* denemeleri olmak üzere üç alt başlığa ayrılmaktadır.

## A. *Mitsvot* Literatürünün Terminolojisi

### 1. Mitsva (מִצְוָה)

Tevrat'taki hukuki terimlerin başında *mitsva* (çoğ. *mitsvot*) gelmektedir.[30] Kelime İbranice *ts-v-h* (צוה) kökünden türemekte, "kurmak, emretmek, oluşturmak, güçlendirmek, onaylamak" gibi anlamlara gelmektedir.[31] Tevrat içindeki pasajlarda bu kök *mitsva, mitsvot* ve *tsiva* gibi çeşitli formlarda geçmektedir. Bu kelime Tevrat'ta, "emir, dinî yükümlülük, talimat verme ve Tanrı'nın buyrukları" manalarına gelmektedir.[32] *Mitsva* kelimesi yapısı gereği emirleri ve yasakları içinde barındırmakta olup[33] Yahudi hukukunda emirler için "yap" anlamında *mitsvat ʻase* (מִצְוַת עֲשֵׂה),

[30] Diğerleri: *din, tsedaka, davar, mişmeret, tora, mişpat, hok, edut* ve *ot*. Bu terimler genellikle "emir, kural, yükümlülük, öğreti, söz, hüküm" vb. manalara gelmekte ve birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Jacob Chinitz, "Ten Terms in the Torah for Teachings, Commandments and Law", *Jewish Bible Quarterly* 33:2 (2005), ss. 113-119.

[31] *The Dictionary of Classical Hebrew*, ed. David J. A. Clines (Sheffield: Sheffield Phoenix Press, 2011), ss. 446-448; Jastrow, *A Dictionary of the Targumim, the Talmud Babli and Yerushalmi, and the Midrashic Literature,* ss. 823-824, 1267.

[32] Yasa'nın Tekrarı, 6:25; 8:1; 15:5.

[33] Yasa'nın Tekrarı, 7:2-5, 11.

yasaklar için ise “yapma” anlamında *mitsvat lo-ta‘ase* (מִצְוַת לֹא תַּעֲשֶׂה) terimleri kullanılmaktadır. Buna ilaveten *mitsva* kelimesi rabbani emirler için de kullanılmaktadır.[34] Yahudi âlimlerin yorumlarına göre *mitsva* bazen “iyi davranış/övülen davranış” anlamına da gelmektedir.[35]

Tevrat içindeki *mitsva*ları belirlemek Yahudi din âlimlerine göre farklılık arz etmektedir. Çünkü emir şeklindeki ifadelerin yorumu nehiylere göre daha zordur. Örneğin Talmud’da, Rabbi Akiva ve Rabbi Yişmael’in üç adet Tevrat cümlesi üzerinden tartışması aktarılmaktadır. Rabbi Akiva’ya göre emir olan ifade Rabbi Yişmael için tercihe bırakılmayı ifade etmektedir.[36] Bu çerçevede rabbilerin, Tevrat’taki olumlu yapıdaki ifadelerden genelde ya caiz ya da emir çıkardıkları görülmektedir.[37] Buna ilaveten âlimlerin bazen emir ifade eden Tevrat cümlesinden nehiy çıkardıkları da görülmektedir. Örneğin, âlimler Tevrat’taki başkohenin sadece bakire biriyle evlenmesi[38] gerektiğine dair ifadeyi “başkohenin bakire olmayan biriyle evlenmesinin yasak olması” şeklinde yorumlamışlardır. Çünkü onlara göre bu ifade yapı olarak emir *(mitsva ‘ase)* ancak mana olarak nehiydir *(mitsva lo ta‘ase)*.[39]

Yahudi dinî literatüründe *mitsva* ile bağlantılı bir başka kavram ise *ta‘amey mitsvot*tur *(esbâb-ı mitsvot)*. Bu terim, felsefî ve kelamî tartışmalarda “emirlerin ve nehiylerin hikmetleri”ne (*makâsıdü’ş-şerîa*) delalet etmektedir. Bu terim, İslam kelam

---

[34] Babil Talmudu, Şabat, 21a; Gittin, 38b.

[35] Babil Talmudu, Hullin, 106a.

[36] Babil Talmudu, Sota, 3a.

[37] Daha fazla bilgi için bkz. Babil Talmudu, Makkot, 12a; Kiduşin, 21a.

[38] Levililer, 21:13.

[39] Albert D. Friedberg, *Crafting the 613 Commandments* (Boston: Academic Studies Press, 2013), ss. 44-46; Rabbi Şimon ben Tsemah Duran, *Zohar ha-Rakia*, çev., Philip J. Caplan (Boston: Academic Studies Press, 2012), ss. 16-18.

ilminin etkisindeki Saadya Gaon tarafından Yahudi literatürüne kazandırılmış olup o, bu konunun sistematik işlenişindeki öncüsüdür.[40]

Yahudi âlimler Tevrat'taki *mitsva*ların mana ve hikmetlerini de eserlerinde değerlendirmişlerdir. İbn Meymun'a göre *mitsva*ların amaçları üçe ayrılmaktadır. Bunlar, bir görüş / bir inanç bildirmek, zulmü ortadan kaldırmak ve yüce bir ahlak elde etmektir.[41] İbn Meymun'a göre bazı *mitsva*ların hikmeti bilinemese bile her bir emrin hikmeti vardır. Tanrı kasıtlı olarak çoğu *mitsva*nın hikmetini kendine saklamıştır. Çünkü insanlar hikmetleri bildikleri takdirde, *mitsva*yı eda etmekten uzaklaşacaklardır. Daha sonra da günahları küçümseyecek ve zayıf akıllarınca yorumlarda bulunacaklardır.[42] Ayrıca bir Talmud yorumuna göre hikmetler, emir ve yasaklarla indirilmemiştir. Buna gerekçe olarak, "Sadece iki tane emrin hikmetini bilen Süleyman peygamber bile hataya düşmüştür"[43] şeklinde cevap verilmiştir.[44]

---

[40] Josef Stern, *Problems and Parables of Law* (New York: State University of New York Press, 1998), s. 1.

[41] Musa b. Meymun, *Delâletu'l-Hâirîn,* çev. Osman Bayder & Özcan Akdağ (Kayseri: Kimlik, 2019), s. 510.

[42] Musa b. Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* ed. Yosef Kafih (Kudüs: Mossad Harav Kook), 1994, s. 347.

[43] Bu iki emir, bir kralın çok sayıda ata ve eşe sahip olmamasıdır. Bu emirler Yasa'nın Tekrarı, 17:16'da "Kral çok sayıda at edinmemeli, daha çok at satın almak için halkı Mısır'a göndermemeli. Çünkü Rab size, 'Bir daha o yoldan dönmeyeceksiniz' dedi" ve Yasa'nın Tekrarı, 17:17'de "Atayacağınız kral yüreğinin Rab'den sapmaması için çok kadın edinmemeli, büyük ölçüde altın, gümüş biriktirmemeli" şeklinde geçmektedir. Süleyman peygamber bu iki emrin de farkında olup "çok fazla eşe sahip olup yoldan çıkmam" ve "çok fazla ata sahip olurum ancak halkı Mısır'a göndermem" şeklinde söylemekle hata etmiştir.

[44] Babil Talmudu, Sanhedrin, 21b; Isaac Heinemann, *The Reasons for the Commandments in Jewish Thought,* çev. Leonard Levin (Boston: Academic Studies Press, 2008), s. 2. Krş. için bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 347.

Bir başka Yahudi âlim Abraham b. Ezra'ya göre kimi *mitsva*ların illetleri/hikmetleri Tevrat'ta yer alırken[45] çoğunluğu yer almamaktadır.[46] İbn Ezra'nın yorumuna göre insan, Tanrı'nın emirlerine uymak nehiylerinden de uzak durmak için yaratılmıştır. Bunu şu sözlerle ifade etmektedir: "Tanrı tarafından bahşedilen insan ruhu ona dönecektir. Efendisine hizmet etmek ve emirlerini yerine getirmek için bu ruh insanın bedenine yerleşmiştir."[47] İbn Ezra'ya göre *mitsva*lar üç şekilde yerine getirilir. Bunlar, imanla, sözle ve eylemledir. İlki hepsinde bulunmaktadır çünkü sözle veya eylemle yerine getirilen *mitsva*lar imanı gerektirmektedir. İmansız eda edilen bir *mitsva* eksik sayılmaktadır. Çünkü insanın eylemlerinin Tanrı'ya ne faydası ne de zararı vardır.[48] Özetle, dindar bir Yahudi *mitsva*ları yerine getirdiği kadarıyla dindar[49] ve Tanrı'sına bağlı sayılmaktadır.[50]

---

[45] Örneğin, "Bütün ilk doğanları bana adayın (Çıkış, 13:2)". Bu emrin illeti Mısır'da Tanrı'nın İsrailoğulları hariç tüm ilk doğanları öldürmesidir. Bkz. Çıkış, 13:15.

[46] Abraham b. Ezra, *The Secret of the Torah: A Translation of Abraham ibn Ezra's Sefer Yesod Mora ve-Sod ha-Torah*, çev. H. Norman Strickman (New Jersey: Jason Aronson, 1995), ss. 111-121, 123-137; Abraham b. Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora*, ed. Josef Cohen & Uriel Simon (Ramat-Gan: Bar-Ilan University, 2007), 8:1-2, ss. 155-161; 9:1-3, ss. 162-172; Strickman, "Abraham ibn Ezra's 'Yesod Mora'", *Hakirah* 12 (2011), s. 143.

[47] İbn Ezra, *The Secret of the Torah*, s. 7; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora*, 1:1, s. 66.

[48] İbn Ezra, *The Secret of the Torah*, s. xix, 91, 95; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora*, 7:2-3, ss. 136-139.

[49] Dini yükümlülük yaşı erkeklerde 13, kızlarda 12'dir. Bu yaşa ulaşan Yahudi bireyler için *bar mitsva* (emrin/şeriatın oğlu) ve *bat mitsva* (emrin/şeriatın kızı) törenleri yapılmaktadır. Bu yaşta başlayan dinî yükümlülükler kişi vefat edinceye kadar geçerliliğini korumaktadır. Hatta bu durum, kişi vefat ettiğinde "*mitsva*ların boyunduruğundan kurtuldu *(niftar me'ol mitsvot)*" denilerek ifade edilmektedir.

[50] Aaron Rothkoff, "Mitzvah", *Encyclopedia Judaica* Second Edition, (Detroit: Thomson Gale, 2007), c. 14, s. 372; Irving M. Levey, "Mitzvah", *The Universal Jewish Encyclopedia* (New York: Universal Jewish Encyclopedia, 1948), c. 7, ss. 591-593; Friedberg, *Crafting the 613 Commandments*, ss. 36-46.

## 2. De-Orayta (דְּאוֹרָיְיתָא) ve De-Rabanan (דְּרַבָּנָן)

Yahudi hukukunun kaynakları, geleneksel olarak Tevrat kökenli kaynaklar ve Rabbani kökenli kaynaklar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Hukukun ilk kaynağı kutsal kitap olduğundan Tevrat içindeki hükümler *de-Orayta* (Tevrat'a ait) terimi ile ifade edilmektedir. *Orayta,* Tevrat kelimesinin Aramice karşılığıdır. Tevrat'ta kesin bir dille ifade edilen, bağlayıcı emir ve yasaklar bu kapsamdadır. Buna örnek olarak "Hırsızlık yapmayacaksın,"[51] "Adam öldürmeyeceksin"[52] ve "Şabat'ı kutsal sayıp anımsayacaksın"[53] ifadeleri verilebilir. *De-Orayta* hükümlerin sayısının 613 olduğuna inanılmaktadır. Talmud'daki bir rivayete[54] dayanılarak "Tevrat'ta 613 emir ve yasak vardır" inancı oluşturulmuştur.

Yahudi hukukunun ikinci kaynağı ise Yahudi din âlimi rabbilerdir.[55] Rabbilerin Tevrat hükümlerine, yerel (bölgesel) ve örfî kaidelere bağlı kalarak yeni yorum ve çözümler üretmeleri ise *de-Rabanan* (rabbilere ait) terimiyle ifade edilmektedir.[56]

---

[51] Çıkış, 20:15.

[52] Çıkış, 20:13.

[53] Çıkış, 20:8.

[54] Babil Talmudu, Makkot, 23b-24a.

[55] Rabbi unvanı, Miladi birinci yüzyıl ile birlikte Hillel sonrası nesli (*Ferisiler, Tannaim* ve *Amoraim* âlimlerini) ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır.

[56] *De-Orayta*'nın bir diğer isimlendirmesi *divrey Tora* (Tevrat'ın buyrukları) ve *de-Rabanan*'ın bir diğer isimlendirmesi ise *mi-divrey soferim* (yazıcıların buyrukları) şeklindedir. Elon, *Jewish Law,* c. 1. ss. 207-212. Aslında bu isimlendirme *Tannaim* döneminden itibaren bilinmektedir. Bkz. Mişna, Yevamot, 2:4; Para, 11:5-6; Yadayim, 3:2. Kanaatimizce, *Amoraim* dönemine gelindiğinde ise Aramice karşılıkları meşhur olmuştur. Benjamin De Vries, "Halakha", *Encyclopedia Judaica* Second Edition (Detroit: Thomson Gale, 2007), c. 8, s. 253. İbn Meymun'un da *mi-divrey soferim* ile *de-Rabanan* ifadelerini kullandığı görülmektedir. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 13, 15; Herman, *Systematizing God's Law,* ss. 165-166.

Bununla ilgili örnekler Mişna, Tosefta, midraşlar, Kudüs ve Babil Talmudu gibi rabbani literatürde yer almaktadır. *De-rabanan* hükümler kaynağı açısından *takana* ve *gezera şava* olmak üzere ikiye ayrılır. *Takana* veya *gezera şava* kökenli bir hükmün bağlayıcılığı ise Tevrat'ta şu şekilde ifade edilmektedir: "Size öğretilen yasa ve verilen karar uyarınca davranın. Size bildirilenin dışına çıkmayın."[57]

*De-Rabanan* hüküm türlerinden biri olan *takana* (düzeltmek, revize etmek; çoğ. *takanot*) bir kuralın uygulanmasında ve daha iyi bir hale getirilmesinde başvurulan bir husustur. Örneğin, evlilik sözleşmesi olan *ketuba* belgesinde *takana* yapılmıştır.[58] Bilindiği üzere *ketuba* Tevrat'ta geçmemekte,[59] bu belgeyle ilgili en erken atıf ise Mişna'da bulunmaktadır.[60] Bu sözleşmeye göre daha önce evlenmemiş bir kadın için mehir (İbr. *mohar*) olarak 200 dinar, dul bir kadınla evlenmek için ise 100 dinar para ödenirdi.[61] Erkekler ise bu parayı biriktirene kadar yaşlanırlar ve evlenemezlerdi. Rabbi

---

Ancak iki kullanım arasında küçük bir fark vardır. *Mi-divrey-soferim* rabbilerin 13 yorum kuralını kullanarak Tevrat'tan çıkardıkları hükümler manasına gelmektedir. Bu çerçevede İbn Meymun'a göre *mi-divrey soferim,* statü olarak *de-Orayta* ile *de-Rabanan*'nın ortasında yer almaktadır. Abraham Hirsch Rabinowitz, *Taryag* (Jerusalem: Daf-Chen Press, 1967), s. 28; Herman, *Systematizing God's Law,* ss. 114-121; Nathan T. L. Cardozo, *The Written and Oral Torah* (New York: Jason Aronson, 1997), ss. 55-56, dipnot: 46.

[57] Yasa'nın Tekrarı, 17:11; Menachem Elon, "Takkonot", *Encyclopedia Judaica* Second Edition (Detroit: Thomson Gale, 2007), c. 19, s. 440. Bu ifadenin yorumu ise, Yahudi otoritelerince verilmiş olan her karara itaat etmenin gerektiği ve itaat etmeyenlere de bir uyarı niteliği taşıdığı şeklinde yapılmıştır. De Vries, "Halakha", s. 253.

[58] Babil Talmudu, Şabat, 14b. Ketubot, 10a bölümünde bu konunun *de-Rabanan* ve *de-Orayta* kökenli olup olmadığı tartışılmaktadır. Elon, *Jewish Law,* c. 1, s. 211.

[59] Boşanma belgesi (*get*) geçmektedir: Yasa'nın Tekrarı, 24:1, 3; Yeşaya, 50:1.

[60] Mişna, Makkot, 1:1.

[61] Mişna, Ketubot, 1:2.

Şimon ben Şatah ise bu konuda *takana*ya başvurarak sözleşmeye bütün mal varlığının yazılmasına ve mehirin nakit olarak ifade edilmemesine karar vermiştir. Böylece evlenmek kolaylaştırılmıştır. Boşanma söz konusu olduğunda ise kişinin mal varlığını satması gerekecektir. Dolayısıyla bu durum kişiyi boşanma konusunda düşünmeye sevk edecek, aile birliğinin kolaylıkla yıkılması önünde bir engel işlevi görecektir.[62]

Bir diğer *de-Rabanan* hüküm çeşidi *gezera şava*dır. Tevrat metninde yer alan hükümlerden kıyas yoluyla ulaşılan yeni hükümleri ifade etmektedir.[63] Genellikle bir konudaki genel yasağın spesifik konularda da uygulanması esasına dayanmaktadır. Bu durum, kişinin açıkça belirtilmese de genel bir yasağa aykırı hareket etmesinin önüne geçmek içindir.[64] Buna örnek olarak "Oğlağı anasının sütünde haşlamayacaksınız"[65] ifadesi verilebilir. Bu ifadeden rabbiler, et ve sütün birlikte yenemeyeceği hükmüne varmışlardır.[66] Hatta bununla bağlantılı olarak, *goy* (Yahudi olmayan) kimseden peynir satın alınamayacağına dair hüküm verilmiştir. Gerekçe olarak peynirin, *koşer* (helal) olmayan bir hayvanın derisi ile bekletilmesi gösterilmiştir.[67] Kıyas yöntemiyle varılan hükümlerin içeriğinde bir değil birçok *halaha* kuralı söz konusudur. Bu tür kıyasla ulaşılan hükümler uzun süre geçerliliğini korumamakta ve her yeni hüküm ile hükmün kapsamı genişlemektedir.[68] Bunlara ilaveten, pazartesi, perşembe günlerinde ve halkın

---

[62] Babil Talmudu, Ketubot, 82b; Ed. N. S. Hecht vd., *An Introduction to the History and Sources of Jewish Law*, s. 43. *Takana* ile ilgili daha fazla bilgi için bkz. Zvi Lampel, *Maimonides' Introduction to the Talmud* (New York: The Judaica Press, 1998), ss. 92-93.

[63] Tevrat metninde yer almayan veyahut açık ve net olmayan ifadeler de dahildir. Toprak, *Talmud ve Hadis: Karşılaştırmalı Bir Araştırma,* ss. 239-241.

[64] Bu yönüyle İslam Hukukundaki *sedd-i zerâi'* ile benzerlik taşımaktadır.

[65] Çıkış, 23:19.

[66] Bu durum *koşer* (helal) gıda olarak Yahudi hayatında önemli bir yere sahiptir.

[67] Babil Talmudu, Avoda Zara, 35a.

[68] Elon, *Jewish Law,* c. 2, s. 492.

oruç tuttuğu günlerde dinlenilmesi,[69] Şabat gününde uyulması gereken kurallar ve yapılması yasak olan fiiller de *de-Rabanan* hükümlere örnek olarak gösterilebilir. Şabat günü yasaklarını ifade etmede rabbilerin geliştirdiği *39 melahot* (39 iş/amel) tabiri kullanılmaktadır.[70]

*De-Orayta* ve *de-Rabanan* hükümlerin arasında kalındığında takip edilecek prensip şöyle belirlenmiştir: "Şayet Tevrat buyruğu varsa en katısına (İbr. *mahmir*) riayet et ve uy, şayet sadece rabbani buyruklar varsa daha yumuşak/esnek (İbr. *meykel*) olana riayet et."[71] Genel anlamda *de-Orayta* hükümlerinde sabitlik ve değişmezlik söz konusu iken *de-Rabanan* hükümler dinamik bir yapıya sahip olup değişkenlik göstermektedir. Ancak zamanla bu iki terim, kullanımları ve karşılıkları açısından birbiriyle iç içe geçmiştir.[72] Bu durum ise, hükümlerin Tevrat veya Rabbani kaynaklı olup olmadığı konusunda âlimler arasında anlaşmazlıklara yol açmıştır.

### 3. Halaha (הֲלָכָה)

Rabbani hukuk geleneğinde bağlayıcı dinî hükümleri ifade eden bir terimdir. *Halaha* kelimesi *h-l-h* kökünden gelmekte olup "yürümek" manasına gelir. Kelime kaynağını Çıkış, 18: 20'den almaktadır: "Onları kanun ve öğretiler hakkında aydınlat,

---

[69] Joseph Kalir, "The Minhag", *Tradition: A Journal of Orthodox Jewish Thought* 7:2 (1965), ss. 89-95.

[70] Adin Steinsaltz, *The Essential Talmud* (New York: BasicBooks, 1976), s. 34. *39 melahot*un Türkçe tercümesi için bkz. Meral, *Yahudi Kaynakları Işığında Yahudilik,* ss. 229-235. Şabat yasakları içinde; yazı yazmak, ateş yakmak, bir şeyler pişirmek gibi fiiller vardır (Mişna, Şabat, 7:2).

[71] Babil Talmudu, Avoda Zara, 7a; Beytsa, 3b; Meral, *Yahudi Kaynakları Işığında Yahudilik,* s. 174; Elon, *Jewish Law,* c. 1, s. 212; François-Xavier Licari, *An Introduction to Jewish Law* (Cambridge: Cambridge University, 2019), s. 27.

[72] Elon, *Jewish Law,* c. 1, ss. 208-212.

onlara üzerinde yürüyecekleri yolu ve yapmaları gereken şeyi bildir.” Burada Musa’nın kayınbabası Yitro, Musa’ya öğüt vermektedir.[73]

Dindar bir Yahudi’nin doğumundan ölümüne kadar, her zaman ve her konuda *halaha*nın söylediğine göre hareket etmesi elzemdir. Bununla ilgili çeşitli *halaha* kodifikasyonları kaleme alınmıştır: Musa b. Meymun’un *Mişne Tora*’sı, Yakup b. Aşer’in (ö. 1343) *Arba‘a Turim*’i ve Yosef Karo’nun (ö. 1488) *Şulhan Aruh*’u bu alanda yazılmış en kapsamlı ve otorite kitaplardır.[74]

### 4. Minhag (מִנְהָג)

Yahudi hukukunda hükümlerin kaynağıyla ilgili olan bir diğer hüküm çeşidi ise *minhag* (örf) olarak isimlendirilen, bölgesel ve kültürel bağlayıcılığı olan kurallardır.[75] Bu bağlayıcılık bölge halkına mahsus olup, başka yöredeki topluluklar için geçerli değildir.[76]

---

[73] Daha fazla bilgi için bkz. Shetreet, *Jewish and Israeli Law,* s. 4. Bu kelimeyle ilgili ayrıca bkz. Saul Lieberman, *Hellenism in Jewish Palestine* (New York: Jewish Theological Seminary, 1962), s. 83 (dipnot kısmı); Sanders, *Jewish Law from Jesus to the Mishnah,* ss. 117-125.

[74] Philip Birnbaum, *Encyclopedia of Jewish Concepts* (New York: Hebrew Pub. Comp., 1998), ss. 163-164.

[75] Uzun süre geçerliliğini koruduğu takdirde kimse onu geçersiz kılamaz ve değiştiremez. Daha fazla bilgi için bkz. Babil Talmudu, Avoda Zara, 36a; Lampel, *Maimonides’ Introduction to the Talmud,* s. 91. İbn Meymun *gezera* ve *minhag* kelimelerini birbiri yerine kullanmakta olup bu değişmezlik hükmünü *gezera* için ifade etmektedir. Elon, *Jewish Law*, c. 2, s. 882 (dipnot kısmı). Halkın genelinin uyguladığı ve adet haline gelen *halaha* anlayışı, İslam Hukukundaki *icmâ‘* anlayışına benzetilmektedir. De Vries, “Halakha”, s. 254. Her ne kadar De Vries böyle bir benzetmede bulunsa da *‘amel-i ehl-i Medine* demek daha makul görünmektedir. Çünkü *icmâ‘* tüm ümmetin ittifak halinde olduğuna işaret eden bir kavramdır. Burada bahsedilen ise bölgesel bir ittifak olup bunun karşılığı da *‘amel-i ehl-i Medine* olabilir. Bu bilgiyi şifahi olarak dikkatimize sunan Arş. Gör. Gamze Arslan’a teşekkür ederim.

[76] Elon, *Jewish Law,* c. 2, s. 905; Kalir, “The Minhag”, ss. 89-95.

Kudüs Talmudu'nda geçen bir ifadeye göre *minhag, halaha*yı feshetmektedir (*minhag mevatel et ha-halaha*).[77] Bu anlayış ise daha çok sivil hukukta geçerlidir. Örneğin, bir yörede çalışma saatleri belirliyse işveren, işçiden daha fazla çalışmasını isteyemez.[78] Her ne kadar Tevrat'ta işçinin erken saatlerden geç vakitlere kadar çalışması hükmü yer alsa da[79] işverenin işçiye çalışma saatlerini belirtmediği durumlarda örf dikkate alınır ve örfün dışına çıkılamaz.[80]

Günümüzde Sefardim ve Aşkenazim olarak iki ana örfi hukuk vardır. Her iki topluluğun kendilerine ait ve birbirlerinden farklı İbranice telaffuzları (diyalekt) ve ilmihalleri bulunmaktadır.[81] Bu yüzden de farklı *sidur* (dua kitabı) versiyonları vardır. Yeni doğan çocuğa Aşkenazlarda seküler, Sefaradlarda dinî içerikli isim koymanın tercih edilmesi; Sefaradlarda cuma günü evlenmek uygun görülmezken[82] Aşkenazların bunda bir sakınca görmemeleri ve evlenmeleri, Yahudilikte kadın kocasına mirasçı olamazken Seferad geleneğindeki kadınların kocalarına mirasçı olması[83] gibi hususlar, örfi farklılıklara örnek olarak gösterilebilir.[84]

---

[77] Kudüs Talmudu, Bava Metsia, 7:1; Yevamot, 12:1; Mişna, Bava Metsia, 7:1; Babil Talmudu, Pesahim, 50b-51a.

[78] Mişna, Bava Metsia, 7:1.

[79] Mezmurlar, 104:23.

[80] Elon, *Jewish Law,* c. 2, s. 906, dipnot: 38.

[81] İslam Hukukunda *kavli örf*e karşılık gelmektedir.

[82] İbn Meymun, *Hilhot İşut,* 10:14. Şabat yasaklarını ihlal etme gerekçe gösterilerek cuma günü evlenme sakıncalı görülmektedir.

[83] Mişna, Bava Batra, 8:1; Falk, "Yahudi Hukuku", s. 180; Mahmut Salihoğlu, "Tora ve Mişna'ya Göre Mirasçılar Listesi", *Dinler Tarihi Yazıları: Prof. Dr. Ömer Faruk Harman'a Armağan,* ed. Durmuş Arık & Yasin Meral (Ankara: Berikan Yayınevi, 2022), s. 367.

[84] Rabbi Dr. H. J. Zimmels, *Ashkenazim and Sephardim: Their Relations, Differences and Problems as Reflected in the Rabbinical Responsa* (London: Oxford University Press, 1958), ss. 164-179.

### 5. İssur ve-Heter (אִסּוּר וְהֶתֵּר)

*İssur* izin verilmeyen, yapılmasında sakınca bulunan; *heter* ise mübah görülen ve izin verilen (caiz) dinî uygulamalar için kullanılmaktadır. Bir uygulamaya müsaade edilmesi ya da uygulamanın yasaklanması bu alanda icazet almış rabbiler (*more hora'a*) tarafından yapılmaktadır.[85] Örneğin, Yom Kipur gününde oruç tutulduğu için yeme-içme yasağına ek olarak banyo yapmak, ayakkabı giymek gibi fiiller[86] de rabbiler tarafından yasaklanmıştır. Ancak yeni evlenmiş ve yeni doğum yapmış kadınlara bu konuda izin verilmiştir.[87] Bir başka örnek ise et ve sütün birlikte yenmemesine ek olarak, etli yemek olan bir masaya süt veya peynir konulmasına izin verilmemesidir. Buna gerekçe olarak et yenilirken hemen ardından bu yiyeceklerin tüketilmesi ihtimali gösterilmektedir.[88]

*İssur ve-heter* uygulamalarının içeriğinin, mabet sunuları, zirai hükümler, temizlik,[89] yenilmesi yasak olan yiyecekler, adak (nezir) ve bunlarla ilgili meseleler olması, bu konuyu *minhag* hükümlerinin bir alt başlığı yapmaktadır.[90]

### 6. Asmahta (אַסְמַכְתָּא)

Rabbani hükümler belirli metotlar çerçevesinde çıkarılmıştır. *Asmahta* (destek) metoduna göre,[91] öncelikle rabbiler tarafından bir hüküm verilmekte ve ardından kutsal

---

85 Birnbaum, *Encyclopedia of Jewish Concepts,* s. 177.

86 Bkz. Meral, *Yahudi Kaynakları Işığında Yahudilik*, ss. 245-246.

87 Mişna, Yoma, 8:1; Babil Talmudu, Yoma, 73b; Taanit, 30a.

88 Mişna, Hullin, 8:1.

89 Licari, *An Introduction to Jewish Law,* s. 22.

90 Israel Moses Ta-Shma, "Issur ve-Heter", *Encyclopedia Judaica* Second Edition (Detroit: Thomson Gale, 2007), c. 10, s. 773.

91 Steinsaltz, *The Essential Talmud,* s. 33.

kitapta o hükme dayanak ve delil aranmaktadır.[92] Dolayısıyla *asmahta*, Tevrat cümlesinde açıkça yer almayan ancak ondan yorumlama yöntemiyle çıkarılan rabbani hükümlerdir.[93] Buna örnek olarak, rabbilerin hayvan boğazlanmadan önce mutlaka bıçağın kontrol edilmesine dair oluşturduğu hüküm verilebilir. Rabbiler, 1. Samuel, 14:34'te geçen Saul'un halk tarafından kesilecek hayvanları boğazlanmadan önce denetlemesini, *asmahta* olarak kullandıklarını belirtirler.[94]

Yehuda Halevi (ö. 1141) de *Kuzari* isimli eserinde, rabbilerin *asmahta* metodunu kullanarak Nuh Kanunları'nı nasıl delillendirdiklerinden bahsetmektedir.[95] Rabbiler, yedi maddeden oluşan Nuh Kanunları için Yaratılış, 2:15-16 cümlelerini *asmahta* olarak kullanarak her bir kelimeden bir kanun çıkarırlar:

> "Rab Tanrı Aden bahçesine bakması, onu işlemesi için Adem'i oraya koydu ve ona, "Bahçede istediğin ağacın meyvesini yiyebilirsin" diye buyurdu."
>
> **(Tanrı) buyurdu *(va yetsav)*:** Adaleti sağlayacak adalet kurumlarını oluşturmak,
>
> **Rab *(Yahve)*:** Küfürden kaçınmak (Tanrı'yı kutsamak),
>
> **Tanrı *(Elohim)*:** Putperestlikten kaçınmak,
>
> **Adem *('al ha-adam)*:** Kan dökmemek,
>
> **Ve ona buyurdu *(l'emor)*:** Ensestten kaçınmak,

---

[92] *Asmahta*nın terim olarak geçtiği bazı yerler için bkz. Babil Talmudu, Hullin, 64b; Bava Metsia, 48b; 66a-b.

[93] Daha fazla bilgi için bkz. H. S. Linfield, "The Dependence of the Talmudic Principle of Asmakhta on Babylonian Law", *Journal of the American Oriental Society* 40 (1920), ss. 126-133. *Asmahta*nın bağlayıcılığıyla ilgili ayrıca bkz. Babil Talmudu, Bava Batra, 168a; Nedarim, 27b; Sanhedrin, 24b; Solomon Zeitlin, "Asmakhta or Intention: A Study in Tannaitic Jurisprudence", *Jewish Quarterly Review* 19:3 (1929), ss. 263-273.

[94] Babil Talmudu, Hullin, 17b.

[95] Yehuda Halevi, *Sefer ha-Kuzari*, ed. Yosef Kafih (Kiryat Ono: Mahon Mişnat ha-Rambam, 1997), 3:73, ss. 143-146; Mordechai Z. Cohen, *Opening the Gates of Interpretation* (Leiden: Brill, 2011), ss. 254-255.

**İstediğin ağacın meyvesi *(mi-kol ets ha-gan)*:** Hırsızlık ve yağmadan kaçınmak,

**Yiyebilirsin *(ahol tohel)*:** Canlı hayvandan et koparmamak.[96]

Buradaki *asmahta* kullanımı birebir Tevrat'ta geçen kelimelerin eşleştirilmesi yoluyla olmuştur.[97] Yehuda Halevi'ye göre *asmahta,* emirleri hafızada tutmayı kolaylaştırmaktadır *(teshilen li-hıfziha)*.[98] Özetle, yukarıda Nuh Kanunları örneğinde görüldüğü gibi bir kuralın Tevrat'taki gerekçesi olarak sunulan *asmahta* çok göreceli olabilmektedir.

İbn Meymun ve Nahmanides'e (ö. 1270) göre *asmahta* konusu farklılık arz etmektedir. İbn Meymun, Tevrat'tan *asmahta* tarzıyla çıkarılan hükümleri *de-Orayta* olarak kabul etmektedir.[99] Nahmanides'e göre ise *asmahta* Tevrat'tan çıkarılan hükümlere delalet etmemekte, yalnızca hükümleri akılda tutmaya yardımcı olmaktadır. Bu nedenle *asmahta* kaynaklı hükümler *de-Rabanan*'dır.[100]

### B. 613 *Mitsvot*un (TaRYaG *Mitsvot*) Kökeni ve Önemi

*TaRYaG mitsvot* bir kısaltmadır. 613 sayısının gematriadaki (ebced) rakamsal değerini ifade eder. İbranicede, alfabedeki harflerle ifade edildiğinde ת (*tav*) = 400, ר (*reş*)

---

[96] Babil Talmudu, Sanhedrin, 56b.

[97] Nuh Kanunları ile ilgili geniş bilgi için bkz. Eldar Hasanoğlu, *Nuh Kanunları ve Nuhilik* (Ankara: İsam, 2019).

[98] Halevi, *Sefer ha-Kuzari,* 3:73, s. 144.

[99] Çünkü o, Tevrat'ın tefsirinin de Musa'ya verildiğine inanmaktadır. Ona göre *asmahta* da tefsir kategorisine dahildir. İbn Meymun, *Şerhu'l-Mişna,* ed. Yosef Kafih (Kudüs: Mosad ha-Rav Kook, 1963-1968), c. 1, ss. 20-21; Lampel, *Maimonides' Introduction to the Talmud,* ss. 82-83; Elon, *Jewish Law,* c. 1, ss. 209-210.

[100] *Hasagot ha-Ramban, şoreş:* 2; Licari, *An Introduction to Jewish Law,* ss. 26-27; De Vries, "Halakha", s. 251. Talmud'da da *asmahta*nın *de-Rabanan* olmasıyla ilgili bkz. Babil Talmudu, Avoda Zara, 38a; Berahot, 41b.

= 200, י (*yod*) = 10, ג (*gmel*) = 3 şeklinde olmakta ve bunlar bir araya getirildiğinde kodlanarak *TaRYaG* kelimesini oluşturmaktadır.[101] 613 *mitsvot* kavramına en erken atıf Talmud'da geçmektedir:

> Rabbi Simlay dedi ki: 365 nehiy *(mitsvat lo ta'ase)* güneş yılındaki günlere, 248 emir *(mitsvat ase)* ise insanın uzuvlarına karşılık olmak üzere Musa'ya 613 *mitsvot* (emir ve nehiy) öğretildi. Rabbi Hanuna ise bunun delili nedir diye sordu. (Cevap olarak) "Musa bize Tora'yı miras olarak verdi (Yasa'nın Tekrarı, 33: 4)" (dedi).[102] *Tora*'nın gematria (ebced) değeri (*tora* kelimesinin değerleri toplamı) 611'dir, "(Tanrın) Benim, benden başka (tanrın olmayacak) (Çıkış, 20: 2-3)" (On Emir'in ilk ikisini) biz Tanrı'nın ağzından işittik…[103]

Rabbi Simlay'a göre, toplamda Musa'ya 613 adet emir ve yasak verilmiştir. Bu emirlerin iki tanesini İsrailoğulları bizzat Tanrı'dan, geriye kalanları da Musa'dan işitmişlerdir. 613 *mitsvot*un 365 tanesi nehiy, 248 tanesi emirdir. Midraş yorumuna göre, 365 sayısı, Güneş takviminin gün sayısıdır ve her bir gün insana "Bende (Tanrı'ya karşı) günah işleme" demektedir. 248 sayısı ise insan vücudundaki uzuv sayısına tekabül etmektedir. Her bir uzuv insana "Bir emri (*mitsva*yı) benimle yerine getir" demektedir.[104]

Mişna, Tosefta ve Kudüs Talmudu'nda Rabbi Simlay'ın görüşünü destekleyici herhangi bir yorum bulunmamaktadır.[105] Buna karşın Rabbi Simlay'a tezat ifadeler

---

[101] Daha fazla bilgi için bkz. Abraham Hirsch Rabinowitz, "Commandments, the 613", *Encyclopedia Judaica* Second Edition (Detroit: Thomson Gale, 2007), c. 5, ss. 73-85.

[102] İbn Meymun bu ifadeye dikkat çekmekte ve Tevrat'ın ebediliğine oradan da 613 *mitsvot*un ebediliğine vurgu yapmaktadır. Herman, *Systematizing God's Law,* s. 170.

[103] Babil Talmudu, Makkot, 23b-24a. Böylece, bu ilk iki emirle birlikte toplam 613 *mitsvot* olmaktadır.

[104] Midraş Tanhuma, Ki Tetse, 2.

[105] Friedberg, *Crafting the 613 Commandments,* s. 16; Herbert A. Davidson, *Moses Maimonides: the Man and His Works* (Oxford: Oxford University Press, 2005), s. 169.

vardır. Örneğin, Babil Talmudu, Temura, 15b-16a'da Musa'nın ölümünden sonra 3000 *halaha*nın unutulduğu şeklinde bir rivayet bulunmaktadır. İbn Meymun, Temura 16a'daki unutulan 3000 tane *halaha* rivayetinin yerine rabbilerin çıkarım yoluyla belirlediği 1700 adet *halaha*nın unutulduğu rivayetini aktarmaktadır. Ona göre unutulanlar Musa'ya verilenler değil rabbilerin yorumlama yöntemiyle elde ettiği *halaha*lardır.[106]

Bu konuyla ilgili yorumlara göre Talmud'da ne Rabbi Simlay'ın kendisi ne de rabbani dönemdeki bir başka rabbi *mitsva*ları sayma gibi bir girişimde bulunmuştur. Bu çerçevede 613 sayısı matematiksel değil semboliktir.[107] İlk dönem âlimlerinin bunu sembolik olarak algılamış olmaları kuvvetle muhtemeldir. Çünkü onlar, emir ve yasakları tespit etmeyi, bu konuda eser telif etmeyi, emir ve yasakların nasıl belirleneceği ile ilgili bir kılavuz oluşturmayı denememişlerdir.[108] Ancak bu rivayetin yansımalarına bakıldığında sonraki dönem Yahudi âlimlerin bunu sembolik değil de matematiksel olarak algıladıkları ortadadır.[109]

*Tannaim* dönemindeki (MS. 10-220) kaynaklarda 613 *mitsvot* ifadesi yer almamaktadır.[110] Bu terimin kullanımının, *Amoraim* döneminde (MS. 220-550) Rabbi Simlay ile başladığı görülmektedir. Hatta Urbach, Talmud'u (Gemara) oluşturan *Amoraim* yazmalarının birçoğunda, günümüzde "613 *mitsvot*" şeklinde geçen yerlerin

---

[106] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot*, ss. 12-15; Christine Hayes, *The Cambridge Companion to Judaism and Law* (Cambridge: Cambridge University Press, 2017), ss. 169-170.

[107] Herman, *Systematizing God's Law,* s. 13, 15; R. Charles B. Chavel, *The Book of Divine Commandments* (London: Soncino Press, 1940), c. 1, s. xvi.

[108] Cardozo, *The Written and Oral Torah*, s. 54, 57.

[109] B. Halper, *A Volume of the Book of Precepts by Hefes b. Yasliah* (Oxford; Oxford University, 1915), ss. 1-2.

[110] Ephraim E. Urbach, *Hazal: Pirkey Emunot ve-Deot* (Jerusalem: Magnes, 1969), s. 343; David Henske, "Klum Natnu ha-Tanaim Mispar le-Mitsvot", *Sinay* 116 (1995), ss. 47-58.

“tüm *mitsva*lar” şeklinde geçtiğini iddia etmektedir.[111] Buradan onun, Talmud metinlerinde geriye dönük değişiklik yapıldığını iddia ettiği anlaşılmaktadır. Buna zıt olan görüş ise 613 *mitsvot* kabulünün *Amoraim* döneminden önce de olduğu, Rabbi Simlay’ın sadece hocalarının görüşünü dile getirdiği ifade edilmektedir.[112] Konuyla ilgili bir başka yorum ise Rabbi Simlay’ın rivayetinde yer alan[113] emir ve yasak (*mitsvat ase* ve *mitsvat lo ta‘ase*) şeklinde ikili bir ayrımın erken dönem *halaha* sınıflandırmasında yer almadığı yönündedir.[114] En erken *mitsva* sınıflandırılması Mişna’da yapılmıştır. Buna göre emir ve yasaklar “insan ile Tanrı arasında” ve “insan ile diğer insanlar arasında” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.[115]

Talmud’daki 613 *mitsvot* rivayetiyle ilgili bazı âlimlerin görüşleri dikkate değerdir. Meşhur Yahudi müfessirlerden Abraham b. Ezra’ya (ö. 1167) göre emirlerin sayısı sonsuzdur. O, bu görüşünü Tevrat’taki “Senin buyruğun sınır tanımaz”[116] ifadesine dayandırmaktadır. Ona göre hükümlerin asıllarını (İbr. *ha-ikkarim*) saymaya kalkarsak bu sayı 613 etmez.[117] Bir diğer müfessir Yehuda b. Bil‘am’a (ö. 1070) göre ise rivayetteki

---

[111] Urbach, *Hazal,* s. 302. *Tannaim* döneminde *Mehilta* ve *Sifra*’da da “tüm *mitsva*lar” ifadesinin 613 *mitsvot* olarak değiştirilme iddiasıyla ilgili bkz. Henske, “Klum Natnu ha-Tanaim Mispar le-Mitsvot”, ss. 48-49.

[112] Rabinowitz, *Taryag,* s. 5, 13-14, 33-40. Bu görüşe “İnsan vücudunda 248 organ vardır” (Mişna, Oholot, 1:8), “613 *mitsvot*a uyun” (Babil Talmudu, Şabat, 87a; Yevamot, 47b; Nedarim, 25a; Şevuot, 29a) gibi ifadeler gerekçe gösterilmektedir. Cardozo, *The Written and Oral Torah*, s. 52.

[113] Babil Talmudu, Makkot, 23b.

[114] Friedberg, *Crafting the 613 Commandments,* s. 21.

[115] Mişna, Yoma, 8:9; Gersion Appel, *A Philosophy of Mizvot* (New York: Ktav, 1975), s. 206.

[116] Mezmurlar, 119:96.

[117] Bazıları bu ifadeden İbn Ezra’nın 613 *mitsvot* konseptini hiç kabul etmediğini çıkarmaktadır. İbn Ezra, *The Secret of the Torah,* ss. 38-39; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora,* 2:3, ss. 94-95; Appel, *A Philosophy of Mizvot,* s. 204.

bu rakam tahminidir *(davar ze be-dereh ha-kiruv)*.[118] Yahudi âlim Nahmanides de (ö. 1270) Talmud'daki rivayetin kabul edilebilirliğiyle ilgili şüpheleri olduğunu söylemektedir. O, bu rivayetin bütün âlimler tarafından kabul görüp görmediğini, ayrıca bu rivayetin *asmahta* mı yoksa Sina'dan gelen bir vahiy mi olduğunu sorgulamaktadır.[119] Çünkü ilk nesil âlimlerin emir ve yasakları belirleme gibi bir girişimi olmamıştır.

Son olarak, İbn Meymun'un da Rabbi Simlay'a atıf yapmadan sadece rivayeti aktarması dikkate değerdir. Böylece *halaha* kodifikasyonunda (*Mişne Tora*) yaptığı gibi genel kanaati vererek, 613 *mitsvot* konusunda bir uzlaşma olduğu izlenimini vermektedir.[120] Yahudi âlimlerin çoğunun bu rivayeti kabul etmesiyle 613 *mitsvot* dogması oluşmuştur.[121]

---

[118] İbn Bil'am, *Dvarim*, 30:2; Cohen, *Opening the Gates of Interpretation*, s. 285.

[119] Moshe Halbertal, *Nahmanides* (New Haven: Yale University Press, 2020), s. 332; Appel, *A Philosophy of Mizvot*, s. 204. Nahmanides'in Talmud'un *agada*yı oluşturan kısmına yönelik eleştirel tavrı farklı konularda da görülmektedir. Böyle söylemesinin ardında bu rivayetin *agada* kökenli olması yatmaktadır. Bu konuyla ilgili bkz. Yaakov Taubes, "In Denial: A Fresh Approach to Nahmanides and Aggadah at Barcelona", *Jewish Quarterly Review* 110:4 (2020), ss. 679-701. Bunlara ek olarak ne İbn Ezra ne de İbn Bil'am *halaha* uzmanı değildir. Nahmanides'in bu şüphelerinin sebebi, R. Şimon b. Tsemah Duran'a göre Talmud içinde rabbiler arasında neyin emir neyin yasak neyin de caiz olduğunun farklılık arz etmesidir. Nahmanides bu konuda şüphelerini dile getirse de sonunda çoğunluğa uymuştur. Halper, *A Volume of the Book of Precepts*, s. 8; Friedberg, *Crafting the 613 Commandments*, s. 16; Duran, *Zohar ha-Rakia*, s. 19.

[120] Friedberg, *Crafting the 613 Commandments*, s. 13, dipnot: 3; Davidson, *Moses Maimonides*, s. 172.

[121] Duran, *Zohar ha-Rakia*, ss. 12-19. Bununla ilgili ayrıca bkz. Avraham Ohayon, "Ha-Omnam Taryag Mitsvot?", *Şaʾanan: Şenaton ha-Mihlala ha-Datit le-Ḥinuh* 14 (2009), ss. 89-96.

## C. Yahudi Dinî Literatüründe 613 *Mitsvot* Denemeleri[122]

613 *mitsvot*un listelenmesi, *Geonim*[123] döneminde gerçekleşmiştir. Ancak, listelere ait sistematik olmayan ilk örnekler *azhara/azharot* (uyarılar/ikazlar) kaynaklı liturjik şiirlerdir (İbr. *piyutim*). *Azharot,* Şavuot Bayramı'nın ilk gününde Tevrat'ın verilişini kutlamak amacıyla sinagoglarda okunurdu. Günümüze ulaşan ilk *azhara* örneği *Ata Hinhalta* adında bir şiirdir. İsmini, ilk kelimelerinden almaktadır. Şiirin, 613 sayısından daha az bir sayıyla emir ve yasakları içerdiği aktarılmaktadır.[124] Ancak sistematik olarak listeleme geleneği Orta Çağ'da yaygınlık kazanmıştır. İlk liste, *Halahot Gedolot* isimli eserle Rabbi Şimon Kayyara (9. yy.) tarafından yapılmıştır.[125] Bu eserin mukaddimesinde kitabın yazılış amacı ve metodolojisi yer almamakla beraber eser Tevrat'a övgüler ile başlayıp, 265'i emir 348'i yasak içeren bir liste ile devam

---

[122] İbranice *minyan mitsvot* (*mitsva*ların sınıflandırılması) ve *sifrey mitsvot* (*mitsvot* kitapları) olarak karşılık bulmaktadır.

[123] *Geonim* dönemi MS. 650-1050 yıllarına tekabül etmektedir. *Gaon,* "dahi, yetenek bahşedilmiş, üstad" gibi manalara gelmekte olup Irak'taki Yahudi akademilerinin başındaki kimseye verilen bir isimdir.

[124] Chavel, *The Book of Divine Commandments,* s. xvii; Herman, *Systematizing God's Law,* s. 14; Robert Brody, *Saadyah Gaon* (Liverpool: Liverpool University Press, 2016), s. 97. Bu kelimenin tekil versiyonu olan *azharat* kelimesinin de ebced değeri 613'tür. İbn Ezra, *The Secret of the Torah,* s. 55, dipnot: 169; Rabinowitz, *Taryag,* ss. 41-61. Bununla ilgili ayrıca bkz., A. Neubauer, "Miscellanea Liturgica: Azharoth on the 613 Precepts", *The Jewish Quarterly Review* 6:4 (1894), ss. 698-709.

[125] Birnbaum, *Encyclopedia of Jewish Concepts,* ss. 669-670; Abraham b. Daud, *The Book of Tradition: Sefer ha-Qabbalah,* çev., Gerson D. Cohen (Philadelphia: The Jewish Publication Society, 2010), s. 47. İbn Meymun da böyle düşünmektedir. Ancak eserinde isim vermekten kaçınarak eleştirel bir tavırla Şimon Kayyara'dan *sâhibu Halahot Gedolot, sâhibu kitâb* olarak bahsetmekte ve sadece bir kez ismen anmaktadır. Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 43; Davidson, *Moses Maimonides,* s. 170. Kendisi *BeHaG* (İbr. *Ba'al Halahot Gedolot*; *Halahot Gedolot*'un sahibi) kısaltmasıyla meşhur olmuştur.

etmektedir.[126] Eserin dili kısa ve özdür. Eserdeki kronoloji, Talmud risalelerinin sırasına göre – *Hilhot Berahot*, *Hilhot Avoda Zara* gibi- düzenlenmiştir. Bu eserin genel özelliği dört bölümden oluşmasıdır. Bunlar; *emirler, paraşiyot,*[127] *cezalar* ve *yasaklar*dır. Bu dörtlü tasnifi bazı *geonim* âlimleri de benimsemiştir.[128]

Bir diğer önemli liste Rav Saadya Gaon'a (ö. 942) aittir. Saadya, üç liste hazırlamıştır, bunlardan ilk ikisi *azharot* tarzındadır. Üçüncüsü *Kitâbu'ş-Şerâ'i* adını verdiği eserdir. Saadya'nın hazırladığı *azharot*lardan biri On Emir'e göre gruplandırılmış, bir diğeri ise Kayyara'nın listesi gibi dörtlü tasnife göre yapılmıştır. Örneğin On Emir'in

---

[126] Elon, *Jewish Law*, c. 3, s. 1155. Bu eserdeki emir ve yasak sayısı nüshalara göre değişmekte olup, Rabbi Simlay'ın verdiği sayıyla bu tasnif her hâlükârda uyuşmamaktadır. 613 sayısının takribi, yaklaşık bir sayı olarak algılandığını göstermektedir. Davidson, *Moses Maimonides,* s. 171; Israel Moses Ta-Shma, "Hakdamah", *Encyclopedia Judaica* Second Edition, (Detroit: Thomson Gale, 2007), c. 8, s. 242.

[127] Tevrat bölümlemesi olan *paraşa*lar değildir. *Halahot Gedolot*'a göre *paraşiyot*ların sayısı 65'tir ki bunlar *gufey Tora*dır (Tevrat'tır) ve her bir *paraşa* âlimler tarafından açıklanmıştır *(ve-şanu hahamim hamişa ve-şişim paraşiyot gufey şel-Tora ve-kol paraşa ve-paraşa pirşuha hahmey Yisrael)*. Şimon Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot,* ed. Naftali Hildesheimer (Kudüs: Mekitsey Nirdamim, 1986), s. 19. Rabinowitz, İbranice *şanu* ifadesinin *Barayta*'dan alıntı yapıldığında kullanıldığını öne sürerek Kayyara'nın günümüze ulaşmayan bir *Barayta* yazmasından alıntı yaptığını iddia etmektedir. Bkz. Rabinowitz, *Taryag,* ss. 70-72. Daha sonraki âlimler arasında *Halahot Gedolot* ve diğer eserlerde neden *paraşiyot* bölümü olduğu tartışılmıştır. Bir yoruma göre bazı emirler topluma bazıları da şahsa yöneliktir. Örneğin, Saadya liturjik şiirinin *paraşiyot* bölümünde cemaat için zorunlu hükümleri listelemiştir. Cemaate ancak mahkeme veya idari otoriteler yaptırım uygulamaktadır. Bir başka yoruma göre de *paraşiyot p-r-ş* kökünden gelmekte olup bir grup emirleri değil "açıklanmış, tefsir edilmiş emirler"i ifade etmektedir. Bkz. Herman, *Systematizing God's Law,* ss. 242-244. Âlimlere göre farklılık arz eden *paraşiyot* bölümünde Kayyara, Tevrat içinde peşi sıra gelen bir grup emirleri sıralamaktadır. Örneğin, *paraşat mumey ha-behama* (kusurlu hayvan *paraşa*sı) ya da *paraşat mişkan* (Buluşma Çadırı / Mabed *paraşa*sı).

[128] Friedberg, *Crafting the 613 Commandments,* s. 21; Zvi Stampher, "A Mechanism for Change in Traditional Culture", *The Jewish Quarterly Review* 107:2 (2017), ss. 146-147.

üçüncüsü olan “adımı boş yere ağzına almayacaksın” ifadesini genel başlık yapıp altına ilgili gördüğü emirleri sıralamaktadır.[129] Saadya, listeleri yapma amacını “*Ata Hinhalta* ve diğerlerini inceleyip, bayramda okunan 613 emirle ilgili *piyutim*lerin yetersiz olduğu” şeklinde açıklamıştır.[130] Saadya, *Kitâbu'ş-Şerâ'i* eserinde ise *mitsva*ları yirmi altı kategoriye ayırmıştır. Emir ve yasakları karışık olarak veren *azharot*a göre *Kitâbu'ş-Şerâ'i'*de Saadya'nın *mitsva*lara kategorik başlıklar koyması eserini daha sistematik hale getirmiştir.[131] Bu kategoriler arasında, ibadetler, kirlilik halleri, özel mekânlar vb. konular bulunmaktadır.[132] Eserinin mukaddimesinde cemaatin kendisinden 613 *mitsvot*u Arapça listelemesini istediklerini belirtmiştir *(se'eleni ba'du'l-rağibin en üellifehu 'alâ nahvin âhar ğayri haza'l-evvel… li-enne't-telifu'l-evvel kâne bi-luğati'l-'ibraniyye feltemese hâza liyekûne bi-luğati'l-'arab)*.[133]

Bir diğer *geonim* âlimi Samuel b. Hofni Gaon (ö. 1013), *Judeo-Arabic* olarak *Kitâb fi'ş-Şerâ'i* isimli eseri kaleme almıştır. Eser tam anlamıyla *mitsva*ları sıralamaya yönelik olmayıp, önemli terimlerin açıklamaları, kelamî tartışmalar, nesh meselesine yönelik mülahazalar gibi konuları işlemektedir. O, öncelikle *mitsva*larla ilgili *sem'iyyat* ve *'akliyyat* şeklinde genel bir ayrım yapmaktadır. Buna göre vahiy yoluyla ve akıl yoluyla bilinen emirler vardır. Vahiy yoluyla gelen emirlerin maslahatı kişinin durumuna göre –zaman, mekân, statü açısından- sürekli değişmektedir. Daha sonra da *mitsva*ları,

[129] Brody, *Saadyah Gaon,* s. 108.

[130] Saadya Gaon, *Sidur Rav Saadya Gaon: Kitabu Cami'i-s'Salavat ve't-Tesabih,* ed. Israel Davidson, Simha Assaf ve B. Issachar Joel (Kudüs: Mekitsey Nirdamim, 1963), s. 156; Herman, *Systematizing God's Law,* s. 18.

[131] Brody, *Saadyah Gaon,* s. 122; Herman, *Systematizing God's Law,* s. 19.

[132] Brody, *Saadyah Gaon,* ss. 122-123.

[133] Saadya Gaon, *Kitâbu'ş-Şerâ'i,* terc. Nissim Sabato (Jerusalem: Ben Zvi Institute, 2019), s. 5.

gündüz yapılan, gece yapılan, sadece İsrail topraklarında geçerli olan *mitsva*lar gibi çeşitli sınıflara ayırmıştır.[134]

İbn Meymun'un eserini yazarken faydalandığı ve takdir ettiği[135] *geonim* döneminden son olarak Hefets b. Yatsliah'ın (10. yy.) *Kitâbu'ş-Şerâ'i* isimli eseri önem arz etmektedir. Eser *Judeo-Arabic* olarak kaleme alınmış, İbranice teknik terimler dahi Arapçaya çevrilerek yazılmıştır. Örneğin, *mitsva* kelimesi yerine *şerî'a* terimi kullanılmıştır. Bu eserden birkaç fragman günümüze ulaşmıştır. Eserin 800 sayfa civarında olduğu ve 613 *mitsvot*un tamamını işlediği tahmin edilmektedir. Günümüze ulaşan fragmanlardan ve diğer âlimlerin alıntılarından bilindiği kadarıyla Hefets, emir ve nehiyleri karışık olarak vermiş ve onları içeriklerine göre çeşitli gruplara ayırmıştır.[136]

*Geonim* döneminde 613 *mitsvot* alanında yazılan belli başlı eserler yukarıda işlenmiştir. *Rişonim* döneminden (MS. 11 ve 15. yy.) Musa b. Meymun, *Sefer ha-Mitsvot*

---

[134] David Sklare, *Samuel Ben Ḥofni Gaon and His Cultural World: Texts and Studies* (Leiden: Brill, 1996), ss. 167-189; Herman, *Systematizing God's Law,* ss. 20-22.

[135] İbn Meymun, *sâhibu Kitâbi'ş-Şerâ'i el-meşhûr* ifadesini kullanmaktadır. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 5.

[136] Halper, *A Volume of the Book of Precepts,* s. 49.

eserini 1170'de tamamlamıştır.[137] Eser *Judeo-Arabic* olarak kaleme alınmış olup[138] diğer listelerden birçok konuda ayrılmaktadır. İbn Meymun listelemeye başlamadan önce listede yer alması gerekenleri ve gerekmeyenleri ortaya koymak maksadıyla 14 kural belirlemiştir. Kendisinden önce böyle bir usûl takip eden olmamıştır. Bu kuralları dağlara benzetmekte ve diğer konuların bu kurallara bağlı olduğunu ifade etmektedir. O fetvasında bu kuralların önemini "… emirleri sayacak bir kimsenin tabi olması gereken bir metot" şeklinde ifade etmiştir.[139] Listesi emir ve yasaklar *(mitsvot 'ase* ve *mitsvot lo ta'ase)* olarak ikiye ayrılmakta ve onları ayrıntılarıyla açıklamaktadır. İbn Meymun, 248 emir ve 365 nehyin tamamını sıralamıştır. Onun listesi örnek bir listeleme çalışması olmuş ve kendisinden sonraki âlimleri etkilemiştir.

---

[137] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot'*un mukaddimesinde eserin adından bahsetmez. Ancak fetvasında eserine *Sefer ha-Mitsvot* adını verdiğini söylemektedir. Bkz. Musa b. Meymun, *Teşuvot ha-Rambam,* çev. & ed. Joshua Blau (Jerusalem: Mekitsey Nirdamim, 1957-1961), c. 2, s. 725, fetva no: 447. Oğlu Avraham Maymonides ve Daniel ha-Bavli'nin arasındaki mektuplaşmalarda da eserin adı *Sefer ha-Mitsvot* olarak yazılmıştır. Ezra Blaustein, *Cataloging Revelation: Echoes of Islamic Legal Theory in Maimonides' Sefer ha-Mitsvot [Book of Commandments]* (Chicago: The Faculty of the Divinity School, Doktora Tezi, 2019), s. 12. Bunlara ilaveten bazı kaynaklarda İbn Meymun'un eseri *Sefer ha-Mitsvot* yerine *Kitâbu'l-Ferâid* isimlendirilmesinin kullanıldığını tespit ettik. Orta Çağ İbranice çevirilerden yola çıkarak *Kitâbu'l-Ferâid* ismiyle anılması kuvvetle muhtemel görünmektedir. Bu bilgiyi bizimle paylaşan Dr. Uri Melamed'e teşekkür ederim.

[138] İbn Meymun daha sonraları eserini İbranice kaleme almadığı için pişmanlığını dile getirmiş ve İbraniceye çevireceğini söylemiştir. Ancak bunu yapmaya ömrü vefa etmemiştir. İbn Meymun, *Teşuvot ha-Rambam,* c. 2, s. 725, fetva no: 447; Herman, *Systematizing God's Law,* s. 25.

[139] İbn Meymun, *Teşuvot ha-Rambam,* c. 2, s. 725, fetva no: 447. İbn Meymun'un Tevrat hükümlerini listeleme konusunda hazırladığı 14 kurallık metodoloji, Müslüman âlimlerin *usûl-i fıkh*ı geliştirmesi sayesindedir. Diğer Yahudi âlimlerde böyle bir metodoloji göremeyişimizin sebebi bundan kaynaklanmaktadır. Bkz. Blaustein, *Cataloging Revelation,* s. 94; Herman, *Systematizing God's Law,* s. 27, 195.

İbn Meymun, bu eserini *Mişne Tora*'ya temel olması ve taslağını oluşturması sebebiyle kaleme almıştır. Nitekim *Mişne Tora* 613 emir ve yasağa göre düzenlenmiştir. O, her bölümde konuya başlamadan önce o konuyla ilgili emir ve yasakları sıralamıştır. Zaten İbn Meymun da mukaddime kısmında "Meşhur eserimizden *(Şerhu'l Mişna)* sonra ahkâm-ı şeriatı bir araya getirmeye niyet ettim *(innehû lemmâ kad tekaddeme lenâ et-te'lîf'ul-meşhûr… raeytü eydan bi-en ecma'a mecmû'an yahtevî 'alâ cümleti ahkâmi'ş-şerî'ati)*" ifadesiyle bu durumu açıkça belirtmiştir.[140]

12. yüzyılda, Metsli Eliezer b. Samuel (ö. 1198) *Sefer Yere'im (Tanrı'dan Korkanların Kitabı)* adlı eserini yazmıştır. *Sefer Yere'im* yedi ana bölümden oluşmakta, kendi içinde alt bölümlere ayrılmaktadır. Alt bölümlerdeki paragraflarda -yaklaşık 464 paragrafta- *mitsva*lar açıklanmaktadır. 13. yüzyılda Moses b. Jacob (ö. 1260) *Sefer Mitsvot Gadol* isimli eserini kaleme almıştır. Çok seyahat ettiğinden farklı ülkelerdeki Yahudilerin emirleri eda etme, yasaklardan kaçınma ve Tevrat çalışmasındaki şevklerini görmüştür. Müellif, gözlemleri neticesinde sadece Tevrat hükümlerini içeren sistemli bir esere ihtiyaç olduğuna karar vermiştir. Kitapta emirler ve nehiyler için ayrı iki mukaddime yer almaktadır.[141] Eserin ilk bölümünde nehiyleri, ikinci bölümünde emirleri işlemektedir. Her bir *mitsva*nın Tevrat'tan referansı verildikten sonra sırasıyla rabbani tefsiri, ilgili Talmud bölümü, kendisinden önceki âlimlerin – Raşi, İbn Meymun gibi- görüşleri ve müellifin kanaatini zikretmesi ile son bulmaktadır. Sıralamadaki birkaç değişiklikle, eser genel manada *Mişne Tora*'nın sıralamasını takip etmiştir – *Sefer ha-Mada, Sefer ha-Zmanim* gibi-. Her bölümün başında işlenecek *mitsva*ların listesi yer almaktadır.[142] Bu eserden kısa bir zaman sonra, Yitshak b. Yosef (ö. 1280) tarafından

---

[140] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 1.

[141] Rabinowitz, *Taryag,* ss. 119-124.

[142] *Sefer Mitsvot Gadol, Sefaria* (mukaddime kısmı), https://www.sefaria.org/Sefer_Mitzvot_Gadol%2C_Negative_Commandments%2C_Introduction.1?lang

*Sefer Mitsvot Katan* yazılmıştır. Bu eser sadece Mabed'in yıkılmasından sonra geçerli olan emir ve yasakları içerir. Haftanın günlerine karşılık olmak üzere müellif, eserini yedi bölüme ayırmıştır. Bu tercihini şöyle açıklamaktadır: "Yedi sütuna ayırdım ki her bir kişiden isteğim her gün bir sütun (bölüm) okusun *(be-şiv'a 'amudim ke-neged şiv'a yamey ha-şavua: Bikaşti kol iş likro be-kol yom amud ehad)*". Eserini anlamakta zorluk yaşayan insanlara "Moşe'nin *Sefer Mitsvot Gadol*'üne bakmalarını, yine anlayamazlarsa daha bilgin bir insana sormalarını" tavsiye etmektedir.[143]

Bir başka eser ise 13. yüzyılda Barselonalı Aaron ha-Levi'ye ithaf edilen *Sefer ha-Hinuh*'tur. Müellif, mukaddimesinde genç Yahudilerin *mitsva*ları daha iyi bilmeleri ve bilinçli bir şekilde eda etmelerine yönelik bu eserini yazdığını belirtmektedir. Bu eserde *mitsva*lar, haftalık Tevrat okuma sırasına göre -*sidra bereşit, sidra vayikra* gibi- düzenlenmiştir. Emir ve yasaklar karışık bir şekilde yer almaktadır. Yazar bir *mitsva*yı açıklarken Tevrat'tan delilini, Talmud'dan açıklamasını getirmekte ve mistik yorumlarla *mitsva*ların hikmetlerine değinmektedir. Müellif kendi görüşlerine çok az yer vermekle birlikte İbn Meymun ve Nahmanides gibi kendinden önceki âlimlerin hukuki görüşlerini aktarmakla yetinmektedir.[144]

Rabbi Şimon b. Tsemah Duran (ö. 1444) tarafından kaleme alınan *Zohar ha-Rakia* isimli eser de *mitsvot* listeleriyle ilgili önemli bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır.

---

=bi&with=all&lang2=en (Erişim tarihi: 18 Kasım 2022); https://www.sefaria.org/Sefer_Mitzvot_Gadol%2C_Positive_Commandments%2C_Introduction?lang=bi (Erişim Tarihi: 18.11.2022); Elon, *Jewish Law*, c. 3, ss. 1261-1263; Rabinowitz, *Taryag*, ss. 119-124.

[143] *Sefer Mitsvot Katan, Sefaria* (mukaddime kısmı), https://www.sefaria.org/Sefer_Mitzvot_Katan%2C_Introduction.1?lang=bi (Erişim tarihi: 18 Kasım 2022); Elon, *Jewish Law*, c. 3, ss. 1263-1265; Rabinowitz, *Taryag*, ss. 124-126.

[144] Aaron ha-Levi, *Sefer haHinnuch: the Book of Education*, çev. Charles Wengrow (Jerusalem: Feldheim Publishers, 1978), ss. 3-5; Rabinowitz, *Taryag*, ss. 128-133; Elon, *Jewish Law*, c. 3, ss. 1265-1267.

Müellif, eserinin mukaddimesinde İbn Meymun'un 14 kuralını kendi yorum ve değerlendirmeleriyle açıklamaktadır.[145] Ana metinde Solomon b. Gabirol'ün (İbn Cebirol, ö. 1057) Kayyara'nın listesine tabi olarak *azharot* tarzında hazırladığı 613 *mitsvot*u aktaran müellif sonrasında her bir emir ve yasağı açıklamaktadır.

Sonuç olarak, Yahudi âlimlerin 613 *mitsvot* konusuna yaklaşımı, eserleri yazma amacı ve metodu aynı değildir.[146] Listelerde kimi Yahudi âlim *azharot* türünü, kimisi de konularına göre tasnifi benimsemiştir.

---

[145] İlgili yer için bkz. Duran, *Zohar ha-Rakia,* ss. 21-64. Duran, İbn Meymun'un tüm kurallarına yorum yapan ilk kişi olabilir. Herman, *Systematizing God's Law,* s. 252.

[146] Rabinowitz, *Taryag,* s. 62.

## II. BÖLÜM: İBN MEYMUN'UN MİTSVOT TESPİTİNDEKİ 14 KURALI

İbn Meymun, Tevrat'taki 613 emir ve yasağı tespit etmek için 14 kural belirlemiştir. Bu kuralları sadece *Sefer ha-Mitsvot* eserinin mukaddimesinde zikretmektedir. İbn Meymun her bir kural için Arapça *el-aṣl* kelimesini kullanmakta,[147] bu kuralları tartışmakta ve örnekler vererek açıklamaktadır. 14 kuraldan 12'si emir ve yasak listesinde nelerin "yer alamayacağına" yöneliktir. Buradan hareketle İbn Meymun önceki listelerde yer alan bazı emir ve yasakların listeye dahil edilmesini eleştirerek, emir ve yasak listesinde nelerin yer alamayacağını prensipleri üzerinden açıklamaktadır.

Metnin aslını korumaya özen göstererek *Judeo-Arabic* olarak verilen her bir kuralı Türkçeye çevirdik. Ardından 14 kuralı, içerik ve bağlamları itibarıyla üç ana gruba ayırdık. Bu üç grup sırasıyla: hükümlerin kaynağıyla ilgili kurallar, hüküm içeren Tevrat cümlelerinin içerik ve yapısıyla ilgili kurallar ve hükümlerin zamansal ve mekânsal sınırlılıklarıyla ilgili kurallardır. İbn Meymun'un açıklamaları çerçevesinde her bir kural değerlendirilmiştir. Bu bölümde, 14 kuraldan bazılarına yönelik Nahmanides ve Daniel ha-Bavli'nin (ö. 1220) değerlendirmeleri de işlenecektir. Nahmanides, *Sefer ha-Mitsvot*'a yönelik şerh ve eleştiri türünde bir eser kaleme almıştır.[148] *Hasagot* (mülahazalar) ismini verdiği bu eserde Nahmanides, İbn Meymun'un bazı kurallarını eleştirmektedir. Bir diğer isim olan Daniel ha-Bavli de *Sefer ha-Mitsvot*'a eleştiriler yöneltmektedir. Daniel ha-Bavli'nin eleştirileri *Ma'ase ha-Nissim* (1867) adlı eserde yayınlanmıştır. İbn

[147] İbn Meymun'un bu tercihinin İslam fıkıh usûlüyle bağlantısı için bkz. Blaustein, *Cataloging Revelation: Echoes,* ss. 53-82.

[148] Bu eseri müstakil 613 *mitsvot* eseri olarak değerlendirenler de vardır. Rabinowitz, *Taryag,* s. 7. Çünkü Nahmanides bu kitabının sonunda İbn Meymun'un unuttuğunu söylediği bazı *mitsva*ları ekler ve kendi listesinin doğru olduğunu vurgular. Blaustein, *Cataloging Revelation,* s. 189.

Meymun'un 14 kuralından özellikle bir ve ikinci kuralı bu iki âlim üzerinden tartışılacaktır.

### A. Hükümlerin Kaynağıyla İlgili Kurallar

**Birinci Kural: *De-Rabanan* (Rabbani) hükümlerin (613) *mitsvot* listesinde sayılması uygun değildir.**[149]

İbn Meymun'un ilk kuralı, Rabbani hükümlerin 613 *mitsvot* listesinde yer alamayacağı yönündedir. Buna gerekçe olarak Talmud'da açık bir şekilde geçen "Musa'ya Sina'da 613 emir ve yasak öğretilmiştir"[150] ifadesini göstermektedir.[151] İbn Meymun'a göre 613 *mitsvot* Musa'ya Sina'da verildiğinden dolayı, rabbilerin eylem ve söylemleri böyle bir listeye dahil edilemez. İbn Meymun bu kuralına örnek olarak Hanuka Bayramı'nda kandil yakılması, Hallel duası[152] okunması ve Purim Bayramı'nda Megila (Ester Kitabı) okunması[153] gibi İkinci Mabed Dönemi (MÖ. 515-MS. 70) uygulamalarını vermekte ve bunların listede yer alamayacaklarını söylemektedir.[154]

---

149 *El-aṣlu'l-evvelu, ennehu lâ yenbeğî en tü'adde fî hâzihi'l-cümleti'l-mitsvot elleti hiye mi-de-Rabanan*. Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 9.

150 Babil Talmudu, Makkot, 23b.

151 Bu ifade İbn Meymun'un aktarımı olup, "Sina'da" ifadesi Talmud metninde yer almamaktadır. Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 9.

152 Kelime anlamı "şükür" olup, Tevrat'ın Mezmurlar Kitabı'nın 113-118. baplarının Sukkot, Hanuka, Pesah, Şavuot ve Roş Hodeş günlerinde okunmasıdır.

153 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 10.

154 Yehuda Halevi, "Şeriatımızın çoğu Musa otoritesine dayanmaktadır" demekte, Purim ve Hanuka bayramlarını Musa şeriatı içinde saymaktadır. O, bunlar Musa otoritesine dayanmasaydı "Biz onlara farz demezdik" şeklinde bir akıl yürütmesi yaparak İkinci Mabed Dönemi bayramlarının kaynağını rabbilerden öte Musa'ya dayandırmaktadır. İlgili yer için bkz. Yehuda Halevi, *Sefer ha-Kuzari,* 3:39, ss. 121-123; Cohen, *Opening the Gates of Interpretation,* ss. 256-257.

İbn Meymun *de-Rabanan* hükümleri sadece rabbilerle sınırlamamıştır. O, Musa'dan sonraki peygamberlerin yasakladığı veya emrettiği şeylerin de bu listede yer alamayacağını vurgulamıştır. Çünkü "Musa'dan sonra" tesis edilen herhangi bir hükmün 613 *mitsvot* listesinde yer alması kronolojik olarak mümkün değildir. Bu çerçevede çıplağı giydirmek,[155] aç olanı doyurmak veya maddi güç yetiremeyen bekarları evlendirmek, diğer peygamberlerin ve rabbilerin emrettiği şeylerdir. O, bunların da listeye dahil edilemeyeceğini belirtmektedir. Bu çerçevede İbn Meymun, Musa'dan sonraki peygamberlerin emrettiği ve yasakladığı şeylerin *de-Rabanan* kategorisinde değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.[156]

İbn Meymun'un *de-Rabanan* hükümlerin içerisine rabbilerle birlikte peygamberlerin hükümlerini de dahil etmesi ilgi çekicidir. Bilindiği üzere, Yahudilikte Musa ve diğer peygamberler arasında derece farkı mevcuttur.[157] İbn Meymun, bunu 13 iman esasında yedinci kaide olarak belirlemiş ve açıklamıştır.[158] Bu çerçevede *de-Rabanan* hükümlerin 613 *mitsvot* listesinde sayılmasının uygun olmaması da hükümlerin kaynağıyla ilgili bir kuraldır. O, bu kuralını Sina vahyinin önemine ve Musa'nın diğer peygamberlerden üstün olmasına vurgu yaparak kurgulamaktadır.

İbn Meymun'un birinci kuralı Nahmanides ve Daniel ha-Bavli tarafından değerlendirilmiştir. Nahmanides, İbn Meymun'un "Musa'ya Sina'da 613 *mitsvot* öğretilmiştir"[159] rivayetini bu şekilde aktarmasını eleştirmiş ve "İsrailoğullarına 613 emir

---

155 Yeşaya, 58:7.

156 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* ss. 11-12.

157 İbn Meymun, *Mişne Tora,* Hilhot Yesodey ha-Tora, 7:2-6. İlgili kısmın Türkçesi için bkz. İbn Meymun, *İlim Kitabı,* ed. Yasin Meral (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2022), ss. 73-76.

158 İbn Meymun, *Şerhu'l-Mişna,* Sanhedrin, 10:2, c. 4, ss. 212-214. İlgili kısmın Türkçe tercümesi için bkz. Meral, "İbn Meymun'a Göre Yahudilikte İman Esasları", ss. 260-262.

159 Babil Talmudu, Makkot, 23b.

verildi" şeklinde aktarılmasını doğru bulmuştur.[160] Hatta o, Tevrat'taki "Musa bize Yasa'yı (Tevrat'ı) verdi"[161] cümlesini bu görüşüne delil olarak getirmektedir. Dolayısıyla İbn Meymun'un vurguladığı "Sina'da *(be-Sinay)*" ifadesi ilgili pasajda geçmemektedir.[162] Aynı şekilde Daniel ha-Bavli, İbn Meymun'un birinci kuralında, "Musa'ya 613 emrin öğretildiğine" dair Talmud'daki rivayeti[163] aktarış biçimini kabul etmekte, ancak sadece Tevrat'taki *mitsva*ların listelemeye özgü olduğu fikrine karşı çıkmaktadır. Çünkü ona göre bu rivayette "Musa bizim için 613 *mitsvot*u Tevrat'a yazdı ifadesi geçmemektir *(ve-lem yegûlû taryag mitsvot katav Moşe lanu be-Tora)*."[164] Buradan anlaşılmaktadır ki Daniel'e göre Tevrat dışındaki hükümler de *mitsvot* listesinde sayılmalıdır.

Daniel, İbn Meymun'un yukarıda geçen "çıplağın giydirilmesi", "hasta ziyareti" gibi verdiği örneklerden bahsetmekte ve bunların *de-Rabanan* hükümler olmadığını söylemektedir. O, bu hükümlerin kaynağının Yasa'nın Tekrarı'nda geçen yoksullarla ilgili "gereksinimlerini karşılayacak"[165] ifadesi olduğunu belirtmektedir. İbn Meymun ise bu örneklerin *de-Rabanan* hükümler olduğunu ve kaynağının Yeşaya Kitabı olduğunu belirtmektedir. Daniel'e göre ise Yeşaya Kitabı'ndaki ifadeler *şerhu'l-menkul* yani Yasa'nın Tekrarı'ndaki "gereksinimlerini karşılayacak" cümlesinin açıklamasıdır. Buna ek olarak Daniel'e göre, yine "hasta ziyareti" ve "yaslı olanın teselli edilmesi" gibi emirler Musa'dan gelen *şerhu'l-mervi* yani Musa'dan rivayet edilmiş açıklamalardır.[166]

---

160 *Hasagot ha-Ramban, şoreş*: 1.

161 Yasa'nın Tekrarı, 33:4.

162 Duran, *Zohar ha-Rakia,* s. 21.

163 Babil Talmudu, Makkot, 23b.

164 Daniel ha-Bavli, *Ma'ase ha-Nissim* (Paris: Y. Bril, 1867), s. 2.

165 Yasa'nın Tekrarı, 15:8.

166 Daniel ha-Bavli, *Ma'ase ha-Nissim,* s. 3.

Daniel, İbn Meymun tarafından listeye alınmayan Hallel duası ve Hanuka Bayramı'yla ilgili emirlerini de değerlendirmektedir. Yukarıda ifade edildiği gibi İbn Meymun'un bunları eklememesinin gerekçesi *de-Rabanan* kaynaklı olmasıdır. Daniel ise Talmud'da rabbiler tarafından Hallel için *de-Orayta* denildiğini aktarmaktatır.[167] Ayrıca Daniel, Çıkış Kitabı'ndan[168] da Hallel okunmasına ve Hanuka Bayramı'nı kutlamaya delil getirmektedir. Çünkü ona göre tüm bayramlar Mısır'dan çıkışı kutlamak için olup genel emre yani Mısır'dan çıkışı kutlama emrine dahildir. Daniel'e göre Hanuka Bayramı'yla ilgili Rabbani tek şey Hanuka mumunu *(ner ha-Hanuka)* yakmaktır. Bu yüzden Hallel okunması ve Hanuka Bayramı'nın kutlanması, onun için *de-Orayta* kaynaklı iki ayrı emri ifade etmektedir.[169]

**İkinci Kural: Tevrat'tan 13 yorum kuralıyla (çıkarım ve yorumlamayla) elde edilen hükümlerin (613) *mitsvot* listesinde sayılması uygun değildir.**[170]

İbn Meymun'a göre, Yahudi hukukundaki hükümlerin çoğu Tevrat cümlelerinden çıkarım ve yorumlama metoduyla elde edilmiştir.[171] O, *middot* yöntemlerinde ihtilafın olduğuna, ancak Musa'dan gelen Sözlü Tevrat'ta *(tefsîr mervî*) ihtilaf olmadığına dikkat çekmektedir. Bu kuralın amacı, Tevrat'ta yazılı olarak bulunmayan, Sözlü Tevrat (Talmud) içinde de hükmün delili olarak doğrudan Tevrat *(guf Tora)* ya da *mi-de-Orayta*

[167] Babil Talmudu, Ta'anit, 28a-b; Pesahim, 117a.

[168] Çıkış, 15:21.

[169] Daniel ha-Bavli, *Ma'ase ha-Nissim,* s. 3.

[170] *El-aṣlu's-sânî, enne leyse külle mâ yüte'allemu bi-ehadi şaloş esre middot şe-ha-Tora nidreşet bahen o be-ribuy yenbeği 'adeduhu.* Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 12.

[171] İbn Meymun, *middot* kelimesi için Arapça "tefsir" yerine "istihrâc ve istintâc" kelimelerini kullanmaktadır. Bu ise yeni hükümlere ve yeni neticelere ulaşma manasındadır. Bkz. Cohen, *Opening the Gates of Interpretation,* s. 267.

olarak belirtilenleri 613 *mitsvot* listesine dahil etmek; Sözlü Tevrat içinde *mi-de-Rabanan* veya *şaloş esre middot* (13 yorum)[172] olarak kaynak gösterilenleri de liste dışı bırakmaktır.[173] Bir hükmün *guf Tora* ya da *mi-de-Orayta* olup olmadığı ancak Sözlü Tevrat içindeki rivayet *(nakl)* ile bilinebilir. Ancak *şaloş esre middot* ya da *mi-de-Rabanan* olarak belirtilen hükümler, ister Sözlü Tevrat ister başka yerde geçsin kabul edilmez.[174] İbn Meymun'un listesine bakıldığında 135. nehyin Tevrat'ta geçmeyip

---

[172] İslam hukukundaki *kıyâs* prensibine benzemekte olup kendi içinde çeşitli dallara ayrılmaktadır. 13 yorum kuralıyla ilgili bkz. Araz, *Yahudilikte Tefsir Geleneği,* ss. 140-156; Toprak, *Talmud ve Hadis: Karşılaştırmalı Bir Araştırma,* ss. 235-256.

[173] İbn Meymun'un listesine bakıldığında *nass* (Tevrat) desteğinden yoksun dört tane *mitsva*nın olduğu araştırmacılar tarafından tespit edilmiştir. İbn Meymun, Pinehas ha-dayana (kadı / hakim) yazdığı mektubunda ikinci kuralından bahsetmiş ve Tevrat'tan delil bulamadığı *mitsva*ların sayısının "üç-dört tane olduğunu *(davar şe-amru hahamim şe-hu min ha-Tora ve-hen kmo şloşa (o) arba'a dvarim bilvad)*" söylemiştir. İlgili yer için bkz. İbn Meymun, *Teşuvot ha-Rambam,* c. 2, s. 632, fetva no: 355. Araştırmacılar tarafından bu üç-dört *mitsva*nın sırasıyla 76, 194, 318, 336. nehiyler olduğu belirtilmektedir. Ancak, ikinci kuralın okuması Marc Herman tarafından farklı yapılmıştır. Herman, Sözlü Tevrat kullanılarak Sina vahyine (Tevrat'a) ait olanlar ve olmayanlar nasıl olur da ayırt edilebilir diye sormaktadır. Bu soruya yanıt olarak İbn Meymun'un *guf Tora* ve *de-Orayta* olanları gerekçe göstermesini ise yetersiz bulmaktadır. Ona göre İbn Meymun'un ikinci kuralının amacı, listesinde saydığı ve kaynağını Tevrat'la delillendiremediği *mitsva*lara gerekçe üretmektir. Bu çerçevede ona göre, İbn Meymun'un listesinde "üç-dört"ten daha fazla bir sayıyla *nass* dışı hükümler mevcuttur. Herman, *Sytematizing God's Law,* ss.179-184; Herman, "What is the Subject of Principle Two?" *AJS Review,* 44:2 (2020), ss. 345–367. Herman'ın görüşüne uygun olarak, tarafımızca İbn Meymun'un listesine bakıldığında yukarıda sıralanan nehiylere ek olarak 131, 187 ve 196. nehiylerin de Tevrat desteğinden yoksun olduğu görülmüştür. Kanaatimizce ikinci kural, birinci kuralda "rabbani hükümlerin tamamının liste dışı kalmasına" yönelik bir yumuşatma çabasıdır.

[174] İbn Meymun bu kuralında rabbilerin iki ayrı işlevini ortaya koymaktadır. Buna göre rabbilerin ilk işlevi "Musa'ya indirilmiş olan tefsiri nakletmeleri *(nâkilûn)*", ikinci işlevleri ise kendi bilgi ve iradelerine başvurarak "te'vilde bulunmaları"dır. İbn Meymun, *Mişne Tora,* Hilhot Mamrim, 1:2; Cohen, *Opening the Gates of Interpretation,* s. 258.

Talmud içinde de *mi-de-Orayta* olarak belirtildiği görülmektedir. Buna göre nehiy "Sünnetsiz kimselerin *teruma*dan (kohenlere ait kutsal sunulardan) yemesi haramdır" şeklindedir. Bu nehyin açıklamasını İbn Meymun: "Bu nehiy Tevrat'ta açıkça yer almamaktadır, ancak *gezera şava* yoluyla öğrenilmiş ve nakilciler tarafından bu nehyin *de-Rabanan* değil *de-Orayta* (Tevrat'tan) olduğu açıklanmıştır[175] *(ve hâza'n-nehyu lem yübenne fi'n-nass lâkinnehu tü'allem be-gezera şava, ve beyyenû en-nâkilîn ma'a zalike enne hâza'l-hirmân mi-de-Orayta lâ mi-de-Rabanan)*" şeklinde yapmaktadır.[176]

İbn Meymun, bu kuralında "Kuralları, yasaları halka öğret, izlemeleri *(yelhu ba)* gereken yolu *(et ha-dereh)*, yapacakları işi göster *(et ha-ma'ase)*"[177] ifadesini örnek vermektedir. Bu ifadeden âlimler birçok hüküm çıkarmışlar ve öncekiler de bunları 613 *mitsvot* listelerine dahil etmişlerdir. Buna göre Tevrat cümlesindeki her bir kelimeden "hayır ve hasenatta bulunmak *(et ha-dereh),* hasta ziyaretinde bulunmak *(yelhu)*, ölüyü defnetmek *(ba)*"[178] gibi emirler çıkarılmıştır *(istihrâc)*.[179] İbn Meymun, *middot* kaynaklı

[175] Babil Talmudu, Yevamot, 70a.

[176] Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* ss. 242-243.

[177] Çıkış, 18:20.

[178] Babil Talmudu, Bava Kamma, 100a.

[179] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 14.

olan hükümlerin doğruluğunu tartışmamakla birlikte[180] onları, hükmün elde ediliş yöntemlerini gerekçe göstererek listeye dahil etmemektedir.[181]

Nahmanides, İbn Meymun'un ikinci kuralını eleştirmektedir.[182] Ona göre *asmahta* ya da *de-Rabanan* olarak belirtilmeyenler Tevrat kaynaklı olup, listede yer almaları gerekir.[183] Bir başka ifadeyle o, aksi kanıtlanana kadar yorum kurallarıyla çıkarılan hükümlerin Tevrat statüsünde *(de-Orayta)* olduğunu söylemektedir.[184]

Daniel de İbn Meymun'un ikinci kuralına dikkat çekmektedir. Ona göre, 13 yorum kuralının kökeninin Sina olduğunu İbn Meymun'un inkâr etmesi mümkün değildir *(lâ yünkiru enne şaloş esre midot halaha le-Moşe mi-Sinay)*. Bu yüzden de *middot*tan[185] gelen emirler *de-Orayta*dır. Daniel, bu konuyla ilgili şöyle demektedir: "Eğer kaynak

---

180 Duran'a göre İbn Meymun *middot* yoluyla gelen hükümlerin hukuki statüsünü tartışmamakta sadece listeye alınamayacağını söylemektedir. Duran, *Zohar ha-Rakia,* ss. 28-29. Nitekim İbn Meymun, *middot* kaynaklı hükümlerin doğruluğunu tartışmadığını ikinci kuralında belirtmiştir: "*ve-le'alleke tezunnu ennâ nehribu min 'addiha likevniha ğayri müteyakkine ve kevni'l-hükmi'l-müstahrac bi-tilke'l-mida sahîhun ev leyse bi-sahîh*" İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 15. Duran da rabbani hükümlerin 613 *mitsvot* listesine dahil edilmemesi gerektiğini ifade etmektedir. Duran, *Zohar ha-Rakia,* s. 28.

181 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 15. *Peşate di-kera (zâhiru'n-nass)* Aramice bir terim olup, kutsal metnin açık, literal veya basit (İbr. *peşat;* Arp. *basît*) anlamını ifade etmektedir. Bir başka ifade ediliş biçimi *peşuto şel-mikra*dır. İbn Meymun *peşate di-kera* terimini mukaddime kısmında tespit edebildiğimiz kadarıyla iki defa kullanmaktadır. Ona göre kutsal metnin ilk anlamından öte veya ondan yorumlama tarzıyla çıkarılan hiçbir hükmün 613 *mitsvot* listesinde yer almaması gerekir. İbn Meymun'un bu kuralındaki genel prensibi bu yöndedir.

182 *Hasagot ha-Ramban, şoreş*: 2; Blaustein, *Cataloging Revelation,* s. 111, 115; Herman, *Systematizing God's Law,* s. 111, 176; Cardozo, *The Written and Oral Torah,* s. 55.

183 Rabinowitz, *Taryag,* s. 26.

184 Herman, *Systematizing God's Law,* s. 176.

185 Daniel ha-Bavli de İbn Meymun gibi *middot* kelimesini Arapça "*h-r-c* ve *h-s-l* (çıkarımda bulunma, türetme)" terimleriyle ifade etmektir. Herman, *Systematizing God's Law,* s. 208.

*middot*tan geliyorsa biz ona *de-Orayta* deriz, eğer kaynak *middot* değilse biz ona *halaha le-Moşe mi-Sinay*[186] deriz *(mâ yesihhu lenâ isnâdehu bi-ehadi'l-midot nüsemmihu de-Orayta ve mâ lâ yesihhu lenâ isnâdehu bi-ehadi'l-middot fe-nüsemmihu halaha le-Moşe mi-Sinay).*"[187] Bu çerçevede Daniel'e göre, *mitsvot* listesinde *middot* yoluyla elde edilen hükümler de yer almalıdır. Çünkü kaynak itibarıyla onlar *de-Orayta*dır.

Bunlara ilaveten Daniel, İbn Meymun'un kendi kuralına aykırı hareket ettiğini dile getirmektedir. Buna örnek olarak "Kirli kohen, temiz sayılması için gün batımını beklemeli ondan önce hizmet edemez"[188] nehyini vermektedir. O, Tevrat'ta geçmediği ve Talmud'da[189] da *remez* (işaret) yoluyla ulaşıldığı söylendiği halde İbn Meymun'un nasıl olup da bunu listesine eklediğini[190] sormaktadır.[191] Buradan hareketle Daniel'in, İbn

---

186 "Musa'ya Sina'da verilen hüküm" manasına gelmekte olup Yahudi kaynaklarında farklı kullanımları mevcuttur. Örneğin, Mişna'da tartışmalı bir hükmün sonucu *halaha le-Moşe mi-Sinay* şeklinde ifade edilerek hükme otorite kazandırılır ve tartışma son bulur (Mişna, Yadayim, 2:7); Sukkot Bayramı'ndaki sallanan bitki demeti *(lulav)* içinde söğüt ağacının bulunması Tosefta'da *halaha le- Moşe be-Sinay* ile ifade edilerek hükme kaynak getirilir (Tosefta, Sukka, 3:2). Daha fazla bilgi için bkz. Christine Hayes, "Halakhah le-Moshe mi-Sinai in Rabbinic Sources: A Methodological Case Study", *The Synoptic Problem in Rabbinic Literature,* ed. Shaye Cohen (Providenve: Brown Judaic Studies, 2020), ss. 61-117.

187 İbn Meymun bir fetvasında ikinci kuralını açıklarken "*halaha le-Moşe mi-Sinay* da olsa rabbani hüküm statüsündedir *(davar şe-hu halaha le-Moşe mi-Sinay mi-divrey soferim karenan le ve-eyn şam min ha-Tora…)*" demektedir. Bkz. İbn Meymun, *Teşuvot ha-Rambam,* c. 2, s. 632, fetva no: 355; Cohen, *Opening the Gates of Interpretation,* s. 7.

188 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 221, *lo ta'ase*: 76.

189 Babil Talmudu, Sanhedrin, 83b.

190 *Ma'ase ha-Nissim,* ss. 4-5.

191 Bu eleştiriye İbn Meymun'un oğlu Avraham Maymonides cevap vermiştir. Bu emrin *remez* yoluyla geldiğini kabul etse de Tevrat kökenli olduğunu söylemektedir. Ona göre (Sözlü Tevrat) nakilcileri bu nehyi – gün batımına kadar beklememenin- ölüm cezası gerektiren nehiylere eklemişlerdir (Bkz. Babil Talmudu, Sanhedrin, 83a). Buradan o, Rabbani emirlerin ihlalinin ölüm cezası gerektirmediğinden dolayı bu nehyin

Meymun'un birinci ve ikinci kuralında Sözlü Tevrat'a yaklaşımını eleştirdiğini söylemek mümkündür.[192]

### B. Hüküm İçeren Tevrat Cümlelerinin İçerik ve Yapısıyla İlgili Kurallar

**Dördüncü Kural: Şeriatın tamamını içeren *'umûmî* emirlerin sayılması uygun değildir.**[193]

Tevrat'ta hüküm içeren birçok ifade, genel emirleri ve nehiyleri kapsamaktadır. Örneğin, "Size öğretilen yasa ve verilen karar uyarınca davranın. Size bildirilenin dışına

---

Tevrat kökenli olduğunu ispatlamaktadır. Ancak, Avraham Maymonides'in "Rabbani hükümlerin ölüm cezası gerektirmediği" iddiasına karşın Talmud ifadesi bulunmaktadır. Talmud'a göre rabbani bir emri çiğnemenin cezasının ölüm olduğu ifade edilmektedir: "Rabbani emirlerde Tevrat emirlerine nazaran daha dikkatli ol. Çünkü Tevrat'takiler emir ve nehiy şeklindeyken (ve çoğunun cezası kırbaçlanma iken) rabbani emirleri çiğneyenlerin cezası ölümdür (Bkz. Babil Talmudu, Eruvin, 21b) *(hizaher be-divrey soferim yoter mi-divrey Tora. Şe-divrey Tora yeş bahen 'ase ve-lo ta'ase. Ve-divrey soferim- kol ha-'over 'al divrey soferim hayav mita).*" Ayrıca bkz. Herman, *Systematizing God's Law*, ss. 196-232; Duran, *Zohar ha-Rakia*, ss. 28-29.

192 İbn Meymun, 1168 yılında tamamladığı *Şerhu'l-Mişna* eserinde "bilinmelidir ki efendimiz Musa'ya Allah tarafından indirilmiş olan her bir şeriat *(mitsva)* tefsiri ile birlikte indirilmiştir. Allah ona önce *nas*sı daha sonra da tefsirini, te'vilini ve *nas*staki hikmetleri bildirmiştir" demektedir. Bkz. İbn Meymun, *Şerhu'l-Mişna,* c. 1, ss. 1-2. İbn Meymun'un iki eserinde Yazılı ve Sözlü Tevrat yaklaşımları farklıdır. Özellikle Sözlü Tevrat'ı her yazısında aynı anlamda kullanmamaktadır. *Şerhu'l-Mişna*'da Yazılı ve Sözlü Tevrat'ı neredeyse aynı derecede kabul etmektedir. *Sefer ha-Mitsvot*'ta ise ikisi arasında derece farkı göze çarpmaktadır. *Sefer ha-Mitsvot* eserinde Sözlü Tevrat ikinci derecede sunulmakta, Sözlü Tevrat'ı nakil ve indirilmiş tefsir manasında, Yazılı Tevrat'ı ise Sina vahyi manasında kullanmaktadır. Bununla ilgili ayrıca bkz. Herman, *Systematizing God's Law,* ss. 110-195.

193 *El-aşlu'r-râbi'a, ennehu lâ yenbeğî en tü'adde'l-evâmir elleti te'ummü'ş-şerâ'i küllühâ.* Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 18.

çıkmayın”[194] cümlesi, genel bir emir içermekte olup spesifik bir davranışı yapıp yapmamaya işaret etmemektedir. *‘Âmm* (genel) ifadelerde ne bir şeyi yapmaya sevk eden bir emir ne de bir şeyi yapmayı men eden bir yasak bulunmaktadır.

İbn Meymun, bu kuralında “Kalplerinizi sünnet edin”[195] ifadesini de örnek olarak vermektedir. Ona göre bu genel bir emir olup, bir kişinin itaat edip bütün *mitsva*ları yerine getirmesi manasına gelmektedir. İbn Meymun, bu kuralını çok kısa tutmuştur. Bu çerçevede bunun gibi umûmî emirler İbn Meymun’a göre listeye alınmamalıdır.[196]

**Beşinci Kural: *Mitsva*nın nedeni (*ta‘lîl*/illeti) (613) *mitsvot* listesinde yer alamaz.**[197]

İbn Meymun, hüküm içeren Tevrat cümlelerindeki nehiy ifadeleri ile nehiyler için verilen illetin karıştırıldığını ve illet ifadelerinin ayrı birer emir veya nehiy olarak sayılmaması gerektiğini ifade etmektedir. Buna örnek olarak, “kızını kötü yola sürükleyip rezil etme, yoksa fahişelik yayılır ve ülke ahlaksızlıkla dolup taşar”[198] cümlesini vermektedir. Bu nehyin illeti “ülke ahlaksızlıkla dolup taşar” ifadesidir. Buradan hareketle İbn Meymun, “ülkeyi ahlaksızlığa sürüklemeyin” şeklinde müstakil bir *mitsva* üretilemeyeceğini, aksine bu ifadenin nehyedilen şeyin illeti olarak onun bir parçası olduğunu ifade etmektedir. Bu illetleri sayan kişilere, bunlar neyi nehyediyor diye sorulursa onların hiçbir cevap veremeyeceklerini ve mahcup olacaklarını ifade etmektedir *(ve innemâ yeftedihu ellezî ye‘iddühâ izâ sü’ile ve kîle lehu, haza’l-lav yenhî ‘an eyyi*

[194] Yasa’nın Tekrarı, 17:11.

[195] Yasa’nın Tekrarı, 10:16.

[196] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot*, s. 19.

[197] *El-aṣlu’l-hâmis, ennehu lâ yenbeğî ‘addu ta‘lîli’l-mitsva mitsva bifney atsma.* Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 19.

[198] Yasa’nın Tekrarı, 19:29.

*şey'? felâ yekûnü lehû hîneizin cevâb ra'sen)*.[199] Bu çerçevede İbn Meymun, illetleri *mitsva*lara dahil etmenin anlamsız olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu kural Nahmanides tarafından eleştirilmiştir. O, yukarıda geçen İbn Meymun'un "ülkeyi (İsrail'i) ahlaksızlığa sürüklemeyin" ifadesini nehyin illeti olarak göstermesini değerlendirmektedir. Eğer bu ve buna benzer ifadeler nehyin gerekçesi kabul edilirse, bu nehyin sadece ülkede (İsrail'de) geçerli olacağı şeklinde bir akıl yürütmesi yapmaktadır. Ona göre bu tür ifadeler illet belirtmemekte aksine nehiy olmaktadır.[200] Çünkü Nahmanides'e göre illetler emir ifadelerinde yer almaktadır.

**Altıncı Kural: Aynı konuyla ilgili bir "yap" emrinin *mitsvot 'ase*de, bir "yapma" nehyinin *mitsvot lo ta'ase*de sayılması gerekir.**[201]

Tevrat'ta aynı konuyla ilgili hem emri hem de nehyi içeren ifadeler bulunmaktadır. İbn Meymun'a göre aynı konuyla ilgili olsa da bunlar ayrı ayrı emir ve nehiy listesinde yer almalıdır. Örneğin, Yom Kipur'da oruç tutmanın farz olması bir emri içermektedir. Aynı zamanda o gün bir şey yiyip-içmeme durumu da nehyi ifade etmektedir. Bu yüzden ona göre "Yom Kipur'da oruç ibadetini yap" ifadesi emirlerin, "Yom Kipur'da yiyip-içme" ifadesi de nehiylerin içine yazılmalıdır.[202]

---

[199] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 20.

[200] *Hasagot ha-Ramban, şoreş*: 5.

[201] *El-aṣlu's-sâdis, inne'l-mitsva elletî yekûnü fîhâ 'ase ve-lo-ta'ase yenbeğî en yü'adde 'ase şe-be ma'a mitsvot 'ase, ve-lav şe-be ma'a mitsvot lo ta'ase.* Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 20.

[202] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 20.

**Yedinci Kural: Hükmün detaylarının *(fıkhu'ş-şerî'a)* (613) *mitsvot* listesinde sayılması uygun değildir.**[203]

Tevrat'taki bir emir ve nehiy anlatılırken bazen ayrıntılara yer verilmektedir. İbn Meymun, Mabed'i ve kutsal eşyaları kirleten bir kişinin günah sunusu sunması emrini buna örnek vermektedir. Bununla ilgili, günah sunusu için gereken hayvanlar, bunları almaya güç yetiremeyenler için başka hayvanların sunu olarak sunulması ya da kohen, başkohen gibi kişinin statüsüne göre ayrı türden hayvanlar sunması gibi konular ayrıntı olup listeye alınmamalıdır. Tevrat'ta herhangi bir emrin detayları yer alsa dahi, İbn Meymun bunları tek tek sıralamanın uygun olmadığını belirtmektedir.

İbn Meymun, bu kuralına bir başka örnek daha vermektedir. Tevrat'ta kazara bir kişiyi öldüren bir kimsenin sığınak kentlere kaçmasıyla[204] ilgili birçok detay hüküm yer almaktadır. Kişinin bir demir parçasıyla, bir taşla veya bir tahta parçasıyla bir başkasının canına kastetmesiyle ilgili 16 ayrı hüküm sıralanmaktadır.[205] O, bunların açık bir şekilde detay olduğunu vurgulamakta ve hepsinin amaç ve sonuç olarak ortak olduklarını ifade etmektedir. Bu nedenle, tek tek bunları sıralamanın *mitsvot* sayısının binlere ulaşmasına neden olacağını ve bunun da sağlıksız bir yöntem olduğunu belirtmektedir.

---

[203] *El-aṣlu's-sâbi'a, ennehu lâ yenbeğî en yü'adde fıkhu'ş-şerî'a.* Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 21.

[204] Tevrat hukukuna göre kazara bir kimseyi öldüren kişi öç alınmadan (maktulün yakınları kısas yapmadan) önce sığınak kent ilan edilen yerlere kaçabilir. Sığınak kentlerde canı muhafaza altında olur ve adil bir yargılamayı beklerdi. Sayılar, 35:6-34.

[205] Sayılar, 35:16-28; İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* ss. 22-24.

**Sekizinci Kural: Nefyin, nehiyle birlikte (613) *mitsvot* listesinde sayılması uygun değildir.**[206]

İbranicede nefiy ve nehiy için yani "değil" ile "yapma" manaları için *lo* kelimesi kullanılmaktadır. Tevrat cümlelerinin hangisini kastettiğini anlamak için İbn Meymun böyle bir kural belirlemiş ve bunu dil bilgisi kaideleriyle açıklamıştır. Buna göre İbranicede, nehiy ifadeler gelecek zamanlı fiillerin önüne *lo* getirilerek kullanılır. Ancak nefiy ifadeler geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanlı fiillerin önüne *lo* getirilerek kullanılır. Gelecek zamanlı fiilerin önüne *lo* gelmesi durumunda nefiy mi nehiy mi olduğu anlaşılamamaktadır. İbn Meymun bununla ilgili "… ikisi de cezalandırılacak ama öldürülmeyecek. Çünkü kadın özgür değildir *(ki-lo huppaşa)*"[207] ifadesini örnek vermektedir. İbn Meymun'a göre bu, nefiy cümlesidir. Çünkü kadın azadlı/özgür olmadığı için her ikisinin de ölümle cezalandırılamayacağı ifade edilmektedir.[208] Bu çerçevede İbn Meymun'a göre, bir şeyin olumsuzlanması konuyla ilgili müstakil bir yasakmış gibi listede yer alamaz.

İbn Meymun, bu kuralında bir istisnaya da dikkat çekmektedir. Ona göre Tanrı'nın bizi mükellef kıldığı Tevrat'taki bazı nefiyler "Kendimizi sakınmamız *(nüberrî enfüsenâ)*" amacıyla falanca işlerden uzak durmak suretiyle gelmektedir.[209] Bunlar ise nehiylerin içinde sayılmalıdır. İbn Meymun Yasa'nın Tekrarı, 26: 14'te geçen

---

[206] *El-aṣlu's-sâmin, ennehu lâ yenbeğî ʻaddu'l-nefyi maʻa'n-nehyi.* Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 26.

[207] Levililer, 19:20. Bir adamın nişanlı, bedeli ödenmemiş ve azad edilmemiş bir cariyeyle birlikte olması durumunda.

[208] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 28.

[209] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 31.

"ayırdıklarımdan[210] yaslı halde yemedim *(lo ahalti be-oni)*, dinsel açıdan kirliyken onlara dokunmadım *(ve-lo biarti mimmenu be-tame)*, ölülere vermedim *(ve-lo natati mimmenu le-met)*. Tanrım Rab'bin sözüne kulak verdim. Bana bütün buyurduklarını yaptım" pasajını bu görüşüne örnek olarak vermektedir. İbn Meymun, burada geçen ifadelerden nehiy çıkarmıştır.[211] Buna göre "ayırdıklarımdan yaslı halde yemedim" ifadesi "ayrılanın *(me'aser şeni)*" yaslıyken yenilmeyeceğine" işaret etmektedir. O, bunu 150. nehiy olarak listelemektedir. "Dinsel açıdan kirliyken onlara dokunmadım" ifadesi "manevi kirlilik halinde *me'aser şeni*nin yenilemeyeceğine" delil olarak görülmektedir. İbn Meymun buna 151. nehiy olarak yer vermektedir. Son olarak "ölülere vermedim" ifadesi de "sunuların amacı dışında kullanılamayacağına" delalet etmektedir.[212] O, bunu da 152. nehiy olarak zikretmektedir.[213]

**Dokuzuncu Kural: (Bütün) Emir ve nehiyleri değil de onların içinde yasaklanan veya emredilen şeyleri saymak uygundur.**[214]

İbn Meymun'a göre, bir emrin ve yasağın farklı şekillerde birden fazla yerde ifade edilmesi, *mitsvot* listesinde birden fazla sayılmasını gerektirmez. Bir diğer ifadeyle bir emrin veya yasağın Tevrat'ta aynı veya farklı kelimelerle tekraren kullanılması *mitsvot* listesinde ayrıca sayılmasına imkân vermez. İbn Meymun, Tevrat içinde emredilen ve

[210] *Me'aser Şeni* ikinci ondalığın (öşür) ayrılması. Kişinin mahsullerinden Kudüs'te yenmesi için ayırdığı kısmı ifade eder.

[211] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 32.

[212] Amacı dışında kullanmak ölüye harcamaya benzetilmiştir. Bu ayrılan kısımla ticaret yapmak, takas yapmak veya başkasına sarf etmek yasaktır. Ayrıntı için bkz. İbn Meymun, *Mişne Tora, Me'aser,* 3:1-25.

[213] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* ss. 149-150.

[214] *Ve'l-aşlu't-tâsi'a, ennehu lâ yenbeğî en yü'adde'l-lâvîn ve'l-'ase, beli'l-eşyâü'l-menhî 'anhâ ve'l-me'mûr bihâ.* Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 32.

yasaklanan şeylerin dört konuyla ilgili olduğunu söylemektedir. Bunlar; itikâdî görüşler, fiiller, ahlak ve sözdür. İbn Meymun'a göre Tanrı, onun bir olduğuna inanmayı ve ondan huşu duymayı emretmektedir. Aynı şekilde, başka tanrılara inanmaktan ve ona şirk koşmaktan men etmektedir. Bunlara ek olarak belli işleri yapıp, kötü işlerden uzak durmayı; iyi bir haslete sahip olup merhameti, şefkati, hoşgörüyü emretmektedir. İbn Meymun buna, "Komşunu kendin gibi seveceksin"[215] ifadesini örnek vermektedir. Buradan hareketle Tanrı'nın, nefret, öç alma ve kan davası gütme gibi davranışları yasakladığı anlaşılmaktadır. Aynı şekilde Tanrı, kötü konuşma, yalan yere yemin etme ve bedduadan da men etmiştir.[216] İbn Meymun'a göre bir emir ve yasak Tevrat'ta kaç defa tekrar edilirse edilsin, sadece emredilen veya yasaklanan unsura kuvvet kazandırmak ve onu pekiştirmek içindir. Örneğin İbn Meymun, farklı ifade ve kelimelerle Şabat günü iş yapmamayla ilgili Tevrat'ta on iki, kan yememeyle ilgili yedi tekrar olduğunu söylemektedir. Bunlar listeye bir kere yazılmak zorundadır.[217] Buradan hareketle, tekrarlar dikkate alınmaksızın bunların her birinin tek bir *mitsva*ya delalet ettiği söylenebilir. Ona göre, *mitsva*nın tekrarı müstakil *mitsva* olamaz.

İbn Meymun *mitsva* tekrarlarının müstakil *mitsva* sayılamayacağına dair iddiasına nehiylerin tekrarının ceza tekrarı anlamına gelmeyeceğinden delil getirmektedir. Buna göre birden fazla nehyin konusu olan bir suçun cezası, tekrarın sayısı kadar olamaz. Bilakis nehyedilmiş bir eylemle ilgili ne kadar tekrar olursa olsun ceza tek seferlik uygulanır. İbn Meymun, *mitsva* tekrarlarının müstakil *mitsva* olamayacağını örneklerle sunmakta ve Talmud'dan[218] konuyla ilgili alıntı yapmaktadır. Bilindiği üzere, Tevrat'ta aynı konuyla ilgili nehiylerin birden fazla geçmesi durumu özellikle nehiyleri çiğneyen

---

[215] Levililer, 19:18.

[216] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot*, ss. 32-33.

[217] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot*, s. 34.

[218] İlgili yer için bkz. Babil Talmudu, Pesahim, 24a.

kişinin kaç defa cezalandırılacağı gibi bir sorunu ortaya çıkarmıştır. Buna göre Ravina, Rav Aşi'ye, "(Tevrat'ta tekrar edilen nehyedilmiş bir eylemi) yapan kişi iki nehyi çiğnemiş midir" diye sormaktadır. Buna verilen cevap ise "hayır"dır.[219] İbn Meymun bu durumu kendi cümleleriyle ifade ettiğinde mana daha açık hale gelmektedir. Örneğin "Komşunu kendin gibi seveceksin" emri, komşuna merhametli olacaksın, ona yardım edeceksin vb. gibi tek tek sıralanmaz. Benzer şekilde nehiy ifadeleri için de bu durum geçerli olup, aynı konuyla ilgili tekrar edilen nehyedilmiş fiili işleyen kişi de birden fazla cezalandırılmaz.

İbn Meymun, nehiy tekrarının birden fazla cezaya dönüşebilmesi için kişinin iki set ve daha fazla kırbacı hak ettiğinin[220] Talmud'da açık bir şekilde ifade edilmesini şart koşmaktadır. Buradan hareketle her bir set kırbaç ayrı bir suça yani ayrı bir nehye işaret etmektedir. Bunun sonucu olarak da söz konusu nehiyler *mitsvot* listesinde ayrıca yer almaktadır.

Bu konuyla ilgili İbn Meymun'un *nazir* kimsenin iki set kırbaçlanmasıyla ilgili örneği verilebilir.[221] *Nazir*lik Yahudilikte bir adak çeşidi olup, *nazir*likle ilgili hükümler Tevrat'ın yalnızca Sayılar Kitabı'nın 6. babında anlatılmaktadır. Buna göre kendisini belirli bir süreliğine gönüllü olarak Tanrı'ya adayan bir kimseye haram kılınan üç şey vardır:

i. asma ürünlerinden (kuru/yaş üzüm, çekirdeği, yaprağı, sirke, şarap vb.) tüketmesi,
ii. saçını kökünden kazıması, ucundan kesmesi,

---

[219] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 34.

[220] İki set ve daha fazla kırbaçlanmayla ilgili bkz. Babil Talmudu, Hullin, 82b; Temura, 27a.

[221] Bu örnek, konunun daha iyi anlaşılabilmesi için tarafımızca verilmiş olup, *Sefer ha-Mitsvot* mukaddimesinin ilgili kısmında *nazir* örneği yer almamaktadır.

iii. ölüye dokunarak kendini manevi anlamda kirletmesi.[222]

Buna göre, "*Nazir* kuralı çiğneyip saçını kestiğinde ya da şarap içtiğinde, kişi kirlenmiş olur ve iki set kırbacı hak eder; ilki sözünün kutsiyetini çiğnediğinden, ikincisi ise sadece *nazir* kimseye özel olan haramları işlemesinden dolayıdır."[223] İbn Meymun, ilk kırbaçlanma için her türlü yemin ve adaklarla ilgili geçerli olan "Eğer bir adam Rab'be adak adar ya da ant içerek kendini yükümlülük altına sokarsa, verdiği sözü bozmayacak, ağzından her çıkanı yerine getirecek"[224] ifadesini delil getirmektedir. *Nazirlik* ilk önce bir yeminle başladığından, kişi öncelikle adağını bozmuş sayılmaktadır. Bu yüzden de ilk set kırbaçlanma, yeminini bozması sonucuyla verilmektedir. İkinci set kırbaçlanma ise sadece *nazir* bir kimseye özel olan haramları işlemesi nedeniyle verilmektedir.[225] *Nazir* bir kimsenin *nazirlik* süreci boyunca saçını kesmesi ve şarap içmesi yasaktır. Bu yüzden ikinci set kırbaçlanma cezası da bu fiilleri *nazir*ken işlediği için verilmektedir.

İbn Meymun, bu konuda ihtilaflı bir örnek de vermektedir. O, Fısıh (Pesah) kurbanıyla ilgili "eti çiğ veya haşlanmış olarak değil… kızartarak yiyeceksiniz"[226] ifadesinin bir nehiy olduğunu vurguladıktan sonra "eti çiğ yemeyin"i bir nehiy, "haşlamayın"ı da başka bir nehiy olarak sayılamayacağını belirtmektedir.[227] Bu durum, Talmud'da da tartışılmaktadır. Rav Abaye'ye göre eti çiğ yiyen iki set, çiğ ve haşlanmış yiyen ise üç set kırbacı hak etmektedir. Çünkü eti çiğ yiyen iki nehyi çiğnemiş sayılmaktadır. İlk nehiy "eti çiğ yemeyin" ve ikinci genel nehiy ise "kızartmadan yemeyin"dir. Üçüncü set kırbaç ise kişinin üçüncü hal olan eti haşlanmış yediği için yani

---

222 Sayılar, 6:2-6.

223 Babil Talmudu, Nazir, 38b.

224 Sayılar, 30:2.

225 İbn Meymun, *Mişne Tora,* Hilhot Nezirut, 1:2.

226 Çıkış, 12:9.

227 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* ss. 38-39.

hem çiğ hem haşlanmış hem de kızartılmamış eti yediği içindir. Ancak bu görüşe itiraz edilmiş, kimileri kişinin tek seferde kırbacı hak ettiğine kimileri ise genel bir nehiy[228] olduğundan hiç kırbaçlanmaması gerektiğine karar vermiştir. Sonuç olarak İbn Meymun'a göre, "çiğ veya haşlanmış yemeyin ancak kızartılmış yiyin" ifadesi nehiylerin içinde bir kez sayılmakta[229] ve bu nehyi çiğneyene bir set kırbaçlanma cezası verilmektedir. Buradan İbn Meymun için "genel nehyin" çiğnenmesinin tek set kırbaçlanma cezası gerektirdiği anlaşılmaktadır.[230]

İbn Meymun'a göre Tevrat içindeki farklı kelimelerle ifade edilen ve aynı manaları veren tekrarlar ancak Sözlü Tevrat'ın ravileri aracılığıyla bilinebilir.[231] Örneğin, "yere düşen üzümleri toplamayacaksınız"[232] cümlesinin tekrarı "gözden kaçan bir demet olursa, almak için geri dönmeyin" ile "dallarda kalanı toplamak için geri dönmeyeceksiniz"[233] ifadeleridir. Sonuç olarak İbn Meymun'a göre, "bir ürün veya meyve hasat edildiğinde tekrar geriye dönüp kalanları toplamayın" şeklinde müstakil nehiy sayılmalıdır.[234]

---

[228] İbn Meymun, Talmud terimi olan *lav şe-be-klalot* ifadesini bu anlamda kullanmaktadır. Genel nehiyler kendi içinde birçok konuyu barındırmakta olup, kırbaçlanma cezasını gerektirmez (Babil Talmudu, Sanhedrin, 63a). Burada da "haşlamayın veya çiğ et yemeyin" ifadesi *lav şe-be-klalot*tan sayılmaktadır. Yazılı Tevrat veya Sözlü Tevrat bu ikisini ayırmamış ve her biri için ayrı cezai yaptırımlar belirtilmemiştir. Çünkü her bir eylem için cezai yaptırım uygulanması ancak Yazılı Tevrat'ın veya Sözlü Tevrat'ın belirlemesiyle mümkün olmaktadır. Bkz. İbn Meymun*, Mişne Tora,* Hilhot Sanhedrin, 18:3.

[229] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 238, *lo ta'ase*: 125.

[230] Bu çerçevede İbn Meymun, genel nehiylerin kırbaç cezası gerektirmemesiyle ilgili olan Talmud hükmünü göz ardı etmektedir. Herman, *Systematizing God's Law,* s. 318, 323.

[231] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 36.

[232] Levililer, 19:20.

[233] Yasa'nın Tekrarı, 24:19-20.

[234] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* ss. 36-37.

**Onuncu Kural: Belli bir gayeyle konulan hazırlayıcı ön ifadelerin (613) *mitsvot* listesinde sayılması uygun değildir.**[235]

Tevrat içinde bir emri veya nehyi hazırlayıcı ön ifadeler bulunmaktadır. İbn Meymun konuya dikkat çekerek bu ifadelerin ayrı birer emir ve nehiy gibi sayılmasına karşı çıkmaktadır. Örneğin, İbn Meymun, Şabat günü ekmek sunusuyla ilgili "ekmekleri sürekli olarak huzuruma, masanın üzerine koyacaksın"[236] ifadesinin bir emir olduğunu, buna karşın, "ince undan on iki pide pişireceksin, her biri efanın onda ikisi (yaklaşık 3 kg) ağırlığında olacak"[237] cümlesinin Tanrı'ya Şabat günü sunulacak ekmek sunusuyla ilgili hazırlayıcı ön ifade olduğunu belirtmektedir. İbn Meymun'a göre, "ince unu almak" ve "pide pişirmek" emir sayılamaz. Yani ince un ve pide, emir olan ekmek sunusunun hazırlayıcısı konumundadır. Buna ek olarak, Tanrı'nın huzurunda altın altarda kandilin devamlı yanması için ifade edilen, "…saf sıkma zeytinyağı getirsinler"[238] cümlesi de ona göre öncül ifade olup, sayılmaması gerekir.[239]

**On Birinci Kural: Toplamda bir *mitsva* ifade eden emir ve yasaklar parçalara bölünüp (613) *mitsvot* listesinde ayrıca sayılamaz.**[240]

Tevrat içinde hüküm içeren bazı mürekkeb yapıdaki cümleler "tek" bir *mitsva*ya delalet etmektedir. İbn Meymun, hastalıklı birisinin kohen tarafından cüzzamlı olarak ilan

---

[235] *Ve'l-aṣlu'l-'âşir, ennehu lâ yenbeğî 'addu'l-tavtıyât elletî hiye li-ğâyâtin mâ.* Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 42.

[236] Çıkış, 25:30.

[237] Levililer, 24:5.

[238] Çıkış, 20:27.

[239] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* ss. 42-43.

[240] *Ve'l-aṣlu'l-hâdi 'aşar, ennehu lâ yenbeğî 'addu eczâi'ş-şerî'a 'ale'l-infirâdi cüz'en cüz'â izâ kâne mecmû'uhâ mitsva ahat.* Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 43.

edilmesi ve cüzzamlı kişinin temizlenme aşamalarını buna örnek olarak vermektedir. Ona göre bu aşamalar toplamda altı adettir.[241] Buna göre "pak kılınacak kişi için iki temiz canlı kuş, sedir ağacı, kırmızı iplik ve mercanköşk otu getirilmesini buyuracak… kuşlardan biri toprak bir kapta, akarsuyun üzerinde kesilecek"[242] ifadeleri kohenin yapması gerekenler arasında zikredilmektedir. Bunların sonucunda hasta kişi tıraş edilir. İbn Meymun'a göre bu aşamalar tek tek bölünerek birden fazla emir çıkarılmaz. Buradaki emir "tıraştır"[243] yani cüzzamlı kişinin temizlenmesidir. Geriye kalan unsurlar kohenin ve hastalığı geçen kişinin takip etmesi gereken temizlenme prosedürleridir.

İbn Meymun, yukarıdaki durum ile cüzzam hastalığının ilan edilmesi süreci arasında aynı kıyasın yapılabileceğini söylemektedir. Tevrat'ta hastalığı cüzzam olarak kesinleşen bir kişi için: "Böyle bir hastalığa yakalanan kişinin giysileri yırtık, saçları dağınık olmalı, kişi çenesini kapayıp kirliyim, kirliyim! diye bağırmalı"[244] diye emredilmektedir. Burada da eylemleri bölüp birden fazla *mitsva* çıkarmak doğru değildir. Aynı pasajdaki "Böyle bir hastalığa yakalanan kişinin giysileri yırtık, saçları dağınık olmalı, kişi çenesini kapayıp kirliyim, kirliyim! diye bağırmalı" emri diğer insanlar için de "cüzzamlı bir kişi kirli sayıldığından ondan uzak durmaya *(küllü men yerâhû ve yectenibuhû)*" delalet etmektedir. İbn Meymun'a göre, "böyle bir hastalığı olan kişiden uzak durmak" da ayrıca bir emir ifade etmez.[245]

İbn Meymun, bu kuralında bir başka hususa daha dikkat çekmektedir. Ona göre bir tane *cüz'* (aşama) eksik olsa dahi *mitsva*nın edası gerçekleşmek zorundadır. Bu

---

241 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 44.

242 Levililer, 14:4-5.

243 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 115, *'ase*: 111.

244 Levililer, 13:45; İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 117, *'ase*: 112.

245 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 44.

argümanına *tsitsit*[246] örneğini vermektedir. Buna göre mavi ipliğin olup da beyazın; beyazın olup da mavi ipliğin olmayışı *mitsva*yı engellememektedir.[247] Mavi ve beyazın istenmesi detay parçalardır. Amaç ise Tanrı'yı zikirdir *(leme'an-tizkeru)*.[248] Dolayısıyla İbn Meymun'a göre tek emir yazılmalıdır.[249]

**On İkinci Kural: Bir işin/amelin cüzleri ayrı ayrı yazılarak (613) *mitsvot* listesinde yer alamaz.**[250]

İbn Meymun, Tevrat içindeki bazı *mitsva*ların "nasıl" yapılması gerektiğini anlatan pasajları liste dışı bırakmayı tercih etmiştir. O, buna örnek olarak "… bana kutsal bir yer yapsınlar"[251] emrini verir.[252] Bunun akabinde pasajda, mabedin nasıl yapılması hangi malzemelerin kullanılması gerektiği anlatılır. İbn Meymun bu ayrıntıları tek tek saymanın doğru olmadığını belirtmektedir. Benzer durum sunular için de geçerlidir, ona göre günah, suç, esenlik vs. sunu ve kurbanların da yakmak, sallamak, kan akıtmak, pişirmek gibi çeşitli yapılış adımları mevcut olup bunların da liste dışı bırakılması gereklidir.[253]

İbn Meymun bu kuralında bir istisnaya dikkat çekmektedir. Herhangi bir sununun veya kurbanın bir parçası olmayan, genel olarak ifade edilen emir ve yasaklar mevcuttur.

---

[246] Dua şalı olan *tallit*in dört köşesinden sarkıtılan iplikler.

[247] Mişna, Menahot, 4:1.

[248] Sayılar, 15:38-40.

[249] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 45.

[250] *Ve'l-aṣlu's-sânî 'aşar, ennehu lâ yenbeğî en tü'adde eczâü ṣın'ati mâ me'mûru bi-'ameliha külli cüz' 'alâ infirâdihi.* Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 45.

[251] Çıkış, 25:8.

[252] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 45.

[253] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 46.

İbn Meymun sunularla ilgili olarak: “Bütün sunulara tuz katacaksınız”,[254] kurbanlık hayvanlarla ilgili de “Sekizinci günden itibaren yakılan sunu olarak Rab’be sunulabilir”[255] emirlerini vermektedir.[256] İbn Meymun’a göre bunlar bütün sunu ve kurbanları kapsadığından müstakil emir olarak değerlendirilmek mecburiyetindedir.

**On Dördüncü Kural: Her bir had cezasının *mitsvot ase*de sayılması uygun değildir.**[257]

İbn Meymun’a göre, çoğu emir ve nehyin Tevrat’ta mükâfat veya ceza bağlamında bir karşılığı yoktur. Tevrat kimi zaman bir günahın cezasını açıklarken kimi zaman konuyla ilgili herhangi bir şey söylememektedir. Tevrat içinde ve Sözlü Tevrat’ta geçen bazı cezai yaptırımlar arasında taşlama, yakma, iple boğma, kılıçla vurma, kırbaçlama, sunu ve kurban sunma vb. bulunmaktadır. İbn Meymun, bu tür cezaların *mitsvat ‘ase* formunda, yani şunu şunu yapanı öldür, kırbaçla, taşla gibi emir yapısında olduğuna dikkat çekmektedir.[258] Ancak İbn Meymun, birçok konuda verilen çeşitli cezai hükümlerin hepsini saymanın doğru olmadığını söylemektedir. Sadece ölüm cezalarının listede yer alması gerektiğini vurgulamaktadır.[259] Bu cezalar sırasıyla taşlama,[260]

---

[254] Levililer, 2:3; İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 90, *‘ase*: 62.

[255] Levililer, 22:27; İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 90, *‘ase*: 60.

[256] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 47.

[257] *Ve’l-aşlu’r-râbi‘a ‘aşar, keyfe yenbeğî en tü‘adde ikâmetü’l-hudûd be-mitsvot ‘ase.* Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 50.

[258] Kendisinden önceki listelerde cezalar nehiylerin içinde sayıldığından İbn Meymun buna dikkat çekmiştir. Emir formunda olan ifadelerin nehiylerde sayılmasını eleştirmiştir.

[259] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 51.

[260] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* ss. 171-172, *‘ase*: 229.

yakma,[261] kılıçla boynunu vurma[262] ve iple boğma[263] / idamdır.[264] Bu dört had cezasının infaz edilmesi Yahudi dinî mahkemesinin *(beyt din)* elindedir.[265]

Bu çerçevede İbn Meymun, herhangi bir nehyi çiğneyenin buna kefaret olarak sunu sunması, kurban kesmesi gibi durumların[266] liste dışı kalması gerektiğini aktarmakta, aksi halde listenin uzayacağını söylemektedir. Buradan hareketle bu kuraldan: i) cezalar her bir suç adedince müstakil olarak listeye dahil edilemez, ii) dört büyük ölüm cezası haricindeki cezalar listede kendine yer bulamaz şeklinde iki çıkarım yapılabilir.

### C. Hükümlerin Zamansal ve Mekânsal Sınırlılıklarıyla İlgili Kurallar

**Üçüncü Kural: Nesiller boyu devam ettirilmemiş hükümlerin (613) *mitsvot* listesinde sayılması uygun değildir.**[267]

İbn Meymun, bu kuralında Talmud'da geçen 613 *mitsvot* rivayetini tekrar aktarmakta ve oradaki "Yakup'un topluluğuna miras olarak Tevrat'ı verdi (Yasa'nın Tekrarı, 33:4)" ifadesini yorumlamaktadır. Ona göre "miras (İbr. *moraşa*)" gelecek nesillere bırakılan bir şeydir. Tüm nesillerin devam ettirmediği bir hüküm miras değildir. Tevrat'ın miras olduğuna dikkat çeken İbn Meymun aslında Tevrat'ın ebediliğine, "613"

---

[261] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 171, *'ase*: 228.

[262] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 171, *'ase*: 226.

[263] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 171, *'ase*: 227.

[264] Babil Talmudu, Sanhedrin, 49b; İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 172, *'ase*: 230.

[265] Ölüm cezalarının hangi suç ve günahlar için verildiğiyle ilgili bkz. Mişna, Sanhedrin, 7:1; Babil Talmudu, Sanhedrin, 49b-50b; İbn Meymun, *Mişne Tora,* Hilhot Sanhedrin, 14:1.

[266] Bununla ilgili daha fazla bilgi için bkz. Babil Talmudu, Makkot, 13a-b.

[267] *Ve'l-aşlu's-sâlis, ennehu lâ yenbeğî en tü'adde mitsvot şe-eynan nohegot le-dorot.* Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 16.

sayısının önemine ve kesinliğine vurgu yapmaktadır. Tüm nesiller boyunca uygulanmamış hükümlerin listede yer alması durumunda, 613 *mitsva*dan oluşan “miras” eksilmiş olacaktır.[268] Buradan hareketle İbn Meymun, 613 rakamının sabit olduğuna inanmaktadır. Ona göre her nesilde geçerli olmayan bir *mitsva*nın listede yer alması Yahudi kaynaklarında *mitsva*ların sayısının 613 olduğuna dair açıklamalarla çelişecektir. Bu yüzden Sina çölü ve Buluşma Çadırı’yla ilgili hükümlerin sayılmasına gerek yoktur. Çünkü söz konusu *mitsva*lar sınırlı bir zamanda geçerlidir.[269]

Bu çerçevede İbn Meymun’un böyle bir kural belirlemesinin amacının, Musa’nın peygamber olduğu ilk günden ölümüne kadar olan dönemdeki hükümleri listeye dahil etmek olduğu söylenebilir. O, geçici bir süreliğine veya bir defaya mahsus olanların liste dışı kalması gerektiğini çeşitli örneklerle de vurgulamaktadır.[270]

**On Üçüncü Kural: Birden fazla zaman diliminde gerçekleşen *mitsva*lar her bir zaman için müstakil olarak listelenemez.**[271]

İbn Meymun, Sukkot Bayramı’nda yedi gün boyunca çadırda yaşamak[272] gibi Tevrat içinde bazı ibadetlerin belirli bir zaman diliminde eda edildiğini belirtmektedir. Kurban veya sunular belirli zamanlarda eda edilmekte, bayramlarda ve özel günlerde

---

[268] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 16.

[269] İbn Meymun *nesh* kelimesini bu kuralında hiç zikretmemiş olsa da üçüncü kural aslında üstü kapalı olarak *nesh* konusunu işlemektedir. Blaustein, *Cataloging Revelation,* s. 170.

[270] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* ss. 17-18.

[271] *Ve’l-aṣlu’s-sâlis ‘aşar, inne’l-mitsvot lâ yetekesseru ‘adedühâ bi-‘adedi’l-eyyâm elleti telzimü fîhâ tilke’l-mitsvot.* Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 48.

[272] Levililer, 23:42.

fazladan sunu (İbr. *musaf*)[273] ve kurban sunulmaktadır. İbn Meymun buna Sukkot Bayramı'nda "Yedi gün boyunca yakmalık sunu sunacaksınız"[274] emrini örnek vermektedir. Ona göre, Sukkot'ta "Birinci gün sunu sunacaksınız," "İkinci gün sunu sunacaksınız" gibi her bir gün için ayrı ayrı *mitsva*ları sıralamak doğru değildir. Aynı şekilde, Roş Hodeş[275] günlerinde yapılan ek sunular da birden fazla güne tekabül etse dahi *mitsvot* listesine bir kez yazılmalıdır. Her ay için müstakil Roş Hodeş sunusu sunulmalı şeklinde yazılmamalıdır.[276]

İbn Meymun'un *mitsva*ları belirlemek için hazırladığı 14 kuralı 613 *mitsvot* alanında bir ilktir. Özellikle birinci kuralında rabbani hükümlerin ve ikinci kuralında 13 yorum kuralından gelen hükümlerin liste dışı kalmasıyla ilgili görüşleri kendisinden önceki listelere yönelik bir cevap niteliğindedir. Geriye kalan kuralları ise oldukça teknik fıkıh usûlü konularını içermektedir.

---

273 Mabed zamanında özel gün ve bayramlarda ek sunular sunulurdu. Mabed yıkıldıktan sonra ise bu sunuların yerini dualar almıştır. Günümüzde ise bu ek duaların adı *musaf* olarak isimlendirilmektedir.

274 Levililer, 23:36.

275 Yeni ay/ay başı.

276 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot*, s. 49.

# III. BÖLÜM: 613 MİTSVOT LİSTELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Çalışmamızın bu bölümünde 613 *mitsvot* listeleri üç alt başlık altında incelenecektir. İlk başlıkta, İbn Meymun'un *Sefer ha-Mitsvot* ve *Mişne Tora* eserlerinde hazırladığı iki ayrı 613 *mitsvot* listesi kıyaslanacaktır. Bu kıyaslamada *Mişne Tora* eserindeki farklılıklar öncelenmiş olup, *Sefer ha-Mitsvot* daha sonra zikredilmiştir. Ardından, İbn Meymun'un ve kendisinden önceki âlimlerin *mitsvot* listesi hazırlayan âlimler için yaptığı değerlendirmeler incelenecektir. Son olarak, İbn Meymun'un *Sefer ha-Mitsvot* eseriyle kendisinden önceki âlimlerin 613 *mitsvot* eserleri usûl ve yapıları ve *mitsva*ların sınıflandırılması bakımından kıyaslanacaktır.

## A. *Sefer ha-Mitsvot* ve *Mişne Tora* Listelerinin Karşılaştırılması

Musa b. Meymun, iki farklı eserinde 613 *mitsvot* listesine yer vermektedir. Bunlardan ilki, 1170 yılında telif etmiş olduğu *Sefer ha-Mitsvot* adlı eseridir. İbn Meymun'un bu eseri yazma amacı sadece 613 *mitsvot* listesi oluşturmak değildir. Kendisi, Yahudi hukuk projesiyle[277] ilgili hazırlayacağı bir sonraki esere *(Mişne Tora)* kaynak oluşturması amacıyla *Sefer ha-Mitsvot*'u yazmıştır. Eseri *Judeo-Arabic* kaleme alınmıştır. Ancak, bilindiği üzere *Mişne Tora'*nın dili İbranicedir. Bu çerçevede, mukaddime sayılan bir eserin *(Sefer ha-Mitsvot)*, *Mişne Tora*'nın dilinde yazılmamış olması ilgi çekicidir. Bunun nedeni İbn Meymun'un, Tevrat ve *Mişne Tora* haricinde bir

---

[277] Araştırmacıların iddialarına göre *Şerhu'l-Mişna, Sefer ha-Mitsvot* ve *Mişne Tora* bir hukuk üçlemesidir *(triology)*. Rabinowitz, *Taryag*, s. 89, dipnot: 20.

kitaba başvurulmamasını istemesi[278] olabilir.[279] İkinci listesi ise, 1180 yılında tamamladığı *Mişne Tora* eserinin mukaddimesinde yer almaktadır. Bu iki eserin arasında on sene olmakla birlikte içerik olarak aynı emir ve yasaklar listelenmiştir. Bununla birlikte, her iki listede detaylara dair bazı farklılıklar tarafımızca tespit edilmiştir.

Bilindiği üzere 613 *mitsvot* listesinin 248'i emir *('ase)* 365'i nehiydir *(lo ta'ase)*. İbn Meymun'un 613 *mitsvot* listelerindeki tespit edilen farklılıkları, ifade etme farklılıkları ve *mitsva* numaralandırmasındaki farklılıklar olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Öncelikle, *mitsva*ları ifade etme farklılıkları ardından da *mitsva* sıralamasındaki farklılıklar gösterilecektir. Buna göre İbn Meymun'un listelerindeki ilk fark 1. emir ve bununla bağlantılı 2. emirde yer almaktadır. Buna göre 1. emir *Mişne Tora*'da "Tanrı'yı bilmek *(le-yeda' şe-yeş şam Eloah)*" şeklindeyken *Sefer ha-Mitsvot'*ta "Tanrı'ya iman etmek *(bi-itikâdi'r-rububiyye)*" olarak ifade edilmektedir. Ancak her ikisi de aynı Tevrat pasajına dayanmaktadır: "Tanrı'n benim, benden başka Tanrı'n olmayacak."[280] Aynı şekilde 2. emir *Mişne Tora*'da "Tanrı'nın bir olduğunu bilmek" iken *Sefer ha-Mitsvot'*ta "Tanrı'nın birliğine iman etmek" şeklindedir. Her ikisinde de aynı

---

[278] O, *Mişne Tora* mukaddimesinin sonlarına doğru bunu belirtmektedir: "Bu yüzden ona *Mişne Tora* (İkinci Tevrat / Tevrat'ın Tekrarı) ismini verdim, kişi önce Yazılı Tevrat'ı sonra Sözlü Tevrat'ın tamamını içeren bu eseri okuyacak ki Sözlü Tevrat'ı öğrenecek ve bu ikisi (Tevrat ve *Mişne Tora*) arasında başka kitaba başvurmayacak *(Lefikah kara'ti şem hibur ze Mişne Tora. Lefi şe-adam kore Tora şe-bihtav tehila ve ahar kah kore ba-ze ve yodea mimmenu Tora şe-beal-pe kula ve eyno tsarih likrot sefer aher beyneyhem)*." Bkz. İbn Meymun, *Mişne Tora,* ed. Yohai Makbili (Hayfa: The Mishneh Torah Project, 2009), s. 5. Ayrıca bkz. İbn Meymun, *İlim Kitabı,* s. 37.

[279] Rabinowitz, *Taryag,* s. 90.

[280] Çıkış, 20:2.

Tevrat pasajının delil getirildiği görülmektedir: “Dinle, ey İsrail! Yahve Tanrımız’dır, O tektir.”[281]

Listedeki bir diğer farklılık 6. emirde karşımıza çıkmaktadır. *Mişne Tora*’da bu emir “Tanrı’ya sıkı sıkıya tutunmak”, *Sefer ha-Mitsvot*’ta “Âlimlere danışmak ve onlarla birlikte olmak” şeklinde yer almaktadır. Ancak her iki emrin de aynı Tevrat pasajlarına dayandığı görülmektedir. Buna göre her ikisi de 6. emrin kaynağı olarak Tevrat’ta geçen “O’na yapışın *(ledovka-bo)*”[282] ifadesini gerekçe olarak sunmaktadır. Bu çerçevede, her ne kadar farklı ifade edilse de her iki emrin bağlamı büyük ölçüde benzerlik taşımaktadır.

İbn Meymun’un listelerindeki bir diğer farklılık 34. emirde yer alan Ahit Sandığı’yla ilgilidir. *Mişne Tora*’da “Ahit Sandığı omuzlarda taşınacak” yer alırken *Sefer ha-Mitsvot*’ta “Ahit Sandığı taşınacağı zaman kohenlere omuzlarında taşımaları emredildi” ifadesi yer almaktadır. Her ikisinin de aynı Tevrat pasajına dayandığı görülmektedir: “(Musa) Kehatoğullarına ise bir şey vermedi. Çünkü onların görevi kutsal eşyaları omuzlarında taşımaktı.”[283] Bu pasajın birkaç cümle öncesinde Musa’nın, Levililere iş dağılımı yaptığı anlatılmaktadır.[284] Buna göre Ahit Sandığı’nı taşıma görevi Levililerden Kehatoğlullarına verilmiştir. Ancak Tevrat’ın diğer kitaplarında bu görevin Levililerin yanı sıra kohenlere de verildiği ifade edilmektedir.[285] Bu çerçevede, “kohenler” ifadesi *Sefer ha-Mitsvot*’ta korunurken, *Mişne Tora*’daki emirden çıkarılmıştır.

---

[281] Yasa’nın Tekrarı, 6:4.

[282] Yasa’nın Tekrarı, 10:20; 11:22.

[283] Sayılar, 7:9.

[284] Sayılar, 7:4-8.

[285] Yeşu, 3:6. Tevrat içinde hem Levililer hem de kohenler Ahit Sandığı’nı taşıma işini üstlenmiştir: 2. Samuel, 15:24; 1. Tarihler, 15:14-15, 26-27.

Bir başka farklılık 40. emirde yer almaktadır. *Mişne Tora*'da "Başkohen her gün *minha*[286] sunacak" şeklindeyken, *Sefer ha-Mitsvot*'ta "Başkohen her gün sabah ve öğleden sonra *minha* (buğday) sunacak" ifadesi yer almaktadır. Ancak her iki emir de aynı Tevrat pasajına dayanmaktadır: "Harun'la oğulları tahıl sunusu olarak yarısı sabah yarısı akşam olmak üzere Tanrı'ya *minha* sunusu sunacaklar."[287] Bu kesitten anlaşılacağı üzere, İbn Meymun'un sabah ve akşam olmak üzere günde iki kez tahıl sunusu sunma detayını *Mişne Tora*'daki *mitsvot* listesine dahil etmediği görülmektedir.

Bir diğer ifade farklılığı, 71. emirde yer almaktadır. Buna göre, *Mişne Tora*'da "Kutsanmış eşyalardan yanlışlıkla faydalanan, hırsızlık yapan, nişanlı bir cariyeyle birlikte olan veya yalan yere yemin gibi günahları işleyen suç sunusu sunacak" şeklinde gelen emir, *Sefer ha-Mitsvot*'ta "belirli günahları işleyen suç sunusu sunacak" şeklinde gelmektedir. İbn Meymun'un *Mişne Tora* eserinde Tevrat atfı yer almamakla birlikte *Sefer ha-Mitsvot*'ta geçen "belirli günahları" ayrıntısıyla verdiği görülmektedir.

İbn Meymun'un *mitsvot* listesindeki bir diğer farklılık 132. emirde yer almaktadır. *Mişne Tora*'da "İlk meyveler için Tanrı'ya şükretmek", *Sefer ha-Mitsvot*'ta "Yakup'tan başlayarak Tanrı'nın bizi seçmesi gibi iyiliklerini anlatmak ve bunun devam etmesini istemek" şeklinde ifade edilmektedir. *Sefer ha-Mitsvot*'ta bu emrin açıklamasına bakıldığında benzer şekilde Yakup'tan başlayan bir seçilmişliğe ardından verilen ilk meyvelere şükretme ve bunun devamlılığı için dua etme gibi hususlar yer almaktadır.[288] Buna ilaveten, her iki emir de aynı Tevrat pasajına dayanmaktadır: "Sonra Tanrın Rab'bin önünde şu açıklamayı yapacaksın: 'Babam göçebe bir Aramlı'ydı. Sayıca az kişiyle

[286] Tahıl sunusu.

[287] Levililer, 6:20.

[288] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 125.

Mısır'a gidip orada yaşamaya başladı. Orada büyük, güçlü, kalabalık bir ulus oldu."[289] Bu çerçevede, her ne kadar farklı ifade edilse de her ikisi de bağlam açısından aynıdır.

İbn Meymun'un listesindeki bir diğer ifade farklılığı 184. emirde yer almaktadır. Bu emir *Mişne Tora*'da "çatıya korkuluk koymak", *Sefer ha-Mitsvot*'ta "meskenlerimizden tehlike ve zorlukları kaldırmak" şeklinde yer almaktadır. Her ikisi de aynı Tevrat cümlesine dayanmaktadır: "Yeni bir ev inşa ettiğinde damına korkuluk yapmalı, [böylece] evinde tehlikeli bir duruma yer vermemelisin, zira bir kişi oradan düşebilir."[290] Bu çerçevede görüldüğü üzere *Mişne Tora* özet şekilde emri sunmayı tercih etmektedir. Her ikisinin de bağlam olarak "tehlikeleri kaldırmak ve çatıya korkuluk yapmayı" ifade ettiği söylenebilir.

İbn Meymun'un listesindeki bir diğer farklılık, 202. ve bununla bağlantılı olan 203. emirlerdedir. Buna göre, *Mişne Tora*'da 202. emir "Hayvanın yükünü boşaltırken bir başkasına yardım etmek", *Sefer ha-Mitsvot*'ta "Hayvanın yükü ağırsa azaltmak" şeklinde yer almaktadır. Görüldüğü üzere *Mişne Tora*'da "insana yardım etmek" ifade edilirken, *Sefer ha-Mitsvot*'ta "hayvana yardım etmek" ön plana çıkmaktadır. Her ikisi de aynı Tevrat pasajına dayanmaktadır: "Nefret ettiğin birinin eşeğini, yükü altında çökmüş halde görürsen, kendini ona yardım etmekten alıkoyma [düşüncesine kapılsan bile, sahibi] ile birlikte [eşeğin] yükünü mutlaka indirmelisin."[291] Benzer şekilde, 203. emir *Mişne Tora*'da "Hayvana yük yüklerken bir başkasına yardım etmek" şeklinde ifade edilirken, *Sefer ha-Mitsvot*'ta "Kişi veya hayvan tek başınaysa yükünü yüklemesine yardım etme" olarak geçmektedir. *Sefer ha-Mitsvot*'ta herhangi bir kişiye de yük yüklenirken yardım etmek yer verilirken, *Mişne Tora*'da bu ifade yer almamaktadır.

[289] Yasa'nın Tekrarı, 26:5.

[290] Yasa'nın Tekrarı, 22:8.

[291] Çıkış, 23:5.

Ancak her iki emrin de Tevrat dayanağı aynıdır: “Kardeşinin eşeğini veya boğasını yolda düşmüş halde görüp de onları görmezden gelme. [Sahibiyle] Birlikte [hareket ederek, hayvanı] mutlaka [ayağa] kaldırmalısın.”[292] Bu çerçevede her birinin farklı ifade edilmesine karşın bağlam olarak aynı olduğu söylenebilir.

İbn Meymun’un 613 *mitsvot* listesindeki bir diğer farklılık 213. emirde yer alan evliliğin gerçekleşmesiyle ilgili *mitsva*dır. *Mişne* Tora’da “Sadece evlilik yoluyla *(kiduşin)* evlenmek”, *Sefer ha-Mitsvot*’ta “Nikah akdi yapmak için: kadının eline bir şey vermek (ödemek), sözleşme yapmak ya da kadınla birlikte olmak” ifadesine yer verilmektedir. Her iki emir de farklı Tevrat pasajına dayanmaktadır. *Mişne Tora*’da gerekçe gösterilen Tevrat pasajları: “Bir adam bir kadınla evlenip onunla birlikte olduktan sonra ondan nefret eder”[293] ve “Bir adam bir kadınla evlenip onunla birlikte olduğunda, olur ki [kadın adamın] gözünde beğeni bulmazsa [veya adam kadında] ahlaksızlık belirtisi bulursa ve [bunun üzerine adam, kadın için] bir boşanma belgesi yazıp [kadının] eline vererek onu evinden gönderirse”[294] şeklindedir. *Sefer ha-Mitsvot*’ta gerekçe gösterilen Tevrat pasajları ise: “Ve eğer [efendi] onun için [yukarıda ki seçeneklerin] üçünü de uygulamazsa, [kız] karşılıksız ve ücretsiz olarak serbest kalır”[295] ve “Bir adam bir kadınla evlenip onunla birlikte olduğunda, olur ki [kadın adamın] gözünde beğeni bulmazsa [veya adam kadında] ahlaksızlık belirtisi bulursa ve [bunun üzerine adam, kadın için] bir boşanma belgesi yazıp [kadının] eline vererek onu evinden gönderirse”[296] şeklindedir. Bu

[292] Yasa’nın Tekrarı, 22:4.

[293] Yasa’nın Tekrarı, 22:13.

[294] Yasa’nın Tekrarı, 24:1.

[295] Çıkış, 21:11. Bu pasajın birkaç cümle öncesinde cariye olarak satılan İbrani bir kızın, efendisi veya onun oğluyla evlenmediği durumda serbest kalacağı anlatılmaktadır.

[296] Yasa’nın Tekrarı, 24:1.

emir her iki eserde de hem farklı ifade edilmiş hem de farklı Tevrat pasajları gerekçe gösterilmiştir.

613 *mitsvot* listesindeki evlilikle ilgili bir başka ifade farklılığı 214. emirde yer almaktadır. *Mişne Tora*'da "Damat karısını bir yıl mutlu edecek", *Sefer ha-Mitsvot*'ta "Damat gelinle bir yıl birlikte olacak (bir yıl bir yere gitmeyecek, ayrı düşmeyecek)" şeklinde ifade edilmektedir. Her iki emir de aynı Tevrat pasajına dayanmaktadır: "Bir adam yeni bir kadınla evlendiğinde orduya [katılmak üzere] çıkmayacak ve [orduya] dair herhangi bir konuda görevlendirilmeyecektir. Bir yıl [boyunca] evi için serbest olacak ve evlenmiş olduğu karısını neşelendirecektir."[297] Bu çerçevede *Sefer ha-Mitsvot*'ta Tevrat pasajının başına, *Mişne Tora*'da ise sonuna vurgu yapılmıştır. Özetle, her iki emir de bağlam açısından ortaktır.

İbn Meymun'un *mitsvot* listesindeki bir diğer farklılık 220. emirde karşımıza çıkmaktadır. *Mişne Tora*'da "(bekar kızı) baştan çıkaran kişiyle ilgili hükümler uygulanacak ve o, 50 şekel ödeyecek", *Sefer ha-Mitsvot*'ta "Ayartan kişi hakkında kurallara uy" şeklindedir. *Sefer ha-Mitsvot*'ta emrin ifadesinde ve açıklamasında 50 şekel ödemeyle ilgili bir ifade yer almamaktadır.[298] Ancak bu ifade farklılığına rağmen her ikisi de aynı Tevrat pasajına dayanmaktadır: "Bir adam, nişanlanmamış bir bakireyi baştan çıkarır ve onunla yatarsa, onu kendisine eş [olarak almak üzere] evlilik antlaşmasını sağlamalıdır."[299]

İbn Meymun'un nehiy listesine bakıldığında da ifade farklılıkları göze çarpmaktadır. Bu listedeki farklılıklardan ilki 139. nehiyde yer almaktadır. Buna göre, *Mişne Tora*'da "Günah sunusunun etini yemeyeceksiniz" ifadesi genel bir nehiy gibi

[297] Yasa'nın Tekrarı, 24:5.

[298] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 170.

[299] Çıkış, 22:15.

sunulurken, *Sefer ha-Mitsvot*'ta "Kohenlerin günah sunularının etini yemesi haramdır" şeklinde sadece kohenlere özel bir nehiymiş gibi verilmektedir. Ancak her ikisi de aynı Tevrat pasajına dayanmaktadır: "Buluşma Çadırı'nın içine getirilen günah sunusunun eti yakılacak, yenmeyecektir."[300] Bu cümlenin hemen öncesinde kohenlerin günah sunusunun etini Buluşma Çadırı'nın önünde yiyebileceği ifade edilmektedir.[301] Bu çerçevede, nehiy kohenlere özgü olsa da *Mişne Tora*'daki ifadeden çıkarıldığı görülmektedir.

İbn Meymun'un listesinde, yenmesi haram olan yiyeceklerle ilgili 177. nehiyde bir farklılık göze çarpmaktadır. Buna göre *Mişne Tora*'da "sürüngenleri yemeyeceksiniz" ifadesi yer alırken, *Sefer ha-Mitsvot*'ta "küften çıkan kurtçuk ve böcekleri yemek haramdır" ifadesine yer verilmektedir. Ancak her ikisinin dayandığı Tevrat pasajı aynıdır: "… yeryüzünde sürünen her türlü kara böceğini yemeyin."[302] Bu çerçevede görüldüğü üzere her iki nehyin içeriği küçük kara hayvanlarını (sürüngen, kurtçuk vb.) yemenin haram olmasıdır.

Yukarıda İbn Meymun'un *Sefer ha-Mitsvot* ve *Mişne Tora* eserlerinde aynı numaralandırmayla *mitsva*ların farklı şekilde ifade edildiği işlenmiştir. Buna ilaveten, İbn Meymun'un her iki listesinde içerikleri aynı olmasına rağmen bazı *mitsva*ların sıralamasında da farklılıklar tespit edilmiştir. Sıralamadaki farklılıklardan ilkine göre, "Her erkek kendisi için *Sefer Tora* yazacak" ve "Kral ise buna ek olarak ikinci *Sefer Tora* yazacak –böylece iki tane *Sefer Tora*'sı olacak-" ifadeleri *Mişne Tora*'da 17 ve 18. emirlerde yer alırken; *Sefer ha-Mitsvot*'ta 17. emirde kraldan, 18. emirde ise diğer erkeklerin *Sefer Tora*'yı yazmasından bahsedilmektedir. Bu çerçevede içerik aynı olsa da

---

300 Levililer, 6:30.

301 Levililer, 6:29.

302 Levililer, 11:44.

sıralamada bir değişiklik yapılmıştır. Tarafımızca "kralın *Sefer Tora* yazması" emrinin önce gelmesi Tevrat'ın kronolojisi açısından daha makul gözükmektedir.[303] Sonuç olarak, *Sefer ha-Mitsvot*'un bu örnekte görüleceği üzere *mitsva* sıralamasında Tevrat kronolojisine önem verdiği söylenebilir. Bir başka sıralama farklılığı,[304] *Mişne Tora*'da 81. nehiy "Altın altarın üzerinde buhur ve kurban sunmayacaksınız" ve 82. nehiy "Altarın ateşini söndürmeyeceksiniz" şeklinde yer alırken, *Sefer ha-Mitsvot*'ta altarın ateşini söndürmeme 81. nehiy ve altarda kurban sunmama 82. nehiyde yer almaktadır. İbn Meymun, burada da bir sıralama değişikliğine gitmiştir.

İbn Meymun'un listesindeki 148 ve 149. nehiylerde de bir sıralama değişimi görülmektedir. Buna göre, *Mişne Tora*'da "Kohen olmayan *kodşey kodeşim*den[305] yiyemez" 148., "Kohen ilk ürünleri Mabed'e gelmeden önce yiyemez" 149. nehiy olarak sıralanırken; *Sefer ha-Mitsvot*'ta kohenin ilk ürünleri yememesi 148. ve yabancı birinin *kodşey kodeşim*den (en kutsal sunular)[306] yememesi 149. nehiy olarak sıralanmaktadır. Sıralamada yapılan bir başka değişiklik 167 ve 168. nehiylerdir. Buna göre, *Mişne Tora*'da "Başkohen akrabasının ölüsü bile olsa kendini kirletmeyecek" ifadesi 167., "Başkohen ölünün bulunduğu yerde – ölüyle aynı çatı altında bulunmayacak" 168. nehiy olarak yer almaktadır. Ancak *Sefer ha-Mitsvot*'ta başkohenin ölülerle aynı çatı altında bulunmaması 167., akrabalarının cesetleriyle kendini kirletmemesi ise 168. nehiy olarak listelenmiştir.

---

[303] Yasa'nın Tekrarı, 17:18, kralın ikinci bir *Sefer Tora*'yı yazmasından bahsetmektedir. Yasa'nın Tekrarı, 31:19, herkesin (erkeklerin) *Sefer Tora*'yı yazmasından (el yazmasına sahip olmasından) bahsetmektedir.

[304] *Sefaria* nüshasına göre bu şekildedir.

[305] Sadece kohenlerin yemesi gereken günah ve suç kurbanları.

[306] Çıkış 29:33.

Listedeki son farklılıklar da sıralamadaki değişiklik olup, içerikte farklılık bulunmamaktadır. Buna göre *Mişne Tora*'da 310 ve 311. nehiyler sırasıyla "Damadın ilk bir yıl hiçbir işte çalışmaması" ve "Büyücüyü yaşatmayacaksınız" şeklinde yer almaktadır. Ancak *Sefer ha-Mitsvot*'ta 310. nehiyde büyücüden 311. nehiyde de damadın ilk yılda hiçbir işte yer almamasından bahsedilmektedir. Benzer şekilde *Mişne Tora*'da 327, 328 ve 329. nehiyler sırasıyla "Yom Kipur'da çalışmayacaksınız", "Sukkot'un ilk günü çalışmayacaksınız" ve "Sukkot'un sekizinci günü çalışmayacaksınız" şeklindedir. Ancak *Sefer ha-Mitsvot*'ta 327, 328 ve 329. nehiyler sırasıyla "Sukkot'un ilk günü iş yapmak haramdır", "Sukkot'un sekizinci günü iş yapmak haramdır" ve "Yom Kipur'da iş yapmak haramdır" ifadeleridir. Görüldüğü üzere içerikleri aynı olan emirlerin sıralaması *Mişne Tora*'da değişmiştir.

Sonuç olarak, İbn Meymun'un listesindeki farklılıklar anlam ve bağlam noktasında değil *mitsva*ların ifade edilişi ve sıralanması noktasındadır. Bir diğer ifadeyle İbn Meymun, aynı mitsvayı farklı kelimelerle ifade etmiş, bunu yaparken birini daha kısa tutup bir diğerini daha detaylandırmıştır. Her ne kadar farklı cümlelerle ifade edilseler de aynı Tevrat pasajlarına dayanmaları[307] sebebiyle bu cümlelerin aynı *mitsva*ya delalet ettiği açıktır. Bu çerçevede, her iki eserin arasında on senelik bir zaman diliminin olması İbn Meymun'un 613 *mitsvot* listelerinde çok büyük bir farklılığın oluşmasına sebep olmamıştır. Özetle, İbn Meymun'un ilk eserine sıralama noktasında büyük ölçüde sadık kaldığı ve usûl açısından tutarlı olduğu söylenebilir. Ayrıca İbn Meymun, *Mişne Tora* eserinde *mitsva*ları sıralarken daha açık, kısa ve özlü bir üslup kullanmıştır.

[307] Sadece 213. emirde farklı Tevrat pasajı delil olarak gösterilmiş olup, geri kalan ifade ve sıralama farklılıkları aynı Tevrat pasajlarına dayanmaktadır.

## B. İbn Meymun'un ve Kendisinden Önceki Âlimlerin *Mitsvot* Listelerine Yönelik Değerlendirmeleri

613 *mitsvot* Babil Talmudu, Makkot 23b'den bir rivayete dayanmaktadır. Bu rivayette, Rabbi Simlay'ın ifadesine göre Musa'ya öğretilmiş 365 nehiy ve 248 emir vardır. Ancak Rabbi Simlay "613 *mitsvot*" gibi net bir sayı verse de listenin içeriğinden bahsetmemiştir. Bu yüzden, emir ve yasak listesinin içeriği tartışmalıdır. Her bir âlim kendine göre Tevrat veya Talmud metninde buna denk gelen ifadeleri tespit ederek birbirinden farklı listeler oluşturmuştur.

Yahudi âlimler, Makkot 23b rivayetini farklı şekillerde eserlerinde alıntılamışlardır. Bazıları "Musa'ya öğretildi", bir kısmı "Musa'ya Sina'da öğretildi" şeklinde, bir diğer grup ise "İsrailoğulları 613 emir ve yasakla emrolundu *(şeş meot ve-şaloş esre mitsvot nitstavû Yisrael)*"[308] şeklinde rivayeti nakletmişlerdir.[309] İbn Meymun bu rivayetin sonuna Talmud metninde yer almamasına rağmen *be-Sinay* (Sina'da) ifadesini eklemektedir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla *Sefer ha-Mitsvot*'un mukaddime kısmında İbn Meymun, altı defa "Musa'ya Sina'da 613 emir ve yasak öğretilmiştir *(şeş meot ve-şaloş esre mitsvot nidreşet le-Moşe be-Sinay)*" cümlesine başvurmaktadır.[310]

Âlimlerin listelemede farklı tasarruflarda bulunmaları birbirlerini eleştirmelerine de yol açmıştır. İbn Meymun, diğer listelere yönelik eleştirilerine eserinin

---

308 *Halahot Gedolot* mukaddimesinde rivayet bu şekilde aktarılmaktadır. Bkz., Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot*, s. 24; Davidson, *Moses Maimonides*, s. 170; Cohen, *Opening the Gates of Interpretation,* s. 287; Hefets b. Yatsliah da mukaddimesinde rivayeti bu şekilde aktarmaktadır. Bkz. Moshe Zucker, "Keta'im Hadaşim mi-Sefer ha-Mitsvot le-Rav Hefets Yatsliah", *Proceedings of the American Academy for Jewish Research* 29 (1960 -1961), s. 14 (*Judeo-Arabic* metin).

309 Herman, *Systematizing God's Law,* s. 57.

310 Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 7, 9, 16, 58, 181, 183.

mukaddimesindeki 14 kuralında yer vermektedir. Ondan önce yapılan listeler sırasıyla; Kayyara'nın *Halahot Gedolot*'u, Saadya'nın *Kitâbu'ş-Şerâ'i*'si, Hefets b. Yatsliah'ın *Kitâbu'ş-Şerâ'i*'si, Samuel b. Hofni Gaon'un *Kitâb fi'ş-Şerâ'i'*si ve İbn Gabirol'ün *azharot*udur. Ancak İbn Meymun, sadece Kayyara ve Hefets'e atıfta bulunmaktadır. Onun temel eleştirisi *Halahot Gedolot* ile başlayan ve diğerlerinin takip ettiği yoldur. O, bu yolu "akıl tutulması (*ke-enne'l-'ukûl vekafet*)" olarak nitelemektedir.[311] İsim vermekten kaçınarak "bizim haricimizdekiler hataya düştü *(ve kad ğalat ğayrina fî...)*"[312] şeklinde birçok kez Kayyara'ya işaret etmekte ve *Halahot Gedolot* eserini birkaç kez zikrederek eleştirmektedir. *Halahot Gedolot*'un içindeki bu hatalara Hefets b. Yatsliah'ın da çok kısa değindiğinden bahseden İbn Meymun, kendisini bu konuda takdir etmektedir. Ancak o, Hefets'in de içine düştüğü hataların Kayyara'nın yaptıklarından daha büyük olduğunu ifade etmektedir.[313]

İbn Meymun, Tevrat hükümlerini listelemenin yolunun *azharot* olmadığını belirtmektedir. Aslında *azharot* yazarlarını da suçlamamak gerektiğini "rabbi olarak değil şair" olarak işlerini yaptıklarını da ifade etmektedir. *Azharot*un avam arasında ne kadar da meşhur olduğuna dikkat çektikten sonra delilleriyle verilmeyen bir listenin okuyucu tarafından kusurlu ve hatalı karşılanacağını da eklemektedir. Bu yüzden kendi listesinin şüphe gerektirmeyen açık bir delil üzerine kurulu olduğunu, diğerlerinin hatalarını gözler önüne sereceğini söylemektedir.[314]

---

311 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot*, s. 4.

312 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot*, s. 9, 16, 18, 20, 22, 23, 41, 43, 47.

313 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot*, s. 5.

314 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot*, s. 6.

12. yüzyılda söz konusu Talmud rivayetinin (Musa'ya 613 *mitsvot* öğretildi)[315] birebir kelimelerle ifade edilmesi, Sina sonrası hükümlerin 613 *mitsvot* listesinde yer alıp almayacağı gibi önemli bir hususu ortaya çıkarmıştır. *Geonim* dönemi âlimleri Sina sonrası hükümleri listelerine dahil etmişlerdir. Çünkü onlara göre Sözlü Tevrat da Yazılı Tevrat gibi vahiy ürünüdür.[316] Sözlü Tevrat'ın vahiy ürünü olarak kabulü, içindeki hükümlerin listelere dahil edilmesini de zorunlu kılmıştır.[317] İbn Meymun'un, birinci kuralına göre Rabbani hükümlerin 613 *mitsvot* listelerinde sayılması uygun değildir. Bu kuralında o, Rabbani kaynaklı hükümlerin *mitsvot* listelerinde sayılmasını eleştirmektedir.[318] İbn Meymun bu çerçevede diğer listelerde yer alan Hallel duasını ve günlük kutsama dualarını[319] Rabbani kaynaklı hükümlere örnek vermektedir. Bunun akabinde Talmud rivayetinden[320] alıntı yaparak akıl yürütmesi yapmaktadır. Rivayette "bunların nerede farz kılındığı" sorulmaktadır. Cevaben "Sana öğretecekleri öğretiye ve

---

315 Babil Talmudu, Makkot, 23b.

316 O dönem Karailere yönelik çok yoğun bir reddiye geleneği oluşmuştur. Karailerin en önemli düşüncesi Sözlü Tevrat'ın reddidir.

317 Herman, *Systematizing God's Law,* s. 57.

318 Bu anlayış İbn Meymun'la ön plana çıksa da daha önce dile getirilmiştir. İbn Bil'am da metodoloji sorununu ortaya atmış ve nasıl olur da bu listelerde Rabbani kaynaktan gelen hükümlerin sayıldığını anlayamadığını ifade etmiştir. Ancak o, bunu müfessir olarak dile getirmektedir. Ezra Blaustein'e göre İbn Meymun rabbani hükümlerin 613 *mitsvot* listesinde sayılmaması görüşünü İbn Bil'am'dan almıştır. Çünkü İbn Bil'am, Hanuka mumları, Purim'de Megila okunması, hasta ziyaretinde bulunma ve yaslı kişileri teselli etme gibi rabbani emirlerin 613 *mitsvot* listesinde yer alamayacağını söylemektedir. İbn Meymun ise İbn Bil'am'ın verdiği bu örnekleri birebir birinci kuralında kullanmaktadır. Blaustein, *Cataloging Revelation,* s. 18, 105-106, 118, 167; İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 9; Halper, *A Volume of the Book of Precepts,* s. 7.

319 Genellikle gündelik yapılan veya yapılacak işle -Tora çalışması, elleri yıkama gibi eylemler- ilgili olan şükür ve hamdı ifade eden dualar.

320 Babil Talmudu, Şabat, 23a.

sana söyleyecekleri yargıya göre davranmalı, sana açıklayacakları karardan sağa veya sola sapmamalısın"[321] denilmektedir. Şayet öncekilerin bu rivayete bağlı olarak Rabbani hükümleri listelerine dahil ettikleri kabul edilirse, Rabbani kaynaklı emirleri listelere dahil edip de neden nehiyleri listelerine eklemediklerini sormaktadır. Bunun akabinde o, Talmud'da geçen rabbiler tarafından belirlenen haram evlilikleri[322] nehiylerde saymadıkları gerekçesiyle diğer âlimleri eleştirmektedir.[323] Çünkü Rabbani hükümler sayılacaksa ister emir ister nehiy olsun hepsi sayılmalıdır, ona göre önceki âlimler Rabbani hükümleri 613 *mitsvot* listesine dahil etmekle hem hataya düşmüşler hem de bazılarını sayıp bazılarını liste dışı bırakmakla tutarsız davranmışlardır.

İbn Meymun, önceki âlimleri listelerinde *middot* kaynaklı (13 yorum kuralından elde edilen) hükümleri saymaları sebebiyle eleştirmektedir. Onun ikinci kuralına göre Tevrat'tan 13 yorum kuralıyla çıkarılan hükümlerin *mitsvot* listelerinde sayılması uygun değildir. O, açık Tevrat cümleleri ile ondan tefsir yoluyla çıkarılan hükümleri *asl* ve *füru'*lara benzetmekte ve *füru'*ların *de-Orayta*'yı (Tevrat) temsil etmediğini söylemektedir.[324] İbn Meymun'a göre diğer âlimler "Rabbilerden/bilgelerden korkun"[325] ifadesini emirlerin içinde sayarak hataya düşmüşlerdir. Talmud âlimleri *middot* yöntemiyle Tevrat'ta geçen "Tanrınız Rab'den korkacaksınız"[326] ifadesini yorumlayarak

---

[321] Yasa'nın Tekrarı, 17:11.

[322] İlgili yer için bkz. Babil Talmudu, Yevamot, 20a.

[323] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* ss. 11-12.

[324] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 15. Hefets b. Yatsliah da böyle düşünmektedir. Hefets, öncekilerin *usûl ve fürʻu* ayrımına dikkat etmediklerinden emirleri karıştırdıklarını iddia etmektedir. Zucker, "Ketaʻim Hadaşim mi-Sefer ha-Mitsvot le-Rav Hefets Yatsliah", s. 14 (*Judeo-Arabic* metin); Cohen, *Opening the Gates of Interpretation,* ss. 284-285; Herman, *Systematizing God's Law,* s. 249.

[325] Babil Talmudu, Pesahim, 22b. Kayyara'nın listesinde "bilgelerden (hahamlardan) korkun" ifadesi yer almaktadır. Bkz. Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot,* ss. 86-87, *ʻase*: 155.

[326] Yasa'nın Tekrarı, 6:13.

âlimlerden korkmanın da bir emir olduğunu çıkarmışlardır. Ona göre bu tür hükümler listede yer almamalıdır. Şayet yer alacaksa da neden "büyüklere –en büyük ağabeye, üvey anneye vs.- saygı göstermek"[327] gibi *middot* yoluyla gelen diğer hükümlerin listelere dahil edilmediğini sorgulamaktadır. Çünkü Talmud'daki bu emir de Tevrat'ta geçen "Anne ve babana saygı göstereceksin"[328] ifadesinden *middot* yöntemiyle çıkarılmıştır.[329] İbn Meymun, bu kuralında da âlimlerin tutarsız davranışlarını eleştirmektedir.

İbn Meymun'un bir diğer eleştirisi nesiller boyu devam ettirilmeyen, belirli bir süreliğine geçerli olan *mitsva*ların listelere eklenmesine dairdir. Onun üçüncü kuralına göre, nesiller boyu devam ettirilmemiş hükümlerin 613 *mitsvot* listelerinde sayılması uygun değildir. O, Levililer ile ilgili "(Buluşma Çadırı'nda) artık çalışmayacak"[330] ifadesini öncekilerin *mitsvot* listesinde saymalarını örnek göstermektedir. İbn Meymun'a göre bu sadece Yahudilerin çölde geçirdiği zamanlarda geçerli olan bir hükümdür.[331] Bunun gibi hükümleri sayarken man ve kudret helvasıyla ilgili "Sabaha kadar ondan bir şey kalmasın"[332] ve Moablılarla ilgili "Ammon oğullarının karşısına yaklaştığın zaman onları sıkıştırma ve onlarla çekişme"[333] veya emir içeren "Kendine yakıcı bir yılan yap ve onu bir sırık üzerine koy"[334] ifadelerini neden saymadıklarını sorgulamaktadır.[335] İbn

[327] Babil Talmudu, Ketubot, 103a.

[328] Çıkış, 20:12.

[329] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* ss. 12-15.

[330] Sayılar, 8:25. Kayyara'nın listesinde "artık çalışmayacak" ifadesi yer almaktadır. Bkz. Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot*, s. 34, *lo ta'ase*: 24.

[331] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 16.

[332] Çıkış, 16: 19.

[333] Yasa'nın Tekrarı, 2:9.

[334] Sayılar, 21:8.

[335] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 17.

Meymun'a göre sadece belirli bir dönemle mukayyed olan hükümler 613 *mitsvot* listesine dahil edilemez.

İbn Meymun, Tevrat'ta geçen genel ifadelerin de liste dışı kalması gerektiğine dördüncü kuralında değinmektedir. Bu kurala göre, şeriatın tamamını içeren umumi emirlerin sayılması uygun değildir. Bu nedenle o, "kutsal olun"[336] veya "kendinizi takdis edin"[337] gibi Tevrat ifadelerini listeye alan âlimleri eleştirmektedir. Çünkü ona göre bunlar spesifik bir emir veya yasak içermeyip, tüm *mitsva*ları yerine getirip Tevrat'a uymaya ve yasaklanan şeylerden uzak durmaya delalet etmektedir.[338]

İbn Meymun, beşinci kuralında Tevrat'taki nehiyler ile nehiylerin illetlerinin karıştırıldığını öne sürerek illetleri nehiy olarak sayanları eleştirmektedir. Bu kurala göre, *mitsva*nın illeti 613 *mitsvot* listesinde yer alamaz. Buna, "Kadını boşayan ilk kocası onunla yeniden evlenemez. Çünkü kadın kirlenmiştir. Bu Rab'bin gözünde iğrençtir. Tanrınız Rab'bin miras olarak size vereceği ülkeyi günaha sürüklemeyin"[339] ifadesini örnek olarak verir. Pasajın sonundaki "ülkeyi günaha sürüklemeyin" ifadesi, bu nehyin gerekçesidir.[340] Buradan anlaşıldığı üzere, İbn Meymun'a göre illetler tek başına emir veya nehiy içermemektedir.

İbn Meymun, hükmün detaylarına *(fikhu'ş-şeri'a)* yer verip onları ayrı birer emir ve yasak olarak listeleyenleri yedinci kuralında eleştirmektedir. Bu kurala göre, hükmün detaylarının 613 *mitsvot* listesinde sayılması uygun değildir. O bu konuya, diğerlerinin

---

[336] Levililer, 19:2.

[337] Levililer, 11:44. Kayyara'nın listesinde "kendinizi kutsayın / takdis edin" ifadesi yer almaktadır. Bkz. Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot,* s. 88, *'ase*: 164.

[338] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* ss. 18-19.

[339] Yasa'nın Tekrarı, 24:4.

[340] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* ss. 19-20.

Mabed'i ve kutsal mekanları kirleten kişinin günah sunusu sunmasıyla ilgili ayrıntıları listelerine almaları, günahı işleyen kişinin statülerine göre değişen sunu hayvanlarıyla ilgili ayrı ayrı emirler yazmaları gibi birçok örnek getirmektedir.[341] Bir başka verdiği örnek ise zina edenlerle ilgili hükümlerdir. Öncekiler özellikle de *Halahot Gedolot* yazarı bu meselede büyük bir hataya düşmüş ve bu hükümlere *paraşiyot*[342] bölümlerinde yer vermişlerdir. Buna göre, zina eden kadının evli olması durumunda boğma, nişanlı olması durumunda taşlama ve kohen kızı olması durumunda yakılarak öldürme gibi statü farklılıklarına göre üç ayrı öldürme şekilleri vardır. Ancak İbn Meymun zinayla ilgili iki genel emirden bahsetmektedir: "Zina etmeyeceksin"[343] ve "Biri başka birinin karısıyla, yani komşusunun karısıyla zina ederse hem kendisi hem de zina ettiği kadın kesinlikle öldürülecektir."[344] O, bu ikisi dışındaki hükümlerin detay olduğunu belirtir. Zinayla ilgili verdiği iki genel ifadeye göre, zâninin her hâlükârda öldürülmesi gerektiğinden ona göre tek bir emir olarak sayılması lazımdır.[345]

İbn Meymun sekizinci kuralında nefiy ve nehiyleri ayırt edemeyip nefiy içeren ifadeleri listelerine ekleyenleri eleştirmektedir. Bu kurala göre, nefyin nehiyle birlikte 613 *mitsvot* listesinde sayılması uygun değildir. Bunun için, "kız, erkek köleler gibi özgür bırakılmayacak"[346] ve "Korah ve yandaşları gibi olmayın"[347] ifadelerini örnek

---

[341] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 22.

[342] *Mitsvot* grupları, bir konuyla ilgili alt hükümler.

[343] Çıkış, 20:13.

[344] Levililer, 20:10.

[345] Daha fazla bilgi için bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 23; Duran, *Zohar ha-Rakia,* ss. 33-64; Blaustein, *Cataloging Revelation,* ss. 105-130.

[346] Çıkış, 21:7.

[347] Sayılar, 17:5. Yeni Türkçe çevirilerde bu ifade yer almayıp, ifadenin İbranicesi *lo-yihye ke-Korah u-ke-'edato* şeklindedir. Bkz. Moşe Farsi, *Tora Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla Tora ve Aftara* (İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2010), c. 4, s. 341.

vermektedir. Burada bir yasaklama mevcut olmayıp bu ifadeler nefiydir. İbn Meymun'a göre bunlar açık bir şekilde âlimler tarafından da nefiy olarak tayin edilmiştir.[348] Buna ek olarak o, Talmud'dan[349] "bir anlaşmazlığı sürdüren, bir yasağı çiğnemiş olur, "Korah ve yandaşları gibi olmayın" alıntısı yapmaktadır. Bu çerçevede, Tevrat cümlesi Talmud'da durum benzetmesi için kullanılmış ve argümanlarında ısrarcı olup ayrılık çıkaran kimseler "Korah'a ve yandaşlarına" benzetilmiştir. İbn Meymun'a göre bu benzetme *vaaz* (nasihat/tenbih) türünden, Tevrat'taki bu cümle kendi başına bir nehiy içermemekte olup yapı olarak nefiy cümlesidir.[350] Dolayısıyla o, nefiy formdaki Tevrat cümlelerinin listede nehiy gibi sayılmasına karşı çıkmıştır.[351]

İbn Meymun aynı şekilde diğer kurallarında da âlimlerin *mitsvot* listeleriyle ilgili kısa değerlendirmeler yapmaktadır. O, Kayyara'yı ve takipçilerini örnek vermeden Tevrat'taki *mitsva*ları hazırlayıcı ifadeleri emir olarak sayanları onuncu kuralında eleştirmektedir.[352] On ikinci kuralında ise herhangi bir *mitsva*nın yapılış aşamalarını müstakil *mitsva* olarak sayanları değerlendirmektedir. Bunun için buğday sunusunu örnek getirmekte ve dökme, karıştırma veya sallama gibi eylemlerin sununun birer parçası olduğunu vurgulamaktadır.[353] Ona göre diğer âlimler, *mitsva*nın edasından sayılan bu tür eylemleri listelerinde saymakla hataya düşmüşlerdir.

İbn Meymun son kuralında, *Geonim* dönemi âlimlerini cezaları nehiylerin içinde saymalarından dolayı da eleştirmiştir. Daha önce ifade edildiği gibi *Geonim* döneminde

---

[348] Midraş Tanhuma, Tsav, 13:1.

[349] Babil Talmudu, Sanhedrin, 110a.

[350] Ancak Kayyara, "Korah ve yandaşları gibi olmayın" ifadesini nehiylerin içinde saymıştır. Bkz. Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot*, s. 46, *lo ta'ase*: 118.

[351] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot*, ss. 27-28.

[352] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot*, s. 43.

[353] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot*, s. 47-48.

yapılan dörtlü tasniften bir tanesi *cezalar*dır. İbn Meymun cezaların ayrı bir bölüm olarak işlenmesine on dördüncü kuralında şiddetle karşı çıkmıştır. Bu kurala göre, her bir had cezasının *mitsvot ʻase*de sayılması uygun değildir. Ona göre cezalar, *mitsvot* listelerinde sınırlandırılmalı ve sadece ölümü gerektiren cezai yaptırımlar listede yer almalıdır. İbn Meymun, *Halahot Gedolot*'tan iki hususu buna örnek olarak getirmektedir. Buna göre Kayyara listesinde nehiy olarak, Şabat günüyle ilgili hem "…hiçbir iş yapmayacaksınız"[354] ifadesini[355] hem de bu nehyi çiğneyenleri "taşlama cezasına çarptırılanların"[356] içinde saymaktadır. İbn Meymun'a göre bu kafa karıştırıcıdır çünkü cezalar emir formundadır ve nehiylerin içinde sayılmaması[357] gerekir.[358] Aynı şekilde İbn Meymun bu kuralında isim vermeden *Kitâbu'ş-Şerâʻi*'den atıfta bulunarak müellifi[359] eleştirmektedir. Bu alıntıya göre, insanların eliyle değil de Tanrı tarafından infazı gerçekleşen toplamda otuz iki ceza vardır. İbn Meymun, bu müellifin 613 *mitsva* içinde insanların yanında Tanrı'nın da yapmakla yükümlü olduğu şeyleri saydığını ifade ederek

---

354 Çıkış, 20:10.

355 Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot*, s. 32, *lo taʻase*: 15.

356 Kayyara'nın mukaddimesine bakıldığında cezalar nehiylerin içinde sayılmıştır. Taşlama cezası içinde de Şabat'ı ihlal edenler bulunmaktadır. Bkz. Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot,* ss. 25-26, *onaş*: 12.

357 İbn Meymun bu kuralındaki prensibine uygun olarak, *Mişne Tora* eserinde 613 *mitsvot* listesinde yer vermediği farklı cezai yaptırımlar içeren 168 nehiy sıralamaktadır. Bu nehiyleri çiğneyenlerin cezaları kırbaçlanma veya *karet* (Tanrı tarafından verilen bir ceza olup insanın yaşamında elli yaşını göremeden ölmesini ifade eden, nasibinin kesilmesine ve Tanrı'nın insan üzerindeki lanetine işaret eden terim) olarak değişmektedir. İlgili yer için bkz. İbn Meymun, *Mişne Tora,* Hilhot Sanhedrin, 19:1-4; Rabinowitz, *Taryag,* s. 111.

358 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 53.

359 Her ne kadar İbranice çevirilerde bu kişinin Hefets olduğu söylense de Halper burada bahsi geçenin Hefets olmadığını çeşitli gerekçelerle iddia etmektedir. Bkz. Halper, *A Volume of the Book of Precepts,* ss. 54-55. Bu yüzden İbn Meymun'un ifade ettiği şekilde isim vermekten kaçındık.

onun sözlerinin açık bir fesad olduğunu vurgulamaktadır *(beyyinetü'l-fesâd)*.[360] Bu çerçevede kendisinden önceki âlimler, cezaları *mitsvot* listesinde sayma konusunda büyük bir hataya düşmüşlerdir.

İbn Meymun'un kendisinden önceki âlimleri değerlendirmeleri yukarıda işlenmiştir. Buna ilaveten İbn Meymun'dan önce *mitsva*ları listelemeye yönelik bazı Yahudi âlimlerin değerlendirmeleri de dikkate değerdir. Özellikle Yahudi tefsir âlimi Abraham b. Ezra'nın (ö. 1167) bazı görüşleri İbn Meymun'un 14 kuralı ile benzerlik göstermektedir. İbn Ezra, hayatının son dönemlerinde kaleme aldığı *Yesod Mora ve-Sod Tora* isimli eserinde *mitsva*ların sınıflandırılması ile ilgili birçok konuyu tartışmış ve çeşitli örneklerle açıklamıştır. Bu eser, İbn Meymun'un *Sefer ha-Mitsvot*'u yazmasından önce telif edildiği için önem arz etmektedir. Her ne kadar İbn Meymun'un eserinde herhangi bir atıf yer almasa da aşağıda vereceğimiz örneklerden İbn Meymun ile İbn Ezra'nın aynı konuları değerlendirdiği ve benzer fikirlere sahip olduğu söylenebilir.[361]

İbn Ezra, "hüküm söz konusu olduğunda ister Rabbilerden ister Tevrat'tan olsun aralarında bir fark yoktur; hepsi bize verilmiş bir gelenektir ve hepsi Tanrı'dandır" diyerek Rabbani hükümlerin önemini vurgulamaktadır.[362] Buradan hareketle ona göre Tevrat veya Rabbani hükümleri ayırt etmenin gerekli olmadığı anlaşılmaktadır. Bu ise İbn Meymun'un birinci ve ikinci kuralına karşıdır, çünkü o Rabbani hükümleri Tevrat hükümlerinden ayırmaktadır. İbn Ezra, İbn Meymun gibi âlimlerin hükümleri listelerken takip ettiği usûl farklılıklarını eleştirmektedir.[363] Buna, Tevrat'ta yer alan "oğlağı anasının

---

360 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 53.

361 Cohen, *Opening the Gates of Interpretation,* ss. 285-286.

362 İbn Ezra, *The Secret of the Torah,* ss. 56-58; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora,* 2:14, s. 110; Herman, *Systematizing God's Law,* ss. 58-89.

363 İbn Ezra, *The Secret of the Torah,* s. 38; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora,* 2:3, ss. 94-95; Friedberg, *Crafting the 613 Commandments,* ss. 286-287.

sütünde haşlamayacaksın”[364] ifadesini örnek vermektedir. Bazıları bu emri bir kere sayarken başka âlimler Tevrat’ta üç defa geçmesinden dolayı bunu üç kere saymaktadır diyerek[365] *mitsva* sınıflandırmasındaki farklılığa dikkat çekmektedir.[366]

İbn Ezra’ya göre, “Tanrı’nıza ibadet edeceksiniz”[367] ve “Tanrı’nızdan korkmayı öğreneceksiniz”[368] ifadeleri hem bütün emirleri hem de bütün nehiyleri içinde barındırmaktadır.[369] Çünkü ona göre, insan tüm nehiylerden “Tanrı’dan korktuğu için” uzak durur. Buradan anlaşılmaktadır ki bu ve buna benzer ifadeler İbn Ezra için genel ifadeler olup müstakil olarak listede yer almaması gerekmektedir. Onun bu görüşü, İbn Meymun’un dördüncü kuralıyla birebir aynıdır. Ancak İbn Ezra’nın verdiği her iki örnek de İbn Meymun’un *mitsvot ‘ase* listesinde yer almaktadır.[370]

İbn Ezra, kimi *mitsva*ların zamanlarının geçmiş olduğunu vurgulamakta ve onları 613 emir ve yasak listesinde listelemeye ihtiyaç olmadığını söylemektedir.[371] Onun zamanı geçmiş *mitsva*larla ilgili görüşü ve listede sayılmaması gerektiğini söylemesi İbn Meymun’un üçüncü kuralıyla aynıdır. Harun’u ve oğullarını kutsamak gibi[372] kimi *mitsva*ların ise sadece Musa’ya verildiğini[373] ve bunların da listede yer almaması

---

[364] Çıkış, 23:19; 34:26; Yasa’nın Tekrarı, 14:21.

[365] İbn Ezra, *The Secret of the Torah,* s. 38; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora*, 2:3, ss. 94-95.

[366] Bunun başka bir nedeni de rabbilerin bu ifadeden üç farklı nehiy çıkarmalarıdır. İlgili yer için bkz. Babil Talmudu, Hullin, 115b.

[367] Çıkış, 23:25.

[368] Yasa’nın Tekrarı, 14:23.

[369] İbn Ezra, *The Secret of the Torah,* ss. 40-41; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora*, 2:5-6, ss. 96-97.

[370] Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* ss. 60-61, *‘ase*: 4 ve 5.

[371] İbn Ezra, *The Secret of the Torah,* s. 42; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora*, 2:7, ss. 98-99.

[372] Çıkış, 29:7.

[373] İbn Ezra, *The Secret of the Torah,* s. 43; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora*, 2:8, ss. 100-101.

gerektiğini ifade etmektedir. Aynı şekilde o cezai yaptırım içermeyen nehiylerin, *mitsvot* listesinde sayılmaması gerektiğini ifade etmektedir.[374] Örneğin ona göre, “Pesah sunusunun etini sabaha bırakmayacaksınız”[375] ifadesinin 613 *mitsvot* listelerinde sayılmasına gerek yoktur. Çünkü bu eylem bir cezai yaptırımı gerektirmez. Ancak İbn Ezra’nın verdiği bu ifade İbn Meymun’un listesinde yer almaktadır.[376] Cezai yaptırımın gerekmediğine dair İbn Ezra “sabaha kalan Pesah sunusu yakılmalıdır”[377] ifadesini örnek vermektedir. Buradan “Pesah sunusunun etini sabaha bırakmanın” cezai yaptırım gerektirmediği anlaşılmaktadır. Aynı şekilde o konuyla ilgili bir başka örnek daha vermektedir: Oğlu olmadan ölen bir adamın erkek kardeşinin, dul kalan karısıyla evlenmesi (İbr. *halitsa*) meselesinde kardeş, dul kadınla evlenmek istemezse bunun cezası yoktur.[378] Bu yüzden *halitsa* uygulamasının *mitsva* olarak listede yer almaması gerekir. Ancak *halitsa* yasası İbn Meymun’un listesinde yer almaktadır.[379]

İbn Ezra, Tevrat içindeki bazı ifadelerin birer emir görünümünde olduğunu, ancak zorunlu bir yükümlülük ifade etmediğini söylemektedir.[380] O, “Tutsak alınan güzel kadını kendine eş olarak alabilirsin”[381] ile ilgili emirleri buna örnek vermektedir. İbn Ezra, herhangi bir Yahudi’nin Tevrat’ta sıralanan prosedürleri[382] yerine getirmeden esir alınmış bir kadını kendisine eş olarak alamayacağını ifade etmektedir. Ona göre aynı Tevrat

---

[374] İbn Ezra, *The Secret of the Torah,* s. 47; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora*, 2:10, ss. 103-104.

[375] Çıkış, 12:10.

[376] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* ss. 235-236, *lo ta‘ase*: 117.

[377] Çıkış, 12:10.

[378] İbn Ezra, *The Secret of the Torah,* s. 47; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora*, 2:10, s. 104.

[379] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* ss. 168-169, *‘ase*: 216 ve 217.

[380] İbn Ezra, *The Secret of the Torah,* s. 51; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora*, 2:12, s. 105.

[381] Yasa’nın Tekrarı, 21:11.

[382] Yasa’nın Tekrarı, 21:12-13.

pasajında anlatılan "Ona köle gibi davranmasın"[383] haricindeki cümlelerde hiçbir şekilde uyulması gereken bir emir ifadesi yoktur.[384] İbn Ezra'nın verdiği "Köle gibi davranmasın" nehyini İbn Meymun iki ayrı nehiyde ifade etmektedir. Bunlar sırasıyla, "Tutsak alınan güzel kadını onunla birlikte olduktan sonra satmak haramdır"[385] ve "Tutsak alınan güzel kadını onunla birlikte olduktan sonra çalıştırmak haramdır"[386] şeklindedir. Her iki ifadede de görülen "çalıştırmak" ve "satmak" ifadeleri kölelere uygulanan bir muameledir. Buna ilaveten İbn Ezra'nın bu konuyla ilgili sayılmaması yönünde ifade ettiği prosedürleri İbn Meymun'un "güzel alınan esir kadınla ilgili kurallara uy"[387] şeklinde *mitsvot 'ase* listesinde saydığı da görülmektedir.

İbn Ezra, bazı emirlerin hatırlatıcı nitelikte olduğunu ifade etmektedir. Buna örnek olarak *tefilin*in başa ve kola takılması, *matsot*,[388] acı otlar ve *tsitsit mitsva*larını vermektedir. O, acı otların olmamasının kişiyi *matsot mitsva*sını[389] eda etmekten alıkoymayacağını eklemektedir. Mavi ipliğin olup da beyazın veyahut beyazın olup da mavi ipliğin olmayışı kişiyi *tsitsit mitsva*sını eda etmekten alıkoymaz demektedir.[390] İbn Ezra'nın görüşü, İbn Meymun'un on birinci kuralındaki *tsitsit* örneği ve "*Mitsva*nın edası bir cüz eksik olsa dahi gerçekleşmek zorundadır" ifadesiyle[391] oldukça benzerlik taşımaktadır.

---

383 Yasa'nın Tekrarı, 21:14.

384 İbn Ezra, *The Secret of the Torah,* ss. 51-53; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora,* 2:12, s. 107.

385 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 304, *lo ta'ase*: 263.

386 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* ss. 304-305, *lo ta'ase*: 264.

387 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 170, *'ase*: 221.

388 Mayasız ekmek.

389 Pesah sunusunun ekmeğin üzerine acı otlarla birlikte yenmesi.

390 İbn Ezra, *The Secret of the Torah,* s. 78; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora,* 5:2, s. 126.

391 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 45.

İbn Ezra, eserinin diğer bölümlerinde *azharot* yazarlarının *mitsvot* listelerini değerlendirmekte ve bazı *azharot* yazarlarının "uyarma / öğüt" içeren Tevrat ifadelerini listelerinde saymalarını eleştirmektedir.[392] O, bir kralın çok fazla eşe sahip olmasıyla ilgili "kalbi yoldan sapmasın"[393] ifadesi ile yine kralın çok fazla ata sahip olmasıyla ilgili "halkı Mısır'a geri götürmemelidir"[394] ifadelerini buna örnek olarak vermektedir.[395] Ona göre bunlar önce gelen emrin veya nehyin açıklaması konumundadır. Buradan anlaşılmaktadır ki İbn Ezra'nın verdiği bu örnekler ile İbn Meymun'un onuncu kuralında yer alan "hazırlayıcı ifadelerin listede sayılmaması" ifadesi bağlamca aynıdır. Benzer şekilde o, bazı *azharot* yazarlarının da aynı Tevrat cümlesini iki ayrı müstakil *mitsva* olarak saydıklarını aktarmaktadır.[396] Buna örnek olarak "Şabat gününü, onu kutsal ilan etmek üzere hatırla"[397] ve "Şabat gününü, onu kutsal ilan etmek üzere gözet"[398] ifadelerini vermektedir.[399] Bunlar tek bir *mitsva*ya delalet etmekte olup ayrı ayrı listede sayılmaması gerekmektedir.

İbn Ezra Tevrat'taki bazı ifadelerin derin anlamlar içerdiğini ve literal olarak anlaşılamayacağını iddia etmektedir. Bu sebeple o, bazı ifadelerin de literal olarak *mitsvot* listelerine alınmaması gerektiğini eklemekte ve bunları *mitsvot* listelerinde sayanları eleştirmektedir.[400] *Azharot* yazarlarının emir olarak "kalplerinizi sünnet edin"[401] ve nehiy

---

392 İbn Ezra, *The Secret of the Torah,* s. 55; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora,* 2:13, s. 108.

393 Yasa'nın Tekrarı, 17:17.

394 Yasa'nın Tekrarı, 17:16.

395 İbn Ezra, *The Secret of the Torah,* ss. 55-56; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora,* 2:13, s. 108.

396 İbn Ezra, *The Secret of the Torah,* s. 58; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora,* 2:15, s. 110.

397 Çıkış, 20:8.

398 Yasa'nın Tekrarı, 5:12.

399 İbn Ezra, *The Secret of the Torah,* s. 58; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora,* 2:15, s. 110.

400 Abraham b. Ezra, *The Secret of the Torah,* s. 59; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora,* 2:16, s. 111.

401 Yasa'nın Tekrarı, 10:16.

olarak “Artık dik başlılığınızdan vazgeçin”[402] ifadelerini birebir olarak listelerine almış olduklarını aktarmaktadır.[403] Bunların ne manaya geldiğini onlara sorduğunu ve kendisine verilen cevabın “akılsız bir öğrencinin” vereceği türden bir cevap olduğunu belirtmektedir. İbn Ezra *azharot* yazarlarını, bitkileri tasnif eden ancak bitkilerin her birinin faydasından bihaber olan tıp kitabı yazarlarına benzetmektedir.[404]

Bir diğer Yahudi tefsir âlimi İbn Bil‘am’a (ö. 1070) göre, *mitsva*lar ebedi *(mitsvot nitshiyot le-oreh ha-zman)* ve geçici *(mitsvot şe-hukaku le-zmanan ve nigmara asiyatan ahar kah)* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.[405] Ebedi olanların sayısı 613’ten azdır, geçici olanların sayısı ise 613’ü aşmaktadır. O, geçici hükümlerin sayılmaması gerektiğini söyler ve Fısıh kuzusu ve Buluşma Çadırı’yla ilgili hükümleri buna örnek olarak getirir. İbn Bil‘am’ın geçici hükümler hakkındaki görüşü ile İbn Meymun’un üçüncü kuralındaki nesiller boyu devam ettirilmemiş hükümlerin liste dışı kalması görüşüyle bağlamca aynıdır.

İbn Bil‘am *mitsva*ları sıralarken tutarsız davrandığını iddia ettiği Hefets b. Yatsliah’ı eleştirmektedir. Ona göre Hefets, 613 sayısını tutturmak için sayılmaması gerekenleri de listesine dahil etmiştir. İbn Bil‘am’a göre o, Kayyara’yı eleştirdiği konuda hataya düşmüş ve “Sina’da” emredilmeyen hükümleri listesinde sıralamıştır. İbn Bil‘am, her ne kadar “hastaları ziyaret etme” ve “kederlileri teselli etme” gibi Rabbani hükümleri saymış olsa da Hefets’in 613’e ulaşamayacağını ifade etmiştir.[406]

---

402 Yasa’nın Tekrarı, 10:16.

403 İbn Ezra, *The Secret of the Torah,* s. 59; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora,* 2:16, ss. 111-112; Herman, *Systematizing God’s Law,* s. 251.

404 İbn Ezra, *The Secret of the Torah,* s. 60; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora,* 2:16, s. 111.

405 İbn Bil‘am, *Dvarim,* 30:2.

406 İbn Bil‘am, *Dvarim,* 30:2; Cohen, *Opening the Gates of Interpretation,* s. 285; Friedberg, *Crafting the 613 Commandments,* s. 19; Halper, *A Volume of the Book of Precepts,* s. 7.

Sonuç olarak, Talmud rivayetinde yer alan "Musa'ya 613 *mitsvot* öğretilmiştir"[407] ifadesinin Yahudi âlimlerce farklı şekillerde alımlanması yüzyıllar boyu devam etmiştir. Âlimlerin *mitsvot* sayıları ve onların sınıflandırılması ile ilgili görüşleri birbirlerinden farklıdır. İbn Meymun kendisinden önceki âlim ve kullandıkları yöntemleri, belirlediği on dört kuralında değerlendirmekte kendi listesinin diğerlerinden daha tutarlı olduğunu savunmaktadır. İbn Ezra'nın eserinde ve İbn Bil'am'ın Tevrat tefsirinde yer verdiği bazı hususlar İbn Meymun'un görüşleriyle uyuşmaktadır. Bu çerçevede, İbn Meymun'un kurallarının içeriğini oluşturma ve *azharot* yazarlarını eleştirme konusunda usûl ve yöntem açısından kendisinden önceki âlimlerden etkilendiği söylenebilir.

### C. İbn Meymun'un Listesiyle Önceki *Mitsvot* Listelerinin Kıyaslanması

Tezin birinci bölümünde 613 *mitsvot* alanında yazılan eserlere kısa bir giriş yapılmıştı. Bu başlıkta ise İbn Meymun'un listesiyle kendisinden önce yapılan listeler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar değerlendirilecektir. Bu kapsamda *sefer mitsvot* türü eserlerin yazarları ve çalışmaları kronolojik olarak Şimon Kayyara, Saadya Gaon, Samuel b. Hofni Gaon, Hefets b. Yatsliah ve Metsli Eliezer b. Samuel şeklinde işlenecektir.[408] Eserler, eserlerin usûl ve yapısal durumları ile *mitsva*ların sınıflandırılması açısından olmak üzere iki alt başlıkta değerlendirilecektir.

#### 1. Eserlerin Usûl ve Yapısal Durumları Açısından Kıyaslanması

Orta Çağ'da *mitsva*ları listeleme geleneği yaygınlık kazanmaya başlamıştır. 613 *mitsvot*un listelenmesi Yahudi geleneğinde sistematik bir usûlden uzak şekilde *azharot* ismiyle meşhur liturjik şiirlerde yapılmıştır. *Piyyutim* olarak da bilinen bu şiirlerin Şavuot

---

[407] Babil Talmudu, Makkot, 23b.

[408] İbn Gabirol de kronolojik olarak İbn Meymun'dan önce 613 *mitsvot* listesi hazırlamıştır ancak listesi *azharot* şeklinde olup şiirdir. *Sefer mitsvot* kategorisinde olmadığı için konu dışında bırakılmıştır.

Bayramı'nda Tevrat'ın verilmesini kutlamak ve "613 emir ve yasağın" tekrarlanması yönüyle insanları etkileyen bir işlevi bulunmaktaydı.

613 *mitsvot* listesi bir kitap halinde ilk kez Şimon Kayyara'ya (9. yy.) nispet edilen *Halahot Gedolot* isimli eserde hazırlanmıştır. Kayyara, usûl olarak *azharot* tarzını benimseyerek manzum şekilde listesini hazırlamıştır. Mukaddime kısmında Kayyara, eserin usûlünden veya yazılış amacından bahsetmez, Tevrat'ı verdiği ve Tevrat hükümleriyle farz kıldığı için Tanrı'ya şükür ile başlar ve çeşitli övgülerle devam eder. Kayyara eserin mukaddimesinde, Rabbi Simlay'ın meşhur 613 *mitsvot* rivayetini[409] "İsrailoğulları 613 emir ve yasakla emrolundu *(şeş meot ve-şaloş esre mitsvot nitstavû Yisrael)*" şeklinde alıntılamaktadır.[410] Buna ilaveten o, 365 nehiyden uzak durup 248 emri yerine getiren kimsenin ahireti kazanacağını ifade etmektedir. Ayrıca, her kim nehiyleri çiğner ve emirleri yerine getirmezse onun yedi çeşit cezaya maruz kalacağını söylemektedir. Bu cezalar sırasıyla; taşlama, yakma, başını keserek öldürme, iple boğma, *mita,*[411] *karet*[412] ve kırbaçlamadır.[413] Bu dikkat çekicidir zira İbn Meymun'un *Sefer ha-Mitsvot* mukaddimesinde nehiylerden uzak duran veya emirleri yerine getirenin alacağı bir ceza veya ödülden bahsedilmemektedir. Ardından Kayyara mukaddimesinde, 277

[409] Babil Talmudu, Makkot, 23b.

[410] Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot,* s. 24. Bu rivayetin alıntılanmasındaki farklılık önem arz etmektedir. "İsrailoğulları 613 emir ve yasakla emrolundu" ifadesiyle hem *de-Orayta* hem de *de-Rabanan* hükümler kastedilmektedir. İbn Meymun ise "Musa'ya 613 emir ve yasak öğretildi" şeklinde alıntılayarak sadece *de-Orayta* hükümleri kastetmektedir.

[411] Kelime anlamı "ölüm" olup, Tevrat içinde yapılmasının sakıncalı olduğu ve yapılınca Tanrı tarafından ölüm cezasının verildiği durumlardır. Örneğin Tevrat'ta, kirli bir kohenin kutsal sunulardan yemesinin yasaklandığı, temizlenmeden yerse öleceği ifade edilmektedir. Bkz. Levililer, 22:3-9.

[412] Kelime manası "kesmek"tir. Kişinin bu dünyada erken ölümü tatması, nasibinin ve nesebinin kesilmesi anlamına gelen Tanrı tarafından verilen bir ceza çeşididir.

[413] Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot,* s. 25.

ceza,[414] 348 nehiy,[415] 248 emir[416] ve 65 *paraşa*[417] sıralamaktadır.[418] Kayyara'nın mukaddimesi Tevrat'ın nesiller boyu nakledişini tasvir eden rivayet zinciri[419] ve rabbilere olan methiyelerle bitmektedir.[420] *Sefer ha-Mitsvot'ta* rivayet zinciri yer almasa da İbn Meymun *Mişne Tora* adlı eserinde rivayet zincirine detaylıca yer vermektedir.[421]

Bu çerçevede Kayyara'nın *mitsvot* listesi, *onaşin* (cezalar), *mitsvot lo ta'ase* (nehiyler), *mitsvot 'ase* (emirler) ve *paraşiyot*[422] (bölümler) olmak üzere dört ana bölüme ayrılmaktadır. Kayyara'nın mukaddimesinde 348 tane nehyi ayrıca kendi içinde ikiye ayırdığı, 71 tane nehyi ölüm cezası gerektiren nehiyler olarak ifade ettiği görülmektedir.[423] Eser genel olarak her bir Talmud risalesine göre düzenlenmiş olup içinde ilgili *'ase, lo ta'ase, onaşin* veya *paraşiyot*lar işlenmektedir. Bu yüzden, *Halahot Gedolot* Talmud'daki emir ve yasakları düzenli bir şekilde vermesiyle İbn Meymun'un *Sefer ha-Mitsvot* eserinden ayrılmaktadır. Çünkü İbn Meymun eserini, Talmud'a göre

---

414 Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot,* ss. 25-31.

415 Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot,* ss. 31-68.

416 Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot,* ss. 68-94.

417 Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot,* ss. 94-112.

418 Bu sayılar nüshalara göre farklılık arz etmektedir.

419 Bu rivayet zinciri ilk olarak Mişna, Avot, 1:1'de geçmektedir. Buna göre Musa Sina'da Tevrat'ı alır ve onu Yeşu'ya, Yeşu *zkanim*e (kanaat önderleri), *zkanim* peygamberlere, peygamberler *Kneset ha-Gdola*'nın (Büyük Meclis) üyelerine nakletmiştir.

420 Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot,* s. 15.

421 Türkçesi için bkz. İbn Meymun, *İlim Kitabı,* ss. 25-32.

422 Örneğin; *paraşat nazir* (nazir paraşası). Nazir paraşası, Sayılar, 6:1-21 arasını kapsamaktadır. Buradan hareketle *paraşiyot,* Tevrat içindeki *mitsvot* grubunu ifade eden yasalardır.

423 İbn Meymun'un on dördüncü kuralında değindiği husus budur, cezaların yapısı gereği "emir" olduğunu ve nehiylerin içinde sayılmaması gerektiğini vurgulamıştır.

değil de Tevrat'a göre telif etmiş, Rabbi Simlay'ın rivayetine[424] uygun bir şekilde emir *(ʻase)* ve nehiy *(lo taʻase)* olarak iki ana bölüme ayırmıştır. Bunlara ilaveten İbn Meymun'un eserinde *paraşiyot* ve *onaşin* diye bir sınıflandırma da bulunmamaktadır.

Bir diğer âlim Saadya Gaon, üç kez 613 *mitsvot* listesi hazırlamıştır. İkisi *azharot* olup üçüncüsü *Judeo-Arabic* olarak kaleme aldığı *Kitâbu'ş-Şerâʻi'*dir.[425] Bu eserin mukaddimesine bakıldığında, emir ve nehiylerin insana mükâfat için verildiği, Tanrı'nın akla tezat kötü ve fena işleri emretmeyeceği,[426] şeriatı *aklîyye* ve *sem'îyye* olarak ikiye ayırdığı, *ʻaklîyye* şeriata hırsızlık, adalet, dürüstlük vb., *sem'îyye* şeriata temizlik, oruç, hac gibi ibadetleri örnek getirdiği ve bunları kelamî bakış açısıyla incelediği görülmektedir.[427] Ardından Saadya, *mitsvot* kitaplarından "ilkinin"[428] dört bölüme ayrıldığından, 200 emir, 277 nehiy, 71 ölüm cezası, 65 tane de cemaat arasındaki zorunlu hükümleri[429] içerdiğinden bahsetmektedir.[430] Daha sonra Saadya, "insanların kendisinden ilk kitaptan gayri bir eser talep ettiklerini *(se'eleni baʻdu'l-râğibin en üellifehu ʻalâ nahvin âhar ğayri hâza'l-evvel)*" aktarmaktadır. Ardından bu eseri yazmasının üç sebebi olduğunu söylemektedir:

---

[424] Babil Talmudu, Makkot, 23b.

[425] İbn Meymun'un Saadya'nın müstakil olarak hazırladığı *Kitâbu'ş-Şerâʻi* eserini görüp görmediği kesin değildir. İbn Meymun ne Saadya'dan ne de onun eserinden bahsetmektedir. Bu konuyla bağlantılı olarak R. Hayim Sabato, "Ha-im Hekir ha-Rambam et Sefer ha-Mitsvot ha-Şalem le-Rasag?" adlı ders notlarında İbn Meymun'un, Saadya'nın müstakil eserini görmediğine dair iddiasını çeşitli örneklerle sunmaktadır. https://www.ybm.org.il/Admin/uploaddata/LessonsFiles/Pdf/10212.pdf (Erişim tarihi: 15 Eylül 2022).

[426] Saadya Gaon, *Kitâbu'ş-Şerâʻi,* s. 2.

[427] Saadya Gaon, *Kitâbu'ş-Şerâʻi,* s. 3

[428] Her ne kadar isim vermese de Kayyara'nın eserinden bahsettiği kuvvetle muhtemeldir.

[429] Bununla *paraşiyot* bölümünü kastettiği açıktır.

[430] Saadya Gaon, *Kitâbu'ş-Şerâʻi,* ss. 4-5.

i. “İlk eserin” dilinin İbranice olması ve insanların Arapça bir eser istemesi,

ii. “İlk eserin” hükümlerden ismen bahsetmesi ve sadece asıl hükümlere yer vermesi,

iii. Öğrencilerin hükümleri hafızada kolaylıkla tutulabilmesi için Saadya’nın konuları içeriğine göre başlıklar altında toplamak istemesi.[431]

Bu yönüyle Saadya ve İbn Meymun’un eser telif etme nedenleri birbirinden farklıdır. İbn Meymun, hem daha sonra yazacağı *Mişne Tora* eserine *mitsvot* taslağı oluşturmak hem de diğer 613 *mitsvot* eserlerinden daha üstün ve organize bir eser kaleme almak amacıyla *Sefer ha-Mitsvot* adlı eserini kaleme almıştır. Ancak Saadya’nın, “ilk eseri *(Halahot Gedolot)*” insanlar için daha kullanışlı bir hale getirme niyeti ön planda olup, eleştirel bir tavırdan uzak bir şekilde kaleme aldığı açıktır.

Saadya, eserinde *mitsva*ları 26 kategoriye *(aksâm)* ayırmıştır. Emir, nehiy ve cezai yaptırımları ise bu kategorilerin altında karışık olarak vermiştir.[432] Buna göre 26 kategorinin başlıkları ve *mitsva* sayıları şu şekildedir:

i. Tanrı’ya ibadetle ilgili hükümler, 22 *mitsva*
ii. Temizlikle ilgili hükümler, 10 *mitsva*
iii. Bazı vakitlerin faziletine dair hükümler, 10 *mitsva*
iv. (Bazı özel) Mekanlarla ilgili hükümler, 5 *mitsva*
v. Ziraat ve tarımla ilgili hükümler, 26 *mitsva*
vi. Muamelatlarla ilgili hükümler, 20 *mitsva*
vii. Necasetle ilgili hükümler, 44 *mitsva*
viii. Yiyeceklerle ilgili hükümler, 22 *mitsva*

---

431 Saadya Gaon, *Kitâbu’ş-Şerâ‘i,* s. 5.

432 Saadya Gaon, *Kitâbu’ş-Şerâ‘i,* s. 6.

ix. Kıyafet ve giysilerle ilgili hükümler, 6 *mitsva*

x. Evlilikle ilgili hükümler, 13 *mitsva*

xi. Adaklarla ilgili hükümler, 13 *mitsva*

xii. Cinsellikle ilgili hükümler, 25 *mitsva*

xiii. Bir Yahudi'nin bir başka Yahudi üzerine olan haklarıyla ilgili hükümler, 37 *mitsva*

xiv. Ümmetin tamamına farz olan hükümler, 25 *mitsva*

xv. Harun ve Levililerin üzerine farz olan hükümler, 25 *mitsva*

xvi. Ahkâmla ilgili hükümler, 13 *mitsva*

xvii. Ahkâm-ı sem'iyyenin hududları, 34 *mitsva*

xviii. Cinayetlerle[433] ilgili hükümler, 76 *mitsva*

xix. Kurbanlarla ilgili hükümler, 48 *mitsva*

xx. Bayramlarla ilgili hükümler, 40 *mitsva*

xxi. Krala farz olan hükümler, 7 *mitsva*

xxii. Kohenlere farz olan hükümler, 21 *mitsva*

xxiii. (Yabancı) Ümmetlerle ilgili hükümler, 31 *mitsva*

xxiv. Savaşlarla ilgili hükümler, 6 *mitsva*

xxv. Mühtedilerle ilgili hükümler, 14 *mitsva*

xxvi. Hataen günah işleyenlerle ilgili hükümler, 15 *mitsva*[434]

---

[433] Bu başlık altındaki emir ve nehiylere bakıldığında Kayyara'nın listesindeki *mita* kategorisinde yer alan hükümlere denk geldiği görülmektedir. Tevrat'ta, insanın eylemi yapması sonucunda cezai yaptırım olarak Tanrı tarafından öldürüleceğini ifade eden hükümlerdir.

[434] 26 kategorinin başında verdiği sayı hesaplandığında Saadya toplamda 608 *mitsva* sıralamış bulunmaktadır. Küçük farklılıklarla Saadya'nın 26 kategorisini başlıkları ve *mitsva* sayılarıyla birlikte Samuel b. Hofni Gaon da eserinde zikretmektedir. Bkz. Sklare, *Samuel Ben Ḥofni Gaon*, ss. 12-13 (*Judeo-Arabic* metin). Ancak Hofni'nin verdiği sayılar hesaplandığında Saadya toplamda 611 *mitsva*

Özetle, Saadya kategorik başlıklarla kendisine has bir metot belirlemiştir. Daha önce de ifade edildiği üzere İbn Meymun'un eserinde ise kategorik sınıflandırma yer almamaktadır.

Saadya'nın bu eserini temel kaynak olarak kullanan[435] Samuel b. Hofni Gaon, *mitsva*larla ilgili kaleme aldığı *Kitâb fi'ş-Şerâ'i* isimli eserini *Judeo-Arabic* olarak yazmıştır. Hofni eserini üç ana bölüme ayırmıştır: i) hukuk teorilerinin açıklamaları (usûl-i fıkh, teklif, *mitsva,* kıyas vb. fıkhî terimler),[436] ii) *mitsva*ların sınıflandırılması ve iii) bilinmiyor.[437] İkinci bölümde 30 fasılda *mitsva*ları incelemiştir. Hofni, fasıllarda *mitsva*lardan bahsederken Saadya'nın sıralamasını takip etmiştir. Günümüze ulaşan fragmanlara göre eserinin ikinci bölümünde; 1-2. fasıllarda *aklî* ve *sem'î* hükümler,[438] 3-15. fasıllarda farklı gruplardaki kişilere göre değişen hükümler (Levililer, kohenler, kadınlar, köleler vs.), 16-21. fasıllarda zamana ve mekâna göre değişen hükümler, 22-25.

---

sıralamaktadır. Tarafımızca bunun sebebi, Babil Talmudu, Makkot, 23b rivayetinde geçen "İlk ikisini İsrailoğulları Tanrı'dan işitti" ifadesidir. Buna ilaveten, Hofni'nin ismen ve sayılarla böyle bir alıntıda bulunması Saadya'nın eserini elinde bulundurduğunun göstergesi olabilir.

[435] Sklare, *Samuel Ben Ḥofni Gaon,* s. 184.

[436] David Sklare, bu bölümde Hofni'nin emir ve nehiylerin yapısal özelliklerini inceleme tarzıyla İbn Meymun'un 14 kuralının içeriğinin birbirine paralel olduğunu iddia etmektedir. Bkz. Sklare, *Samuel Ben Ḥofni Gaon,* s. 174, dipnot: 15. Hofni'nin ilk bölümüne bakıldığında, 16. fasılda zamanla muvakkat emirleri işlediği (İbn Meymun'un üçüncü kuralı), 24. fasılda kıyasla (13 yorum kuralı) gelen hükümleri işlediği (İbn Meymun'un ikinci kuralı) görülmektedir. Ayrıca Hofni, 18. fasılda *mitsva*ları yerine getirmede yaptığı "niyet" vurgusu, 20. fasılda Tevrat'ın verilmesinden *(matan Tora)* önce farz kılınan hükümler ile de İbn Meymun'dan ayrılmaktadır. Bkz. Sklare, *Samuel Ben Ḥofni Gaon,* s. 207, 213. Bu çerçevede, her iki âlim de içerik olarak aynı olmasa da *mitsva*ların karakteristik özelliklerini belirlemede aynı çabayı göstermiştir.

[437] Hofni eserinin mukaddimesinde üç ana bölüme ayırdığını ifade etmiş olsa da bu bölüm günümüze ulaşmamıştır. Sklare, *Samuel Ben Ḥofni Gaon,* s. 3 (*Judeo-Arabic* metin); s. 171.

[438] Hofni'ye göre toplamda 55 tane *aklî* 558 tane *sem'î* hüküm vardır. Sklare, *Samuel Ben Ḥofni Gaon,* s. 18 (*Judeo-Arabic* metin). Bu sayı toplandığında ise 613 sayısı elde edilmektedir.

fasıllar bilinmiyor, 26-28. fasıllarda (erkeklerin saçlarının yanlarını, favorilerini uzatması gibi)[439] beden ve kalple ilgili hükümler[440] ve 30. fasılda ise çelişkili hükümlerden bahsetmektedir.[441] Hofni, eseri yazma amacını *mitsva*ları sınıflandırmak,[442] *sem'î* hükümlere karşı yapılan saldırıları bertaraf etmek ve şüpheleri ortadan kaldırmak[443] şeklinde ifade etmiştir. Buradan *Kitâb fi'ş-Şerâ'i*'nin hem *mitsvot* sınıflandırmaları hem de fıkıh-kelamî konularını içeren bir eser olduğu anlaşılmaktadır. Bu yönüyle kendine özgü bir usûlü olup, İbn Meymun'un eseri yazma amacı ve eser bölümlemesinden ayrılmaktadır.

*Mitsva* listesi hazırlayan bir diğer âlim Hefets b. Yatsliah, bu kapsamda kaleme aldığı *Kitâbu'ş-Şerâ'i'* isimli eserini *Judeo-Arabic* olarak yazmıştır. Kendisi *mitsva*ları emir veya nehiy olmak üzere iki ana bölüme ayırmak yerine, birkaç fasıl altında çeşitli konular açarak işlemiştir. O, gerekli gördüğü yerlerde *mitsva*nın ne zaman ve nerede zorunlu olduğunu sadece Mabed'de veya sadece Kudüs'te geçerli olduğunu belirterek açıklamalarda bulunmuştur. Her bir *mitsva*nın illetlerini kelamî bakış açısıyla aktarmıştır. Eserin mukaddimesinde[444] Hefets, isim vermeden öncekileri birbirlerinden farklı yöntemleri takip ettiklerinden *(helhu be-drahim şonim)*,[445] *'asl* ve *furu'*ları; emir ve nehiyleri birbirine karıştırdıklarından *(ve-mihem mi şe-hafah miksat ha-şoraşim le-*

[439] Sklare, *Samuel Ben Ḥofni Gaon*, s. 28 (*Judeo-Arabic* metin).

[440] Kalple ilgili *mitsva*lar, fragmanların eksik olmasından dolayı anlaşılamamaktadır.

[441] Sklare, *Samuel Ben Ḥofni Gaon*, s. 172.

[442] Sklare, *Samuel Ben Ḥofni Gaon*, s. 33 (*Judeo-Arabic* metin).

[443] Sklare, *Samuel Ben Ḥofni Gaon*, s. 3 (*Judeo-Arabic* metin).

[444] Halper'in eserinde kitabın mukaddimesi yer almamaktadır. Halper, *A Volume of the Book of Precepts*, s. 50. Ancak Hefets'in mukaddimesi, 1961 yılında Moşe Zucker tarafından keşfedilmiş ve bazı kısımları yayınlanmıştır. Bkz. Zucker, "Keta'im Hadaşim mi-Sefer ha-Mitsvot le-Rav Hefets Yatsliah", *Proceedings of the American Academy for Jewish Research* 29 (1960 -1961), ss. 1-68.

[445] Zucker, "Keta'im Hadaşim mi-Sefer ha-Mitsvot le-Rav Hefets Yatsliah", s. 18 (*Judeo-Arabic* metin).

*anafim, ve-anafim le-şoraşim. Ve-mihem mi şe-hafah miksat ha-lavin le-'asin, ve-'asin le-lavin)*, "hasta ziyareti" ve "yaslı olanların teselli edilmesi" gibi içerik olarak birbiriyle alakasız olanları birleştirdiklerinden *(ve-mihem mi şe-hihnis miksatan be-miksatan. Ve-mihem şe-hihnis le-tohen dvarim şe-eynam mihlalan kegon bikur holim ve-nihum avelim)*[446] bahsederek eleştirmektedir. Bu yönüyle İbn Meymun'un mukaddimesindeki diğer âlimleri eleştirmesiyle benzeşmektedir. İbn Meymun gibi o da *mitsva*ları açıklarken önce Tevrat pasajına, ardından kendi görüşünün yer aldığı ilgili Rabbani kaynağa atıfta bulunma yöntemini tercih etmiştir.[447]

Hefets'in eserinden günümüze ulaşan fragmanlardan anlaşıldığı kadarıyla Rabbi Simlay'ın 613 *mitsvot* rivayetinden[448] toplamda altı bölüm çıkardığı görülmektedir:

i. *mitsvot 'ase,*
ii. *mitsvot lo ta'ase,*
iii. *mita,*
iv. *karet,*
v. câiz ve ibaha içeren ahkâm,
vi. vâz-u nasihat yoluyla kaydedilenler.[449]

Halper'in eserindeki günümüze ulaşan fragmanlardan anlaşıldığı kadarıyla Hefets eserini otuz küsur fasıla ayırmakta, ilk fasılda etik ve ahlak konularından, ikinci fasılda kölelikle ilgili hükümlerden, üçüncü fasılda zararlar ve tazminlerle ilgili hükümlerden, dördüncü fasılda adak, sunu ve yeminlerden, beşinci fasılda ölülerden kaynaklanan manevi kirliliklerden, altıncı fasılda yenmesi helal ve haram olan

---

446 Zucker, "Keta'im Hadaşim mi-Sefer ha-Mitsvot le-Rav Hefets Yatsliah", s. 19 (*Judeo-Arabic* metin).

447 Halper, *A Volume of the Book of Precepts,* s. 52.

448 Babil Talmudu, Makkot, 23b.

449 Zucker, "Keta'im Hadaşim mi-Sefer ha-Mitsvot le-Rav Hefets Yatsliah", s. 19 (*Judeo-Arabic* metin).

yiyeceklerden, onuncu fasılda hayvanlardaki kusur ve özürlerden, on dördüncü fasılda ilk doğanlardan, on dokuzuncu fasılda bazı manevi kirliliklerden, otuz ikinci fasılda insanlardaki kusur ve özürlerden bahsetmektedir.[450]

İbn Meymun'dan önce 613 *mitsvot* listesi hazırlayan bir diğer âlim Metsli Eliezer b. Samuel (ö. 1198) *Sefer Yere'im* isimli eserini İbranice kaleme almıştır. Kendisi *mitsva*ları 7 ana bölüme ayırmış ve toplamda 464 paragrafta *mitsva*ları incelemiştir. Her bir paragraftaki *mitsva* Tevrat'la delillendirilmekte, kısa olarak ilgili Talmud kısmı tartışılmakta ve *mitsva*nın özeti ile son bulmaktadır. Yedi ana bölümün her biri *mitsva*ların içeriğine göre sınıflandırılmıştır. Birinci bölüm gayr-ı meşru ilişkilere ayrılıp yasak cinsel ilişkiler, haram evlilikler; ikinci ve üçüncü bölüm helal olmayan yiyecekler ve kullanımı yasak olan eşyalar; dördüncü bölüm borçlar hukukuna ayrılmış olup alışveriş, faiz, borç, miras ve güvenceler; beşinci bölüm ceza hukukunu içermekte olup cinayet, alıkoyma ve her türlü yalancılık, yetim ve dullara yapılan haksızlıklar; altı ve yedinci bölümler Tanrıya karşı işlenen her türlü günah, yalan yere yemin, Şabat'ı ihlal etme, sunular ve manevi kirlilik halleri gibi konulara ayrılmaktadır. İbn Meymun'un aksine, emir ve yasakları tek bir başlık altında sunması onu diğerlerinden ayıran bir özelliktir. Bu yüzden eser diğerlerine nazaran daha kullanışlı ve pratiktir.[451] Müellif mukaddimesinde bu durumu şu sözlerle açıklamaktadır: "Bu eseri Tanrı'dan Korkanların Kitabı *(Sefer Yere'im)* diye adlandırdım ki insanlar Tanrı'dan korkmayı bu eser sayesinde öğrensinler ve içerikleri benzer olanları tek bir başlık altında topladım ki okuyucu bulmakta zorluk çekmesin."[452] Eliezer b. Samuel, teknik terim olarak ana bölümler için sütunlar (İbr. *amudim*), alt bölümler için kancalar/çengeller (İbr. *vavim*) isimlendirmesini

[450] Halper, *A Volume of the Book of Precepts,* ss. 55-58.

[451] Rabinowitz, *Taryag,* ss. 115-119.

[452] Eliezer b. Samuel, *Sefer Yere'im* (Litvanya: Vilna, 1892-1901), s. 13.

tercih etmiştir.[453] Bu isimlendirme ve bölümleme de metot olarak önceki âlimlerde bulunmamaktadır.

Verilen bilgiler ışığında, İbn Meymun'un kendisinden önceki eserlerden usûl ve eseri yazma amacı bakımından ayrıldığı açıktır. Uzun mukaddimesi, *mitsva*ları belirlemek için geliştirdiği 14 kuralı, eserini Rabbi Simlay'ın rivayetine[454] uygun olarak emir ve nehiy olarak iki ana bölüme ayırması onu diğerlerinden ayıran başlıca özelliklerdir. Bu yüzden eseri, diğerlerine nazaran daha özenlidir. Görüldüğü üzere Kayyara ve Metsli Samuel hariç diğer âlimler eserlerini *Judeo-Arabic* kaleme almışlardır ki bu İbn Meymun'un diğer âlimlerle olan en önemli ortak noktasıdır.

### 2. Eserlerdeki *Mitsva*ların Sınıflandırılması Açısından Kıyaslanması

Bu başlık altında işlenecek olan *mitsva*lar bazı kriterler çerçevesinde belirlenmiştir. Bu kriterler şunlardır:

i. İbn Meymun'un 613 *mitsvot* listesindeki itikâdî emirler,
ii. İbn Meymun'un ve diğer âlimlerin listesindeki ortak fıkhî *mitsva*lar,
iii. İbn Meymun'un 613 *mitsvot* listesinde saymadığı bazı *de-Rabanan* hükümler.

Bu kriterler bazı gerekçelere dayanmaktadır. Bu gerekçeler:

i. Her bir *mitsva*yı tek tek ele alamayacağımız için *mitsva*lar bazı örneklemler üzerinden incelenecektir.

---

[453] Bu tercih, Elon'a göre Çıkış, 26:32'de Buluşma Çadırı'nın tarifi için kullanılan "… akasya ağacından altın kaplı dört sütun (direk)… altın kancalar…"; Rabinowitz'e göre Özdeyişler 9:1'de geçen "bilgelik kendi evini yaptı, yedi direğini koydu…" ifadelerine dayanmaktadır. Elon, *Jewish Law,* c. 3, ss. 1259-1261; Rabinowitz, *Taryag,* ss. 117-119.

[454] Babil Talmudu, Makkot, 23b.

ii. Örneklemin kapsam geçerliliğinin sağlıklı olabilmesi için farklı türde *mitsva*lar seçilmiştir. Bu farklı türdeki *mitsva*ları seçerken de temsil kabiliyeti yüksek ve kıyaslamaya daha uygun olanlar tercih edilmiştir.

**i. İbn Meymun'un 613 *Mitsvot* Listesindeki İtikâdî Emirler**

Bu başlıkta "Tanrı'nın varlığına (rububiyyetine) ve birliğine iman" *mitsva*ları işlenecektir. İtikâdî emirler arasından örneklem olarak bu iki *mitsva* seçilmiştir. İbn Meymun'un 613 *mitsvot* listesindeki ilk iki *mitsva* da bu konuya ayrılmıştır. Diğer taraftan Şimon Kayyara, "Tanrı'nın varlığına ve birliğine iman etmeyi" *mitsvot* listesine dahil etmemiştir.[455] Bununla birlikte Kayyara, birden fazla tanrıya inanmamayı *(lo yihye leha elohim aharim)* nehiylerin,[456] *Şema'* duası[457] okumayı *(kriat Şema')* ise emirlerin[458] içinde saymıştır.[459] Kayyara'yı takip eden âlimler ve Metsli Samuel de "Tanrı'nın varlığına ve birliğine iman etmeyi" *mitsvot* listelerinde yer vermemişlerdir. Buna karşın, Hefets'in ve İbn Meymun'un *mitsvot* listesindeki ilk iki emir; Hofni'nin ve Saadya'nın listesindeki ilk emir bu konuya ayrılmıştır.

---

[455] Nahmanides de bu durumu doğrulamakla beraber Kayyara'nın listesinde Tanrı'nın varlığına ve birliğine iman etmenin yer almamasının gerekçesi olduğunu söylemektedir. Ona göre, emir ve yasakları listelemek mantıken Tanrı'nın varlığını ve birliğini kabul etmek demektir. Bu çerçevede Nahmanides'e göre, Kayyara'nın *mitsvot* listesi hazırlamış olması Tanrı'nın varlığına ve birliğine iman ettiğinin göstergesidir. *Hasagot ha-Ramban, 'ase:* 1.

[456] Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot*, s. 34, *lo ta'ase*: 27.

[457] Yasa'nın Tekrarı, 6:4'te bulunan ifade, Tanrı'nın birliğini vurgulamaktadır.

[458] Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot*, s. 68, *'ase*: 1.

[459] Bu çerçevede bazı araştırmacılara göre Kayyara dolaylı olarak Tanrı'ya ve onun birliğine iman etmeyi saymış bulunmaktadır. Buna ilaveten Saadya, *Şema'* duasını "tevhid suresi" şeklinde adlandırmaktadır. Bkz. Saadya Gaon, *Kitâbu'ş-Şerâ'i*, s. 9.

Saadya, "Tanrı'nın göklerdeki ve yerdeki Rab oluşuna iman etmeyi *('itikâdi'r-rububiyyeti'llâh 'azze ve-celle fi's-semâvât ve'l-erâdîn)*" birinci emir olarak listesinde yer veren ilk kişidir. O, açıklama yapmadan sadece Tevrat'tan bir cümleyi buna delil getirmektedir.[460] Bu ifade: "Bunun için, bugün Yahve'nin yukarıda göklerde, aşağıda yeryüzünde Tanrı olduğunu, O'ndan başkası olmadığını bilin ve bunu aklınızdan çıkarmayın"[461] şeklindedir. Samuel b. Hofni *'aklî* hükümlerden[462] ilkinin "Tanrı'yı fiillerinde ve zatında sıfatlarıyla bilmek *(ma'rifetu'llâhi te'alâ 'alâ evsafihi fî zâtihi ve fiilihi)*" olduğunu ifade etmektedir. Tanrı'nın sıfatlarını ise O'nun "bir", "hayy", "kâdir olması" ve "şerikinin bulunmaması" şeklinde zikretmekte ve Saadya'nın bu *mitsva* için delil getirdiği Tevrat ifadesine[463] işaret ederek bu *'aklî* hükmün vahiyle de tasdik edildiğini eklemektedir.[464]

Kronolojik olarak İbn Meymun'dan önce Hefets de 613 *mitsvot* listesinde "Tanrı'nın varlığına iman etmeyi" birinci ve " Tanrı'nın birliğine iman etmeyi" ikinci *mitsva* olarak sıralamaktadır.[465] O, "her şeyin yaratıcısı" üzerinden "Tanrı'nın varlığını,"

---

460 Saadya Gaon, *Kitâbu'ş-Şerâ'i,* s. 8.

461 Yasa'nın Tekrarı, 4:39.

462 Kişiye, zamana ve mekâna göre değişmeyen zorunlu hükümler. Sklare, *Samuel Ben Ḥofni Gaon,* ss. 16-17 (*Judeo-Arabic* metin).

463 Yasa'nın Tekrarı, 4:39.

464 Sklare, *Samuel Ben Ḥofni Gaon,* s. 14 (*Judeo-Arabic* metin).

465 Eserin *Judeo-Arabic* aslında ilk iki *mitsva* günümüze ulaşan fragmanlarda yer almamaktadır. Ancak Orta Çağ'da Arapça'dan yapılan İbranice tercümesinde ilk iki *mitsva* yer almaktadır. Halper, *A Volume of the Book of Precepts,* s. 30. Zucker'in yayınladığı mukaddime kısmında da bir ve ikinci *mitsva*lar yer almamaktadır. Ancak Hefets, "zatının bir olduğunu bilmekten sonra *(ba'de ma'rifetinâ bi-vahdeti zâti)*" diyerek üçüncü *mitsva*ya geçmektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki Hefets'in "tevhid *mitsva*sı" ikinci *mitsva* olarak sıralanmaktadır. Bkz. Zucker, "Keta'im Hadaşim mi-Sefer ha-Mitsvot le-Rav Hefets Yatsliah", s. 23 (*Judeo-Arabic* metin).

“çokluktan münezzeh olan” üzerinden “Tanrı’nın birliğini” çeşitli argümanlarla sunmaktadır.[466] Aynı şekilde İbn Meymun’un ilk emri, “Tanrı’nın varlığına (rububiyetine) iman etmektir *(hüve’l-emru’llezî emeranâ bi-itikâdi’r-rububiyye).*”[467] Ona göre Tanrı’nın varlığına iman etmenin gerekçesi, Tanrı’nın tüm yaratılmışların yaratıcısı yani faili olması sebebiyledir *(ve hüve en na‘tekıde enne semme ‘illetun ve-sebebin hüve’l fâ‘il li-cemî‘i’l-mevcûdât).*[468] O, bu emirde “Tanrı’ya iman etmeyi” Hefets gibi mantık çerçevesinde sunmaktadır. Bu dikkat çekicidir, çünkü Tevrat’a bakıldığında Tanrı’nın yüceliği “Sizi Mısır’dan çıkaran Rab benim”[469] şeklinde olup “Tanrı’nın varlığına iman etme” Mısır hadisesi üzerinden kurgulanmaktadır. Ancak, İbn Meymun birinci emirde Mısır üzerinden bir açıklama getirmemektedir. Bu çerçevede “Tanrı’nın varlığına ve birliğine iman etmeyi” Saadya ve Hofni bir *mitsva*da, İbn Meymun ve Hefets iki ayrı *mitsva*da listelemiştir.

İbn Meymun’un listesindeki ikinci emir, “Tanrı’nın birliğine iman etmektir *(hüve’l-emru’llezî emeranâ bi-itikâdi’t-tevhîd).*”[470] İbn Meymun bu emirde, Tanrı’nın mevcudatın faili olduğunu vurgulamakta ve onun bir olduğunu ifade etmektedir. Bu emre Tevrat’tan şu delili getirmektedir: “Dinle ey İsrail! Tanrımız Rab tek Rab’dir.”[471] İbn

---

466 İlgili yer için bkz. Halper, *A Volume of the Book of Precepts,* ss. 31-40; Friedberg, *Crafting the 613 Commandments,* ss. 139-140.

467 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 58.

468 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 58.

469 Yasa’nın Tekrarı, 5:6; 8:14; Levililer, 11:45; 19:36; Çıkış, 29:46; Sayılar, 15:41; On Emir’de de bu bağlamda kullanılmaktadır, bkz. Çıkış, 20:2. Aynı şekilde İbn Ezra’ya göre, Çıkış, 20:2’deki “Tanrı’ya iman etme” emri imanla yani kalple *(ha-mitsvot ha-lev)* yerine getirilen ilk *mitsva*, “Tanrı’nın birliğine iman etme” ise kalple yerine getirilen bir diğer *mitsva*dır. İbn Ezra, *The Secret of the Torah,* ss. 104-105; İbn Ezra, *Yesod Mora ve-Sod Tora,* 7:8, ss. 147-148.

470 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 58.

471 Yasa’nın Tekrarı, 6:4.

Meymun bu ifadenin *midraş*lardaki yorumunun "Ancak beni bir ve tek bilirlerse / Adımı bir ve tek yaparlarsa" şeklinde olduğunu belirtmektedir.[472] Hatta İbn Meymun bunun, *midraş*larda "tevhid emri *(mitsvat yihud)*" diye de bilindiğini ifade etmektedir.[473] Ona göre, onun birliğine inanmak şartıyla *('alâ şart itikâdi't-tevhîd)* Tanrı, iyilik ve ihsanda bulunarak İsrailoğullarını kölelik diyarından (Mısır'dan) çıkarmıştır. İbn Meymun tevhid emrinin gerekliliğini bu yorumlarla delillendirmektedir.[474]

İbn Meymun, ilk iki emrin *mitsvot* listesinde sayılması gerekliliğini Talmud'daki 613 *mitsvot* rivayetiyle de desteklemektedir. Buna göre rivayette, "*Tora*'nın ebced *(gematria)* değeri (*tora* kelimesinin değerleri toplamı) 611'dir, "(Tanrın) Benim, benden başka (tanrın olmayacak)"[475] (On Emir'in ilk ikisini) biz Tanrı'nın ağzından işittik"[476] şeklinde geçmektedir. Bu çerçevede İbn Meymun'a göre, "Tanrın benim," "benden başka

---

[472] Bu ifadeyi Yosef Kafih *midraş*larda bulamadığını ifade etmektedir. Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 58, dipnot: 9.

[473] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 58.

[474] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 58.

[475] Çıkış, 20:2-3.

[476] Babil Talmudu, Makkot, 23b.

Tanrı'n olmayacak"[477] ifadeleri bu rivayette açıkça belirtilmiştir ve bu gerekçeyle her ikisi de 613 *mitsvot* listesinde sayılmak zorundadır.[478]

Özetle, İbn Meymun'un "Tanrı'nın varlığı ve birliğine iman etmek" *mitsva*sına yaklaşımı büyük ölçüde Saadya, Hofni ve Hefets ile benzerlik taşımakta olup Kayyara ve onu takip eden âlimlerin yaklaşımından ayrılmaktadır. Buna göre, her ne kadar farklı Tevrat cümleleri delil olarak kullanılsa da *mitsvot* listelerinde "Tanrı'nın varlığına ve birliğine iman etme" *mitsva*sı önem açısından her dört âlimde de ilk sıralarda yer almıştır. İbn Meymun'un bu iki önemli *mitsva*yı saymayan Kayyara'ya eleştiri yöneltmemiş olması da ayrıca dikkat çekicidir.[479]

### ii. İbn Meymun'un ve Diğer Âlimlerin Listesindeki Ortak Fıkhî *Mitsva*lar

Bu bölümde Mabed ve *nazir*lik örnekleri üzerinden karşılaştırma yapılacaktır.

---

[477] "Benden başka Tanrı'n olmayacak" ifadesi form olarak olumsuz bir yapıdadır. Burada ilginç olan, İbn Meymun'un olumsuz formdaki bu ifadeyi *mitsva 'ase*ye delil getirmesidir. Friedberg, *Crafting the 613 Commandments,* s. 150. Friedberg her ne kadar böyle bir eleştiri yöneltse de İbn Meymun "Benden başka Tanrı'n olmayacak" ifadesini *mitsva 'ase*ye delil olarak kullandığını ifade etmemektedir. Buna ilaveten İbn Meymun'un, *mitsvot* listesindeki ilk nehiy "Tanrı'dan başka varlıklara inanmak haramdır," "Benden başka Tanrı'n olmayacak" ifadesini ise bu nehye delil getirmektedir. Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 181, *lo ta'ase*: 1.

[478] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 58; Tanrı'nın varlığına ve birliğine iman ile ilgili ayrıca bkz. İbn Meymun, *Mişne Tora,* Hilhot Yesodey ha-Tora, 1:1-12. İlgili kısmın Türkçesi için bkz. İbn Meymun, *İlim Kitabı,* ss. 42-46.

[479] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* ss. 58-59. Bu konuyla ilgili ayrıca bkz. Davidson, "The First Two Positive Commandments in Maimonides' List of the 613 Believed to Have Been Given to Moses at Sinai", *Creation or Re-Creation in Jewish Thought,* ed. Rachel Elior & Peter Schafer (Tübingen: Mohr Siebeck, 2005), ss. 113-145.

## a) Mabed'le İlgili *Mitsva*lar

Yahudilerin ikinci kez inşa ettikleri Mabed yıkılmış olmasına rağmen Orta Çağ'daki *mitsvot* listelerine bakıldığında Mabed ve onunla ilgili birçok *mitsva*nın sıralandığı görülmektedir. Ancak Mabed'le ilgili İbn Meymun'un listesinde yer alan hükümler ile diğer âlimlerin listelerindeki hükümler arasında farklılıklar mevcuttur. Özellikle Mabed'le ilgili hükümlerin çoğunun Kayyara'nın listesinde hiçbir karşılığı yoktur. İbn Meymun'un listesinde Mabed'le ilgili bazı *mitsva*lar şu şekildedir:[480]

20. Mabed *(beyt 'ibade)* inşa etmek,[481]

21. Bu Mabed'den hayli derecede korkmak *(mehâfeti hâza'l beyt),*[482]

22. Bu Mabed'i korumak, etrafında devamlı bir şekilde yürümek *(hirâseti'l-mikdaş),*[483]

23. Bu Mabed'de belirli hizmetleri yapmak özellikle Levililere emredildi *(el-leviim hassaten bi'l-hidme fi'l-mikdaş),*[484]

24. Mabed'e girmek veya yakınında bulunmak için kohenlere el ve ayaklarını yıkaması emredildi *(el-kohenim bi-ğusli eydihim ve-ercülihim),*[485]

84. Tüm kurbanları Mabed'de sunmak *(takrîb cemî'i'l-karâbin ba-bayt),*[486]

---

[480] Numaralandırma İbn Meymun'un *Sefer ha-Mitsvot* eserindeki *mitsvot 'ase*ye göredir.

[481] Çıkış, 25:8. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 68-70, *'ase*: 20.

[482] Levililer, 19:30. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 70, *'ase*: 21.

[483] Sayılar, 18:2. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 70-71, *'ase*: 22.

[484] Sayılar, 18:23. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 71-72, *'ase*: 23.

[485] Çıkış, 30:19-20. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 72, *'ase*: 24.

[486] Yasa'nın Tekrarı, 12:14. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 103-104, *'ase*: 84.

85. Kudüs dışında olunsa dahi hata, yakmalık, suç ve esenlik kurbanlarını Mabed'de sunmak *(tavsîl külle ma lezimenâ min hatat ve 'ola ve aşem ve şlamim ilâ beyt ha-behira).*[487]

Kronolojik olarak Saadya'nın listesine bakıldığında 14. kategoride "ümmetin tamamına farz olan hükümler" başlığında Mabed'le ilgili *mitsva*lar bulunmaktadır:[488]

- Tanrı'nın nurunun -ki onun adı "Sekine"dir[489]- bulunacağı bir yer (Mabed, Buluşma Çadırı) yapmak *(islâhu'l-kuds li'llâh…),*[490]
- Bir sandık (Ahit Sandığı) yapmak *(sundûk),*[491]
- *Menora* (şamdan) yapmak,[492]
- (Ekmek sunusu için) masa yapmak,[493]
- (Yakmalık sunu için) altar yapmak,[494]
- Buhur için sunak yapmak *(mizbah li'l-buhur),*[495]
- Taştan bir sunak yapmak *(mizbah min hacera).*[496]

[487] Yasa'nın Tekrarı, 12:26. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 104, *'ase*: 85.

[488] Saadya Gaon, *Kitâbu'ş-Şerâ'i,* ss. 110-113.

[489] İbr. karşılığı *Şekina*'dır. Tanrı'nın varlığını ifade eder.

[490] Çıkış, 25:8.

[491] Çıkış, 25:10.

[492] Çıkış, 25:31-40.

[493] Çıkış, 25:23.

[494] Çıkış, 27:1.

[495] Çıkış, 30:1-10.

[496] Çıkış, 20:25.

Samuel b. Hofni Gaon, Mabed'le ilgili *mitsva*ları 14. fasılda "farz-ı kifâye" başlığı altında incelemektedir.[497] Bir başka deyişle zorunlu emirler olup herhangi bir Yahudi'nin yerine getirmesiyle diğer tüm Yahudilerin üzerinden düşen hükümleri ele almaktadır. Buna göre sıraladığı hükümler:

- Mabed yapmak *(islâhu'l-kuds),*[498]
- *Aron* (Antlaşma Sandığı) yapmak *('ameli'l-aron),*[499]
- *Menora* (şamdan) yapmak *('ameli'l-menora),*[500]
- Tahtadan masa yapmak *('ameli'l-şulhan),*[501]
- Yakmalık sunu için altar yapmak *('ameli mizbah ha-ola),*[502]
- Buhur sunağı yapmak *('ameli mizbah ha-ktoret),*[503]
- Taştan bir sunak yapmak *('ameli mizbah avanîm).*[504]

Daha önce ifade edildiği üzere Hofni, Saadya'nın listesini takip etmektedir. Nitekim burada da onun, Saadya'nın 14. fasılda listelediği şekilde Mabed'le ilgili *mitsva*ları sırasını dahi bozmadan verdiği görülmektedir.

Günümüze ulaşan fragmanlara göre Hefets'in Mabed'le ilgili bir tane *mitsva* saydığı görülmektedir:

---

[497] *El-kavl fi'l-mitsvot el-vâcibe ale'l-kefâya na'nî bihâ men kâme bihâ min Yisrael ve kanet fîhi kifâyetün sukita vücübüha ani'l-bâkûn.* Bkz. Sklare, *Samuel Ben Ḥofni Gaon*, s. 25 (*Judeo-Arabic* metin).

[498] Çıkış, 25:8.

[499] Çıkış, 25:10.

[500] Çıkış, 25:31.

[501] Çıkış, 25:23.

[502] Çıkış, 27:1.

[503] Çıkış, 30:1.

[504] Çıkış, 20:25.

- Tüm kurban, sunu, ondalık ve armağanlar özel mekâna (Mabed) getirilecek *(te'muru en nahmile savai'denâ ve-zebâhinâ ve-'aşurenâ ve-refâi'nâ ve-nüzürenâ ve-teberreu'nâ ve-buhur ve-bakarenâ ve ğanemina ile'l-mevdi'i-l-hâs).*[505]

Bunlara ilaveten Kayyara yukarıda sıralananlardan sadece, "Mabed'den haşyet duyacaksınız *(mora'at mikdaş)*" emrine,[506] *mita* cezalarının içinde de kohenlerle ilgili "(kohenler) Mabed'de elleri ve ayakları yıkanmamış bir şekilde bulunması *(şe-lo rahats yadayim ve-raglayim min ha-kiyor)*"[507] ifadesine ve *paraşat mişkan (*Mabed / Buluşma Çadırı *paraşa*sına*)*[508] listesinde yer vermiştir. Geriye kalanlar ise Kayyara'nın listesinde yer almamaktadır. Ayrıca Saadya listesinde 15. kategoride "(Harunoğulları) kurban sunmadan önce el ve ayaklarını yıkasın" emrine,[509] 18. kategoride "Her bir imam (kohen) ellerini ve ayaklarını yıkamadan hizmet/ibadet etmesin" nehyine[510] ve birinci kategoride "Kutsallığından korkmak, Tanrı'ya adanmış her ibadethane ve yerden korkmak" emrine[511] yer vermektedir. Kayyara, Hefets ve İbn Meymun'un Saadya ve Hofni'nin saydığı "masa, sunak, şamdan" gibi unsurlara listesinde yer vermediği görülmektedir. Metsli Samuel'in listesine bakıldığında ise Kayyara gibi yukarıda sıralananlardan sadece "(kohenler) Mabed'de elleri ve ayakları yıkanmamış bir şekilde bulunmayacak *(şe-lo*

---

[505] Halper, *A Volume of the Book of Precepts,* s. 149 (*Judeo-Arabic* metin).

[506] Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot,* s. 74*, 'ase*: 47.

[507] Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot,* s. 31, *onaş*: 69.

[508] Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot,* s. 97, *paraşa*: 5.

[509] Saadya Gaon, *Kitâbu'ş-Şerâ'i,* s. 129.

[510] Saadya Gaon, *Kitâbu'ş-Şerâ'i,* s. 155.

[511] Saadya Gaon, *Kitâbu'ş-Şerâ'i,* s. 16.

*rahats yadayim ve-raglayim)*”[512] ve “Mabed’den haşyet duyacaksınız *(mora’at mikdaş)*”[513] *mitsva*larını listelediği görülmektedir.

### b) *Nazir*likle İlgili *Mitsva*lar

*Nazir*lik, İbranice *n-z-r* kök harflerinden oluşmakta ve “adamak” manasına gelmektedir. Sami dil ailesinden olan Arapçada da *n-z-r* kelimesi bulunmakta ve aynı anlamı taşımaktadır.[514] Istılah olarak ise *nazir*lik, kişinin belirli bir süreliğine belirli şeylerden mahrum kalarak kendisini Tanrı’ya adamasını ifade etmektedir. Bu yüzden *nazir*lik bir yeminle (İbr. *neder*) başlar.[515] Yahudilikteki her yemin bağlayıcıdır ve gereğinin yapılması elzemdir.[516] *Nazir*lik yasası Tevrat’ın yalnızca Sayılar Kitabı’nın 6. babında 1-21 cümleleri arasında anlatılmaktadır. Her ne kadar *nazir*lik yasası Tevrat’ta açıkça yer alsa da Yahudi âlimlere göre *nazir*likle ilgili emir ve yasaklar farklılaşmaktadır.

İbn Meymun’un *nazir*likle ilgili sıraladığı emir ve nehiyler şu şekildedir:

92. *Nazir* saçını uzatacak,[517]

93. *Nazir*lik süresi bitince nazir tıraş olacak ve sunularını sunacak,[518]

202. *Nazir*in şarap veya diğer üzüm içerikli içecekleri içmesi haramdır,[519]

---

512 Eliezer b. Samuel, *Sefer Yere’im,* s. 321, *siman*: 289.

513 Eliezer b. Samuel, *Sefer Yere’im,* s. 459, *siman*: 409.

514 Bkz. 3/Al-i İmran, 35.

515 Mişna, Nedarim, 1:1.

516 Sayılar, 30:1-2.

517 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 108, *‘ase*: 92.

518 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 108, *‘ase*: 93.

519 İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot,* s. 280, *lo ta‘ase*: 202.

203. *Nazir*in üzüm yemesi haramdır,[520]

204. *Nazir*in kuru üzüm yemesi haramdır,[521]

205. *Nazir*in üzüm çekirdeği yemesi haramdır,[522]

206. *Nazir*in üzüm kabuğu yemesi haramdır,[523]

207. *Nazir*in ölüye dokunması haramdır,[524]

208. *Nazir*in ölünün bulunduğu çadırda bulunması haramdır,[525]

209. *Nazir*in tıraş olması haramdır.[526]

Kayyara'nın listesinde *nazir*likle ilgili bir emir bulunmamaktadır. Ancak o, *nazir paraşası*na[527] ve *nazir*likle ilgili nehiylere listesinde yer vermiştir:

- (*Nazir*) Şarap ve sirke içmeyecek,[528]
- Hiçbir asma ürününden (elde edilmiş ürünlerden) içmeyecek,[529]
- Kuru veya yaş üzüm yemeyecek,[530]
- Üzüm çekirdeği yemeyecek,[531]

---

[520] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot*, s. 281, *lo ta'ase*: 203.

[521] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot*, s. 281, *lo ta'ase*: 204.

[522] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot*, s. 281, *lo ta'ase*: 205.

[523] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot*, s. 281, *lo ta'ase*: 206.

[524] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot*, s. 282, *lo ta'ase*: 207.

[525] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot*, s. 282, *lo ta'ase*: 208.

[526] İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot*, s. 282, *lo ta'ase*: 209.

[527] Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot*, s. 104, *paraşa*: 33.

[528] Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot*, s. 49, *lo ta'ase*: 141.

[529] Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot*, s. 49, *lo ta'ase*: 142.

[530] Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot*, s. 49, *lo ta'ase*: 143.

[531] Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot*, s. 50, *lo ta'ase*: 144.

- Babası, annesi, kız veya erkek kardeşinin ölüsüyle kendisini kirletmeyecek,[532]
- Başına ustura değmeyecek.[533]

Saadya'nın kitabında 11. bölümde "adaklar ve yeminler" kategorisinde listelediği *nazir*likle ilgili hükümler şunlardır:[534]

- *Nazir*in şeriat gereği saçını kesmesi yasaktır,[535]
- (*Nazir*in) asma ürünlerinden yiyip-içmesi yasaktır,[536]
- (*Nazir*in) ölüye yaklaşması yasaktır,[537]
- Şayet ölüden dolayı *(nazir)* necis olursa kurban sunması elzemdir.[538]

Hefets'in günümüze ulaşan fragmanlarında *nazir*likle ilgili *mitsva*lar bulunmaktadır:

- *Nâsik*[539] ölüye dokunarak kirlendiyse yedinci günde saçını tıraş edecek ve sunu sunacak,[540]
- *Nâsik*lik süresi bittiğinde tüm sunular sunulacak,[541]

---

532 Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot,* s. 50, *lo ta'ase*: 146.

533 Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot,* s. 50, *lo ta'ase*: 147.

534 Tarafımızca bu sayının daha fazla olduğu tahmin edilmekle beraber diğer hükümler fragmanlarda yer almamaktadır.

535 Saadya Gaon, *Kitâbu'ş-Şerâ'i,* s. 89.

536 Saadya Gaon, *Kitâbu'ş-Şerâ'i,* s. 90

537 Saadya Gaon, *Kitâbu'ş-Şerâ'i,* s. 90.

538 Saadya Gaon, *Kitâbu'ş-Şerâ'i,* s. 90.

539 Hefets, *nazir* kelimesini kullanmak yerine "zahit, sofu" anlamında Arapça *nâsik* terimini kullanmaktadır. Metnin aslını korumaya özen göstererek *nazir* kelimesini kullanmadık.

540 Halper, *A Volume of the Book of Precepts,* s. 171 (*Judeo-Arabic* metin).

541 Halper, *A Volume of the Book of Precepts,* s. 171 (*Judeo-Arabic* metin).

- *Nâsik* kuru ya da yaş hiçbir asma ürününden yiyip-içmeyecek,[542]
- *Nâsik*in saçını tıraş etmesi yasaktır,[543]
- *Nâsik*in ölüye temas etmesi yasaktır.[544]

*Sefer Yere'im*'de yer alan *nazir*likle ilgili hükümler ise şunlardır:

- Şarap, sirke veya üzümden elde edilen bir şey içmeyecek,[545]
- Kuru veya yaş üzüm çekirdeği yemeyecek,[546]
- *Nazir* saçını uzatacak,[547]
- Başına ustura değmeyecek,[548]
- Kız ve erkek kardeşinin ölüsüyle kendini kirletmeyecek.[549]

Sonuç olarak görülmektedir ki *nazir*likle ilgili en çok detay İbn Meymun'un listesinde yer almaktadır. Sayılan bütün *mitsva*lara bakıldığında Yahudi âlimlerin *nazir*le ilgili "saçını kesmeyecek," "asmadan elde edilen ürünlerden yiyip-içmeyecek" ve "ölüye dokunarak kendisini kirletmeyecek" nehiylerini ortak olarak listelerine ekledikleri görülmektedir. Diğer detay hususlar ise Yahudi âlimler arasında farklılık arz etmektedir.

542 Halper, *A Volume of the Book of Precepts,* s. 173 (*Judeo-Arabic* metin).

543 Halper, *A Volume of the Book of Precepts,* s. 176 (*Judeo-Arabic* metin).

544 Halper, *A Volume of the Book of Precepts,* s. 178 (*Judeo-Arabic* metin).

545 Eliezer b. Samuel, *Sefer Yere'im,* s. 57, *siman*: 79.

546 Eliezer b. Samuel, *Sefer Yere'im,* s. 59, *siman*: 80.

547 Eliezer b. Samuel, *Sefer Yere'im,* s. 77, *siman*: 105.

548 Eliezer b. Samuel, *Sefer Yere'im,* s. 388, *siman*: 353.

549 Eliezer b. Samuel, *Sefer Yere'im,* s. 389, *siman*: 355.

### iii. İbn Meymun'un 613 *Mitsvot* Listesinde Saymadığı Bazı *de-Rabanan* Hükümler

İbn Meymun'un ikinci kuralı daha önce ifade edildiği gibi "rabbani kaynaklı hükümlerin 613 *mitsvot* listelerinde sayılmaması" ile ilgiliydi. O, diğer âlimleri listelerinde *de-Rabanan* hükümleri saymaları nedeniyle eleştirmiş ve bununla ilgili çeşitli örnekler vermiştir. Bu başlıkta diğer âlimlerin sayıp İbn Meymun'un *de-Rabanan* olması neticesinde liste dışı bıraktığı "Hanuka Bayramı" ve "Hallel duası okuma" hükümleri incelenecektir.

Hanuka Bayramı'nın kökeni MÖ. 2. yüzyılda, Yahudilerin Makkabilerin liderliğinde Selevkoslardan bağımsızlığını elde etmesine dayanmaktadır. Bu bağımsızlığın neticesinde Mabed, put ve benzeri unsurlardan temizlenmiştir. Ardından "Mabed'deki kandilin devamlı yanması" emri gereği, kandil yakılmak istenir, ancak yağ yeterli olmamasına rağmen mucizevi şekilde 8 gün boyunca kandili yakmaya yeter. Bunun anısına bu bayram 8 gün kutlanmaktadır.[550] Ayrıca diğer bayramlarda olduğu gibi bu bayramda da Hallel duası okunur. Hallel duası Mezmurlar Kitabı'nın 113-118. baplarını kapsayan Tanrı'ya şükran ve övgü içeren bölümün okunmasıdır. Bu bayram, Tevrat'ta yer almamaktadır. Ancak *mitsvot* listelerine bakıldığında İbn Meymun haricindeki âlimlerin Hanuka Bayramı'nı kutlamayı ve Hallel duası okumayı listelerine dahil ettikleri görülmektedir.

Kayyara'nın listesine bakıldığında Hanuka Bayramı'nın birinci gününden başlayarak sekiz günün gecesi için "Hallel duası bitirilecek" emrini 8 defa saydığı[551]

---

[550] Bkz. Meral, *Yahudi Kaynakları Işığında Yahudilik*, ss. 253-254.

[551] Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot,* s. 81, *'ase*: 111-118. Kayyara genel olarak 18 adet Hallel duası okuma emrini Sukkot, Hanuka, Pesah, Şavuot ve Roş Hodeş bayramları için ifade etmekte olup, bunlardan 8 tanesi Hanuka Bayramı'na tekabül etmektedir.

görülmektedir. Ancak Kayyara, “Hanuka Bayramı’nı kutlamak” gibi bir emir sıralamamıştır. Saadya, Hanuka Bayramı’nı kutlamayı “(sözlü) geleneğin de ortaya koyduğu gibi Amalek soyunun yok edildiği gün bayram olarak kutlanacak” şeklinde listesine dahil etmiştir. Ardından o, Makkabi zaferine işaret ettiğini düşündüğü Tevrat’tan bir cümleyi bu emre delil olarak göstermektedir; [552] “Ya Rab, onları el attıkları her işte kutsa, yaptıklarından hoşnut ol. Ona karşı ayaklananların ve ondan nefret edenlerin belini kır, bir daha ayağa kalkmasınlar!”[553] Bu cümle Saadya’ya göre Levililerin[554] gelecekteki düşmanlarını (Amalek=Selevkoslar) yeneceklerini müjdelemektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki Saadya’ya göre Hanuka Bayramı hem Yazılı hem de Sözlü Tevrat’a dayanmaktadır.[555] Ancak Saadya’nın listesinde de Hallel duası okumak gibi bir emir yer almamaktadır. Metsli Samuel de aynı şekilde Kayyara gibi 18 adet Hallel duası okuma emrini listesinde sıralamıştır. Ancak o, tek bir başlık altında Hanuka dahil diğer bayramları birleştirmiştir. Samuel, *Sefer Yere’im* kitabındaki listesinde Hanuka Bayramı’nda 8 günün her gecesi için “Hallel duası okunacak”[556] şeklinde yer vermiştir. Bunlara ilaveten Kayyara[557] ve Samuel’in[558] Hanuka Bayramı’yla ilgili bir başka *de-Rabanan* hükmü olan “Hanuka mumu yakma” emrini de listeledikleri görülmektedir.

Elimizdeki fragmanlardan Hefets b. Yatsliah ve Samuel b. Hofni Gaon’un Hanuka Bayramı ve Hallel duası okuma *mitsva*larını listelerine dahil etmedikleri anlaşılmaktadır. İbn Meymun da *de-Rabanan* hükümlerin *mitsvot* listelerinde yer almasını kınamasına

---

[552] Saadya Gaon, *Kitâbu’ş-Şerâ‘i,* s. 199.

[553] Yasa’nın Tekrarı, 33:11.

[554] Makkabilerin de bu soydan geldiği söylenmektedir.

[555] Ayrıca bkz. Herman, *Systematizing God’s Law,* ss. 99-102.

[556] Eliezer b. Samuel, *Sefer Yere’im,* s. 239, *siman*: 262.

[557] Kayyara, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot,* s. 84, *‘ase*: 140.

[558] Eliezer b. Samuel, *Sefer Yere’im,* s. 496, *siman*: 429.

paralel bir şekilde Hanuka Bayramı'nı kutlamaya ve Hallel duası okumaya listesinde yer vermemiştir.[559]

[559] Bu konuyla ilgili ayrıca bkz. Moshe Zucker, "İyunim ve ha-Arot", *Proceedings of the American Academy for Jewish Research* 49 (1982), ss. 97-100.

# SONUÇ

“Yahudilikte 613 *Mitsvot*: İbn Meymun Örneği” başlıklı tezimizde hem birincil hem de ikincil kaynaklar kullanılarak 613 *mitsvot* konusuna yaklaşımlar ve listelemedeki farklılıklar genel bir çerçevede sunulmaya çalışılmıştır. Bunun neticesinde, aşağıda yer alan sonuçlara ulaşılmıştır:

i. 613 *mitsvot*un ilk ne zaman ortaya çıktığı konusu muğlaktır. 613 *mitsvot*u bir gelenek olarak kabul eden araştırmacılar *Tannaim* dönemine kadar tarihlendirirken, bazı araştırmacılar ise *Amoraim* döneminde oluşturulan Talmud yazmalarında 613 *mitsvot*un yer almadığını ve günümüz metinlerine sonradan eklendiğini iddia etmektedir. Çok az sayıda da olsa 613 *mitsvot*un kabul edilebilirliğini tartışan Yahudi âlimler de olmuştur. Çünkü Talmud’daki Makkot, 23b’de geçen “Musa’ya öğretilen 613 *mitsvot* vardır” rivayeti *agada*yı oluşturan bir rivayettir. *Agada* tanımı ve karakteri gereği *halaha*nın zıddı olup bağlayıcı olmayan söz, vecize, güzel davranış gibi unsurlardan oluşur. Talmud’daki 613 *mitsvot*u ifade eden rivayetin vaazdan veya dinî sohbetten nakledilmiş olarak alımlanması tarafımızca daha makul görülmektedir. Ayrıca rivayette 613 *mitsvot*un korunduğu, dilden dile günümüze geldiği gibi ifadeler de yer almamaktadır. Bu rivayetin daha sonraları Yahudi hukukunda “sayısal” bir karşılık bulmasının, köken arayışı ve listeleri temellendirme isteğinden kaynaklandığı kanaatindeyiz.

ii. *Mitsvot* listeleri hazırlanırken bir âlimin listesine aldığını bir başka âlimin listesine dahil etmemesi durumu ve âlimlerin birbirlerini bu konuda eleştirmesi de 613 *mitsvot* düşüncesinin bağlayıcı olmadığının göstergesidir. Talmud’daki rivayette dahi “benzetme” yoluyla ifade edilen “613” sayısının sabit bir sayı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

iii. İbn Meymun'un Rabbani hükümlerin 613 *mitsvot* listesinde yer alamayacağını ilk kural olarak belirtmesiyle beraber konuyla ilgili Rabbani kaynaklı *agada*yı delil göstermesi birbirine tezattır. Ayrıca, 613 *mitsva* her bir Yahudi bireyin bir yıl içinde ulaşabileceği bir sayı da değildir, çünkü listelerin içindeki emir ve yasakların her bireye hitap etmediği açıktır. Sadece bu durum bile böyle bir dogmanın temelini sarsmaktadır. Bu sebepledir ki İbn Meymun, *'ase* listesinin sonunda 248 emri sıraladıktan sonra Yahudi bir erkeğin zaman ve mekân şartı olmaksızın uymak zorunda olduğu emirlerin *(el-mitsvot el-daruriyye)* sayısının 60 olduğunu söylemektedir.[560] Bu çerçevede İbn Meymun, 248 emir içinden oldukça az sayıda bir rakamın farziyetini ve her dönem için geçerliliğini ortaya koymuştur. Ancak bunun, İbn Meymun'un üçüncü kuralında yaptığı 613 sayısının ebedilik vurgusuna tezat olduğu ifade edilebilir.

iv. İbn Meymun için "14" sayısının önemli olduğunu söyleyebiliriz. Onun, *Sefer ha-Mitsvot*'taki kurallarını, *Mişne Tora*'nın bölümlerini, mantık risalesinin bölümlerini ve *Delâletü'l-Hâirîn* adlı eserindeki farzları[561] on dörde ayırdığı görülmektedir. O, 14 kuralıyla kendisinden önce hiçbir Yahudi âlimin yapmadığı bir fıkıh usûlü ortaya koymuştur. İbn Meymun'un Tevrat hükümlerini derleme konusunda hazırladığı 14 kurallık metodolojisinin İslam dünyasındaki fıkıh usûlünün gelişimi neticesinde olduğu dikkate alınması gereken bir iddiadır. Bu iddiaya paralel olarak mukaddime kısmında *şerî'a, fıkh, fıkhu'ş-şerî'a, zâhirun-nass, şâz, asl, cüz', kavâ'id, nakl, nâkilûn, rivâye, râvî, kıyâs, mikyâs, tefsîr, tefsîru'l-mervî* gibi Arapça terimlerin sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir.

v. İbn Meymun'dan önceki âlimler arasında *mitsvot* listesi hazırlayan Kayyara, Saadya, Hofni Gaon, Hefets b. Yatsliah ve Metsli Samuel'in eser

[560] Bkz. İbn Meymun, *Sefer ha-Mitsvot*, ss. 278-279.

[561] İbn Meymun, *Delâletu'l-Hâirîn,* ss. 531-534.

bölümlemelerinin kendilerine özgü olduğu görülmüştür. Babil Talmudu, Makkot, 23b rivayetinde geçtiği şekilde emir ve nehiy olarak *mitsva*ları işlememiş, onları kendi içinde çeşitli kategorilere ayırmışlardır. Sadece İbn Meymun Talmud rivayetinde belirtildiği gibi emir ve nehiy olarak eserin bölümlemesini yapmıştır. Ayrıca İbn Meymun'un, eserini diğerlerine nazaran daha sistematik yaptığı tespit edilmiştir.

vi. İbn Meymun'un 14 kuralında kendisinden önceki âlimleri eleştirirken "hasta ziyareti, yaslıların teselli edilmesi, Hallel duası, Hanuka Bayramı" vb. verdiği örnekler, diğer âlimlerin kitaplarında tespit edilmiştir. Bu yönüyle İbn Meymun'un öncekileri eleştirirken kendi içinde tutarlı olduğu söylenebilir. Ancak onun *mitsvot* listesinde saydığı bazı *mitsva*ların kendi hazırladığı kurallara aykırı olduğu görülmektedir. Örneğin, onun müstakil olarak listelediği "Tanrı'yı seveceksiniz", "Tanrı'dan korkacaksınız", "Tanrı'ya ibadet edeceksiniz" gibi umumi emirler dördüncü kuralını; "Pesah'ın ilk günü iş yapmayacaksınız", "Pesah'ın yedinci günü iş yapmayacaksınız" gibi nehiyler de her bir zaman için ayrı ayrı sayıldığından on üçüncü kuralını ihlal ettiğinin göstergesidir.

Bu tez çalışmasında İbn Meymun'un *Sefer ha-Mitsvot* eserinin kendisinden sonraki alımlanışı, İslam fıkıh usûlünün onun üzerindeki etkisi ve *ta'amey mitsvot (esbâb-ı mitsvot)* konularına girilmemiştir. Bu konuların müstakil olarak ele alınması, etkilerinin sağlıklı bir şekilde tespit edilmesi, Türkiye'de yapılan Yahudilik literatürü çalışmalarına kazandırılması bu açıdan önem arz etmektedir.

## KAYNAKÇA


Adam, Baki, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat.* İstanbul: Pınar, 2018.

Altınel, Tolga Savaş, *Yahudilik'te Seçilmiş Din Adamları Sınıfı Kohenler: Soyları, Rahiplik ve Krallık Deneyimleri.* İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.

Appel, Gersion, *A Philosophy of Mizvot.* New York: Ktav, 1975.

Araz, Ömer Faruk, *Yahudilikte Tefsir Geleneği.* İstanbul: İz Yayıncılık, 2019.

Araz, Ömer Faruk, "Rabbani Yahudiliğin Temellerini Oluşturan Hillel ve Şammay'ın Hayatı ve Ekolleri". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6:2 (2017), ss. 1049-1069.

Davidson, Herbert A., "The First Two Positive Commandments in Maimonides' List of the 613 Believed to Have Been Given to Moses at Sinai". *Creation or Re-Creation in Jewish Thought.* Ed. Rachel Elior & Peter Schafer. Tübingen: Mohr Siebeck, 2005.

Davidson, Herbert A., *Moses Maimonides: the Man and His Works.* Oxford: Oxford University, Press, 2005.

Birnbaum, Philip, *Encyclopedia of Jewish Concepts.* New York: Hebrew Pub. Comp., 1998.

Blaustein, Ezra, *Cataloging Revelation: Echoes of Islamic Legal Theory in Maimonides' Sefer ha-Mitsvot [Book of Commandments]*. Chicago: The Faculty of the Divinity School, Doktora Tezi, 2019.

Bloomberg, Jon Irving, *Arabic Legal Terms in Maimonides.* Yale University, Doktora Tezi, 1980.

Brettler, Marc Zvi, "The Hebrew Bible and the Early History of Israel". *The Cambridge Guide to Jewish History, Religion and Culture.* Ed. Judith R. Baskin. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

Brody, Robert, *The Geonim of Babylonia and the Shaping of Meideval Jewish Culture.* New Haven: Yale University Press, 1998.

Brody, Robert, *Saadyah Gaon.* Liverpool: Liverpool University Press, 2016.

Brown, Jeremy P., & Marc Herman (ed.), *Accounting fort he Commandments.* Leiden: Brill, 2021.

Cardozo, Nathan T. L., *The Written and Oral Torah.* New York: Jason Aronson, 1997.

Chavel, R. Charles B., *The Book of Divine Commandments.* London: Soncino Press, 1940, vol. 1.

Chavel, R. Charles B., *The Book of Divine Commandments Volume II.* London: Soncino Press, 1966, vol. 2.

Chinitz, Jacob, "Ten Terms in the Torah for Teachings, Commandments and Law". *Jewish Bible Quarterly* 2 (2005), ss. 113-119.

Cohen, Mordechai Z., *Opening the Gates of Interpretation.* Leiden: Brill, 2011.

Cohen, Shaye J. D., *From the Maccabees to the Mishnah.* London: Westminster John Knox Press, 2006.

Daud, Abraham b., *The Book of Tradition: Sefer ha-Qabbalah.* İng. çev., Gerson D. Cohen. Philadelphia: The Jewish Publication Society, 2010.

Dorff, Elliot N. & Arthur Rosett, *A Living Tree.* New York: State University, 1988.

Duran, Rabbi Şimon ben Tsemah, *Zohar ha-Rakia.* Çev. Philip J. Caplan. Boston: Academic Studies Press, 2012.

Elon, Menachem, *Jewish Law.* Çev. Bernard Auerbach & Melvin J. Sykes. Philadelphia: Jewish Publication Society, 1994.

Elon, Menachem, "Takkonot". *Encyclopedia Judaica* Second Edition. Detroit: Thomson Gale, 2007, c. 19, s. 440.

Ezra, Abraham b., *The Secret of the Torah: A Translation of Abraham ibn Ezra's Sefer Yesod Mora ve-Sod ha-Torah.* Çev. H. Norman Strickman. New Jersey: Jason Aronson, 1995.

Ezra, Abraham b., *Yesod Mora ve-Sod Tora*. Ed. Josef Cohen & Uriel Simon. Ramat-Gan: Bar-Ilan University, 2007.

Falk, Ze'ev W., "Yahudi Hukuku". *İLAM Araştırma Dergisi* 3:1 (1998), ss. 169-192.

Farsi, Moşe, *Tora Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla Tora ve Aftara.* İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2010.

Friedberg, Albert D., *Crafting the 613 Commandments.* Boston: Academic Studies Press, 2013.

Gaon, Saadya, *Sidur Rav Saadya Gaon: Kitabu Cami'i-s'Salavat ve't-Tesabih*. Ed. Israel Davidson, Simha Assaf ve B. Issachar Joel. Kudüs: Mekitsey Nirdamim, 1963.

Gaon, Saadya, *Kitâbu'ş-Şerâ'i.* Terc. Nissim Sabato. Jerusalem: Ben Zvi Institute, 2019.

Geiger, Rabbi Abraham, *Judaism and Islam.* Çev. F. M. Young. Vepery: M.D.C.S.P.C.K. Press, 1898.

Gilat, Yitzhak Dov, "Soferim", *Encyclopedia Judaica* Second Edition. Detroit: Thomson Gale, 2007, c. 18, ss. 743-744.

Gürkan, Salime Leyla, "Rabbaniyyun". *TDV İslam Ansiklopedisi.* İstanbul: İSAM, 2007, c. 34, ss. 376-377.

Halbertal, Moshe, *Maimonides.* Princeton: Princeton University Press, 2013.

Halbertal, Moshe, *Nahmanides.* New Haven: Yale University Press, 2020.

Ha-Levi, Aaron, *Sefer haHinnuch: the Book of Education.* Çev. Charles Wengrow. Jerusalem: Feldheim Publishers, 1978.

Halevi, Yehuda, *Sefer ha-Kuzari*. Ed. Yosef Kafih. Kiryat Ono: Mahon Mişnat ha-Rambam, 1997.

Halevi, Yehuda, *The Kuzari*. Çev., Hartwig Hirschfeld. New York: Schocken, 1964.

Halper, B., *A Volume of the Book of Precepts by Hefes b. Yasliah.* Oxford: Oxford University, 1915.

Hasanoğlu, Eldar, *Nuh Kanunları ve Nuhilik.* Ankara: İsam, 2019.

Hayes, Christine, *The Cambridge Companion to Judaism and Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.

Hayes, Christine, "Halakhah le-Moshe mi-Sinai in Rabbinic Sources: A Methodological Case Study". *The Synoptic Problem in Rabbinic Literature*. Ed. Shaye Cohen. Providenve: Brown Judaic Studies, 2020, ss. 61-117.

Hecht, N. S. vd. (ed.), *An Introduction to the History and Sources of Jewish Law.* New York: Oxford University Press, 2002.

Heinemann, Isaac, *The Reasons for the Commandments in Jewish Thought.* Çev. Leonard Levin. Boston: Acedemic Studies Press, 2008.

Herman, Marc Daniel, *Systematizing God's Law: Rabbanite Jurisprudence in the Islamic World from the Tenth to the Thirteenth Centuries.* Pennsylvania: The Faculty of Religious Studies, Doktora Tezi, 2016.

Herman, Marc Daniel, "What is the Subject of Principle Two?". *AJS Review* 44: 2 (2020), ss. 345–367.

Henske, David, "Klum Natnu ha-Tanaim Mispar le-Mitsvot". *Sinay* 116 (1995), ss. 47-58.

Hirschberg, Haim Z'ew, "Ezra". *Encyclopedia Judaica* Second Edition. Detroit: Thomson Gale, 2007, c. 6, s. 652.

Hyman, Arthur, "Rabbi Simlai's Saying and Beliefs Concerning God", *Perspectives of Jewish Thought and Mysticism*. Ed. Alfred L. Ivry vd. Amsterdam: Harwood Academic Publishers, 1998, ss. 49-62.

Jastrow, Marcus, *A Dictionary of the Targumim, the Talmud Babli and Yerushalmi, and the Midrashic Literature.* London: W.C. Luzac & Co., 1903.

Jeffery, Arthur, *The Foreign Vocabulary of the Qur'an.* Baroda: Oriental Intitute, 1938.

Kalir, Joseph, "The Minhag". *Tradition: A Journal of Orthodox Jewish Thought* 7:2 (1965), ss. 89-95.

Katz, Steven T. (ed.), *The Cambridge History of Judaism.* Cambridge: Cambridge University, 2006.

Kayyara, Şimon, *Hakdamat Sefer Halahot Gedolot*. Ed. Naftali Hildesheimer. Kudüs: Mekitsey Nirdamim, 1986.

Kurt, Ali Osman, *Erken Dönem Yahudi Tarihi*. Ankara: Eski Yeni, 2019.

Lampel, Zvi, *Maimonides' Introduction to the Talmud.* New York: The Judaica Press, 1998.

Lauterbach, Jacob Z., "Midrash and Mishnah: A Study in the Early History of Halakah II". *The Jewish Quarterly Review* 6:1 (1915), ss. 23-95.

Levey, Irving M., "Mitzvah". *The Universal Jewish Encyclopedia.* New York: Universal Jewish Encyclopedia, 1948, ss. 591-593.

Lew, Julian D. M., "Jewish Law: its Development and its Co-Existence in the Non-Jewish World". *The Rabel Journal of Comperative and International Private Law*, (1976), ss. 101-122.

Licari, François-Xavier, *An Introduction to Jewish Law.* Cambridge: Cambridge University, 2019.

Lieberman, Saul, *Hellenism in Jewish Palestine.* New York: Jewish Theological Seminary, 1962.

Linfield, H. S., "The Dependence of the Talmudic Principle of Asmakhta on Babylonian Law". *Journal of the American Oriental Society* 40 (1920), ss. 126-133.

Meral, Yasin, "İbn Meymun'a Göre Yahudilikte İman Esasları". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 53:2 (2011), ss. 243-266.

Meral Yasin, *Yahudi Düşüncesinde İslam Algısı.* Ankara: Ankara Okulu, 2017.

Meral, Yasin, "Talmud, Mişna ve Gemara'dan mı Oluşmaktadır?". *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 36 (2017), ss. 167-170.

Meral, Yasin, *Yahudi Kaynakları Işığında Yahudilik.* İstanbul: Milel Nihal Yay., 2021.

Meymun, Musa b., *Teşuvot ha-Rambam.* Çev. & ed. Joshua Blau. Jerusalem: Mekitsey Nirdamim, 1957-1961.

Meymun, Musa b., *Şerhu'l-Mişna.* Ed. Yosef Kafih. Kudüs: Mosad Harav Kook, 1963-1968.

Meymun, Musa b., *Sefer ha-Mitsvot.* Ed. Yosef Kafih. 2. Baskı, Kudüs: Mossad Harav Kook, 1994.

Meymun, Musa b., *Mişne Tora*. Ed. Yohai Makbili. İsrail: The Mishneh Torah Project, 2009.

Meymun, Musa b., *Delâletu'l-Hâirîn*. Çev. Osman Bayder & Özcan Akdağ. Kayseri: Kimlik, 2019.

Meymun, Musa b., *İlim Kitabı.* Ed. Yasin Meral. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2022.

Murphy, Frederick J., *Early Judaism from the Exile to the time of Jesus.* Massachusetts: Hendrickson, 2002.

Neubauer, A., "Miscellanea Liturgica: Azharoth on the 613 Precepts". *The Jewish Quarterly Review* 6:4 (1894), ss. 698-709.

Neusner, Jacob, *Tosefta.* Massachusetts: Hendrickson, 2002.

Neusner, Jacob, *Rabbinic Literature: An Essential Guide.* Nashville: Abingdon Press, 2005.

Neusner, Jacob, *The Mishnah.* New Heaven: Yale University, 1988.

Ohayon, Avraham, "Ha-Omnam Taryag Mitsvot?" *Şaʾanan: Şenaton ha-Mihlala ha-Datit le-Ḥinuh* 14 (2009), ss. 89-96.

Rabinowitz, Abraham Hirsch, *Taryag.* Jerusalem: Daf-Chen Press, 1967.

Rabinowitz, Abraham Hirsch, “Commandments, the 613”. *Encyclopedia Judaica* Second Edition. Detroit: Thomson Gale, 2007, c. 5, ss. 73-85.

Rothkoff, Aaron, “Mitzvah”. *Encyclopedia Judaica* Second Edition. Detroit: Thomson Gale, 2007, c. 14, s. 372.

Safrai, Shmuel, *The Literature of the Sages*. Philadelphia: Fortress Press, 1987.

Saldarini, Anthony J., *Pharisees, Scribes and Sadducees in Palestinian Society: A Sociological Approach*. Michigan: Wm. B. Eerdmans Pub., 2001.

Salihoğlu, Mahmut, “Tora ve Mişna’ya Göre Mirasçılar Listesi”. *Dinler Tarihi Yazıları: Prof. Dr. Ömer Faruk Harman’a Armağan*. Ed. Durmuş Arık & Yasin Meral. Ankara: Berikan Yayınevi, 2022, ss. 363-369.

Samely, Alexander, *Forms of Rabbinic Literature and Thought: An Introduction*. New York: Oxford University Press, 2007.

Samuel, Eliezer b., *Sefer Yere’im*. Litvanya: Vilna, 1892-1901.

Sanders, E. P., *Jewish Law from Jesus to the Mishnah*. London: SCM Press, 1990.

Segal Alan, F., “The Second Temple Period”. *The Cambridge Guide to Jewish History, Religion and Culture*. Ed. Judith R. Baskin. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

Schuchat, Raphael, *Jewish Faith in a Changing World*. Brighton: Acadmeic Study Press, 2012.

Shetreet, Shimon & Walter Homolka, *Jewish and Israeli Law*. Berlin: De Gruyter, 2017.

Sicker, Martin, *An Introduction to Judaic Thought and Rabbinic Literature*. London: Praeger, 2007.

Sklare, David, *Samuel Ben Ḥofni Gaon and His Cultural World: Texts and Studies*. Leiden: Brill, 1996.

Stampher, Zvi, “A Mechanism for Change in Traditional Culture”. *The Jewish Quarterly Review* 107: 2 (2017), ss. 131-156.

Steinsaltz, Adin, *The Essential Talmud.* New York: BasicBooks, 1976.

Stern, Josef, *Problems and Parables of Law.* New York: State University of New York Press, 1998.

Stillman, Norman A. (ed.), *Encyclopedia of Jews in the Islamic World.* Leiden: Brill, 2010, c. I-V.

Strickman, H. Norman, "Abraham ibn Ezra's 'Yesod Mora'". *Hakirah* 12 (2011), ss. 139-169.

Ta-Shma, Israel Moses, "Issur ve-Heter". *Encyclopedia Judaica* Second Edition. Detroit: Thomson Gale, 2007, c. 10, s. 773.

Ta-Shma, Israel Moses, "Hakdamah". *Encyclopedia Judaica* Second Edition. Detroit: Thomson Gale, 2007, c. 8, s. 242.

Taubes, Yaakov, "In Denial: A Fresh Approach to Nahmanides and Aggadah at Barcelona". *Jewish Quarterly Review* 110:4 (2020), ss. 679-701.

*The Dictionary of Classical Hebrew*. Ed. David J. A. Clines. Sheffield: Sheffield Phoenix Press, 2011.

Toprak, Mehmet Sait, *Talmud ve Hadis: Karşılaştırmalı Bir Araştırma.* İstanbul: Kabalcı, 2012.

Vries, Benjamin De, "Halakha". *Encyclopedia Judaica* Second Edition. Detroit: Thomson Gale, 2007, c. 8, s. 251.

Zeitlin, Solomon, "Asmakhta or Intention: A Study in Tannaitic Jurisprudence". *Jewish Quarterly Review* 19:3 (1929), ss. 263-273.

Zelcer, Heshey, *A Guide to the Jerusalem Talmud.* California: Universal Publishers, 2002.

Zimmels, Rabbi Dr. H. J., *Ashkenazim and Sephardim: Their Relations, Differences and Problems as Reflected in the Rabbinical Responsa.* London: Oxford University Press, 1958.

Zucker, Moshe, “Keta‘im Hadaşim mi-Sefer ha-Mitsvot le-Rav Hafets Yatsliah”. *Proceedings of the American Academy for Jewish Research* 29 (1960 -1961), ss. 1-68.

**İnternet Kaynakları:**

https://www.sefaria.org/texts

https://www.chabad.org/

https://alhatorah.org/

https://hebrewbooks.org/

**EKLER**

**EK 1: İbn Meymun'un 14 Kuralı *(Judeo-Arabic)***

- **الأصل الأول** منها، أنه لا ينبغي أن تعد في هذه الجملة الמצות التي[562] هي מדרבנן.
- **والأصل الثاني،** إن ليس كل ما يتعلم بأحدي שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או ברבוי ينبغي عدده.
- **والأصل الثالث،** أنه لا ينبغي أن تعد מצות שאינן נוהגות לדורות.
- **الأصل الرابع،** أنه لا ينبغي أن تعد الأوامر التي تعم الشرائع كلها.
- **الأصل الخامس،** أنه لا ينبغي عد تعليل الמצוה מצוה בפני עצמה.
- **الأصل السادس،** إن الמצוה التي يكون فيها עשה ולא תעשה ينبغي أن يعد עשה שבה مع מצות עשה، ולאו שבה مع מצות לא תעשה.
- **والأصل السابع** أنه لا ينبغي أن يعد فقه الشريعة.
- **والأصل الثامن،** أنه لا ينبغي أن يعد النفي مع النهي.
- **والأصل التاسع،** أنه لا ينبغي عد الלאוין والעשה، بل الأشياء المنهي عندها والمأمور بها.
- **والأصل العاشر،** أنه لا ينبغي عد التوطيات التي هي لغايات ما.
- **والأصل الحادي عشر،** أنه لا ينبغي عد أجزاء الشريعة على الإنفراد جزء جزء إذا كان مجموعها מצוה אחת.
- **والأصل الثاني عشر،** أن لا ينبغي أن تعد أجزاء صناعة ما مأمور بعملها كل جزء على إنفراده.
- **والأصل الثالث عشر،** إن الמצות لم يتكثر عددها بعدد الأيام التي تلزم فيها تلك الמצוה.
- **والأصل الرابع عشر،** كيف ينبغي أن تعد إقامة الحدود بמצות עשה.

---

[562] أصل الكلمة التا.

**EK 2: İbn Meymun'un *Sefer ha-Mitsvot*'taki Emir ve Nehiy Listesi *(Judeo-Arabic)***

## <u>ספר המצוות לרמב"ם</u>

### <u>מצות עשה</u>

1. أمرنا باعتقاد الربوبية
2. أمرنا باعتقاد التوحيد
3. أمرنا بمحبته تعالى
4. أمرنا باعتقاد خوفه
5. أمرنا بعبادة تعالى
6. أمرنا بمخالطة العلماء والإتحاد بهم...
7. أمرنا لنقسم باسمه تعالى عند حاجتنا
8. أمرنا بالتشبه به بحسب طاقتنا
9. أمرنا بקדוש השם
10. أمرنا بقراءة קרית שמע كل يوم ערבית ושחרית
11. أمرنا بتعليم علم الشرائع وتعلمه
12. أمرنا بعمل תפלין של ראש
13. أمرنا بعمل תפלין של יד
14. أمرنا بعمل ציצית
15. أمرنا بعمل الמזוזה
16. أمرنا باجتماع الناس كافه ثاني סכות من כל מוצאי שמטה بعض نص משנה תורה عليهم
17. أمرنا بأن يكون كل سلطان يقعد مقعد الملك فينا يكتب ספר תורה לעצמו لا يفارقه
18. أمرنا بأن يكون لكل ذكر منا ספר תורה לעצמו، وإن نسخه بيده فذلك مستحب جدا وهو أفضل
19. أمرنا بأن نشكره تعالى بعقب كل أكل
20. أمرنا بعمل بيت عبادة
21. أمرنا بمخافة هذا البيت المشار إليه جدا جدا
22. أمرنا بحراسة الמקדש والطوف به دائما على الدوام كل ليلة طول الليل...
23. أمر الלוים خاصة بالخدمة في الמקדש في خدم معلومة

24. أمر الכהנים بغسل أيديهم وأرجلهم كل ما احتاجو إلى دخول الهيكل أو القرب للعبادة
25. أمر الכהנים إسراج السرج دائما לפני ה'
26. أمر الכהנים بأن يباركو ישראל كل يوم
27. أمرنا بإجعال לחם הפנים לפני ה' دائما
28. أمر الכהנים بإجعال البخور كل يوم מרתין על מזבח הזהב
29. أمرنا بوقيد النار في الמזבח كل يوم على الدوام
30. أمر الכהנים بإزالة الرماد في كل يوم מעל גבי המזבח
31. أمرنا بإخراج الטמאים من الמקדש
32. أمرنا بتعظيم نسل אהרן وإكرامهم وإجلالهم
33. أمر الכהנים بلباس ثائب مخصوصة
34. أمرنا بأن ينقل الכהנים الארון على أكتافهم إذا ما أردنا نقلانه
35. أمرنا بأن يكون لنا دهن معمول على الصفة المخصوصة معد ليدهن به كل כהן גדול يتقدم فقط
36. أمرنا بكون الכהנים يخدمون نوبات تخدم نوبة كل جمعة
37. أمرنا بأن ينتجسو الכהנים للأقارب المذكورين في الתורה
38. أمر כהן גדול أن يتزوج בתולה בבתוליה
39. أمرنا بأن نقرب في الמקדש خروفين كل يوم
40. أمرنا بأن يقرب כהן גדול كل يوم خلى الدوام מנחה בבקר ובין הערבים
41. أمرنا بتقريب קרבן في كل يوم سبت مزيد إلى תמיד של כל יום
42. أمرنا بتقريب קרבן في رأس كل شهر...
43. أمرنا بتقريب קרבן زائد على الתמיד...
44. هي מנחת העומר... أمرنا بأن نقرب מנחת שעורים في اليوم السادس عشر من ניסן...
45. أمرنا بتقريب קרבן מוסף أيضا في يوم خمسين...
46. أمرنا بمجابة שתי לחם חמץ למקדש مع القربين المنصوصة
47. أمرنا بتقريب קרבן زائد في أول يوم من תשרי
48. أمرنا بتقريب קרבן زائد في اليوم العاشر من תשרי
49. أمرنا بעבודת היום
50. أمرنا بتقريب קרבן زائد في أيام חג הסכות

51. أمرنا بتقريب קרבן زائد في اليوم الثامن من חג הסכות وهذا هو מוסף שמיני עצרת
52. أمرنا بالحج إلى الמקדש שלש פעמים בשנה
53. أمرنا على الرأية
54. أمرنا بשמחה ברגלים (בחג)
55. أمرنا بتقريب خروف الפסח في اليوم الرابع عشر من ניסן
56. أمرنا بأكل خروف الפסח ليلة خامس عشر من ניסן على شروطه المذكورة
57. أمرنا بשחיטת פסח שני من اعتذر عليه פסח ראשון
58. أمرنا بأكل בשר פסח שני ليلة خامس عشر في אייר על מצה ומרור
59. أمرنا بضرب الחצוצרות في الמקדש عند تقريب כל קרבן من القرائب الفصول
60. أمرنا بأن يكون כל קרבן نقربه من الבהמה אבן ثمانية أيام فما زاد لا أقل منها
61. أمرنا بأن يكون כל קרבן نقربه كامل في نوعه سالما عن العيوب
62. أمرنا بتقريب الملح مع כל קרבן
63. أمرنا بصناعة קרבן עולה
64. أمرنا بأن تكون صناعة קרבן חטאת
65. أمرنا بأن تكون صناعة קרבן אשם
66. أمرنا بأن تكون صناعة זבח השלמים
67. أمرنا بأن تكون صناعة الמנחה
68. أمرنا بأن يقربوا בית דין קרבן إذا سهوا והורו שלא כהלכה
69. أمرنا بأن يقرب كل من שגג في ذنب من الذنوب الكبائر المعلومة קרבן חטאת
70. أمرنا بأن نقرب קרבן ما إذا حدث لنا الشك في أحد تلك الكبائر...
71. أمر من يرتكب ذنوب مخصوصة بأن يقرب אשם فيغفر له
72. أمرنا بأن نقرب קרבן עולה ויורד على ذنوب مخصوصة أيضا
73. أمرنا بالاعتراف بالذنوب
74. أمرنا أن يقرب קרבן كل رجل مستحاض إذا بري من الذنوب
75. أمرنا أن تقرب كل امرأة مستحاضة إذا برات من الזיבות
76. أمرنا أن تقرب יולדת קרבן
77. أمرنا أن يقرب כל מצורע קרבן إذا بري من علته
78. أمرنا بإخراج عشر من كل ما يولد لنا كل عام من בהמה טהורה
79. أمرنا בקדוש בכורות

80. أمرنا فيه بفدية בכור אדם وأن يدفع ذلك الثمن للכהן

81. أمرنا بفدية פטר וחמור בשה خاصة أن لم يفديه بسوييته

82. أمرنا بעריפת פטר חמור أن لم يريد فديته

83. أمرنا بالخروج عن جميع الحقوق المتعيينة علينا في أول عيد مر علينا من שלש רגלים

84. أمرنا بتقريب جميع القرابين בבית הבחירה خاصة

85. أمرنا بتوصيل كل ما لزمنا من חטאת وעולה وאשם وשלמים إلى בית הבחירה وعلى إنها في חוצה לארץ

86. أمرنا بفدية ما حدث فيه عيب من الקדשים ויצא לחולין ويجوز ذبحه وأكله

87. أمرنا بكون الתמורה קדש

88. أمر الכהנים بأكل שירי מנחות

89. أمر الכהנים بأكل لحوم الקדשים

90. أمرنا بحرق קדשים שנטמאו

91. أمرنا بحرق الנותר

92. أمر الנזיר بتربية الشعر

93. أمر الנזיר بحلق رأسه והבאת קרבנותיו عند تمام أيام الנזירות

94. أمرنا بتثبيت كل ما ألزمناه أنفسنا باللفظ، من يمين ונדר וקרבן وغير ذلك

95. أمرنا بהפרת נדרים

96. أمرنا باستنجاس الנבלה وهذه الמצוה تشتمل على טומאת נבלה وجميع أحكامها

97. أمرنا باستنجاس ثمانية أنواع من الשרצים

98. أمرنا بأن نحكم في טומאת אכלין ומשקין الأحكام المنصوصة

99. أمرنا باستنجاس الנדה

100. أمرنا باستنجاس الיולדת

101. أمرنا باستنجاس אדם מצורע

102. أمرنا باستنجاس בגד מנוגע

103. أمرنا باستنجاس בית מנוגע

104. أمرنا باستنجاس الזב

105. أمرنا بأن نستنجس المني

106. أمرنا باستنجاس الזבה

107. أمرنا باستنجاس الميّت

108. شرعنا بأحكام מי נדה

109. أمرنا بأن نطلب במי מקוה

110. أمرنا ليكون الطهر من الצרעת

111. أمر الמצורע بالحلاق وهي الطهارة

112. أمرنا بإمازة الמצורע حتى يعتزل

113. أمرنا بعمل פרה אדומה

114. شرعنا בדין ערכי אדם

115. شرعنا בדין ערכי בהמה טמאה

116. أمرنا בערכי בתים

117. شرعنا בערכי שדות

118. أمرنا بأن يكون كل נהנה מן ההקדש או אוכל קדש

119. أمرنا بكون נטע רבעי كله קדש

120. أمرنا بترك الפאה מן الתבואה والثمار ونحوها

121. أمرنا بترك الלקט

122. أمرنا بترك עומר השכחה

123. أمرنا بترك البقايا

124. أمرنا بترك ما تناثي وسقط من العنب عند قطافه لלעניים

125. أمرنا بإخراج الבכורים وتوصيلها للמקדש

126. أمرنا بإخراج תרומה גדולה

127. أمرنا بإخراج العشر من نبات الأرض

128. أمرنا بإخراج מעשר שני

129. أمر الלוים بإخراج العشر من العشر الذي يأخذو من ישראל ويدفعونه للכהנים

130. أمرنا بإخراج מעשר עני في كل سنة ثالثة من الשמטה

131. أمرنا بالاعتراف بين يديه تعالى بإخراج حقوق الמעשרות والתרומות والتبري منها

132. أمرنا بوصف أفضاله تعالى علينا وتخليصنا من أولية حال יעקוב جدنا

133. أمرنا بإخراج الחלה من كل عجنة ودفعها للכהן

134. أمرنا بتسييب كل ما انبتته الأرض في שנת שמטה وإباحث نبات أملاكنا كلها لكل أحد

135. أمرنا بتعطيل فلاهث الأرض في שנה שביעית

136. أمرنا بקדוש שנת החמשים

137. أمرنا بضرب الשופר في عاشر תשרי من هذه السنة والنداء في جميع بلادنا بالحرية للعبيد
138. أمرنا برجزع الأملاك المبيعة كلها في هذه السنة لأربابها
139. أمرنا بأن تكون فدية الأملاك المبيعة داخل سور المدينة إلى تمام سنة فقط
140. أمرنا بعد السنين من حين إستيلانا على الأرض وملكنا لها سبع سبع سنين إلى השנת היובל
141. أمرنا بترك الديون كلها في שנת שמטה
142. أمرنا بحفز الנכרי والشدة عليه في طلب الديون
143. أمرنا بدفع الזרוע והלחיים והקבה من كل ذبيح نذبحه מבהמה טהורה לכהן
144. أمرنا بإخراج ראשית הגז ودفع للכהן
145. شرعنا بדיני חרמים
146. أمرنا بذبح الحيوان حينئذ نأكل منها
147. أمرنا بتغطية الدم عند ذبح الطائر أو الחיה
148. أمرنا بשלוח הקן
149. شرعنا بסימני בהמה וחיה
150. أمرنا بסימני העוף أيضا
151. أمرنا بסמיני חגבים أيضا
152. أمرنا بסמיני דגים
153. أمرنا تعالى بחשבון חדשים ושנים
154. أمرنا بالعطلة في السبت
155. أمرنا بقول أقاويل في يوم السبت عند دخوله وعند خروجه...
156. أمرنا بإزالة الخمير من منازلنا في اليوم الرابع عشر من ניסן
157. أمرنا بوصف יציאת מצרים في الليلة الخامسة عشر من ניסן
158. أمرنا بأكل الמצה في الليلة الخامسة عشر من ניסן
159. أمرنا بالعطلة في أول يوم من הפסח
160. أمرنا بالعطلة في اليوم السابع من חג הפסח
161. أمرنا بספירת העומר
162. أمرنا بالعطلة يوم עצרת
163. أمرنا بالعطلة أول يوم من תשרי

164. أمرنا بالصيام في عاشر תשרי
165. أمرنا بالعطلة في هذا اليوم من الصنائع والأشغال
166. أمرنا بالعطلة في أول يوم من חג הסכות
167. أمرنا بالعطلة في اليوم الثامن من חג הסכות
168. أمرنا بالسكن في الסכה שבעת ימים في أيام الחג كلها
169. أمرنا بمسك الלולב والفرح לפני ה׳ שבעת ימים
170. أمرنا بسماع صوت الשופר في أول يوم תשרי
171. أمرنا بدفع מחצית השקל כל שנה
172. أمرنا بطاعة كل نبي من الأنبياء عليهم السلام وامتثال كل ما يأمر به
173. أمرنا بتقديم سلطان علينا من ישראל يجمع كلمتنا ويدبر جملتنا
174. أمرنا بطاعة בית דין גדול والاقتدى بكل ما يأمرون به من حلال وحرام
175. أمرنا بتبع الأكثر إذا وقع الاختلاف بين العلماء في حكم من أحكام الشريعة كلها
176. أمرنا بتقديم حكام ينفذون أوامر الشريعة
177. أمر الحكام بالتسوية بين الخسوم
178. أمرنا بتودية الشهادة بين يدي الحكام بكل ما نعلمه
179. أمرنا بتقضى شهادة الشاهد والمبالغة في البحث عنها...
180. أمرنا بأن ننزل من العقاب بالشهود الذي شاهدو بالباطل
181. أمرنا بעריפת عجلة إذا وجدنا في الفحص مقتولا...
182. أمرنا بإفراد שש ערי מקלט...
183. أمرنا بدفع بلاد ללוין يسكنوها...
184. أمرنا بإزالة المواهق والمعاثر من جميع مساكننا
185. أمرنا بإبادة المعابد وبيوتها كلها...
186. أمرنا بقتل אנשי עיר הנדחת جمعا جفورا وحرق البلاد...
187. أمرنا بقتل שבעה עממין وإبادتهم...
188. أمرنا بإبادة זרע עמלק خاصة من وسائر نسل...
189. أمرنا بتذكار ما فعل بنا עמלק من مبادرته لالشر
190. شرعنا في قتال سائر الملل وهذه هي التي تسمي מלחמות הרשות
191. أمرنا بأن نقدم כהן يخطب الناس خطبة القتال...
192. أمرنا عند ما تخرج محلاتنا لالقتال أن نعد طريق خارج عن المحلة يكون فيه فلتبرز

193. أمرنا بأن تكون آلة الحفير معلقة مع آلات الحرب لكل من في العسكر...
194. أمرنا برد الגזלה بعينها إن كانت عينها باقية وزيادة الخمس...
195. أمرنا بصدقة وتقوية الضعفاء والتوسعة عليهم
196. أمرنا بمشاركة עבד עברי ومواساته عند خروجه حر
197. أمرنا بإقراض الضعيف توسعة عليه وتسهيل لأمره
198. أمرنا بمرابات الגוי حينئذ نسلفه...
199. أمرنا برد الرهن لصاحبه الישראלי في زمان حاجته إليه
200. أمرنا بتوفية أجرة الأجير في يومه ولا يأخر ليوم آخر
201. أمرنا بكون الأجير يأكل في حال خدمته من الشئ ...
202. أمرنا بحط الحمل عن البهيمة التي عيات بحملها في الفحص
203. أمرنا برفع الحمل على البهيمة أو على الشخص إذا كان وحده...
204. أمرنا برد التليفة على صاحبها
205. أمرنا بالإنكار على مرتكب معصية أو من يرومها
206. أمرنا بمحبة بعضنا بعض مثل ما نحب أنفسنا...
207. أمرنا بمحبة الגרים
208. أمرنا بتعديل السنج والميازين...
209. أمرنا بإكرام العلماء والوقوف أمامهم تعظيما لهم
210. أمرنا بإكرام الوالدين
211. أمرنا بالخوف من الوالدين
212. أمرنا بالتناسل وقصد دوام النوع
213. أمرنا بعقد النكاح وبدفع شئ في يد الامرأة أو בשטר أو بنكاح
214. أمرنا بانفراد العروس لزوجته سنة كاملة...
215. أمرنا بالاختتان
216. أمرنا بكون الיבם يتزوج زوجة أخيه إذا مات ولم يترك نسل
217. أمرنا بكون יבמה تحلوص لיבמה إذا لم يتزوجها
218. أمر الאונס بزواج אונסתו
219. هو דין מוציא שם רע
220. شرعنا בדין המפתה
221. شرعنا בדין יפת תאר
222. أمرنا بأن نطلق بكتاب ولا بد إذا شاء الطلاق

223. شرعنا בדין שוטה

224. شرعنا بأن نضرب بالسوط المتعديين على شرائع مخصوصة

225. أمرنا بنفى מכה נפש בשגגה من بلده לערי מקלט

226. أمرنا بقتل المتعديين على بعض الشرائع بالسيف

227. أمرنا بخنق المتعديين على بعض الشرائع المخصوصة

228. أمرنا بحرق المتعديين على بعض الشرائع

229. أمرنا برجم المتعديين على بعض شرائع

230. أمرنا بصلب بعض הרוגי בית דין

231. أمرنا بدفن הרוגי בית דין في يوم قتلهم

232. شرعنا בדין עבד עבדי

233. أمرنا بزواج אמה עבריה أما مولاها الذي اشتراها أو إبنه

234. أمرنا בפדיון אמה עבריה

235. شرعنا בדין עבד כנעני وهو أن يستخدم به لالأبد

236. شرعنا בדין חובל בחברו

237. شرعنا בדין השור

238. شرعنا בדין הבור

239. شرعنا בדין הגונב

240. شرعنا בדין ההבער

241. شرعنا בדין הבערה

242. شرعنا בדין שומר חנם

243. شرعنا בדין נושא שכר כשוכר

244. شرعنا בדין השואל

245. شرعنا בדין מקח וממכר

246. شرعنا בדין טוען ונטען

247. أمرنا لنخلص المتبوع من يد الذي يتبعه ليقتله ولو بروح التابع

248. شرعنا בדיני נחלות

**מצות לא תעשה**

1. نهينا عن اعتقاد الربوبية لغيره تعالى
2. نهينا عن عمل الأصنام التي تعبد
3. نهينا عن عمل عבודה זרה ولو لغيرنا ليعبدها
4. نهينا عن عمل صورة الإنسان من المسبوكات والحجارة والخشب ونحوها
5. نهينا عن السجود لעבודה זרה
6. نهينا عن عبادة עבודה זרה ولو بغير الأربع עבודות المتقدة
7. نهينا عن تل بعض بنينا لالمعبود المشهور في زمان التنزيل الذي كان اسمه מולך
8. نهينا عن الאוב...
9. نهينا عن عمل الידעוני...
10. نهينا عن الميل نحو עבודה זרה والاشتغال بأخبارها
11. نهينا عن عمل دكة يجتمع إليها وتعظم ولو جعلت ليعبد الله عليها
12. نهينا عن عمل حجارة مهيأة ليسجد عليها ولو كان ذلك السجود الله تعالى
13. نهينا عن غرس الأشجار في الמקדש أو بجنب الמזבח على جهة التحسين...
14. نهينا عن اليمين بעבודה זרה ولو لعبادها
15. نهينا عن الدعوة לעבודה זרה
16. نهينا عن الהסתה
17. نهى الמוסת عن محبة الמסית أو الذعون له
18. نهى الמוסת عن التهاون والحقد للמסית
19. نهى الמוסת عن تخليص الמסית إذا رأى ه في حال الهلاك والتلاف
20. نهى الמוסת في الاحتجاج لالמסית...
21. نهى الמוסת عن السكوت عن חובה يعلمها لالמסית...
22. نهينا عن الاستنفاع بالزينى التي تزيين بها עבודה זרה
23. نهينا عن بنيان עיר הנדחת
24. نهينا عن الاستنفاع والتمسك بشئ من مال עיר הנדחת
25. نهينا عن إضافة شئ من עבודה זרה إلى موالنا
26. نهى الشخص عن أن يتنبأ בשמה
27. نهينا عن נבואת שקר
28. نهينا عن سماع نبوة מתנבא בשם עבודה זרה

29. نهينا عن مراعاة נביא השקר أو النكول عن قتله إذ وهو מתנבא בשם ה'
30. نهينا عن تبع آثار الكفار والسيرة بسيراتهم ولو في ملابسهم واجتماعاتهم في مجالسهم
31. نهينا عن التكهن
32. نهينا عن العمل بالاختيارات النجومية
33. نهينا عن الفال والزجر
34. نهينا عن أعمال السحر كلها
35. نهينا عن الرقى
36. نهينا عن سؤال בעל אוב واستعلام خبر منه
37. نهينا عن سؤال בעל ידעוני واستعلام خبر منه
38. نهينا عن استعلام خبر من الأموات...
39. نهينا عن تبع آثار الكفار في كون النساء يلبسن ثياب الرجال ولتزيين بزييهم
40. نهى الرجال أيضا عن التزيين بزيي النساء
41. نهينا عن رشم أجسامنا بأنواع الكحل والزنجار وغيرهما
42. نهينا عن لباس الثوب المنسوج من الصوف والكتان ...
43. نهينا عن حلاقة ا لصدغين
44. نهينا عن حلاقة اللحية وهي خمسة أجزاء
45. نهينا عن جرح أنفسنا كما يفعل עבודי עבודה זרה
46. نهينا عن سكن ديار مصر أبدا...
47. نهينا عن التسييب مع أفكارنا حتى نعتقد آراء تخالف الآراء الذي جاءت بها الشريع
48. نهينا عن معاهدث الكفار ومهادنتهم على كفرهم
49. نهينا عن أحياء شخص من שבעה עממין
50. نهينا عن الأشفاق على עבודי עבודה זרה
51. نهيها عن سكن עבודי עבודה זרה في بلادنا للا نتعلم كفرهم
52. نهيها عن مصاهرة الكفار
53. نهيها عن مصاهرة ذكور עמון ומואב خاصة ولو بعد دخولهم في الدين
54. نهيها عن إبعاد זרע עשו بعد دخولهم في الدين
55. نهيها عن إبعاد المصريون واجتناب مصاهرتهم منذ دخولهم في الدين
56. نهيها عن مسالمة עמון ומואב أبدا
57. نهيها عن قطع الأشجار المطعمة عند محاصرة البلاد...
58. نهيها عن خوف الكفار عند القتال والانهزام من أمامهم

59. نهيها عن نسيان ما عمل بنا זרע עמלק ومباردتهم بالشر

60. نهيها عن سب الاسم الأعظم تعالى

61. نهيها عن حنث שבועת בטוי

62. نهيها عن اليمين الباطلة

63. نهيها عن חלול الשם

64. نهيها عن امتحان مواعدة ومياعيدة تعالى...

65. نهيها عن تعفية آثار بيوت عبادة الله تعالى وتتليف كتب النبوة

66. نهيها عن ترك المصلوب يبيت على خشبته...

67. نهيها عن تعطيل حراسة الמקדש والطوف به دائما كل ليلة

68. نهى כהן גדול عن دخول الמקדש في كل حين تعظيما لالמקדש

69. نهى כהן בעל מום عن دخول الهيكل بجملته

70. نهى בעל מום عن العبادة

71. نهى בעל מום עובר عن الעבודה طال ما ذلك الמום فيه

72. نهى الלוים عن تناول شئ من الأشغال الخاصة بالכהנים

73. نهينا عن دخول الמקדש أو الفتوى في شئ من أحكام الشريعة ونحن في حال السكر

74. نهى الזר عن الעבודה

75. نهى כהן טמא عن الעבודה وهو טמא

76. نهى כהן טבול יום عن الעבודה

77. نهى كل טמא عن دخول جملة الמקדש

78. نهى كل טמא دخول מחנה לויה

79. نهينا عن بنيان מזבח من حجارة مسها الحديد

80. نهينا عن طلوع الמזבח بدرج حتى لا يخط خطوات متباعدة عند طلوعه

81. نهينا عن طفي نار الמזבח

82. نهينا عن تقريب شئ من القرابين في מזבח הנהב שבהיכל

83. نهينا عن عمل دهن مثل שמן המשחה

84. نهينا عن التداهن בשמן המשחה שעשה משה إلا כהנים גדולים ומלכים فقط

85. نهينا عن عمل بخور على صفة الקטרת

86. نهينا عن إخراج בדי הארון מתוך הטבעת

87. نهينا عن تفريق الחשן מעל האפור

88. نهينا عن تفصيل فم מעיל כהן גדול بل يكون منسوج كما حد

89. نهينا عن تقريب شئ من القرابين בחוץ

90. نهينا عن ذبح شئ من الקדשים בחוץ وهذا يتسمى שוחט בחוץ

91. نهينا عن أن نقديس בעלי מומין לגבי מזבח

92. نهينا عن ذبح בעלי מומין לשם קרבן

93. نهينا عن رش دماء בעלי מומין על גבי המזבח

94. نهينا عن הקטר אמורי בעלי מומין

95. نهينا عن تقريب בעל מום עובר

96. نهينا عن تقريب קרבנות הגוים إذا كانت בעלי מומין

97. نهينا عن إحداث عيب בקדשים

98. نهينا عن تقريب שאר ודבש לגבי המזבח

99. نهينا عن تقريب קרבן دون ملح

100. نهينا عن تقريب אתנן זונה ומחיר קלב לגבי המזבח

101. نهينا عن ذبح בהמה ובנה في يوم واحد בין בקדשים בין בחולין

102. نهينا عن إجعال الزيت פי מנחת חוטא

103. نهينا عن تقريب מנחת חוטא بلبان

104. نهينا عن لت מנחת שוטה بالزيت

105. نهينا عن إجعال لبان في מנחת שוטה

106. نهينا عن تبديل الקדשים وهذه هي الתמורה

107. نهينا عن تغيير الקדשים من קרבן لקרבן

108. نهينا عن فدية בכור בהמה טהורה

109. نهينا عن بيع מעשר בהמה على أي وجة كان

110. نهينا عن بيع الملك الذي החרימו אותו בעליו

111. نهينا عن فدية סתם חרמי הארץ أيضا

112. نهينا عن إبانة رأس חטאת העוף عند الמליקה

113. نهينا عن استخداس الקדשים

114. نهينا عن جزء صوف الקדשים

115. نهينا عن ذبح خروف الפסח על החמץ

116. نهينا عن ترك אמורין של פסח دون تقريب حتى تفسل برجوعها נותר

117. نهينا عن ترك شئ من لحم الפסח لغد النهار

118. نهينا عن ترك شئ من لحم الחגיגה التي تقرب يوم أربعة عشر...

119. نهينا أيضا عن ترك شئ من בשר פסח שני עד בקר

120. نهينا عن ترك شئ من קרבן תודה עד בקר

121. نهينا عن كسر عظم من عظام קרבן פסח

122. نهينا عن كسر عظم من عظام פסח שני أيضا

123. نهينا عن إخراج شئ מבשר הפסח من موضع الإجتماع لأكله

124. نهينا عن طبخ שירי מנחות חמץ

125. نهينا عن أكل קרבן פסח طبيخا أو نياء

126. نهينا عن إطعام الפסח לגר תושב

127. نهى الערל عن أكل الפסח

128. نهينا عن إطعام الפסח לישראל שנשתמד

129. نهى الטמא عن أكل الקדש

130. نهينا عن أكل בשר קדשים שנטמאו

131. نهينا عن أكل الנותר وهو ما بقى من لحوم الקדשים...

132. نهينا عن أكل الפגול

133. نهى كل זר عن أكل كل תרומה

134. نهى ولو תושב כהן ושכירו عن أكل الתרומה

135. نهى الערל عن أكل الתרומה

136. نهى כהן טמא عن أكل الתרומה

137. نهى الחללה عن أكل الקדש

138. نهينا عن أكل מתנת כהן

139. نهى الכהנים عن أكل لحوم חטאות הנעשות בפנים

140. نهينا عن أكل פסולי המוקדשין

141. نهينا عن أكل מעשר שני של דגן חוץ לירושלם

142. نهينا عن أكل מעשר שני של תירוש חוץ לירושלם

143. نهينا عن أكل מעשר שני של יצהר חוץ לירושלם

144. نهينا عن أكل الבכור חוץ לירושלם إذا كان תמים

145. نهينا عن أكل חטאת ואשם חוץ לעזרה ولو الכהנים

146. نهينا عن أكل شئ מבשר העולה

147. نهينا عن أكل בשר קדשים קלים קודם זריקת דמים

148. نهى الכהן عن أكل الבכורים בחוץ

149. نهى الזר عن أكل קדשי קדשים

150. نهينا عن أكل מעשר שני בטומאה ولو في ירושלם حتى يفدي

151. نهينا عن أكل מעשר שני באנינות

152. نهينا عن تصريف إثمان מעשר שני في غير التعام والشراب

153. نهينا عن أكل الטבל

154. نهينا عن تقديم حقوق الزرع بعضها على بعض

155. نهينا عن تأخير الנדרים والנדבות وسائر القرابين والمتعيينة علينا

156. نهينا عن طلوع للחג دون קרבן يكون معنا نقربه ثم

157. نهينا عن مخالفة ما ألزمنا أنفسنا واللفظ وعلى إن ذلك بغير يمين

158. نهى الכהן عن زواج الזונה

159. نهى الכהן عن زواج الחללה

160. نهى الכהן عن زواج الגרושה

161. نهى כהן גדול خاصة عن زواج الאלמנה

162. نهى כהן גדול عن نكاح الאלמנה ولو بغير קדושין

163. نهى الכהנים عن دخول الמקדש وهم مشعثين بالشعر كما يفعل الحزانا الذين لا يلمو شعرهم

164. نهى الכהנים عن دخول الמקדש وهم ممزقين الثياب

165. نهى الכהנים عن الخروج من الמקדש בשעת העבודה

166. نهى כהן הדיוט عن الانتجاس בשאר מתים إلا لالقرابة المبينة في النص

167. نهى כהן גדול عن الدخول مع מת تحت سقف ولو מתי מצוה

168. نهى כהן גדול عن الانتجاس بمبيت من الأموات أي نحو كان من النجاسة בין בנגיעה בין במשא

169. نهى جميع שבט לוי عن أخذ חלק في ארץ ישראל

170. نهى جميع שבט לוי أيضا عن أخذ نصيب في النهوب الذي ينهبون عند استفتاح ארץ ישראל

171. نهينا عن نتف شعر الرأس على الأموات كما يفعل الجهال

172. نهينا عن أكل בהמה טמאה וחיה טמאה

173. نهينا عن أكل דג טמא
174. نهينا عن أكل עוף טמא
175. نهينا عن أكل שרץ העוף
176. نهينا عن أكل دبيب الأرض
177. نهينا عن أكل الدبيب المتكون من العفونات وعلى إنه ليس بنوع معلوم...
178. نهينا عن أكل الحيوانات المتولدة في داخل الحبوب والفواكه منذ تخرج وتدبر على سطح تلك الحبة أو تلك الفواكه
179. نهينا عن أكل أي دبيب كان دون تخصيص בין שרץ העוף בין שרץ המים בין שרץ הארץ
180. نهينا عن أكل الميتة
181. نهينا عن أكل المفترسة
182. نهينا عن أكل عضو حيوان حي
183. نهينا عن أكل عرق النسا
184. نهينا عن أكل الدم
185. نهينا عن أكل שחום בהמה טהורה
186. نهينا عن طبخ בשר בחלב
187. نهينا عن أكل בשר בחלב
188. نهينا عن أكل בשר שור הנסקל ولو ذبح قبل رجمه
189. نهينا عن أكل الخبز المخمول מתבואה חדשה قبل إنقضى اليوم السادس عشر من ניסן
190. نهينا عن أكل سويق תבואה חדשה قبل إنقضى اليوم السادس عشر من ניסן
191. نهينا عن أكل الفريك الجديد قبل إنقضى اليوم السادس عشر من ניסן
192. نهينا عن أكل الערלה
193. نهينا عن أكل כלאי הכרם خاصة
194. نهينا عن شرب יין נסך
195. نهينا عن الاستهتار في الطعام والشراب...
196. نهينا عن الأكل في صوم الכפור
197. نهينا عن أكل חמץ בפסח
198. نهينا عن أكل الأشياء التي فيها روايح الخمير وإن كانت ليست خبز
199. نهينا عن أكل الחמץ אחר חצות יום ארבעה עשר
200. نهينا عن ظهور الחמץ في جميع مساكننا طول السبعة الأيام

201. نهينا عن وجود الחמץ في ملكنا ولو كان غير ظاهر
202. نهى الנזיר عن شرب الخمر أو الأنبذة التي في أصل خلطها ما العنب
203. نهى الנזיר عن أكل العنب
204. نهى الנזיר عن أكل الزبيب
205. نهى الנזיר عن أكل بزر العنب
206. نهى الנזיר عن أكل قشر العنب
207. نهى الנזיר عن الانتجاس لمييت
208. نهى الנזיר عن الانتجاس באהל המת
209. نهى الנזיר عن الحلاق
210. نهينا عن حصاد جملة المزروع
211. نهينا عن أخذ السنبل الذي تسقط عند الحصار بل تترك للעניים
212. نهينا عن استيصال الכרם عند قطفة
213. نهينا عن جمع الحبوب التي تسقط من الכרם في حين قطفة بل تترك للעניים
214. نهينا عن أخذ עומר השכחה
215. نهينا عن زراعة الכלאים
216. نهينا عن زراعة תבואה בכרם وكذلك שאר ירקות
217. نهينا عن הרבעת כלאי בהמה
218. نهينا عن عمل شغل בכלאי בהמה معه
219. نهينا عن منع الداهبة من أكل الشئ الذي تخدم فيه حين عملها
220. نهينا عن עבודת הארץ בשנה שביעית
221. نهينا عن עבודת האילן בשנה שביעית
222. نهينا عن حصاد ما انبتت الأرض من تلقى نفسها في שנה שביעית مثل ما نحصد كل سنة
223. نهينا عن جمع ما تنبته الشجر من الثمار أيضا في שנה שביעית...
224. نهينا عن فلاحة الأرض בשנת היובל
225. نهينا عن حصاد ספיחי שנת יובל أيضا...
226. نهينا أيضا عن جمع فاكهة الشجر في שנת יובל
227. نهينا عن بيع أملاكنا في أرض כנען بيع بتات
228. نهينا عن بيع מגרש הלוים
229. نهينا عن ترك الלוים الغفلة عنهم في توفيتهم حقوقهم ושמחתם ברגל

230. نهينا عن طلب الديون في שנת שמטה بل تسقط جملة واحدة

231. نهينا عن منع القراضة بعضنا لبعض من أجل الשמטה للا يسقط الدين

232. نهينا عن منع الصدقة والتوسع على الضعفاء من إخوتنا بعد معرفتنا بضعف حالهم وقدرتنا على رفدهم

233. نهينا عن إخراج עבד עברי صفر اليدين من خدمتها إذا خرج حر في تمام שש שנים

234. نهينا عن طلب المديون إذا علمنا إنه غير قادر على تودية دينه

235. نهينا عن القرضة ברבית

236. نهى الלוה عن الأخذ بרבית أيضا...

237. نهينا عن التصرف في قرضة الרבית بين الלוה والמלוה...

238. نهينا عن مطل الأجير وتأخير أجرته عنه

239. نهينا عن ارتهان المديون بأيدنا إلا بأمر حاكم وبيد رسوله

240. نهينا عن إعاقة الرهن عن صاحبه عند حاجته إليه

241. نهينا عن ارتهان الأرملة בין עניה בין עשירה

242. نهينا عن ارتهان الآلات التي يتسبب بها الناس في تهية أجذيتهم...

243. نهينا عن سرقة شخص من ישראל

244. نهينا عن سرقة الأموال

245. نهينا عن الغصب

246. نهينا عن سرقة حدود الأرض

247. نهينا عن استيلاء على الحقوق المتعينة علينا فنتماسك بها ولا ندفعها

248. نهينا عن إنكار الحقوق المتعينة قبلنا والودائع التي اوعدت عندنا

249. نهينا عن اليمين الحانثة التي نحلفها على إنكار الحق المتعيين علينا

250. نهينا عن غبن بعضنا بعض في المتاجرة عند البيع والشراء

251. نهينا عن غبن بعضنا بعض بالكلام

252. نهينا عن غبن الגר في الكلام أيضا

253. نهينا عن غبن גר صدق وأذية في بيعه وشراءه

254. نهينا عن رد العبد الابق إلى ארץ ישראל إلى مولاه وعلى إن مولاه ישראלי

255. نهينا عن أيضا אונאת هذا العبد الهارب إلينا

256. نهينا عن الغلظة على الأيتام والأرمال

257. نهينا عن استخدام עבד עברי في الخدم...

258. نهينا عن بيع עבד עברי كمثل ما يباع العبيد سوى

259. نهينا عن استخدام עבד עברי في شئ لا حاجة لنا فيه

260. نهينا عن ترك الגוי الساكن في بلادنا يستخدم עבד עברי الذي باع له نفسه בפרך

261. نهى مشتري אמה עבריה عن بيعها لغيره

262. نهى مشتري אמה עבריה عن التضيق عليها إن أزوجها

263. نهينا عن بيع אשת יפת תאר بعد نكاحها تلك المرأة....

264. نهينا عن استخدام יפת תאר أيضا بعد نكاحها

265. نهينا عن تسليط أفكارنا في التحيل على اكتساب ما ملكه غيرنا من إخوتنا

266. نهينا عن تعليق أفكارنا باستحسان ما ملكه غيرنا والولوع...

267. نهى الأجير عن أن يأكل في حال خدمته من الشئ...

268. نهى الأجير عن أخذ من مال الذي يستخدمه زائد على أكله

269. نهينا عن التجافل عن التليفة

270. نهينا عن ترك المنشوب بحمله منعاق في الطريق

271. نهينا عن الخيانة في مساحة الأراضين والأكيال والأوزان

272. نهينا عن إتخاذ الصنج والأكيال الناقصة عندنا في بيوتنا...

273. نهى الحاكم عن الجور في الحكم

274. نهى الحاكم عن أخذ الرشاء من الخصوم ولو لحكم بالحق

275. نهى الحاكم عن محاباة  أحد الخصمين في حال الخصام

276. نهى الحاكم عن الخوف من رجل مؤذي فظ غليظ...

277. نهى الحاكم عن الشفقة على الضعيف فلحال

278. نهى الحاكم عن إمالة الحكم على أحد الخصمين إذا علم أن(ه) رجل רשע בעל עברות

279. نهى الحاكم عن الشفقة على ما قتل صاحبه أو أعدمه جارحه من جوارحه

280. نهى الحاكم عن التجاوز في حكمه على الגרים والיתומים

281. نهى الحاكم عن سماع مقالة أحد الخصمين وخصمه غائب

282. نهى الحاكم عن تبع رأي الأكثر إذا كانت الزيادة شخص واحد فقط

283. نهى الحاكم عن تبع رأي حاكم آخر على جهة التقليد...

284. نهى בית דין הגדול או ראש גלות عن تقديم حاكم لا استطلاع له في علم الشريعة...

285. نهينا عن شهادة الزور

286. نهى الحاكم عن قبول شهادة الرجل العاصي والعمل بمقتضي شهادته

287. نهى الحاكم عن قبول شهادة القرابة بعضهم لبعض أو على بعض

288. نهينا عن إقامة الحدود...

289. نهينا عن قتل بعضنا بعض

290. نهينا عن إقامة الحدود بالشبة القوية ولو قاربت اليقين

291. نهى الشاهد عن أن يتكلم في حكم الذي يشهد عليه وإن كان فقهيا أو عالما

292. نهينا عن قتل المذنب عند ما نراه قد فعل الذنب...

293. نهينا عن الإشفاق على نفس الרודף

294. نهينا عن مقاصصة المقهور على ذنب ارتكبه...

295. نهينا عن أخذ الدية لقاتل عمدا

296. نهينا عن أخذ دية من قاتل السهو

297. نهينا عن النكول عن تخليص נפש מישראל...

298. نهينا عن ترك المواهق والمعاثر في بلادنا وفي داخل دورنا...

299. نهينا عن تعثير بعضنا بعض بالرأي

300. نهى الحاكم عن ضرب المذنب الضرب العنيف المقلق

301. نهينا عن النميمة

302. نهينا عن بغصة بعضنا بعض

303. نهينا عن إخجال  بعضنا بعض

304. نهينا عن أخذ الثأر بعضنا من بعض

305. نهينا عن الحقد ولو لم نأخذ بالثأر

306. نهينا عن أخذ وكر الطير بجملته عند الציד الأم والفراخ

307. نهينا عن حلاقة שער الנתק

308. نهينا عن قطع סמיני צרעת أو كييها حتى يتغير لونها

309. نهينا عن الزراعة والفلاحة בנחל איתן الذي نعرفه בו העגלה

310. نهينا عن إحياء الساحر

311. نهينا عن إخراج الחתן عن بيته طول مدة عام لشغل من الأشغال

312. نهينا عن مخالفة الناقلين والخروج عما يقولون به في أعمال الشريعة

313. نهينا عن الزيادة في الشريعة لا في المنصوص ولا في المنقول

314. نهينا عن النقصان من الشريعة لا من المنصوص ولا من المنقول

315. نهينا عن شتيمة الحاكم

316. نهينا عن شتيمة נשיא

317. نهينا عن شتم أي شخص من ישראל

318. نهى كل شخص منا عن لعنة والدية

319. نهينا عن ضرب الوالدين

320. نهينا عن عمل الמלאכה في السبت

321. نهينا عن السفر في السبت

322. نهينا عن إقامة الحدود على المذنبين في السبت وتنفيذ الأحكام

323. نهينا عن عمل מלאכה في اليوم الأول من חג הפסח

324. نهينا عن عمل מלאכה في שביעי של פסח

325. نهينا عن عمل מלאכה في יום עצרת

326. نهينا عن عمل מלאכה في יום ראש השנה

327. نهينا عن عمل מלאכה ביום ראשון של חג הסוכות

328. نهينا عن عمل الמלאכה في יום שמיני עצרת

329. نهينا عن عمل الמלאכה في יום הכפורים

330. نهينا عن نكاح الأم

331. نهينا عن نكاح زوجة الأب

332. نهينا عن نكاح الأخت

333. نهينا عن نكاح بنت زوجة الأب إذا كانت أخته

334. نهينا عن نكاح بنت الإبن

335. نهينا عن نكاح بنت البنت

336. نهينا عن نكاح البنت نفسها

337. نهينا عن الجمع بين الامرأة وبنتها

338. نهينا عن الجمع بين المرأة وبنت إبنها

339. نهينا عن الجمع بين الامرأة وبنت بنتها

340. نهينا عن نكاح العمة

341. نهينا عن نكاح الخالة

342. نهينا عن نكاح زوجة العم

343. نهينا عن نكاح زوجة الإبن

344. نهينا عن نكاح زوجة الأخ

345. نهينا عن نكاح أخت الزوجة في حياة الزوجة

346. نهينا عن نكاح الנדה وهي في حال النجاسة

347. نهينا عن نكاح אשת איש

348. نهينا عن نكاح البهائم ذكورها وإناثها

349. نهى النساء أن يحملن البهائم على أنفسهن

350. نهينا عن نكاح الذكور

351. نهينا عن نكاح الأب

352. نهينا عن نكاح العم

353. نهينا عن التلذذ بواحده من جميع الעריות...

354. نهى الממזר عن نكاح בת ישראל

355. نهينا عن النكاح دون כתובה וקדושין

356. نهى الإنسان عن رد مطلقته بعد أن أزوجها[563] غيره

357. نهى سائر الناس عن نكاح اليבמה وهي تحت זיקת יבמה

358. نهى الאונס عن طلاق אונסתו

359. نهى מוציא שם רע عن طلاق زوجته

360. نهى من فسدت منه آلات النكاح حتى لا يمكنه أن ينسل عن نكاح בת ישראל

361. نهينا عن إفساد آلات النكاح من الذكور أي نوع كان من الحيوان

362. نهينا عن تقدمت سلطان علينا رجل لا يكون من نسب ישראל وإن كان גר צדק

363. نهى السلطان عن تكثير الخيل

364. نهى السلطان عن تكثير النساء

365. نهى السلطان عن تكثير المال لخاصة نفسه

[563] أو "زاوجها"

**EK 3: İbn Meymun'un *Mişne Tora* ve *Sefer ha-Mitsvot* Eserlerindeki 613 *Mitsvot*un Mukayeseli Tablosu**

| ***Mişne Tora Mitsva* İçeriği ve Tevrat'taki Yeri** | ***Mişne Tora*'daki Numarası ve Kategorisi** | ***Mişne Tora* Risalelerindeki Yeri** | ***Sefer ha-Mitsvot Mitsva* İçeriği ve Tevrat'taki Yeri** | ***Sefer ha-Mitsvot*'taki Numarası ve Kategorisi** |
|---|---|---|---|---|
| Tanrı'nın varlığını bilmek (Çıkış, 20:2; Yasa'nın Tekrarı, 5:6) | 1 / 'ase | *Hilhot Yesodey ha-Tora,*[564] 1:6 | Tanrı'nın varlığına iman etmek (Çıkış, 20:2; Yasa'nın Tekrarı, 5:6) | 1 / 'ase |
| Tanrı'nın bir olduğunu bilmek (Yasa'nın Tekrarı, 6:4) | 2 / 'ase | *Hilhot Yesodey ha-Tora,* 1:7 | Tanrı'nın birliğine iman etmek (Yasa'nın Tekrarı, 6:4) | 2 / 'ase |
| Tanrı'yı sevmek (Yasa'nın Tekrarı, 6:5; 11:1) | 3 / 'ase | *Hilhot Yesodey ha-Tora,* 2:1 | Tanrı'yı sevmek (Yasa'nın Tekrarı, 6:5-6) | 3 / 'ase |
| Tanrı'dan korkmak (Yasa'nın Tekrarı, 6:13; 10:20) | 4 / 'ase | *Hilhot Yesodey ha-Tora,* 2:1 | Tanrı'dan korkmak (Yasa'nın Tekrarı, 6:13) | 4 / 'ase |
| Tanrı'ya ibadet etmek (Çıkış, 23:25) | 5 / 'ase | *Hilhot Tefila u-Birkat Kohanim,* 1:1 | Tanrı'ya ibadet etmek (Çıkış, 23:25) | 5 / 'ase |
| Tanrı'ya sıkı sıkıya tutunmak (Yasa'nın Tekrarı, 10:20) | 6 / 'ase | *Hilhot De'ot,*[565] 6:2 | Âlimlere danışmak ve onlarla bir olmak (Yasa'nın Tekrarı, 11:22; 10:20) | 6 / 'ase |
| Tanrı'nın adıyla yemin etmek (Yasa'nın Tekrarı, 6:13: 10:20) | 7 / 'ase | *Hilhot Şevuot,* 11:1 | Tanrı'nın adıyla yemin etmek (Yasa'nın Tekrarı, 10:20) | 7 / 'ase |
| Tanrı'nın yolundan yürümek / O'na benzemek (Yasa'nın Tekrarı, 28:9) | 8 / 'ase | *Hilhot De'ot,* 1:5 | Gücümüz yettiğince Tanrı'ya benzemek (Yasa'nın Tekrarı, 28:9) | 8 / 'ase |
| Tanrı'yı kutsamak (Levililer, 22:32) | 9 / 'ase | *Hilhot Yesodey ha-Tora,* 5:1 | Tanrı'yı kutsamak (Levililer, 22:32) | 9 / 'ase |

**Mitsva*ların kaynakları olarak gösterilen Tevrat pasajları, Yahudi Tevrat bölümlenmesine göre verilmiştir. Karşılaştırma için bkz. Farsi, *Tora Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla Tora ve Aftara.*

[564] Bu risalenin Türkçesi için bkz. İbn Meymun, *İlim Kitabı,* ss. 41-87.

[565] Bu risalenin Türkçesi için bkz. İbn Meymun, *İlim Kitabı,* ss. 88-120.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| *Şema*'yı günde iki kere okumak (Yasa'nın Tekrarı, 6:7) | 10 / 'ase | *Hilhot Keriat Şema',* 1:1 | Gündüz ve akşam olmak üzere *Şema'* okumak (Yasa'nın Tekrarı, 6:2)[566] | 10 / 'ase |
| Tevrat çalışmak ve onu (başkalarına) öğretmek (Yasa'nın Tekrarı, 6:7) | 11 / 'ase | *Hilhot Talmud Tora,*[567] 1:2 | Tevrat talimi yapmak ve onu (diğerlerine) öğretmek (Yasa'nın Tekrarı, 6:7) | 11 / 'ase |
| Tefilini başa takmak (Yasa'nın Tekrarı, 6:8) | 12 / 'ase | *Hilhot Tefilin u-Mezuza ve-Sefer Tora,* 4:1 | Başa tefilin takmak (Yasa'nın Tekrarı, 6:8) | 12 / 'ase |
| Tefilini kola takmak (Yasa'nın Tekrarı, 6:8) | 13 / 'ase | *Hilhot Tefilin u-Mezuza ve-Sefer Tora,* 4:2 | Kola tefilin takmak (Yasa'nın Tekrarı, 6:8) | 13 / 'ase |
| *Tsitsit* yapmak (Sayılar, 15:38) | 14 / 'ase | *Hilhot Tsitsit,* 1:3 | *Tsitsit* yapmak (Sayılar, 15:38) | 14 / 'ase |
| Mezuza takmak (Yasa'nın Tekrarı, 6:9; 11:20) | 15 / 'ase | *Hilhot Tefilin u-Mezuza ve-Sefer Tora,* 6:7 | Mezuza yapmak (Yasa'nın Tekrarı, 6:9; 11:20) | 15 / 'ase |
| *Şemita* yılında[568] insanları topla ki Tevrat'ı duysunlar (Yasa'nın Tekrarı, 31:12) | 16 / 'ase | *Hilhot Hagiga,* 3:1 | (*Şemita* yılında) Sukkot'un ikinci günü insanlarla bir araya gelmek ve onlara Yasa'nın Tekrarı'ndan bazı yerler okumak (Yasa'nın Tekrarı, 31:12) | 16 / 'ase |
| Her erkek kendisi için *Sefer Tora* yazacak (Yasa'nın Tekrarı, 31:19) | 17 / 'ase | *Hilhot Tefilin u-Mezuza ve-Sefer Tora,* 7:1 | Her kral tahtında oturacak ve kendine *Sefer Tora* yazacak (Yasa'nın Tekrarı, 17:18) | 17 / 'ase |
| Kral ise buna ek olarak ikinci *Sefer Tora* yazacak – böylece iki tane *Sefer Tora*'sı olacak- (Yasa'nın Tekrarı, 17:18) | 18 / 'ase | *Hilhot Tefilin u-Mezuza ve-Sefer Tora,* 7:2 | Herkesin (tüm erkeklerin) *Sefer Tora*'sı olacak, kendi eliyle yazması daha efdaldir (Yasa'nın Tekrarı, 31:19) | 18 / 'ase |

566 Yosef Kafih, edisyonunda her ne kadar bu şekilde verse de Yasa'nın Tekrarı, 6:7 şeklinde olması daha makuldür.

567 Bu risalenin Türkçesi için bkz. İbn Meymun, *İlim Kitabı,* ss. 121-150.

568 Yedinci yıl.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Yemek yedikten sonra Tanrı'ya şükretmek (Yasa'nın Tekrarı, 8:10) | 19 / 'ase | *Hilhot Brahot,* 1:1 | Her yemekten sonra Tanrı'ya şükretmek (Yasa'nın Tekrarı, 8:10) | 19 / 'ase |
| Seçilmiş bir yer inşa etmek / Mabed inşa etmek (Çıkış, 25:8) | 20 / 'ase | *Hilhot Beyt ha-Behira,* 1:1 | Mabed *(beyt 'ibade)* inşa etmek (Çıkış, 24:8)[569] | 20 / 'ase |
| Bu Mabed'den korkmak / haşyet duymak (Levililer, 19:30; 26:2) | 21 / 'ase | *Hilhot Beyt ha-Behira,* 7:1 | Bu Mabed'den hayli derecede kokmak (Levililer, 19:30) | 21 / 'ase |
| Bu Mabed'i daima korumak (Sayılar, 18:2) | 22 / 'ase | *Hilhot Beyt ha-Behira,* 8:1-2 | Bu Mabed'i korumak, etrafında devamlı bir şekilde yürümek (Sayılar, 18:2) | 22 / 'ase |
| Bu Mabed'de Levililer hizmet edecekler (Sayılar, 18:23) | 23 / 'ase | *Hilhot Kley ha-Mikdaş ve-ha-'Ovdim bo,* 3:1 | Bu Mabed'de belirli hizmetleri yapmak özellikle Levililere emredildi (Sayılar, 18:23) | 23 / 'ase |
| Kohenler ibadet edecekleri zaman el ve ayaklarını yıkayacak (Çıkış, 30:19) | 24 / 'ase | *Hilhot Bîat ha-Mikdaş,* 5:1 | Mabed'e girecekleri veya ibadet edecekleri zaman kohenlere el ve ayaklarını yıkaması emredildi (Çıkış, 30:19-20) | 24 / 'ase |
| Mabed kandillerini hazırlayacak (kohenler) (Çıkış, 27:21) | 25 / 'ase | *Hilhot Temidin u-Musafin,* 3:10 | Kohenlere kandilleri yakması emredildi (Çıkış, 27:21) | 25 / 'ase |
| Kohenler İsraillileri kutsayacak (Sayılar, 6:23) | 26 / 'ase | *Hilhot Tefila u-Birkat Kohanim,* 14:3 | Kohenlere her gün İsraillileri kutsaması emredildi (Sayılar, 6:23) | 26 / 'ase |
| Ekmek ve buhur her Şabat'ta sunulacak (Çıkış, 25:30) | 27 / 'ase | *Hilhot Temidin u-Musafin,* 5:1-2 | Tanrı'ya daimî ekmek sunusu | 27 / 'ase |

[569] Yosef Kafih, edisyonunda bu şekilde atıfta bulunmuştur. Ancak, Çıkış, 25:8 emrin içeriğine daha uygundur.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | sunmak emredildi (Çıkış, 25:30) | |
| Günde iki kez buhur yakılacak (Çıkış, 30:7) | 28 / ‘ase | *Hilhot Temidin u-Musafin,* 3:1 | Kohenlere her gün altın altarda iki kez buhur yakması emredildi (Çıkış, 30:7-8) | 28 / ‘ase |
| Altarda yakmalık sunular için daima ateş yanacak (Levililer, 6:6) | 29 / ‘ase | *Hilhot Temidin u-Musafin,* 2:1 | Her gün devamlı olarak altarda ateş yakmak (Levililer, 6:6) | 29 / ‘ase |
| Külleri her gün almak (Levililer, 6:3) | 30 / ‘ase | *Hilhot Temidin u-Musafin,* 2:10 | Kohenlere her gün altardaki külleri almaları emredildi (Levililer, 6:3) | 30 / ‘ase |
| *Şekina*’dan kirli olanları (*tame*lileri) çıkarmak (Sayılar, 5:2) | 31 / ‘ase | *Hilhot Bîat ha-Mikdaş,* 3:1 | Mabed’den *tame* (kirli) olanları çıkarmak (Sayılar, 5:2) | 31 / ‘ase |
| Harun nesline saygı göstermek ve onlara kutsama konularında öncelik vermek (Levililer, 21:8) | 32 / ‘ase | *Hilhot Kley ha-Mikdaş ve-ha-‘Ovdim bo*, 4:1 | Harun nesline övgülerde bulunmak, yüceltmek ve ikramda bulunmak (Levililer, 21:8) | 32 / ‘ase |
| Kohenler hizmet / ibadet elbiselerini giyecek (Çıkış, 28:2) | 33 / ‘ase | *Hilhot Kley ha-Mikdaş ve-ha-‘Ovdim bo*, 10:4 | Kohenlere özel giysiler giymesi emredildi (Çıkış, 28:2) | 33 / ‘ase |
| Ahit Sandığı omuzlarda taşınacak (Sayılar, 7:9) | 34 / ‘ase | *Hilhot Kley ha-Mikdaş ve-ha-‘Ovdim bo,* 2:12 | Ahit Sandığı taşınacağı zaman kohenlere omuzlarında taşımaları emredildi (Sayılar, 7:9) | 34 / ‘ase |
| Başkohen ve krallar mesih yağıyla yağlanır (Çıkış, 30:31) | 35 / ‘ase | *Hilhot Kley ha-Mikdaş ve-ha-‘Ovdim bo*, 1:1 | (Yağlama için) Kutsama yağına sahip olmak (Çıkış, 31:22-25, 31) | 35 / ‘ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Kohenler Mabed'de nöbetleşe hizmet edecek (Yasa'nın Tekrarı, 18:6-8) | 36 / 'ase | *Hilhot Kley ha-Mikdaş ve-ha-'Ovdim bo*, 4:4-6 | Kohenlere nöbetleşe hizmet etmesi emredildi (Yasa'nın Tekrarı, 18:6-8) | 36 / 'ase |
| Kohenler akrabaları için kendini kirletebilir (*tame* olabilir) (Levililer, 21:3) | 37 / 'ase | *Hilhot Evel*, 2:6 | Kohenlere Tevrat'ta bahsi geçen akrabalarından dolayı *tame* olmaları emredildi (Levililer, 21:1-3) | 37 / 'ase |
| Başkohen bakire ile evlenecek (Levililer, 21:13) | 38 / 'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 17:13 | Başkohen bakireyle evlenecek (Levililer, 21:13) | 38 / 'ase |
| Yakmalık sunu için her gün iki tane koyun kurban edilecek (Sayılar, 28:3) | 39 / 'ase | *Hilhot Temidin u-Musafin*, 1:1 | Mabed'de her gün iki tane koyun kurban edilecek (Sayılar, 28:3) | 39 / 'ase |
| Başkohen her gün *minha* sunacak (Levililer, 6:13) | 40 / 'ase | *Hilhot Temidin u-Musafin*, 3:18 | Başkohen her gün sabah ve öğleden sonra/ akşam *minha* (buğday) sunacak (Levililer, 6:13) | 40 / 'ase |
| Her Şabat'ta ek sunu sunmak (Sayılar, 28:9) | 41 / 'ase | *Hilhot Temidin u-Musafin*, 4:9 | Her Şabat'ta ek olarak sunu sunmak (Sayılar, 28:9) | 41 / 'ase |
| Roş Hodeş'te ek sunu sunmak (Sayılar, 28:11) | 42 / 'ase | *Hilhot Temidin u-Musafin*, 7:1 | (Roş Hodeş'te) Her ay başında sunu sunmak (Sayılar, 28:11) | 42 / 'ase |
| Pesah'ın yedi günü ek sunu sunmak (Levililer, 23:36) | 43 / 'ase | *Hilhot Temidin u-Musafin*, 7:3 | Ek olarak Pesah'ın her günü sunu sunmak (Levililer, 23:36) | 43 / 'ase |
| Pesah'ın ikinci günü *minhat omer*[570] sunmak (Levililer, 23:10) | 44 / 'ase | *Hilhot Temidin u-Musafin*, 7:4 | Nisan'ın 16'sında (Pesah'ın ikinci günü) *minhat omer* | 44 / 'ase |

[570] *Omer* gram cinsinden bir ölçü birimi olup *minhat omer* Pesah'ın ikinci günü sunulan tahıl sunusudur.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | sunmak (Levililer, 23:10) | |
| Şavuot'ta ek sunu sunmak (Sayılar, 28:26-27) | 45 / 'ase | *Hilhot Temidin u-Musafin*, 8:1 | 50. günde ek sunu sunmak (Sayılar, 28:26-27) | 45 / 'ase |
| Şavuot'ta sunularla birlikte iki tane ekmek getirmek (Levililer, 23:17-18) | 46 / 'ase | *Hilhot Temidin u-Musafin*, 8:1 | Mabed'e Şavuot'ta sunularla birlikte iki tane *hamets* ekmeği getirmek (Levililer, 23:17) | 46 / 'ase |
| Roş Ha-Şana'da ek sunu sunmak (Sayılar, 29:1) | 47 / 'ase | *Hilhot Temidin u-Musafin*, 9:1 | Tişri'nin ilk gününde ek sunu sunmak (Sayılar, 29:1-2) | 47 / 'ase |
| Oruç gününde (Yom Kipur) ek sunu sunmak (Sayılar, 29:7) | 48 / 'ase | *Hilhot Temidin u-Musafin*, 10:1 | Tişri'nin 10'unda ek sunu sunmak (Sayılar, 29:7-8) | 48 / 'ase |
| (Yom Kipur) Oruç gününde ibadet yapmak (Levililer, 16:3-7) | 49 / 'ase | *Hilhot Avodat Yom ha-Kippurim*, 1:1 | Yom Kipur ibadeti yapmak (Levililer, 16) | 49 / 'ase |
| Sukkot'ta ek sunu sunmak (Sayılar, 29:13) | 50 / 'ase | *Hilhot Temidin u-Musafin*, 10:3 | Sukkot günlerinde ek sunular sunmak (Sayılar, 29:13-34) | 50 / 'ase |
| (Sukkot'un) 8. gününde ek sunu sunmak (Sayılar, 29:35) | 51 / 'ase | *Hilhot Temidin u-Musafin*, 10:5 | Sukkot'un 8. gününde ek sunu sunmak (Sayılar, 29:36) | 51 / 'ase |
| Hac bayramlarını kutlamak (Çıkış, 23:14) | 52 / 'ase | *Hilhot Hagiga*, 1:1 | Senede üç kez (üç bayram zamanında) Mabed'e hacca gitmek (Çıkış, 23:14) | 52 / 'ase |
| Bayram zamanlarında (Mabed'de) görünmek (Çıkış, 23:17; 34:23; Yasa'nın Tekrarı, 17:17) | 53 / 'ase | *Hilhot Hagiga*, 1:1 | (Mabed'de bayram zamanlarında) görünmek (Yasa'nın Tekrarı, 17:17) | 53 / 'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Bayramlarda mutlu olmak (Yasa'nın Tekrarı, 17:14) | 54 / ʻase | *Hilhot Hagiga,* 1:1 | Bayramlarda mutlu olmak (Yasa'nın Tekrarı, 17:14) | 54 / ʻase |
| Pesah sunusu sunmak (Çıkış, 12:6) | 55 / ʻase | *Hilhot Korban Pesah*, 1:1 | Nisan'ın 14'ünde Pesah kurbanı sunmak (Çıkış, 12:6) | 55 / ʻase |
| Nisan'ın 15'inin gecesinde Pesah etini yemek (Çıkış, 12:8) | 56 / ʻase | *Hilhot Korban Pesah*, 8:1 | Nisan'ın 15'inde gece Pesah kurbanı yemek (Çıkış, 12:8) | 56 / ʻase |
| İkinci Pesah sunusunu sunmak (Sayılar, 9:11) | 57 / ʻase | *Hilhot Korban Pesah*, 5:1 | İlk Pesah kurbanı sunamayan, ikinci Pesah sunusu sunacak (Sayılar, 9:11) | 57 / ʻase |
| İkinci Pesah sunusu *matsa*nın[571] üzerinde acı otlarla yenecek (Sayılar, 9:11) | 58 / ʻase | *Hilhot Korban Pesah*, 8:3 | İkinci Pesah kurbanı İyar'ın 15'inde gece, *matsa*nın üzerine acı otlarla yenecek (Sayılar, 9:11) | 58 / ʻase |
| Her sunuda ve tehlike anlarında Mabed'deki trampete vurulacak (Sayılar, 10:10) | 59 / ʻase | *Hilhot Taʻaniyot,* 1:1 | Her sunuda Mabed'deki trampete vurulacak (Sayılar, 10:10) | 59 / ʻase |
| Kurbanlık hayvan sekiz günlükken sunulabilir (Levililer, 22:27) | 60 / ʻase | *Hilhot İsurey Mizbeah*, 3:8 | Kurbanlık hayvan sekiz günlük veya daha fazla olacak (Levililer, 22:27) | 60 / ʻase |
| Tüm hayvan sunuları kusursuz olacak (Levililer, 22:21) | 61 / ʻase | *Hilhot İsurey Mizbeah*, 1:1 | Kurbanlık herhangi bir kusurdan azade olacak (Levililer, 22:21) | 61 / ʻase |
| Tüm kurbanlara tuz konulacak (Levililer, 2:13) | 62 / ʻase | *Hilhot İsurey Mizbeah*, 5:11 | Her kurbana tuz katılacak (Levililer, 2:13) | 62 / ʻase |
| Yakmalık sunu (ile ilgili kurallara uy) (Levililer, 1:3) | 63 / ʻase | *Hilhot Meʻase ha-Korbanot*, 6:1 | Yakmalık kurban sunulacak (Levililer, 1:2-3) | 63 / ʻase |
| Günah sunusu (ile ilgili kurallara uy) (Levililer, 6:18) | 64 / ʻase | *Hilhot Meʻase ha-Korbanot*, 7:1 | Hata kurbanı (günah sunusu) sunulacak (Levililer, 6:18) | 64 / ʻase |
| Suç sunusu (ile ilgili kurallara uy) (Levililer, 7:1) | 65 / ʻase | *Hilhot Meʻase ha-Korbanot*, 9:1 | Suç kurbanı sunulacak (Levililer, 7:1-7) | 65 / ʻase |

[571] Mayasız ekmek.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Esenlik sunusu (ile ilgili kurallara uy) (Levililer, 7:11) | 66 / ‘ase | *Hilhot Me‘ase ha-Korbanot*, 9:3 | Esenlik kurbanı sunulacak (Levililer, 7:11-12) | 66 / ‘ase |
| Tahıl sunusu (ile ilgili kurallara uy) (Levililer, 2:1) | 67 / ‘ase | *Hilhot Me‘ase ha-Korbanot*, 13:1 | *Minha* sunulacak (Levililer, 2:1-13) | 67 / ‘ase |
| Mahkeme yanlış kararı nedeniyle sunu sunacak (Levililer, 4:13) | 68 / ‘ase | *Hilhot Şegagot*, 12:1 | Mahkeme yanlış kararı neticesinde sunu sunacak (Levililer, 4:13) | 68 / ‘ase |
| Bilmeden bir nehyi çiğneyen herkes günah (hata) sunusu sunacak (Levililer, 4:2) | 69 / ‘ase | *Hilhot Şegagot*, 1:1 | Bilmeden herhangi büyük günahlardan bir günah işleyen hata kurbanı sunacak (Levililer, 4:27) | 69 / ‘ase |
| Bir nehiy çiğneme şüphesi taşıyan herkes günah sunusu sunacak (Levililer, 5:17-18) | 70 / ‘ase | *Hilhot Şegagot*, 8:1 | Büyük günahlardan birini çiğneme şüphesi varsa kurban sunulacak (Levililer, 5:17-18) | 70 / ‘ase |
| Kutsanmış eşyalardan yanlışlıkla faydalanan, hırsızlık yapan, nişanlı bir cariyeyle birlikte olan veya yalan yere yemin gibi günahları işleyen suç sunusu sunacak | 71 / ‘ase | *Hilhot Şegagot*, 9:1 | Belirli günahları işleyen suç sunusu sunacak (Levililer, 5:15, 21-25; 19:20-21) | 71 / ‘ase |
| Belirli günahları işleyen yakmalık sunu sunacak (Levililer, 5:7; 8:11) | 72 / ‘ase | *Hilhot Şegagot*, 10:1 | Belirli günahları işleyen yakmalık sunu sunacak (Levililer, 5:1-11) | 72 / ‘ase |
| Günahlar Tanrı’ya itiraf edilecek (Sayılar, 5:7) | 73 / ‘ase | *Hilhot Teşuva,*[572] 1:1 | Günahlar itiraf edilecek ve tevbe edilecek (Sayılar, 5:6-7) | 73 / ‘ase |
| Akıntısı olan adam temizlendikten sonra sunu sunacak (Levililer, 15:13) | 74 / ‘ase | *Hilhot Mehusrey Kappara,* 1:1 | Akıntısı olan adam (meni) iyileştikten sonra kurban sunacak (Levililer, 15:13-15) | 74 / ‘ase |

[572] Bu risalenin Türkçesi için bkz. İbn Meymun, *İlim Kitabı,* ss. 217-259.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Akıntısı olan kadın temizlendikten sonra sunu sunacak (Levililer, 15:28) | 75 / ‘ase | *Hilhot Mehusrey Kappara,* 1:1 | Akıntısı olan kadın iyileştikten sonra kurban sunacak (Levililer, 15:28-29) | 75 / ‘ase |
| Doğum yapan kadın temizlendikten sonra sunu sunacak (Levililer, 12:6) | 76 / ‘ase | *Hilhot Mehusrey Kappara,* 1:5 | Doğum yapan kadın kurban sunacak (Levililer, 12:6) | 76 / ‘ase |
| Cüzzamlı iyileştikten / temizlendikten sonra sunu sunacak (Levililer, 14:10) | 77 / ‘ase | *Hilhot Mehusrey Kappara,* 1:1 | Cüzzamlı iyileştikten sonra kurban sunacak (Levililer, 14:10) | 77 / ‘ase |
| Sürünün ondalığını ayırmak (Levililer, 27:32) | 78 / ‘ase | *Hilhot Behorot,* 6:1 | Her yıl doğan hayvanların ondalığını ayırmak (Levililer, 27:32) | 78 / ‘ase |
| İlk doğan hayvanı kutsamak ve sunmak (Yasa’nın Tekrarı, 15:19) | 79 / ‘ase | *Hilhot Behorot,* 1:1 | İlk doğan hayvanları kutsamak (Yasa’nın Tekrarı, 15:19) | 79 / ‘ase |
| İlk doğan (çocuğun) fidyesini ödemek (Sayılar, 18:15) | 80 / ‘ase | *Hilhot Bikkurim,* 11:1 | İlk doğanın fidyesini kohene ödemek (Sayılar, 18:15) | 80 / ‘ase |
| İlk doğan eşeğin fidyesini ödemek (Çıkış, 34:20) | 81 / ‘ase | *Hilhot Bikkurim,* 12:1 | İlk doğan eşeğin fidyesini ödemek (Çıkış, 34:20) | 81 / ‘ase |
| Fidyesi ödenmeyen eşeğin boynunu kırmak (Çıkış, 13:13; 34:20) | 82 / ‘ase | *Hilhot Bikkurim,* 12:1 | Fidyesi ödenmeyen eşeğin boynunu kırmak (Çıkış, 34:20) | 82 / ‘ase |
| Tüm sunuları ilk hac bayramında sunmak (Yasa’nın Tekrarı, 12:5-6) | 83 / ‘ase | *Hilhot Me‘ase ha-Korbanot,* 14:13 | Üç hac zamanının ilk bayram gününde tüm sunuları yerine getirmek (Yasa’nın Tekrarı, 12:5-6) | 83 / ‘ase |
| Tüm sunuları Mabed’de sunmak (Yasa’nın Tekrarı, 12:14) | 84 / ‘ase | *Hilhot Me‘ase ha-Korbanot,* 18:1 | Tüm kurbanları Mabed’de sunmak (Yasa’nın Tekrarı, 12:13)[573] | 84 / ‘ase |

[573] Yosef Kafih, edisyonunda bu şekilde verilmiştir. Yasa’nın Tekrarı, 12:14 şeklinde verilmesi emrin içeriği açısından daha makul görünmektedir.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Diasporada olanlar da tüm sunularını Mabed'e getirecek ve sunacak (Yasa'nın Tekrarı, 12:26) | 85 / 'ase | *Hilhot Me'ase ha-Korbanot*, 18:1 | Kudüs dışında olunsa dahi hata, yakmalık, suç ve esenlik kurbanlarını Mabed'de sunmak (Yasa'nın Tekrarı, 12:26) | 85 / 'ase |
| Kutsanmış hayvanlarda kusur oluşması sebebiyle fidyesini ödemek (Yasa'nın Tekrarı, 12:15) | 86 / 'ase | *Hilhot İsurey Mizbeah*, 1:10 | Kutsanmış hayvanlarda kusur oluşması sebebiyle fidyesini ödemek (Yasa'nın Tekrarı, 12:15) | 86 / 'ase |
| Kutsanmış olanı yine kutsanmış olanla değiş-tokuş etmek (Levililer, 27:10, 33) | 87 / 'ase | *Hilhot Temura*, 1:1 | Kutsanmış olanla değiş-tokuş etmek (Levililer, 27:10, 33) | 87 / 'ase |
| Tahıl sunularından arta kalanı yemek (kohenler için) (Levililer, 6:9) | 88 / 'ase | *Hilhot Me'ase ha-Korbanot*, 1:2 | Kohenlere buğday sunusundan kalanları yemeleri emredildi (Levililer, 6:9,11) | 88 / 'ase |
| Günah ve suç kurbanlarının etini yemek (kohenler için) (Çıkış, 29:33) | 89 / 'ase | *Hilhot Me'ase ha-Korbanot*, 10:1 | Kohenlere kurban edilmiş etten yemeleri emredildi (Çıkış, 29:33) | 89 / 'ase |
| Kirlenmiş olan kutsanmış (kurban) etini yakmak (Levililer, 7:19) | 90 / 'ase | *Hilhot Pesuley ha-Mukdaşin*, 19:1 | Kirlenmiş kurban etlerini yakmak (Levililer, 7:19) | 90 / 'ase |
| Arta kalanları yakmak (Levililer, 7:17) | 91 / 'ase | *Hilhot Pesuley ha-Mukdaşin*, 19: 1 | Arta kalanları *(noter)* yakmak (Levililer, 7:17) | 91 / 'ase |
| Nazir saçını uzatacak (Sayılar, 6:5) | 92 / 'ase | *Hilhot Nezirut*, 1:1 | Nazir saçını uzatacak (Sayılar, 6:5) | 92 / 'ase |
| Nazirlik süresi bitince nazir tıraş olacak ve sunularını sunacak (Sayılar, 6:9) | 93 / 'ase | *Hilhot Nezirut*, 8:1 | Nazirlik süresi bitince nazir tıraş olacak ve sunularını sunacak (Sayılar, 6:9) | 93 / 'ase |
| Kişi ağzından çıkanı yerine getirecek (Yasa'nın Tekrarı, 23:24) | 94 / 'ase | *Hilhot Nedarim*, 1:4 | Ağzımızdan çıkan her şeyi yerine getirmek (Yasa'nın Tekrarı, 23:24) | 94 / 'ase |
| Geçersiz yeminlerle ilgili kurallara uy (Sayılar, 30:2-17) | 95 / 'ase | *Hilhot Nedarim*, 11:6 | Yeminleri geçersiz yapan durumlarla (ilgili kurallara uy) (Sayılar, 30:3) | 95 / 'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Ölüye dokunan herkes *tame* (kirli) olur (Levililer, 11:39) | 96 / ‘ase | *Hilhot Şe’ar Avot ha-Tum’ot*, 1:1 | Ölüye dokunan *tame* olur (Levililer, 11:8, 24) | 96 / ‘ase |
| 8 çeşit *tame* (kirlilik) oluşturan böcekle (ilgili kurallara uy) (Levililer, 11:29) | 97 / ‘ase | *Hilhot Şe’ar Avot ha-Tum’ot*, 4:1 | 8 çeşit *tame* oluşturan böcekle (ilgili kurallara uy) (Levililer, 11:29-38) | 97 / ‘ase |
| *Tame*li (kirli) yiyecek ve içeceklerle ilgili kurallara uy (Levililer, 11:34) | 98 / ‘ase | *Hilhot Tum’at Ohalin*, 1:1 | *Tame*li yiyecek ve içecekler (ilgili kurallara uy) (Levililer, 11:34) | 98 / ‘ase |
| Hayızlı kadın *tame*lidir (ilgili kurallara uy) | 99 / ‘ase | *Hilhot Metamme’ey Mişkav*, 1:1 | Hayızlı kadın *tame*li (ilgili kurallara uy) | 99 / ‘ase |
| Doğum yapmış kadın *tame*lidir (ilgili kurallara uy) | 100 / ‘ase | *Hilhot Metamme’ey Mişkav*, 1:1 | Doğum yapmış kadın *tame*li (ilgili kurallara uy) | 100 / ‘ase |
| Cüzzamlı kişi *tame*li (ilgili kurallara uy) | 101 / ‘ase | *Hilhot Tumat Tsara‘at*, 1:1 | Cüzzamlı kişi *tame*li (ilgili kurallara uy) | 101 / ‘ase |
| Cüzzamlının giysileri *tame*li (ilgili kurallara uy) | 102 / ‘ase | *Hilhot Tumat Tsara‘at*, 12:1 | Cüzzamlının giysileri *tame*li (ilgili kurallara uy) | 102 / ‘ase |
| Cüzzamlının evi *tame*li (ilgili kurallara uy) | 103 / ‘ase | *Hilhot Tumat Tsara‘at*, 14:1 | Cüzzamlının evi *tame*li (ilgili kurallara uy) | 103 / ‘ase |
| Akıntısı olan adam *tame*li (ilgili kurallara uy) | 104 / ‘ase | *Hilhot Metamme’ey Mişkav*, 1:1 | Akıntısı olan adam *tame*li (ilgili kurallara uy) | 104 / ‘ase |
| Meni *tame*li (ilgili kurallara uy) | 105 / ‘ase | *Hilhot Şe’ar Avot ha-Tum’ot*, 5:1 | Meni *tame*li (ilgili kurallara uy) (Levililer, 15:16) | 105 / ‘ase |
| Akıntısı olan kadın *tame*li (ilgili kurallara uy) | 106 / ‘ase | *Hilhot Metamme’ey Mişkav*, 1:1 | Akıntısı olan kadın *tame*li (ilgili kurallara uy) (Levililer, 15:19) | 106 / ‘ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Ölü / ceset *tam*eli (ilgili kurallara uy) | 107 / ‘ase | *Hilhot Tumat Met*, 1:1 | Ölü *tam*eli (ilgili kurallara uy) (Yasa’nın Tekrarı, 19:11) | 107 / ‘ase |
| Temizlenme suyu serpmek (kızıl inek ile ilgili kurallara uy) | 108 / ‘ase | *Hilhot Para Aduma*, 6:1 | Temizlenme suyu serpmek (kızıl inek ile ilgili kurallara uy) (Yasa’nın Tekrarı, 19) | 108 / ‘ase |
| Mikve (ile ilgili kurallara uy) (Levililer, 15:16) | 109 / ‘ase | *Hilhot Mikvot*, 1:1 | Mikve (ile ilgili kurallara uy) (Levililer, 15:16) | 109 / ‘ase |
| Cüzzamdan temizlenme aşamaları (ile ilgili kurallara uy) (Levililer, 14:2) | 110 / ‘ase | *Hilhot Tumat Tsara‘at*, 11:1 | Cüzzamdan temizlenmek (Levililer, 14) | 110 / ‘ase |
| Cüzzamlı saçlarını tıraş edecek (Levililer, 14:9) | 111 / ‘ase | *Hilhot Tumat Tsara‘at*, 11:5 | Cüzzamlı tıraş olacak (Levililer, 14:9) | 111 / ‘ase |
| Cüzzamlı hastalığını herkese söyleyecek (Levililer, 13:45) | 112 / ‘ase | *Hilhot Tumat Tsara‘at*, 10:6 | Cüzzamlı uzaklaşacak / ayrı duracak (Levililer, 13:45) | 112 / ‘ase |
| Kızıl buzağıyı hazırlayacak (Sayılar, 19:9) | 113 / ‘ase | *Hilhot Para Aduma*, 1:1 | Kızıl buzağı *(para aduma)* (Sayılar, 19:9) | 113 / ‘ase |
| (Adanmış kimsenin) bedelini ödemek (Levililer, 27:2) | 114 / ‘ase | *Hilhot ‘Arahin ve-Haramin*, 1:2 | *(Arhey adam)* (adanmış) insanın değeri, fidyesini ödemek (Levililer, 27:2) | 114 / ‘ase |
| (Adanmış hayvanın) bedelini ödemek (Levililer, 27:11) | 115 / ‘ase | *Hilhot ‘Arahin ve-Haramin*, 1:2 | *(Arhey behama)* (adanmış) hayvanın değerini ödemek (Levililer, 27:11-12) | 115 / ‘ase |
| Adanmış evin bedelini ödemek (Levililer, 27:14) | 116 / ‘ase | *Hilhot ‘Arahin ve-Haramin*, 1:2 | *(Arhey batim)* (adanmış) evlerin değerini ödemek (Levililer, 27:14) | 116 / ‘ase |
| Adanmış arazilerin bedelini ödemek (Levililer, 27:16) | 117 / ‘ase | *Hilhot ‘Arahin ve-Haramin*, 4:1 | *(Arhey sadot)* (adanmış) arazilerin değerini ödemek (Levililer, 27:16) | 117 / ‘ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Adanmış bir eşyayı yanlışlıkla alanlar beşte birini üzerine ekleyip iade edecekler (Levililer, 5:16) | 118 / ‘ase | *Hilhot Me‘ila*, 1:3 | Adanmış nesnelerden hataen alanlar beşte birini üzerine ekleyip iade etme kuralına uymaları emredildi (Levililer, 5:16) | 118 / ‘ase |
| Dördüncü yıldaki meyve kutsal olacak (Levililer, 19:24) | 119 / ‘ase | *Hilhot Me‘aser Şeni*, 9:1 | Fidanın / meyvenin 4. yılı kutsal olacak (Levililer, 19:24) | 119 / ‘ase |
| *Pe’a*yı bırak | 120 / ‘ase | *Hilhot Matnot ‘Aniyim*, 1:1 | Ürünlerin köşelerine *(pe’a*ya*)* dokunma, bırak (Levililer, 19:10) | 120 / ‘ase |
| *Leket*i bırak | 121 / ‘ase | *Hilhot Matnot ‘Aniyim*, 1:4 | Hasat sırasında düşen ürünleri (*leket*i) (başakları) bırak (Levililer, 23:22) | 121 / ‘ase |
| Unutulmuş demeti bırak | 122 / ‘ase | *Hilhot Matnot ‘Aniyim*, 1:5 | Unutulan ürünü almak için dönme, bırak (Yasa’nın Tekrarı, 24:19) | 122 / ‘ase |
| Olmamış / ham üzümleri bırak | 123 / ‘ase | *Hilhot Matnot ‘Aniyim*, 1:5 | Bağ bozumu esnasında ham üzümleri bırak, fakirlerin hakkıdır (Levililer, 19:10) | 123 / ‘ase |
| Düşen üzümleri bırak (Levililer, 19:10; 23:22) | 124 / ‘ase | *Hilhot Matnot ‘Aniyim*, 1:5 | Düşen üzümleri fakirler için bırak (Levililer, 19:10) | 124 / ‘ase |
| İlk ürünleri / meyveleri Mabed’e getir (Çıkış, 23:19; 34:26) | 125 / ‘ase | *Hilhot Bikkurim,* 2:1 | İlk ürünleri ayır ve Mabed’e getir (Çıkış, 23:19) | 125 / ‘ase |
| *Teruma gdola*[574] ayır (Yasa’nın Tekrarı, 18:4) | 126 / ‘ase | *Hilhot Terumot,* 2:1 | *Teruma gdola* / buğday ayır (Yasa’nın Tekrarı, 18:4) | 126 / ‘ase |
| Zirai ürünlerden ondalık ayır (Levililer, 27:30) | 127 / ‘ase | *Hilhot Me‘aser,* 1:1 | Zirai ürünlerden ondalık ayır (Sayılar, 18:21, 24) | 127 / ‘ase |
| Kudüs’te yemek için ikinci ondalık (*me‘aser şeni)* ayır (Yasa’nın Tekrarı, 14:22) | 128 / ‘ase | *Hilhot Me‘aser Şeni*, 1:1 | *(Me‘aser şeni)* ikinci ondalık ayır (Yasa’nın Tekrarı, 14:22-24) | 128 / ‘ase |

[574] Kohenlere yemesi için verilen tahıl sunusu.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Levililer ondalıktan bir ondalık daha ayıracak (Sayılar, 18:26) | 129 / ‘ase | *Hilhot Terumot,* 3:12 | Levililere ondalıktan ondalık ayırması emredildi (Sayılar, 18:26) | 129 / ‘ase |
| Üçüncü ve altıncı senelerde fakirler için ondalık *(me‘aser ani)* ayır (Yasa'nın Tekrarı, 14:28) | 130 / ‘ase | *Hilhot Matnot ‘Aniyim,* 6:4 | Her üç senede bir *me‘aser ani* ayır (fakirlere) (Yasa'nın Tekrarı, 14:28) | 130 / ‘ase |
| Tanrı'nın huzurunda ondalıkları söyle ve şükret (Yasa'nın Tekrarı, 26:13) | 131 / ‘ase | *Hilhot Me‘aser Şeni,* 11:1 | Tanrı'nın huzurunda ondalıklar ve buğday sunularını söyle (Yasa'nın Tekrarı, 26:13) | 131 / ‘ase |
| İlk meyveler için Tanrı'ya şükret (Yasa'nın Tekrarı, 26:5) | 132 / ‘ase | *Hilhot Bikkurim,* 3:10 | Yakup'tan başlayarak Tanrı'nın bizi seçmesi gibi iyiliklerini tasvir etmek ve bunun devam etmesini istemek (Yasa'nın Tekrarı, 26:5) | 132 / ‘ase |
| *Halla*'yı kohene ver (Sayılar, 15:20) | 133 / ‘ase | *Hilhot Bikkurim,* 5:1 | (*Halla*'yı) ekmeği kohene vermek (Sayılar, 15:20) | 133 / ‘ase |
| 7. yıl toprak nadasa bırakılacak (Çıkış, 23:11) | 134 / ‘ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel,* 4:24 | 7. yıl toprak nadasa bırakılacak (Çıkış, 23:11) | 134 / ‘ase |
| 7. yılda zirai işler yapmaktan kaçınmak (Çıkış, 34:21) | 135 / ‘ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel,* 1:1 | 7. yılda herhangi zirai iş yapılmayacak, dinlenilecek (Çıkış, 34:21) | 135 / ‘ase |
| Jübile yılı kutsanacak ve zirai işler yapmaktan kaçınılacak (Levililer, 25:10) | 136 / ‘ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel,* 10:1 | 50. yıl kutsanacak (Levililer, 25:10) | 136 / ‘ase |
| Jübile yılında şofar üflenecek (Levililer, 25:9) | 137 / ‘ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel:* 10:10 | Bu yılın Tişri'nin onuncu gününde şofar üflenecek, köleler özgür bırakılacak (Levililer, 25:9) | 137 / ‘ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Jübile yılında mülkler sahiplerine verilecek (Levililer, 25:24) | 138 / ‘ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel*, 10:16 | Bu yılda mülkler sahiplerine geri verilecek (Levililer, 25:24) | 138 / ‘ase |
| Sur içindeki evlerin parasını ödemek – fidyesini ödemek (Levililer, 25:29) | 139 / ‘ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel*, 12:1 | Sene sonuna kadar sur içindeki şehirde satılan mülklerin parasını ödemek (Levililer, 25:29) | 139 / ‘ase |
| Jübile yılındaki *şemita* yıllarını saymak (Levililer, 25:8) | 140 / ‘ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel*, 10:1 | Yerler ele geçirildikten sonra Jübile yılına kadar seneleri ve şabat döngüsünü saymak (Levililer, 25:8) | 140 / ‘ase |
| 7. yılda tüm borçları silmek (Yasa’nın Tekrarı, 15:2) | 141 / ‘ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel*, 9:1 | Şabat yılında tüm borçları silmek (Yasa’nın Tekrarı, 15:2-3) | 141 / ‘ase |
| Yabancıdan borcu istemek (yedinci yılda) (Yasa’nın Tekrarı, 15:3) | 142 / ‘ase | *Hilhot Malve ve-Love*, 1:2 | (*Nohri*’ye) yabancıya borcunu ödemesi için baskı yapmak (Yasa’nın Tekrarı, 15:3) | 142 / ‘ase |
| Kohene (her kurbandan) sırt, kalça ve işkembeden vermek (Yasa’nın Tekrarı, 18:3) | 143 / ‘ase | *Hilhot Bikkurim*, 9:1 | Kohenlere her temiz hayvan kurbanından omuz / sırt, kalça ve işkembeden vermek (Yasa’nın Tekrarı, 18:3) | 143 / ‘ase |
| İlk kırkılan yünü kohene vermek (Yasa’nın Tekrarı, 18:4) | 144 / ‘ase | *Hilhot Bikkurim*, 10:1 | İlk kırkmayı / ilk yünü kohene vermek (Yasa’nın Tekrarı, 18:4) | 144 / ‘ase |
| Tanrı’ya veya kohene adanmış bir şey hakkında hüküm vermek (Levililer, 27:28) | 145 / ‘ase | *Hilhot ‘Arahin ve-Haramin*, 6:1 | Tanrı’ya veya kohene adanmış bir şey hakkında hüküm vermek (Levililer, 27:21, 28) | 145 / ‘ase |
| Hayvanları boğazlamak / kesmek (Yasa’nın Tekrarı, 12:21) | 146 / ‘ase | *Hilhot Şhîta*, 1:1 | Etini yemek için hayvanı boğazlamak / kesmek (Yasa’nın Tekrarı, 12:21) | 146 / ‘ase |
| Hayvanların kanını akıtmak (Levililer, 17:13) | 147 / ‘ase | *Hilhot Şhîta*, 14:1 | Kesilen hayvanın veya kuşun kanını akıtmak (Levililer, 17:13) | 147 / ‘ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| (Yavru kuş alınacağı zaman) anne kuşu yuvadan göndermek (Yasa'nın Tekrarı, 22:7) | 148 / 'ase | *Hilhot Şhîta*, 13:1 | Anne kuşu yuvadan göndermek (Yasa'nın Tekrarı, 22:7) | 148 / 'ase |
| Kesilecek hayvanları kontrol etmek (Levililer, 11:2) | 149 / 'ase | *Hilhot Ma'ahalot Asurot*, 1:1 | Kesilecek hayvanları kontrol etmek (Levililer, 11:2-3) | 149 / 'ase |
| Kesilecek kuşu kontrol etmek (Yasa'nın Tekrarı, 14:11) | 150 / 'ase | *Hilhot Ma'ahalot Asurot*, 1:1 | Kesilecek kuşu kontrol etmek (Yasa'nın Tekrarı, 14:11) | 150 / 'ase |
| Çekirgeleri kontrol etmek (Levililer, 11:21) | 151 / 'ase | *Hilhot Ma'ahalot Asurot*, 1:1 | Çekirgeleri kontrol etmek (Levililer, 11:21) | 151 / 'ase |
| Balıkları kontrol etmek (Levililer, 11:9; Yasa'nın Tekrarı, 14:9) | 152 / 'ase | *Hilhot Ma'ahalot Asurot*, 1:1 | Balıkları kontrol etmek (Levililer, 11:9; 20:25) | 152 / 'ase |
| Ayları kutsamak için yıl ve ayları hesaplamak (Çıkış, 12:2) | 153/ 'ase | *Hilhot Kiduş ha-Hodeş,* 1:7 | Ayları ve yılları hesaplamak (Çıkış, 12:2) | 153/ 'ase |
| Şabat'ta dinlenmek (Çıkış, 23:12; 34:21) | 154 / 'ase | *Hilhot Şabat,* 1:1 | Şabat'ta dinlenmek (Çıkış, 23:12) | 154 / 'ase |
| Şabat'ı kutsamak (Çıkış, 20:7)[575] | 155 / 'ase | *Hilhot Şabat,* 29:1 | Şabat'ın başında ve sonunda sözler söylemek (Çıkış, 20:8) | 155 / 'ase |
| Pesah'tan önce mayayı yok etmek (Çıkış, 12:15) | 156 / 'ase | *Hilhot Hamets u-Matsa*, 2:1 | Nisan'ın 15'inde mayayı evlerimizden atmak (Çıkış, 12:15, 19) | 156 / 'ase |
| *Matsot* bayramında Mısır'dan çıkışın hikayesini anlatmak (Çıkış, 13:8) | 157 / 'ase | *Hilhot Hamets u-Matsa*, 7:1 | Nisan'ın 15'inin gecesinde Mısır'dan çıkışı tasvir etmek (Çıkış, 13:8) | 157 / 'ase |
| O gece *matsa* yemek (Çıkış, 12:18) | 158 / 'ase | *Hilhot Hamets u-Matsa*, 6:1 | Nisan'ın 15'inin gecesinde *matsa* yemek (Çıkış, 12:18) | 158 / 'ase |
| Pesah'ın ilk günü dinlenmek (Levililer, 23:7; Sayılar, 28:18) | 159 / 'ase | *Hilhot Şvitat Yom Tov,* 1:1-2 | Pesah'ın ilk günü dinlenmek (Çıkış, 12:16; Levililer, 23:35) | 159 / 'ase |
| Bayramın 7. günü dinlenmek (Çıkış, 12:16; Sayılar, 28:25) | 160 / 'ase | *Hilhot Şvitat Yom Tov,* 1:1-2 | Pesah'ın 7. gününde dinlenmek (Çıkış, 12:16) | 160 / 'ase |

[575] Çıkış, 20:8 daha makul görünmektedir. Çünkü delil olarak kullanılan *le-kaddeşo* ifadesi 7. cümlede yer almamaktadır.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| *Omer*in hasadından sonra 49 gün saymak (Levililer, 23:15) | 161 / 'ase | *Hilhot Temidin u-Musafin*, 7:22 | *Omer*in hasadından sonra saymak (Levililer, 23:15) | 161 / 'ase |
| (Pesah'tan sonra) 50. günde dinlenmek (Levililer, 23:21) | 162 / 'ase | *Hilhot Şvitat Yom Tov*, 1:1-2 | Şavuot'ta dinlenmek (Levililer, 23:21) | 162 / 'ase |
| 7. ayın ilk gününde dinlenmek (Levililer, 23:24) | 163 / 'ase | *Hilhot Şvitat Yom Tov*, 1:1-2 | Tişri'nin ilk günü dinlenmek (Levililer, 23:24) | 163 / 'ase |
| (Bu ayın) 10. gününde oruç tutmak (Levililer, 16:29) | 164 / 'ase | *Hilhot Şvitat 'Asor,* 1:4 | Tişri'nin 10. gününde oruç tutmak (Levililer, 16:29) | 164 / 'ase |
| Bu oruç gününde dinlenmek (Levililer, 23:32; 16:31) | 165 / 'ase | *Hilhot Şvitat 'Asor,* 1:1 | Bu günde belirli işleri yapmayıp dinlenmek (Levililer, 16:31) | 165 / 'ase |
| Sukkot'un ilk günü dinlenmek (Levililer, 23:35) | 166 / 'ase | *Hilhot Şvitat Yom Tov*, 1:1-2 | Sukkot'un ilk günü dinlenmek (Levililer, 23:35) | 166 / 'ase |
| Sukkot'un 8. gününde dinlenmek (Levililer, 23:36) | 167 / 'ase | *Hilhot Şvitat Yom Tov*, 1:1-2 | Sukkot'un 8. günü dinlenmek (Levililer, 23:36) | 167 / 'ase |
| 7 gün boyunca *suka*da yaşamak (Levililer, 23:42) | 168 / 'ase | *Hilhot Şofar ve-Suka ve-Lulav,* 6:5 | Sukkot'un 7 günü çadırda yaşamak (Levililer, 23:42) | 168 / 'ase |
| *Lulav*ı almak (Levililer, 23:40) | 169 / 'ase | *Hilhot Şofar ve-Suka ve-Lulav,* 7:13 | 7 gün boyunca Tanrı'nın önünde *lulav*ı tutmak ve mutlu olmak (Levililer, 23:40) | 169 / 'ase |
| Roş Ha-Şana'da şofarı dinlemek (Sayılar, 29:1) | 170 / 'ase | *Hilhot Şofar ve-Suka ve-Lulav,* 1:1 | Tişri'nin ilk günü şofarı dinlemek (Sayılar, 29:1) | 170 / 'ase |
| Her yıl yarım şekel vermek (Çıkış, 30:13) | 171 / 'ase | *Hilhot Şekalim,* 1:1 | Her sene yarım şekel vermek (Çıkış, 30:12-13) | 171 / 'ase |
| Tevrat'a ekleme veya ondan çıkarma yapmayan bütün peygamberlere itaat etmek (Yasa'nın Tekrarı, 18:15) | 172 / 'ase | *Hilhot Yesodey ha-Tora*, 7:7 | Bütün peygamberlere itaat etmek ve emrettiklerine uymak (Yasa'nın Tekrarı, 18:15) | 172 / 'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Kral atamak (Yasa'nın Tekrarı, 17:15) | 173 / 'ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot*, 1:1 | İçimizden tüm İsraili bir araya getirecek bir kral takdim etmek (Yasa'nın Tekrarı, 17:15) | 173 / 'ase |
| *Beyt din gadol*e itaat etmek (Yasa'nın Tekrarı, 17:11) | 174 / 'ase | *Hilhot Mamrim*, 1:1 | *Beyt din gadol*e itaat etmek, helal ve haram olarak belirlediklerine uymak (Yasa'nın Tekrarı, 17:11) | 174 / 'ase |
| *Sanhedrin* içinde bir kanunla ilgili ihtilaf durumunda çoğunluğu takip etmek (Çıkış, 23:2) | 175 / 'ase | *Hilhot Sanhedrin*, 8:1 | Şeriatla ilgili bir ihtilaf durumunda ekser âlimleri / çoğunluğu takip etmek (Çıkış, 23:2) | 175 / 'ase |
| Hakimler ve mahkeme memurlarını atamak (Yasa'nın Tekrarı, 16:18) | 176 / 'ase | *Hilhot Sanhedrin*, 1:1 | Şeriatı infaz edecek hâkimler takdim etmek (Yasa'nın Tekrarı, 16:18) | 176 / 'ase |
| Mahkemedeki taraflara eşit davranmak (Levililer, 19:15) | 177 / 'ase | *Hilhot Sanhedrin*, 21:1 | Hâkim davacılar arasında eşitliği sağlayacak (Levililer, 19:15) | 177 / 'ase |
| Kanıtları olan herkes mahkemede şahitlik yapacak (Levililer, 5:1) | 178 / 'ase | *Hilhot 'Edut*, 1:1 | Şahitliği ifa etmek ve bilinen her şeyi hâkime sunmak (Levililer, 5:1) | 178 / 'ase |
| Şahidi çapraz sorguya tabi tutmak (Yasa'nın Tekrarı, 13:15) | 179 / 'ase | *Hilhot 'Edut*, 1:4 | Şahidin ifadesindeki meseleyi iyice araştırmak ve ona göre karar tayin etmek (Yasa'nın Tekrarı, 13:15) | 179 / 'ase |
| Yalancı şahidi -karşı tarafa yönelik ne niyetle yalancı şahitlik yapıyorsa o cezayla – cezalandırmak (Yasa'nın Tekrarı, 19:19) | 180 / 'ase | *Hilhot 'Edut*, 18:1 | Yalancı şahitliğe ceza vermek (Yasa'nın Tekrarı, 19:19) | 180 / 'ase |
| Katili meçhul olan bir maktul için buzağı kesmek (Yasa'nın Tekrarı, 21:4) | 181 / 'ase | *Hilhot Rotseah u-Şemirat Nefeş*, 9:3 | Katili meçhul bir maktul için buzağı | 181 / ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | kesmek (Yasa'nın Tekrarı, 21:1)[576] | |
| 6 tane sığınma şehri hazırlamak (Yasa'nın Tekrarı, 19:3) | 182 / 'ase | *Hilhot Rotseah u-Şemirat Nefeş*, 8:1 | 6 tane sığınma şehri tahsis etmek (Yasa'nın Tekrarı, 19:3) | 182 / 'ase |
| Levililere yaşamaları için şehirler vermek (Sayılar, 35:2) | 183 / 'ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel*, 13:1 | Levililere yaşamaları için şehirler vermek (Sayılar, 35:2) | 183 / 'ase |
| (Çatıya) korkuluk koymak (Yasa'nın Tekrarı, 22:8) | 184 / 'ase | *Hilhot Rotseah u-Şemirat Nefeş*, 11:1 | Meskenlerimizden tehlike ve zorlukları kaldırmak (Yasa'nın Tekrarı, 22:8) | 184 / 'ase |
| (Putperestlerin) tanrılarının ibadethanelerini ve onların içindeki malzemeleri yerle bir etmek (Yasa'nın Tekrarı, 12:2) | 185 / 'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*,[577] 7:1 | (Putperestlerin) her türlü ibadethane ve meskenlerini imha etmek (Yasa'nın Tekrarı, 12:2) | 185 / 'ase |
| Putperest şehri yakmak ve içindekileri öldürmek (Yasa'nın Tekrarı, 13:17) | 186 / 'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 4:6 | Günah işlemiş şehri yakmak ve içindeki insanların hepsini öldürmek (Yasa'nın Tekrarı, 13:17) | 186 / 'ase |
| 7 halkı imha etmek (Yasa'nın Tekrarı, 20:17) | 187 / 'ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot*, 5:4 | 7 halkı imha etmek (Yasa'nın Tekrarı, 20:17) | 187 / 'ase |
| Amalek soyunun kökünü kurutmak (Yasa'nın Tekrarı, 25:19) | 188 / 'ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot*, 5:5 | Amalek'in soyunu imha etmek (zorunlu savaş) (Yasa'nın Tekrarı, 25:19) | 188 / 'ase |
| Amalek'in bize yaptığı kötülüğü hatırlamak (Yasa'nın Tekrarı, 25:17) | 189 / 'ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot*, 5:5 | Amalek'in bize yaptığı kötülüğü hatırlamak (Yasa'nın Tekrarı, 25:17) | 189 / 'ase |
| Gönüllü savaşları Tevrat yasalarına uygun olarak yapmak (Yasa'nın Tekrarı, 20:10) | 190 / 'ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot*, 6:1 | Diğer halklarla savaşmak (opsiyonel savaş) (Yasa'nın Tekrarı, 20:11-12) | 190 / 'ase |

[576] Yosef Kafih edisyonunda bu şekilde yer alsa da Yasa'nın Tekrarı 21:4 daha makul görünmektedir, çünkü 21:1'de yasanın mahiyeti yer almamaktadır.

[577] Bu risalenin Türkçesi için bkz. İbn Meymun, *İlim Kitabı,* ss. 151-216.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Savaştan önce halka seslenecek bir kohen atamak (Yasa'nın Tekrarı, 20:2) | 191 / 'ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot,* 7:1 | Savaş hutbesi verecek kohen takdim etmek (Yasa'nın Tekrarı, 20:2-3) | 191 / 'ase |
| (Savaş bölgelerindeki) kampta tuvalet için ayrı bir yer inşa etmek (Yasa'nın Tekrarı, 23:13) | 192 / 'ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot,* 6:14 | Savaşa gidenler için yolları vs. (tuvalet için) hazırlamak (Yasa'nın Tekrarı, 23:13) | 192 / 'ase |
| (Dışkıyı örtmek için) kürek bulundurmak (Yasa'nın Tekrarı, 23:14) | 193 / 'ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot,* 6:15 | Kazıcı aletler bulundurmak (askerler kendileri için) (Yasa'nın Tekrarı, 23:10, 14) | 193 / 'ase |
| Çalınan eşyayı iade etmek (Levililer, 5:23) | 194 / 'ase | *Hilhot Gezela ve-Aveda,* 1:1 | Çalınan şeyi iade etmek (Levililer, 5:23) | 194 / 'ase |
| Sadaka vermek (Yasa'nın Tekrarı, 15:8, 11) | 195 / 'ase | *Hilhot Matnot 'Aniyim,* 7:1 | Fakire sadaka vermek ve durumunu kolaylaştırmak (Yasa'nın Tekrarı, 15:8) | 195 / 'ase |
| İbrani köleye (azad olduğunda) hediye vermek (Yasa'nın Tekrarı, 15:14) | 196 / 'ase | *Hilhot Avadim,* 3:13-14 | İbrani köle özgür bırakıldığında onu ödüllendir (Yasa'nın Tekrarı, 15:14) | 196 / 'ase |
| Fakire borç vermek (Çıkış, 22:24; Yasa'nın Tekrarı, 15:8) | 197 / 'ase | *Hilhot Malve ve-Love,* 1:1 | Fakire borç ver onun durumunu kolaylaştır (Çıkış, 22:24; Yasa'nın Tekrarı, 15:8) | 197 / 'ase |
| Yabancıdan faiz almak (Yasa'nın Tekrarı, 23:21) | 198 / 'ase | *Hilhot Malve ve-Love,* 5:1 | Putperestlerden/ yabancıdan faiz iste / al (Yasa'nın Tekrarı, 23:21) | 198 / 'ase |
| İpoteği sahibine geri vermek (Yasa'nın Tekrarı, 24:13) | 199 / 'ase | *Hilhot Malve ve-Love,* 3:4-5 | Teminatı / ipoteği ihtiyaç halinde İsrailli sahibine ver (Çıkış, 22:25; Yasa'nın Tekrarı, 24:13) | 199 / 'ase |
| İşçiye ücretini zamanında ödemek (Yasa'nın Tekrarı, 24:15) | 200 / 'ase | *Hilhot Sehirut,* 14:1 | Çalışanın ücretini hemen ödemek, geciktirmemek (Yasa'nın Tekrarı, 24:15) | 200 / 'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Kiralanmış işçi çalışırken üründen yiyebilir (Yasa'nın Tekrarı, 23:25-26) | 201 / ‘ase | *Hilhot Sehirut,* 12:1 | Hizmet boyunca kişi üründen yiyebilir (Yasa'nın Tekrarı, 23:25-26) | 201 / ‘ase |
| Hayvanın yükünü boşaltırken bir başkasına yardım etmek (Çıkış, 23:5) | 202 / ‘ase | *Hilhot Rotseah u-Şemirat Nefeş,* 13:1 | Hayvanın yükü ağırsa azaltmak (Çıkış, 23:5) | 202 / ‘ase |
| Hayvana yük yüklerken bir başkasına yardım etmek (Yasa'nın Tekrarı, 22:4) | 203 / ‘ase | *Hilhot Rotseah u-Şemirat Nefeş,* 13:2 | Kişi veya hayvan tek başınaysa yükünü yüklemesine yardım etmek (Yasa'nın Tekrarı, 22:4) | 203 / ‘ase |
| Kayıp eşyayı sahibine geri vermek (Yasa'nın Tekrarı, 22:1) | 204 / ‘ase | *Hilhot Gezela ve-Aveda,* 11:1 | Kayıp eşyalar sahibine verilmeli (Çıkış, 23:4; Yasa'nın Tekrarı, 22:1) | 204 / ‘ase |
| Günah işleyeni kınamak (Levililer, 19:17) | 205 / ‘ase | *Hilhot De'ot,* 6:6 | İnkâr edeni (günah işleyeni) kınamak (Levililer, 19:17) | 205 / ‘ase |
| Milletimizin her bir ferdini sevmek (Levililer, 19:18) | 206 / ‘ase | *Hilhot De'ot,* 6:3 | Başkalarını kendimizi seviyormuşçasına sevmek (Levililer, 19:18) | 206 / ‘ase |
| Mühtediyi sevmek (Yasa'nın Tekrarı, 10:19) | 207 / ‘ase | *Hilhot De'ot,* 6:4 | Mühtedileri sevmek (Yasa'nın Tekrarı, 10:19) | 207 / ‘ase |
| Ölçülerde doğru dengeyi gözetmek (Levililer, 19:36) | 208 / ‘ase | *Hilhot Geneva,* 8:1 | Ölçüde adil olmak (Levililer, 19:36) | 208 / ‘ase |
| Âlimlere saygı duymak (Levililer, 19:32) | 209 / ase | *Hilhot Talmud Tora,* 6:1 | Âlimlere ikramda bulunmak ve onlara saygıda kusur etmemek (Levililer, 19:32) | 209 / ‘ase |
| Anne-babaya saygı duymak (Çıkış, 20:11;[578] Yasa'nın Tekrarı, 5:16) | 210 / ‘ase | *Hilhot Mamrim,* 6:1 | Anne-babaya ikramda bulunmak | 210 / ‘ase |

[578] Çıkış, 20:12 olması daha makul görünmektedir. Çünkü *kaved* (saygı göster) ifadesi 20:11'de değil 20:12'de geçmektedir.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | (Çıkış, 20:12; Yasa'nın Tekrarı, 4:16[579]) | |
| Anne-babadan korkmak (Levililer, 19:3) | 211 / 'ase | *Hilhot Mamrim,* 6:1 | Anne-babadan korkmak huşu duymak (Levililer, 19:3) | 211 / 'ase |
| Çoğalmak (Yaratılış, 9:7) | 212 / 'ase | *Hilhot Îşut,* 15:1 | Çoğalmak ve neslin devamını sağlamak (Yaratılış, 9:7) | 212 / 'ase |
| Sadece evlilik yoluyla *(kiduşin)*[580] evlenmek (Yasa'nın Tekrarı, 22:13; 24:1) | 213 / 'ase | *Hilhot Îşut,* 1:2 | Nikah akdi yapmak için: kadının eline bir şey vermek (ödemek), sözleşme yapmak ya da kadınla birlikte olmak (Yasa'nın Tekrarı, 24:1-2; Çıkış, 21:11) | 213 / 'ase |
| Damat karısını bir yıl mutlu etmek için (onunla birlikte kalacak) (Yasa'nın Tekrarı, 24:5) | 214 / 'ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot,* 7:10 | Damat gelinle bir yıl birlikte olacak (bir yıl bir yere gitmeyecek, ayrı düşmeyecek) (Yasa'nın Tekrarı, 24:5) | 214 / 'ase |
| Oğlanı sünnet etmek (Levililer, 12:3) | 215 / 'ase | *Hilhot Mila,* 1:1 | Sünnet olmak / etmek (Yaratılış, 17:10, 14) | 215 / 'ase |
| Çocuksuz ölenin erkek kardeşi kalan dulla evlenecek (Yasa'nın Tekrarı, 25:5) | 216 / 'ase | *Hilhot Yivum ve-Halitsa,* 1:1 | *Yevam* (ölen adamın erkek kardeşi) dul kadınla evlenecek (Yasa'nın Tekrarı, 25:5) | 216 / 'ase |

[579] Yosef Kafih'in edisyonunda bu şekilde yer alsa da Yasa'nın Tekrarı 4:16'da "… sakın yozlaşıp kendinize herhangi bir simgenin suretinde heykel yapmayın – [ister] bir erkek ya da kadının sureti…" şeklinde geçmektedir. Yasa'nın Tekrarı 5:16 olması daha makuldür çünkü anne-babaya hürmet etmekten burada bahsedilmektedir.

[580] Evliliğin ilk aşaması olup, nişanlılık dönemine benzemektedir. *Kiduşin* aşamasında gelin-damat birliktelik olmaksızın karı-koca sayılırlar. Her ne kadar birliktelik olmasa da boşanma olacağı zaman ise *get* belgesiyle boşanırlar. Bkz. Mişna, Kiduşin, 1:1.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| (Ancak *yevam* evlenmek istemiyorsa) dul kadın onu bırakacak (Yasa'nın Tekrarı, 25:9) | 217 / ʻase | *Hilhot Yivum ve-Halitsa*, 1:2 | *Yevama* (dul kalan kadın) evlenmek istemeyen kaynını serbest bırakacak (Yasa'nın Tekrarı, 25:9) | 217 / ʻase |
| Tecavüzcü tecavüz ettiğiyle evlenecek (Yasa'nın Tekrarı, 22:29) | 218 / ʻase | *Hilhot Naʻara be-Tula*, 1:3 | Tecavüzcü tecavüz ettiği kadınla evlenecek (Yasa'nın Tekrarı, 22:29) | 218 / ʻase |
| (Bir kadına) kötü konuşan – bekaretine iftira eden adam onunla ömür boyu evli kalacak (Yasa'nın Tekrarı, 22:19) | 219 / ʻase | *Hilhot Naʻara be-Tula*, 3:4 | Evlendiği kadına bekâretiyle ilgili iftira eden adamla ilgili emirlere uy (onunla evli kalmaya devam edecek (Yasa'nın Tekrarı, 22:19) | 219 / ʻase |
| Baştan çıkaran kişiyle ilgili hükümler uygulanacak ve o, 50 şekel ödeyecek (Çıkış, 22:15) | 220 / ʻase | *Hilhot Naʻara be-Tula*, 1:1 | Aldatan / ayartan kişi hakkında kurallara uy (Çıkış, 22:15) | 220 / ʻase |
| Esir alınmış güzel kadınla ilgili kurallara uyulacak (Yasa'nın Tekrarı, 21:11) | 221 / ʻase | *Hilhot Melahim u-Milhamot*, 8:2 | Esir alınmış güzel kadın hakkındaki kurallara uy (Yasa'nın Tekrarı, 21:11) | 221 / ʻase |
| *Get* (boşanma belgesi) ile boşanılacak (Yasa'nın Tekrarı, 24:1, 3) | 222 / ʻase | *Hilhot Geruşin*, 1:1 | Boşanma olacağı zaman boşanma belgesi ile boşan (Yasa'nın Tekrarı, 24:1) | 222 / ʻase |
| *Sota*yla ilgili kurallara uyulacak (Sayılar, 5:30) | 223 / ʻase | *Hilhot Sota*, 3:1 | *Sota* (yoldan çıkan kadın) ile ilgili kurallara uy (Sayılar, 5:12) | 223 / ʻase |
| Kırbaçlanma cezası uygulanacak (Yasa'nın Tekrarı, 25:2) | 224 / ʻase | *Hilhot Sanhedrin*, 16:1 | Belirli emirleri çiğneyenleri kırbaçla cezalandır (Yasa'nın Tekrarı, 25:2) | 224 / ʻase |
| Yanlışlıkla adam öldürene sürülme cezası uygulanacak (Sayılar, 35:25) | 225 / ʻase | *Hilhot Rotseah u-Şemirat Nefeş*, 8:1 | Kazara adam öldüreni uzaklaştır ve sığınma şehrine gönder (Sayılar, 35:25) | 225 / ʻase |
| Mahkeme boynunu vurma cezası uygulayacak (Çıkış, 21:20) | 226 / ʻase | *Hilhot Sanhedrin*, 14:1 | Belirli emirleri çiğneyenleri kılıçla öldür (Çıkış, 21:20) | 226 / ʻase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Mahkeme boğma / asma cezası uygulayacak (Levililer, 20:10) | 227 / ‘ase | *Hilhot Sanhedrin,* 14:1 | Belirli emirleri çiğneyenleri boğarak öldür (Çıkış, 21:16) | 227 / ‘ase |
| Mahkeme yakma cezası uygulayacak (Levililer, 20:14) | 228 / ‘ase | *Hilhot Sanhedrin,* 14:1 | Belirli emirleri çiğneyenleri yakarak öldür (Levililer, 20:14) | 228 / ‘ase |
| Mahkeme taşlama cezası uygulayacak (Yasa’nın Tekrarı, 22:24) | 229 / ‘ase | *Hilhot Sanhedrin,* 14:1 | Belirli emirleri çiğneyenleri taşlayarak öldür (Yasa’nın Tekrarı, 22:24) | 229 / ‘ase |
| Asılacak olanları asarak öldürmek (Yasa’nın Tekrarı, 21:22) | 230 / ‘ase | *Hilhot Sanhedrin,* 15:6 | Belirli emirleri çiğneyenleri asarak öldür (Yasa’nın Tekrarı, 21:22) | 230 / ‘ase |
| Asılan insanları gömmek (Yasa’nın Tekrarı, 21:23) | 231 / ‘ase | *Hilhot Sanhedrin,* 15:8 | Mahkemenin ölüm emri verdiklerini defnet (Yasa’nın Tekrarı, 21:23) | 231 / ‘ase |
| İbrani köleyle ilgili kuralları uygulamak (Çıkış, 21:2) | 232 / ‘ase | *Hilhot Avadim,* 1:1 | İbrani köleyle (ilgili kurallara uy) (Çıkış, 21:2) | 232 / ‘ase |
| İbrani kadın köleyle evlenmek (Çıkış, 21:8-9) | 233 / ‘ase | *Hilhot Avadim,* 4:7 | İbrani kadın kölenin efendisiyle ya da onun oğluyla evlenmesiyle (ilgili kurallara uy) (Çıkış, 21:8) | 233 / ‘ase |
| İbrani kadın kölenin fidyesini ödemek (Çıkış, 21:8) | 234 / ‘ase | *Hilhot Avadim,* 4:7 | İbrani kadın kölenin fidyesini öde (Çıkış, 21:8; 21:11) | 234 / ‘ase |
| Kenani köle ömür boyu hizmet edecek (Levililer, 25:46) | 235 / ‘ase | *Hilhot Avadim,* 9:6 | Kenani köleyle (ilgili kurallara uy) ki o ömür boyu hizmet edecek (Levililer, 25:46) | 235 / ‘ase |
| Birini yaralarsan karşılığını öde (Çıkış, 21:18) | 236 / ‘ase | *Hilhot Holev u-Mazik,* 1:5 | Birini yaralamayla (ilgili kurallara uy) (Çıkış, 21:18) | 236 / ‘ase |
| Öküzün başkalarını yaralamasıyla ilgili kuralları uygulamak (Çıkış, 21:35) | 237 / ‘ase | *Hilhot Nizkey Mamon,* 1:1 | Öküzün (yaralamasıyla ilgili kurallara uy) (Çıkış, 21:28, 35) | 237 / ‘ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Çukurun yol açtığı yaralamalarla ilgili kuralları uygulamak (Çıkış, 21:33) | 238 / ‘ase | *Hilhot Nizkey Mamon*, 12:1 | Çukurla (ilgili kurallara uy) (Çıkış, 21:33) | 238 / ‘ase |
| Bir hırsızı kurallara göre yargılamak (Çıkış, 21:37; 22:1; 21:16) | 239 / ‘ase | *Hilhot Geneva*, 2:1; 9:6 | Hırsızla (ilgili kurallara uy) (Çıkış, 21:37; 22:2-3) | 239 / ‘ase |
| Otlak hayvanının verdiği zararla ilgili kurallara uy (Çıkış, 22:4) | 240 / ‘ase | *Hilhot Nizkey Mamon*, 3:1 | Otlak hayvanının verdiği zararla (ilgili kurallara uy) (Çıkış, 22:4) | 240 / ‘ase |
| Yangının zarar verdiği şeylerle ilgili kuralları uygulamak (Çıkış, 22:5) | 241 / ‘ase | *Hilhot Nizkey Mamon*, 14:1 | Yanan şeylerle (ilgili kurallara uy) (Çıkış, 22:5) | 241 / ‘ase |
| Emanet edilen değerli eşya çalındığında (ilgili kurallara uy) (Çıkış, 22:6) | 242 / ‘ase | *Hilhot Şeela u-Fikkadon*, 4:1 | Emanet edilen değerli eşya çalındığında (ilgili kurallara uy) (Çıkış, 22:6) | 242 / ‘ase |
| Emanete hıyanet edenle ilgili kurallara uy (Çıkış, 22:9) | 243 / ‘ase | *Hilhot Sehirut*, 1:1 | Emanete hıyanet edenle (ilgili kurallara uy) (Çıkış, 22:9) | 243 / ‘ase |
| Ödünç alan ile ilgili kuralları uygulamak (Çıkış, 22:13) | 244 / ‘ase | *Hilhot Şeela u-Fikkadon*, 1:1 | Ödünç alan kişi (ile ilgili kurallara uy) (Çıkış, 22:13) | 244 / ‘ase |
| Alım-satım ile ilgili kuralları uygulamak (Levililer, 25:14) | 245 / ‘ase | *Hilhot Mehira*, 9:6 | Alım-satım (ile ilgili kurallara uy) (Levililer, 25:14) | 245 / ‘ase |
| Davacı-davalı ile ilgili kuralları uygulamak (Çıkış, 22:8) | 246 / ‘ase | *Hilhot To‘en ve-Nit‘an*, 1:1 | Davacı-davalı (ile ilgili kurallara uy) (Çıkış, 22:8) | 246 / ‘ase |
| Ödürülmek isteneni bir diğerinin elinden kurtarmak (Yasa’nın Tekrarı, 25:12) | 247 / ‘ase | *Hilhot Rotseah u-Şemirat Nefeş*, 1:7 | Birini, diğerinin elinden kurtarmak (ile ilgili kurallara uy) (Yasa’nın Tekrarı, 25:12) | 247 / ‘ase |
| Miras ile ilgili kuralları uygulamak (Sayılar, 27:8-11) | 248 / ‘ase | *Hilhot Nehalot*, 1:1 | Vasiyet (ile ilgili kurallara uy) (Sayılar, 27:8) | 248 / ‘ase |
| Tanrı’dan başka varlıkların olduğu düşüncesine kapılmayacaksın | 1 / lo ta‘ase | *Hilhot Yesodey ha-Tora*, 1:6 | Tanrı’dan başka varlıklara inanmak haramdır (Çıkış, 20:3; Yasa’nın Tekrarı, 5:7) | 1 / lo ta‘ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| (Çıkış, 20:2; Yasa'nın Tekrarı, 5:6)[581] | | | | |
| (Kendin için) Put yapmayacaksın (Çıkış, 20:3; Yasa'nın Tekrarı, 5:7)[582] | 2 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 3:9 | Tapınılacak putlar yapmak haramdır (Çıkış, 20:4; Yasa'nın Tekrarı, 5:8) | 2 / lo ta'ase |
| Başkaları için put yapmayacaksın (Levililer, 19:4) | 3 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 3:9 | Bizim dışımızda başkalarının tapması için putlar yapmak haramdır (Levililer, 19:4) | 3 / lo ta'ase |
| Tapınılmasa bile suret yapmayacaksın (Çıkış, 20:19) [583] | 4 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 3:10 | Metalden, taştan, tahtadan ve diğer şeylerden suret yapmak haramdır (Çıkış, 20:23)[584] | 4 / lo ta'ase |
| Putlara secde etmeyeceksin (Çıkış, 20:4; Yasa'nın Tekrarı, 5:8)[585] | 5 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 3:3 | Puta secde etmek haramdır (Çıkış, 20:5; 22:19; 23:24) | 5 / lo ta'ase |
| Putlara ibadet etmeyeceksin (Çıkış, 20:4; 23:24; Yasa'nın Tekrarı, 5:8[586]) | 6 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 3:3 | Putlara ibadet etmek haramdır (Çıkış, 20:3; Yasa'nın Tekrarı, 12:30) | 6 / lo ta'ase |
| *Moleh*'e erkek evlat kurban etmeyeceksin (Levililer, 18:21) | 7 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 6:3 | Meşhur put olan *Moleh*'e çocuklarımızdan bazılarını vermek / sunmak haramdır (Levililer, 18:21) | 7 / lo ta'ase |

581 Çıkış; 20:3 ve Yasa'nın Tekrarı, 5:7 cümleleri bu nehiy için daha makul görünmektedir.

582 Çıkış; 20:4 ve Yasa'nın Tekrarı, 5:8 cümleleri bu nehiy için daha makul görünmektedir.

583 Çıkış, 20:20 içerik olarak daha makuldür.

584 Yosef Kafih edisyonunda bu şekilde yer alsa da Çıkış, 20:20 içerik olarak daha makuldür.

585 İçerik açısından Çıkış, 20:5 ve Yasa'nın Tekrarı, 5:9 daha uygundur.

586 Çıkış, 20:4 ile Yasa'nın Tekrarı, 5:8 cümleleri "put yapma ile ilgili" nehiyler olup bahsi geçen nehiyle bir ilgisi bulunmamaktadır.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| *Ov* yapmayacaksın (putun duyması için buhur yakmayacaksın) (Levililer, 19:31) | 8 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 6:1-2 | *Ov* yapmak (putun duyması için buhur yakmak) haramdır (Levililer, 19:31) | 8 / lo ta'ase |
| *Yid'oni* yapmayacaksın (bir kuşun kemiğine bu ismi vermek ve onu konuşturmak) (Levililer, 19:31) | 9 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 6:1-2 | *Yid'oni* yapmak (bir kuşun kemiğine bu ismi vermek ve onu konuşturmak) haramdır (Levililer, 19:31) | 9 / lo ta'ase |
| Putlara ibadet vs. ile meşgul olmayacaksın (Levililer, 19:4) | 10 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 2:2-3 | Putperestliğe yönelmek ve onun hikayeleriyle meşgul olmak haramdır (Levililer, 19:4) | 10 / lo ta'ase |
| Dikilitaş yapmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 16:22) | 11 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 6:6 | Dikilitaş yapmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 16:22) | 11 / lo ta'ase |
| Secde etmek için taş yapmayacaksın (Levililer, 26:1) | 12 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 6:6 | Secde etmek için taş tasarlamak haramdır, bu taş Tanrı'ya secde etmek için yapılmış olsa dahi (Levililer, 26:1) | 12 / lo ta'ase |
| Mabed'e ağaç dikmeyeceksin (Yasa'nın Tekrarı, 16:21) | 13 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 6:9 | Mabed'e ve altarın yakınına ağaç dikmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 16:21) | 13 / lo ta'ase |
| Putun adına yemin etmeyeceksin (Çıkış, 23:13) | 14 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 5:10 | Puta / putun adıyla yemin etmek haramdır (Çıkış, 23:13) | 14 / lo ta'ase |
| Yahudileri putlara ibadete davet etmeyeceksin (Çıkış, 23:13) | 15 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 4:1 | Puta ibadete davet etmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 13:14; Çıkış, 23:13) | 15 / lo ta'ase |
| Bir Yahudi'yi putlara ibadete davet edip onları saptırmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 13:12) | 16 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 5:4 | Puta davet etmek üzere kişiyi fiilen saptırmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 13:12) | 16 / lo ta'ase |
| (Bu davetçiye-*Mesite*) sevecenlik göstermeyeceksin (Yasa'nın Tekrarı, 13:9) | 17 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 5:4 | (*Mesit*)[587] Saptıranı sevmek ve ona rıza göstermek haramdır | 17 / lo ta'ase |

[587] *Mesit,* puta davet edip insanları saptıran kişi, *musat* ise puta davete icabet eden yani saptırılan kişidir.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | (Levililer, 19:18; Yasa'nın Tekrarı, 13:9) | |
| (Bu davetçiye-*Mesite*) nefreti azaltmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 13:9) | 18 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 5:4 | (*Mesite*) Saptırana olan nefreti azaltmak / onu tolere etmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 13:9) | 18 / lo ta'ase |
| (Bu davetçiyi-*Mesiti*) ölüm tehlikesinden kurtarmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 13:9) | 19 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 5:4 | (*Mesiti*) Saptıranı öldürülme riski karşısında kurtarmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 13:9) | 19 / lo ta'ase |
| (Bu davetçiyi-*Mesiti*) uyarmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 13:9) | 20 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 5:4 | Saptırılanların saptıranla tartışması, uyarması haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 13:9) | 20 / lo ta'ase |
| (Bu davetçiyi) suçlamaktan kendini alıkoymayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 13:9) | 21 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 5:4 | (*Musat*) Saptırılanın (*mesite*) saptırana sessiz kalması haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 13:9) | 21 / lo ta'ase |
| Putların üzerindeki süslerden faydalanmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 7:25) | 22 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 8:7 | Putların üzerindeki süslerden faydalanmak (değerli madenleri kullanmak) haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 7:25) | 22 / lo ta'ase |
| Küfre düşmüş şehri yeniden inşa etmeyeceksin (Yasa'nın Tekrarı, 13:17) | 23 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 4:8 | Kınanan / reddedilen (kâfir) şehri inşa etmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 13:17) | 23 / lo ta'ase |
| Küfre düşmüş şehirden faydalanmak maksadıyla bir şeyler (mal) almayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 13:18) | 24 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 4:7 | Kınanan / reddedilen (kâfir) şehirden bir şeyler (mal) almak ve onlardan faydalanmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 13:18) | 24 / lo ta'ase |
| Putlara sunulan hiçbir aksesuar, libasyon kabından vs. faydalanmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 7:26) | 25 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 7:2 | Bunları (bu şehirden arta kalanları) eve getirmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 7:26) | 25 / lo ta'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Yalancı peygamberlik yapmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 18:20) | 26 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 5:6 | Tanrı'nın adına onun söylemediği şeyleri söylemek veya başka ilahlar adına konuşmak haramdır (hükmü ölümdür) (Yasa'nın Tekrarı, 18:20) | 26 / lo ta'ase |
| Yalancı peygamberlikte bulunmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 18:20) | 27 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 5:7 | Yalancı peygamberlik haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 18:20) | 27 / lo ta'ase |
| Yalancı peygamberleri dinlemeyeceksin (Yasa'nın Tekrarı, 13:4) | 28 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 5:7 | Putlar adına peygamberlik yapanı dinlemek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 13:4) | 28 / lo ta'ase |
| Yalancı peygamberi öldürmekten vazgeçmeyecek, korkmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 18:22) | 29 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 5:9 | Yalancı peygambere hürmet etmek ve onu öldürmekten vazgeçmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 18:22) | 29 / lo ta'ase |
| Putperestlerin âdet ve yasalarını takip etmeyeceksin (Levililer, 20:23) | 30 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 11:1 | Putperestleri takip etmek, onlar gibi davranmak, onların kıyafetlerini giyip meclislerine katılmak haramdır (Levililer, 20:23) | 30 / lo ta'ase |
| Kehanette bulunmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 18:10) | 31 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 11:7 | Kehanette bulunmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 18:10) | 31 / lo ta'ase |
| Yıldız falcılılığı yapmayacaksın (Levililer, 19:26) | 32 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 11:9 | Yıldızlara/astrolojiye göre hareket etmek haramdır (Levililer, 19:26) | 32 / lo ta'ase |
| Falcılık yapmayacaksın (Levililer, 19:26) | 33 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 11:4 | Falcılık yapmak haramdır (Levililer, 19:26) | 33 / lo ta'ase |
| Sihir yapmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 18:10) | 34 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 11:15 | Büyü yapmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 18:10) | 34 / lo ta'ase |
| Sihirli sözcükler söylemeyeceksin (Yasa'nın Tekrarı, 18:11) | 35 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 11:10 | Sihirli sözcükler mırıldanmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 18:10-11) | 35 / lo ta'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| *Ov* sahibine danışmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 18:11) | 36 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 11:14 | *Ov* sahibine sorular sormak / danışmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 18:10-11) | 36 / lo ta'ase |
| *Yid'oni* sahibine danışmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 18:11) | 37 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 11:14 | *Yid'oni* sahibine sorular sormak / danışmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 18:10-11) | 37 / lo ta'ase |
| Ölülere danışmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 18:11) | 38 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 11:13 | Ölülere danışmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 18:10-11) | 38 / lo ta'ase |
| Kadınlar erkek kıyafetleri giymeyecek (Yasa'nın Tekrarı, 22:5) | 39 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 12:10 | (Kâfirlerin yaptığı gibi) kadınların erkek giysileri giymesi haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 22:5) | 39 / lo ta'ase |
| Erkekler kadın kıyafetleri giymeyecek (Yasa'nın Tekrarı, 22:5) | 40 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 12:10 | Erkeklerin de kadınların giysilerini giymesi haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 22:5) | 40 / lo ta'ase |
| Dövme yaptırmayacaksın (Levililer, 19:28) | 41 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 12:11-12 | Vücuda dövme yaptırmak haramdır (Levililer, 19:28) | 41 / lo ta'ase |
| Putperestlerin yaptığı gibi yünle keten karışımı giymeyeceksin (Yasa'nın Tekrarı, 22:11) | 42 / lo ta'ase | *Hilhot Klayim*, 10:12 | Yünle ketenden yapılmış (karışık) kumaş elbise giymek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 22:11) | 42 / lo ta'ase |
| Favorilerini kesmeyeceksin (Levililer, 19:27) | 43 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 12:1 | Favorileri kesmek haramdır (Levililer, 19:27) | 43 / lo ta'ase |
| Sakalın tamamını kesmeyeceksin (Levililer, 19:27) | 44 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 12:7 | Sakalın beş bölgesini kesmek haramdır (Levililer, 19:27) | 44 / lo ta'ase |
| Bedenimizde yara açmayacağız, bedenimizi kesmeyeceğiz (Yasa'nın Tekrarı, 14:1) | 45 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 12:13 | Putperestlerin yaptığı gibi bedeni yaralamak, kesmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 14:1) | 45 / lo ta'ase |
| Mısır'da yaşamayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 17:16) | 46 / lo ta'ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot*, 5:7 | Ebediyen Mısır'da yaşamak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 17:16) | 46 / lo ta'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Kalbin ve gözün isteklerinin peşinden gidip, yoldan sapmayacaksın (Sayılar, 15:39) | 47 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 2:3 | Tevrat'a aykırı olan istek ve görüşlerimizin peşinden gitmek haramdır (Sayılar, 15:39) | 47 / lo ta'ase |
| Yedi millet ile anlaşmaya varmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 7:2) | 48 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 10:1 | Kafirlerle antlaşma yapmak, uzlaşmaya varmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 7:2) | 48 / lo ta'ase |
| Yedi milletten birini bile sağ bırakmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 20:16) | 49 / lo ta'ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot*, 6:4 | Yedi milletten olan birini sağ bırakmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 20:16) | 49 / lo ta'ase |
| Putperestlere acımayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 7:2) | 50 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 10:1 | Putperestlere acımak, onlara karşı müşfik olmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 7:2) | 50 / lo ta'ase |
| Putperestleri şehirlerimizde barındırmayacağız (Çıkış, 23:33) | 51 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 10:6 | Putperestleri şehirlerimizde barındırmak haramdır (Çıkış, 23:33) | 51 / lo ta'ase |
| Kafirlerle evlenmeyeceksin (Yasa'nın Tekrarı, 7:3) | 52 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 12:1 | Kafirlerle evlenmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 7:3) | 52 / lo ta'ase |
| Yahudi bir kadın Moab ve Ammonlularla evlenmeyecek (Yasa'nın Tekrarı, 23:4) | 53 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 12:18 | Ammon ve Moablılarla evlenmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 23:4) | 53 / lo ta'ase |
| Esav'ın üçüncü soyu (mühtedileri) Yahudilerle evlenmeyecek (Yasa'nın Tekrarı, 23:8) | 54 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 12:19 | Esavlılar dine girdikten sonra onlarla mesafeli olmamak- yani evlenmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 23:8) | 54 / lo ta'ase |
| Mısırlıların üçüncü soyu (mühtedileri) Yahudilerle evlenmeyecek (Yasa'nın Tekrarı, 23:8) | 55 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 12:19 | Mısırlılardan uzak durmamak ve dine girdikten sonra onlarla evlenmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 23:8) | 55 / lo ta'ase |
| Ammon ve Moablılarla barış | 56 / lo ta'ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot*, 6:6 | Ammon ve Moablılarla barış | 56 / lo ta'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| yapılmayacak (Yasa'nın Tekrarı, 23:7) | | | yapmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 23:7) | |
| Ağaçları veya diğer değerli şeyleri yok etmeyeceksin (Yasa'nın Tekrarı, 20:19) | 57 / lo ta'ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot,* 6:8 | Şehir kuşatmasında ağaçları kesmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 20:19) | 57 / lo ta'ase |
| Askerler düşmandan korkmayacak (Yasa'nın Tekrarı, 7:21; 3:22) | 58 / lo ta'ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot,* 7:15 | Savaş esnasında kafirlerden korkmak ve onlardan kaçmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 7:21; 3:22) | 58 / lo ta'ase |
| Amalek'in yaptığı kötülükleri unutmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 25:19) | 59 / lo ta'ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot,* 5:5 | Amalek'in soyunun ne yaptığını unutmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 25:19) | 59 / lo ta'ase |
| Tanrı'ya sövmeyeceksiniz (Çıkış, 22:27; Levililer, 24:16) | 60 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim,* 20:8 | Tanrı'ya sövmek haramdır (Çıkış, 22:27; Levililer, 24:16) | 60 / lo ta'ase |
| Yeminini çiğnemeyeceksin (Levililer, 19:12) | 61 / lo ta'ase | *Hilhot Şevuot,* 1:3 | Yemini bozmak haramdır (Levililer, 19:12) | 61 / lo ta'ase |
| Gereksiz / boşa yemin etmeyeceksin (Çıkış; 20:6[588]; Yasa'nın Tekrarı, 5:10) | 62 / lo ta'ase | *Hilhot Şevuot,* 1:7 | Gereksiz yere yemin etmek haramdır (Çıkış; 20:7) | 62 / lo ta'ase |
| Tanrı'nın adına leke sürmeyeceksin (Levililer, 22:32) | 63 / lo ta'ase | *Hilhot Yesodey ha-Tora,* 5:1 | Tanrı'nın adına leke sürmek haramdır (Levililer, 22:32) | 63 / lo ta'ase |
| Tanrı'nın vaadlerini test etmeyeceksin / O'nu imtihan etmeyeceksin (Yasa'nın Tekrarı, 6:16) | 64 / lo ta'ase | *Hilhot Yesodey ha-Tora,* 10:5 | Tanrı'yı test / imtihan etmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 6:16) | 64 / lo ta'ase |
| Mabedi, sinagogları vs. yıkmayacak, Tanrı'nın adını silmeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 12:3-4) | 65 / lo ta'ase | *Hilhot Yesodey ha-Tora,* 6:7 | Mabedleri ve altarları yıkmak, kitapları yok etmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 12:4) | 65 / lo ta'ase |
| Asılarak öldürülmüş olanı asılı halde bırakmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 21:23) | 66 / lo ta'ase | *Hilhot Sanhedrin,* 15:7 | Asılarak öldürülmüş olanı ağaçta bırakmak haramdır | 66 / lo ta'ase |

[588] Çıkış, 20: 7 olması nehyin içeriğine daha uygundur.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | (Yasa'nın Tekrarı, 15:30; 21:23) | |
| Mabed'in etrafındaki gözetimi bırakmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 18:5) | 67 / lo ta'ase | *Hilhot Beyt ha-Behira*, 8:3 | Mabed'i korumasız bırakmak ve etrafında yürümeyi bırakmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 18:5) | 67 / lo ta'ase |
| Kohen her saat Mabed'e girmeyecek (Levililer, 16:2) | 68 / lo ta'ase | *Hilhot Bîat ha-Mikdaş*, 2:2 | Başkohenin her vakit Mabed'e girmesi haramdır (Levililer, 16:2) | 68 / lo ta'ase |
| Kusurlu-engelli kohen altarın ötesine geçmeyecek (Mabed'e girmeyecek) (Levililer, 21:23) | 69 / lo ta'ase | *Hilhot Bîat ha-Mikdaş*, 6:1 | *Mum* / kusurlu kohenin Mabed'e girmesi haramdır (Levililer, 21:23) | 69 / lo ta'ase |
| Kusurlu-engelli kohen hizmet etmeyecek (Levililer, 21:17) | 70 / lo ta'ase | *Hilhot Bîat ha-Mikdaş*, 6:1 | *Mum* / kusurlu kohenin ibadet etmesi hizmet etmesi haramdır (Levililer, 21:17) | 70 / lo ta'ase |
| Geçici kusuru-engeli olan kohen hizmet etmeyecek (Levililer, 21:18) | 71 / lo ta'ase | *Hilhot Bîat ha-Mikdaş*, 6:2 | Geçici *mum* / kusur süresi boyunca (kohenin) hizmet etmesi ibadet etmesi haramdır (Levililer, 21:18) | 71 / lo ta'ase |
| Levililer kohenlerin işini yapmayacak (Sayılar, 18:3) | 72 / lo ta'ase | *Hilhot Kley ha-Mikdaş ve-ha-'Ovdim bo*, 3:9-10 | Levililerin kohenlere ait işlerle meşgul olması haramdır (Sayılar, 4:19; 18:3) | 72 / lo ta'ase |
| Bir kimse sarhoşken Mabed'e girmeyecek ve dinî bir konuda hüküm vermeyecek (Levililer, 10:9-11) | 73 / lo ta'ase | *Hilhot Bîat ha-Mikdaş*, 1:1 | (Kohenlerin) Sarhoşluk halinde Mabed'e girmesi ve fetva vermesi haramdır (Levililer, 10:9-11) | 73 / lo ta'ase |
| Kohen olmayan Mabed'de hizmet etmeyecek (Sayılar, 18:4) | 74 / lo ta'ase | *Hilhot Bîat ha-Mikdaş*, 9:1 | *Zar* (yabancı) birinin Mabed'de hizmet etmesi haramdır (Sayılar, 18:4) | 74 / lo ta'ase |
| Kirli *(tame)* bir kohen Mabed'de hizmet etmeyecek (Levililer, 22:2) | 75 / lo ta'ase | *Hilhot Bîat ha-Mikdaş*, 4:1 | Kirli bir kohenin Mabed'de hizmet etmesi haramdır (Levililer, 22:2) | 75 / lo ta'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | | |
| Mikveye girmiş bir kohen gün bitmeden Mabed'de hizmet etmeyecek (Levililer, 21:6) | 76 / lo ta'ase | *Hilhot Bîat ha-Mikdaş*, 4:4 | Temizlenmiş bir kohenin akşam olmadan hizmet etmesi haramdır (mikveye girdiği gün akşam olmadan hizmet etmesi nehyedildi) (Levililer, 21:6) | 76 / lo ta'ase |
| Kirli olan bir kimse Mabed'in avlusuna girmeyecek (Sayılar, 5:3) | 77 / lo ta'ase | *Hilhot Bîat ha-Mikdaş*, 3:10-11 | Tüm kirli olanların Mabed'e girmesi haramdır (Sayılar, 5:3) | 77 / lo ta'ase |
| Kirli olan bir kimse Levililerin yaşadığı kampa girmeyecek (Yasa'nın Tekrarı, 23:11) | 78 / lo ta'ase | *Hilhot Bîat ha-Mikdaş*, 3:8 | Tüm kirli olanların Levililerin yaşadığı yere girmesi haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 23:11) | 78 / lo ta'ase |
| Yontulmuş taştan altar yapmayacaksın (Çıkış, 20:21)[589] | 79 / lo ta'ase | *Hilhot Beyt ha-Behira*, 1:15 | Demirle temas etmiş taştan altar yapmak haramdır (Çıkış, 20:25) | 79 / lo ta'ase |
| Altara basamaklardan çıkmayacaksın (Çıkış, 20:22)[590] | 80 / lo ta'ase | *Hilhot Beyt ha-Behira*, 1:17 | Altarın üzerine basamaklarla çıkmak / adımlamak haramdır (Çıkış, 20:26) | 80 / lo ta'ase |
| Altarın ateşini söndürmeyeceksiniz (Levililer, 6:6) | 81 / lo ta'ase | *Hilhot Temidin u-Musafin*, 2:6 | Altarın ateşini söndürmek haramdır (Levililer, 6:6) | 81 / lo ta'ase |
| Altın altarın üzerinde buhur ve kurban sunmayacaksınız (Çıkış, 30:9) | 82 / lo ta'ase[591] | *Hilhot Kley ha-Mikdaş ve-ha-'Ovdim bo*, 2:11 | Mabed'deki altın altarın üzerinde kurban sunmak haramdır (Çıkış, 30:9) | 82 / lo ta'ase |

[589] Çıkış, 20: 25 nehyin içeriği açısından daha uygundur.

[590] Çıkış, 20: 26 nehyin içeriği açısından daha uygundur.

[591] *Sefaria*'da bu iki *mitsva*ların sırası tam tersi şekilde verilmiştir. Buna göre, *Mişne Tora*'da 81. nehiy "Altın altarın üzerinde buhur ve kurban sunmayacaksınız" ve 82. nehiy "Altarın ateşini söndürmeyeceksiniz" şeklinde yer almaktadır.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Mesih yağının bir benzerini yapmayacaksınız (Çıkış, 30:32) | 83 / lo ta'ase | *Hilhot Kley ha-Mikdaş ve-ha-'Ovdim bo*, 1:4 | Mesih yağını sürünmek, kullanmak / Mesih yağı gibi yağ yapmak haramdır (Çıkış, 30:32) | 83 / lo ta'ase |
| Mesih yağını yabancılara sürmeyeceksiniz (Çıkış, 30:32) | 84 / lo ta'ase | *Hilhot Kley ha-Mikdaş ve-ha-'Ovdim bo*, 1:5 | Mesih yağını başkohenden ve krallardan başkasının sürünmesi haramdır (Çıkış, 30:32-33) | 84 / lo ta'ase |
| Buhur sunusunun bir benzerini yapmayacaksınız (Çıkış, 30:37) | 85 / lo ta'ase | *Hilhot Kley ha-Mikdaş ve-ha-'Ovdim bo*, 2:9 | Kendinize (Mabed tarifindeki gibi) buhur yapmak haramdır (Çıkış, 30:37) | 85 / lo ta'ase |
| Sandığın taşıma yerlerini çıkarmayacaksınız (Çıkış, 25:15) | 86 / lo ta'ase | *Hilhot Kley ha-Mikdaş ve-ha-'Ovdim bo*, 2:13 | Sandığın halkalarını çıkarmak (sandığın taşıma gereçlerini çıkarmak) haramdır (Çıkış, 25:15) | 86 / lo ta'ase |
| Göğüslük ve efodu (başkohen) ayırmayacak (Çıkış, 28:28; 39:21) | 87 / lo ta'ase | *Hilhot Kley ha-Mikdaş ve-ha-'Ovdim bo*, 9:10 | Göğüslük ile efodu ayırmak haramdır (Çıkış, 28:28) | 87 / lo ta'ase |
| (Başkohen) kaftanını yırtmayacak (Çıkış, 28:32) | 88 / lo ta'ase | *Hilhot Kley ha-Mikdaş ve-ha-'Ovdim bo*, 9:3 | Başkohenin kaftanının ağzını (baş kısmını) ayırması, yırtması haramdır (başın geçmesi için boşluk bırakılır ve iyice dikilir, yaka yapılır) (Çıkış, 28:32) | 88 / lo ta'ase |
| Mabed'in dışında sunu sunulmayacak (Yasa'nın Tekrarı, 12:13) | 89 / lo ta'ase | *Hilhot Me'ase ha-Korbanot*, 18:2 | Mabed'in dışında sunu sunmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 12:13) | 89 / lo ta'ase |
| Mabed'in dışında kurban kesilmeyecek (Levililer, 17:3-4) | 90 / lo ta'ase | *Hilhot Me'ase ha-Korbanot*, 18:3-4 | Mabed'in dışında kurban kesmek haramdır (Levililer, 17:3-4) | 90 / lo ta'ase |
| Kusurlu hayvanları kutsamayacaksınız (Levililer, 22:20) | 91 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Mizbeah*, 1:2 | Kusurlu hayvanları kutsamak haramdır (Levililer, 22:20) | 91 / lo ta'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Kusurlu hayvanları kurban etmeyeceksiniz (Levililer, 22:22) | 92 / lo ta‘ase | *Hilhot İsurey Mizbeah*, 1:4 | Kusurlu hayvanları kurban etmek haramdır (Levililer, 22:22) | 92 / lo ta‘ase |
| Kusurlu hayvanların kanını altara püskürtmeyeceksiniz (Levililer, 22:24) | 93 / lo ta‘ase | *Hilhot İsurey Mizbeah*, 1:4 | Kusurlu hayvanların kanını altara püskürtmek haramdır (Levililer, 22:24) | 93 / lo ta‘ase |
| Kusurlu hayvanların parçalarını yakmayacaksınız (Levililer, 22:22) | 94 / lo ta‘ase | *Hilhot İsurey Mizbeah*, 1:4 | Kusurlu hayvanları yakmalık sunuda kullanmak haramdır (Levililer, 22:22) | 94 / lo ta‘ase |
| Geçici kusuru olan hayvanları sunmayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 17:1) | 95 / lo ta‘ase | *Hilhot İsurey Mizbeah*, 1:5 | Geçici kusuru olan hayvanları sunmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 17:1) | 95 / lo ta‘ase |
| Yabancılardan satın alınan kusurlu hayvanları sunmayacaksınız (Levililer, 22:25) | 96 / lo ta‘ase | *Hilhot İsurey Mizbeah*, 1:6 | *Goyim*lerin (yabancıların) kusurlu hayvanlarını kurban olarak sunmak haramdır (Levililer, 22:25) | 96 / lo ta‘ase |
| Adanmış hayvanda fiziksel bir kusur oluşturmayacaksınız (Levililer, 22:21) | 97 / lo ta‘ase | *Hilhot İsurey Mizbeah*, 1:7 | Adanmış bir hayvanda kusura sebep olmak haramdır (Levililer, 22:21) | 97 / lo ta‘ase |
| Mayalı veya tatlı şeyleri sunmayacaksınız (Levililer, 2:11) | 98 / lo ta‘ase | *Hilhot İsurey Mizbeah*, 5:1 | (Tahıl sunularına) maya ve bal katmak haramdır (Levililer, 2:11) | 98 / lo ta‘ase |
| Tuzlanmamış kurbanı sunmayacaksınız (Levililer, 2:13) | 99 / lo ta‘ase | *Hilhot İsurey Mizbeah*, 5:12 | Tuz koymadan kurban sunmak haramdır (Levililer, 2:13) | 99 / lo ta‘ase |
| Fahişelik yapan kadın veya erkeğin kazancından kurban sunmayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 23:19) | 100 / lo ta‘ase | *Hilhot İsurey Mizbeah*, 3:7 | Fahişelik yapan kadın veya erkeğin kazancını adak olarak kabul etmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 23:19) | 100 / lo ta‘ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Aynı gün içinde hem hayvanı hem de yavrusunu kurban etmeyeceksiniz (Levililer, 22:28) | 101 / lo ta'ase | *Hilhot Şhîta*, 12:1 | Aynı gün içinde hem hayvanı hem de yavrusunu kurban etmek haramdır (Levililer, 22:28) | 101 / lo ta'ase |
| Günah sunusuna zeytinyağı dökmeyeceksiniz (Levililer, 5:11) | 102 / lo ta'ase | *Hilhot Me'ase ha-Korbanot*, 12:7 | Günah sunusuna zeytinyağı dökmek haramdır (Levililer, 5:11) | 102 / lo ta'ase |
| Sunuya günnük koymayacaksınız (Levililer, 5:11) | 103 / lo ta'ase | *Hilhot Me'ase ha-Korbanot*, 12:7 | Günah sunusuna günnük / buhur / tütsü koymak haramdır (Levililer, 5:11) | 103 / lo ta'ase |
| *Sota* sunusuna zeytinyağı koymayacaksınız (Sayılar, 5:15) | 104 / lo ta'ase | *Hilhot Sota*, 3:13 | *Sota* sunusuna zeytinyağı karıştırmak haramdır (Sayılar, 5:15) | 104 / lo ta'ase |
| Sota sunusuna günnük koymayacaksınız (Sayılar, 5:15) | 105 / lo ta'ase | *Hilhot Sota*, 3:13 | Sota sunusuna günnük / buhur / tütsü koymak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 5:15) | 105 / lo ta'ase |
| Adanmış şeyleri başka hayvanla değiştirmeyeceksiniz (Levililer, 27:10) | 106 / lo ta'ase | *Hilhot Temura*, 1:1 | (*Temura* yapmak) adanmış şeyleri değiştirmek haramdır (Levililer, 27:10) | 106 / lo ta'ase |
| Adanmış bir hayvanın niyetini başka bir kurbanla değiştirmeyeceksiniz (Levililer, 27:26) | 107 / lo ta'ase | *Hilhot Temura*, 4:11 | Adanmış kurbanları bir başka kurbanla değiştirmek haramdır (Levililer, 27:26) | 107 / lo ta'ase |
| İlk koşer hayvanların fidyesini ödemeyeceksiniz (Sayılar, 18:17) | 108 / lo ta'ase | *Hilhot Behorot*, 1:17 | (Sığır, koyun ve keçinin) ilk doğanlarına fidye vermek / bedel almak haramdır (çünkü onlar Tanrı'nındır) (Sayılar, 18:17) | 108 / lo ta'ase |
| Ondalık hayvanı satmayacaksınız (Levililer, 27:33) | 109 / lo ta'ase | *Hilhot Behorot*, 6:5 | Ondalık hayvanı satmak haramdır (Levililer, 27:33) | 109 / lo ta'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Adanmış bir araziyi satmayacaksınız (Levililer, 27:28) | 110 / lo ta'ase | *Hilhot 'Arahin ve-Haramin*, 6:4 | Tanrı'ya adanan bir mülkü satmak haramdır (Levililer, 27:28) | 110 / lo ta'ase |
| Adanmış bir arazinin fidyesini ödemeyeceksiniz (Levililer, 27:28) | 111 / lo ta'ase | *Hilhot 'Arahin ve-Haramin*, 6:4 | Tanrı'ya adanan bir arazinin bedelini ödeyip almak haramdır (Levililer, 27:28) | 111 / lo ta'ase |
| Günah sunusundaki kuşun kafasını koparmayacaksınız (Levililer, 5:8) | 112 / lo ta'ase | *Hilhot Me'ase ha-Korbanot*, 7:6 | (Günah sunusunda kuşun) başını koparmak haramdır (boynunu kırmak yeterli) (Levililer, 5:8) | 112 / lo ta'ase |
| Adanmış hayvanla iş yapmayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 15:19) | 113 / lo ta'ase | *Hilhot Me'ila*, 1:7 | (Sığırın ilk doğan öküzüyle) iş yapmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 15:19) | 113 / lo ta'ase |
| Adanmış hayvanın yününü kırkmayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 15:19) | 114 / lo ta'ase | *Hilhot Me'ila*, 1:7 | (Sürünün ilk doğan koyununun) yününü kırkmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 15:19) | 114 / lo ta'ase |
| Pesah sunusunu mayanın üzerine kesmeyeceksiniz (Çıkış, 34:25) | 115 / lo ta'ase | *Hilhot Korban Pesah*, 1:5 | Pesah sunusunu maya üzerine kesmek haramdır (Çıkış, 23:18; 34:25) | 115 / lo ta'ase |
| Pesah sunusunun bazı kısımlarını sabaha bırakmayacaksınız (Çıkış, 23:18) | 116 / lo ta'ase | *Hilhot Korban Pesah*, 1:7 | Pesah sunusunun (içini) yağını (sabaha) bırakmak haramdır (Çıkış, 23:18) | 116 / lo ta'ase |
| Pesah etini sabaha bırakmayacaksınız (Çıkış, 12:10) | 117 / lo ta'ase | *Hilhot Korban Pesah*, 10:11 | Pesah sunusunun etini yemeden sabaha bırakmak haramdır (Çıkış, 34:28; 12:10) | 117 / lo ta'ase |
| Hagiga sunusunu 3. güne kadar bırakmayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 16:4) | 118 / lo ta'ase | *Hilhot Korban Pesah*, 10:13 | (Nisan'ın) 14'ündeki sunuların etini (bayram sunusunu) bırakmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 16:4) | 118 / lo ta'ase |
| İkinci Pesah sunusunun etini sabaha bırakmayacaksınız (Sayılar, 9:12) | 119 / lo ta'ase | *Hilhot Korban Pesah*, 10:11 | İkinci Pesah sunusunun etini yemeden sabaha bırakmak haramdır (Sayılar, 9:12) | 119 / lo ta'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Şükran sunusunun etini sabaha bırakmayacaksınız (Levililer, 22:30) | 120 / lo ta'ase | *Hilhot Pesuley ha-Mukdaşin,* 18:9 | Şükran sunusunun etini yemeden sabaha bırakmak haramdır (Levililer, 22:30) | 120 / lo ta'ase |
| Pesah sunusunun kemiklerinden birini kırmayacaksınız (Çıkış, 12:46) | 121 / lo ta'ase | *Hilhot Korban Pesah,* 10:1 | Pesah sunusunun kemiklerinden birini kırmak haramdır (Çıkış, 12:46) | 121 / lo ta'ase |
| İkinci Pesah sunusunun kemiklerinden birini kırmayacaksınız (Sayılar, 9:12) | 122 / lo ta'ase | *Hilhot Korban Pesah,* 10:1 | İkinci Pesah sunusunun kemiklerinden birini kırmak haramdır (Sayılar, 9:12) | 122 / lo ta'ase |
| Pesah sunusunu yenilen yerden başka bir yere götürmeyeceksiniz (Çıkış, 12:46) | 123 / lo ta'ase | *Hilhot Korban Pesah,* 9:1 | Pesah sunusunu (evin içinde yemek yerine) dışarıya çıkarmak haramdır (Çıkış, 12:46) | 123 / lo ta'ase |
| Geriye kalan sunu etlerini maya ile pişirmeyeceksiniz (Levililer, 6:10) | 124 / lo ta'ase | *Hilhot Me'ase ha-Korbanot,* 12:14 | Kurban sunusundan kalanları maya ile pişirmek haramdır (Levililer, 6:10) | 124 / lo ta'ase |
| Pesah sunusunu ne çiğ ne de haşlanmış yemeyeceksiniz (Çıkış, 12:9) | 125 / lo ta'ase | *Hilhot Korban Pesah,* 8:4 | Pesah sunusunu çiğ veya haşlanmış yemek haramdır (Çıkış, 12:9) | 125 / lo ta'ase |
| Pesah sunusunu yabancılara yedirmeyeceksiniz (Çıkış, 12:45) | 126 / lo ta'ase | *Hilhot Korban Pesah,* 9:7 | Yabancıların Pesah sunusunu yemesi haramdır (Çıkış, 12:45) | 126 / lo ta'ase |
| Pesah sunusunu sünnetsizlere yedirmeyeceksiniz (Çıkış, 12:48) | 127 / lo ta'ase | *Hilhot Korban Pesah,* 9:8 | Sünnetsiz birinin Pesah sunusunu yemesi haramdır (Çıkış, 12:48) | 127 / lo ta'ase |
| Pesah sunusunu dinden çıkmış Yahudilere yedirmeyeceksiniz (Çıkış, 12:43) | 128 / lo ta'ase | *Hilhot Korban Pesah,* 9:7 | Dinden çıkanın Pesah sunusunu yemesi haramdır (Çıkış, 12:43) | 128 / lo ta'ase |
| Kirli *(tame)* olan kutsanmış sunulardan yemeyecek (Levililer, 7:20) | 129 / lo ta'ase | *Hilhot Pesuley ha-Mukdaşin,* 18:13 | *Tame* olanın Pesah sunusunu yemesi haramdır (Levililer, 12:4; 7:20) | 129 / lo ta'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Kirlenmiş (*tame*ye temas etmiş) hiçbir sunuyu yemeyeceksiniz (Levililer, 7:19) | 130 / lo ta'ase | *Hilhot Pesuley ha-Mukdaşin*, 18:12 | Kirlenmiş sunu etlerini yemek haramdır (Levililer, 7:19) | 130 / lo ta'ase |
| *Notar*ı yemeyeceksiniz (Levililer, 19:8) | 131 / lo ta'ase | *Hilhot Pesuley ha-Mukdaşin*, 18:10 | (Kohenlerin atanması için kesilmiş) olanların etini yani *notar*ı yemek haramdır (Levililer, 19:6-8) | 131 / lo ta'ase |
| *Piggul* yemeyeceksiniz (Levililer, 7:18) | 132 / lo ta'ase | *Hilhot Pesuley ha-Mukdaşin*, 13:3 | *Piggul* (yanlış niyetle kesilen kurban) yemek haramdır (Levililer, 7:18) | 132 / lo ta'ase |
| *Terumot*u yetkin kişi haricindekiler (kohenler harici) yemeyecek (Levililer, 22:10) | 133 / lo ta'ase | *Hilhot Terumot*, 6:5 | Yabancıların (kohenler hariç) kutsal sunuları *(teruma)* yemesi haramdır (Levililer, 22:10) | 133 / lo ta'ase |
| Kohenin tuttuğu işçi veya kiracısı da *teruma*dan yemeyecek (Levililer, 22:10) | 134 / lo ta'ase | *Hilhot Terumot*, 6:5 | (Kohenlerin) işçilerinin veya konuklarının kutsal sunuları *(teruma)* yemesi haramdır (Levililer, 22:10) | 134 / lo ta'ase |
| Sünnetsizler de *teruma*dan yemeyecek | 135 / lo ta'ase | *Hilhot Terumot*, 7:10 | Sünnetsizlerin kutsal sunuları *(teruma)* yemesi haramdır | 135 / lo ta'ase |
| Kirli bir kohen *teruma* yemeyecek (Levililer, 22:4) | 136 / lo ta'ase | *Hilhot Terumot*, 7:1 | Kirli kohenin kutsal sunuları *(teruma)* yemesi haramdır (Levililer, 22:4) | 136 / lo ta'ase |
| *Halala* kutsal sunulardan yemeyecek (Levililer, 22:12) | 137 / lo ta'ase | *Hilhot Terumot*, 6:7 | *Halala*nın (kohen haricinde biriyle evlenen kohen kızın) kutsal sunuları yemesi haramdır (Levililer, 22:12) | 137 / lo ta'ase |
| Tahıl sunuları yenmeyecek (Levililer, 6:16) | 138 / lo ta'ase | *Hilhot Me'ase ha-Korbanot*, 12:9 | Tahıl sunularını yemek haramdır (Levililer, 6:16) | 138 / lo ta'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Günah sunusunun etini yemeyeceksiniz (Levililer, 6:23) | 139 / lo ta‘ase | *Hilhot Me‘ase ha-Korbanot*, 11:3 | Kohenlerin günah sunularının etini yemesi haramdır (Levililer, 6:23) | 139 / lo ta‘ase |
| Kusurlu olup da sunulan hayvanların etini yemeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 14:3) | 140 / lo ta‘ase | *Hilhot Pesuley ha-Mukdaşin,* 18:4-5 | Uygunsuz ve kusurlu sunuların yenmesi haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 14:3) | 140 / lo ta‘ase |
| *(Me‘aser şeni)* ikinci ondalıktaki ayrılmış buğdayı Kudüs dışında yemeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 12:17) | 141 / lo ta‘ase | *Hilhot Me‘aser Şeni*, 2:5 | *Me‘aser şeni*deki buğdayı Kudüs dışında yemek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 12:17) | 141 / lo ta‘ase |
| *Me‘aser şeni*deki ayrılmış şarabı Kudüs dışında içmeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 12:17) | 142 / lo ta‘ase | *Hilhot Me‘aser Şeni*, 2:5 | *Me‘aser şeni*deki şarabı Kudüs dışında içmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 12:17) | 142 / lo ta‘ase |
| *Me‘aser şeni*deki ayrılmış zeytinyağını Kudüs dışında yemeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 12:17) | 143 / lo ta‘ase | *Hilhot Me‘aser Şeni*, 2:5 | *Me‘aser şeni*deki zeytinyağını Kudüs dışında yemek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 12:17) | 143 / lo ta‘ase |
| Kusursuz ilk doğanı Kudüs dışında yemeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 12:17) | 144 / lo ta‘ase | *Hilhot Behorot,* 1:16 | Kusursuz ilk doğanı Kudüs dışında yemek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 12:17) | 144 / lo ta‘ase |
| Kohenler günah ve suç sunularını Mabed avlusu dışında yiyemez (Yasa'nın Tekrarı, 12:17) | 145 / lo ta‘ase | *Hilhot Me‘ase ha-Korbanot*, 11:5 | Kohenlerin günah ve suç sunularını (Mabed avlusu) dışında yemesi haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 12:17) | 145 / lo ta‘ase |
| Yakmalık sunusunun etini yemeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 12:17) | 146 / lo ta‘ase | *Hilhot Me‘ase ha-Korbanot*, 11:1 | Yakmalık sunusunun etini yemek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 12:17) | 146 / lo ta‘ase |
| Adak olarak *(kodeşim kalim)* sunulanların kanı akıtılmadan önce yemeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 12:17) | 147 / lo ta‘ase | *Hilhot Me‘ase ha-Korbanot*, 11:4 | Adak olarak *(kodeşim kalim)* verilenlerin kanı akıtılmadan önce yemek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 12:17) | 147 / lo ta‘ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Kohen olmayan *kodşey kodeşim*den yiyemez (Çıkış, 29:33) | 148 / lo ta‘ase | *Hilhot Me‘ase ha-Korbanot*, 11:8 | Kohenin ilk ürünleri (Kudüs dışında) yemesi haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 12:17) | 148 / lo ta‘ase |
| Kohen ilk ürünleri Mabed'e gelmeden önce yiyemez (Yasa'nın Tekrarı, 12:17) | 149 / lo ta‘ase | *Hilhot Bikkurim,* 3:3 | Yabancının (*zar*-kohen harici) *kodşey kodeşim*den (en kutsal sunular) yemesi haramdır (Çıkış, 29:33) | 149 / lo ta‘ase |
| *Me‘aser şeni*yi Kudüs'te bile olsanız kirliyken yiyemezsiniz (Yasa'nın Tekrarı, 26:14) | 150 / lo ta‘ase | *Hilhot Me‘aser Şeni*, 3:1 | *Me‘aser şeni*yi - Kudüs'te bile- kirliyken *(tame*liyken*)* yemek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 26:14) | 150 / lo ta‘ase |
| *Me‘aser şeni*yi yaslıyken yiyemezsiniz (Yasa'nın Tekrarı, 26:14) | 151 / lo ta‘ase | *Hilhot Me‘aser Şeni*, 3:5 | *Me‘aser şeni*yi yaslıyken – Kudüs'te- yemek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 26:14) | 151 / lo ta‘ase |
| *Me‘aser şeni* yiyecek ve içecek alma haricinde başka bir amaç için kullanmayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 26:14) | 152 / lo ta‘ase | *Hilhot Me‘aser Şeni*, 3:10 | *Me‘aser şeni*yi amacı dışında harcamak / kullanmak (yiyecek ve içecek haricinde kullanmak) haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 26:14) | 152 / lo ta‘ase |
| *Tevel*[592] yemeyeceksiniz (Levililer, 22:15) | 153 / lo ta‘ase | *Hilhot Ma'ahalot Asurot*, 10:19 | *Tevel* yemek haramdır (Levililer, 22:15) | 153 / lo ta‘ase |
| *Teruma* (sunuları) birbiri yerine-sırası karışık bir şekilde sunmayacaksınız (Çıkış, 22:28) | 154 / lo ta‘ase | *Hilhot Terumot,* 3:23 | Zirai sunuların sıralamasında takdim te'hir yapmak haramdır (Çıkış, 22:28) | 154 / lo ta‘ase |
| Adanılan kurbanları yerine getirecek, geciktirmeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 23:22) | 155 / lo ta‘ase | *Hilhot Me‘ase ha-Korbanot*, 14:13 | Yeminleri, adakları ve kurbanları yerine getirmede gecikmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 23:22) | 155 / lo ta‘ase |

592 *Tevel*, ondalıklar veya herhangi verilmesi gereken sunu ve armağanların verilmeden önceki haline denilmektedir.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Kurbansız hac yapmayacaksınız (Çıkış, 23:15) | 156 / lo ta'ase | *Hilhot Hagiga,* 1:1 | Hacca giderken kurbanlık hayvansız gitmek haramdır (Çıkış, 23:15) | 156 / lo ta'ase |
| Yemininizi bozmayacaksınız (Sayılar, 30:3) | 157 / lo ta'ase | *Hilhot Nedarim,* 1:5 | Ağızdan çıkanı bozmak, yerine getirmemek, kendimizi yükümlülük altına koyduktan sonra ona muhalefet etmek haramdır (Sayılar, 30:3) | 157 / lo ta'ase |
| Kohenler fahişelerle (*zona* kadınla) evlenmeyecek (Levililer, 21:7) | 158 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 17:1 | Kohenlerin fahişe kadınlarla evlenmesi haramdır (Levililer, 21:7) | 158 / lo ta'ase |
| Kohen *halala* kadınla[593] evlenmeyecek (Levililer, 21:7) | 159 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 17:1 | Kohenlerin *halala* ile evlenmesi haramdır (Levililer, 21:7) | 159 / lo ta'ase |
| Kohen boşanmış kadınla evlenmeyecek (Levililer, 21:7) | 160 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 17:1 | Kohenlerin boşanmış kadınlarla evlenmesi haramdır (Levililer, 21:7) | 160 / lo ta'ase |
| Başkohen dul kadınla evlenmeyecek (Levililer, 21:14) | 161 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 17:1 | Özellikle başkohenin dul kadınla evlenmesi haramdır (Levililer, 21:14) | 161 / lo ta'ase |
| Başkohen evlenmese bile dul bir kadınla cinsel ilişkiye girmeyecek (Levililer, 21:15) | 162 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 17:3 | Başkohenin dul bir kadınla evlilik dışı ilişkiye girmesi haramdır (Levililer, 21:15) | 162 / lo ta'ase |
| Kohen saçları uzun bir şekilde Mabed'e girmeyecek (Levililer, 10:6) | 163 / lo ta'ase | *Hilhot Bîat ha-Mikdaş*, 1:8 | Yas tutanların yaptığı gibi kohenlerin saçlarını uzatıp Mabed'e öyle girmeleri haramdır (Levililer, 10:6) | 163 / lo ta'ase |
| Kohen yırtık pırtık elbiselerle Mabed'e girmeyecek (Levililer, 10:6) | 164 / lo ta'ase | *Hilhot Bîat ha-Mikdaş*, 1:14 | Kohenlerin elbiseleri yırtık bir şekilde Mabed'e girmeleri | 164 / lo ta'ase |

593 Bir kohenin evlenilmesi yasak olan bir kadından olma kızı.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | haramdır (Levililer, 10:6; 21:10) | |
| Kohen hizmetin ortasında Mabed'i terk etmeyecek (Levililer, 10:7) | 165 / lo ta'ase | *Hilhot Bîat ha-Mikdaş*, 2:5 | İbadet / hizmet saatinde kohenlerin Mabed'i terk etmeleri haramdır (Levililer, 10:7) | 165 / lo ta'ase |
| Herhangi bir kohen akrabaları dışında bir ölü ile kendisini kirletmeyecek (Levililer, 21:1) | 166 / lo ta'ase | *Hilhot Evel*, 3:1 | Herhangi bir kohenin akrabaları dışında bir mevta ile kendisini kirletmesi haramdır (Levililer, 21:1) | 166 / lo ta'ase |
| Başkohen akrabasının ölüsü bile olsa kendini kirletmeyecek (Levililer, 21:11) | 167 / lo ta'ase | *Hilhot Evel*, 5:6 | Başkohenin ölüyle aynı çatı altında bulunması – akrabası da olsa- haramdır (Levililer, 21:11) | 167 / lo ta'ase |
| Başkohen ölünün bulunduğu yerde – ölüyle aynı çatı altında bulunmayacak (Levililer, 21:11) | 168 / lo ta'ase | *Hilhot Evel*, 5:6 | Başkohenin ölüye dokunarak veya başka şekilde kendini kirletmesi haramdır (Levililer, 21:11) | 168 / lo ta'ase |
| Levililer mirastan pay alamazlar (Yasa'nın Tekrarı, 18:2) | 169 / lo ta'ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel*, 13:10 | (Diğer İsrailliler gibi) Levililerin (mirastan) pay alması haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 18:1) | 169 / lo ta'ase |
| Levililer ganimetten pay alamazlar (Yasa'nın Tekrarı, 18:1) | 170 / lo ta'ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel*, 13:10 | Levililerin ganimetten pay alması haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 18:1-2) | 170 / lo ta'ase |
| Yas nedeniyle saçlarınızı yolmayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 14:1) | 171 / lo ta'ase | *Hilhot 'Avoda Zara ve-Hukot ha-Goyim*, 12:15 | Cahillerin yaptığı gibi ölülere yas için başın kıllarını yolmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 14:1) | 171 / lo ta'ase |
| *Tame*li hayvanları yemeyeceksiniz (Levililer, 11:4; Yasa'nın Tekrarı, 14:7) | 172 / lo ta'ase | *Hilhot Ma'ahalot Asurot*, 2:1 | Kirli *(tame)* ve vahşi hayvanları yemek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 14:7-8) | 172 / lo ta'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| *Tame*li balıkları yemeyeceksiniz (Levililer, 11:11) | 173 / lo ta'ase | *Hilhot Ma'ahalot Asurot*, 2:4 | Kirli *(tame)* balık yemek haramdır (Levililer, 11:11) | 173 / lo ta'ase |
| *Tame*li kuşları yemeyeceksiniz (Levililer, 11:13) | 174 / lo ta'ase | *Hilhot Ma'ahalot Asurot*, 2:4 | Kirli *(tame)* kuş yemek haramdır (Levililer, 11:13) | 174 / lo ta'ase |
| Kanatlı böcekleri yemeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 14:19) | 175 / lo ta'ase | *Hilhot Ma'ahalot Asurot*, 2:5 | Kanatlı böcekleri yemek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 14:19) | 175 / lo ta'ase |
| Kara böceklerini yemeyeceksiniz (Levililer, 11:41) | 176 / lo ta'ase | *Hilhot Ma'ahalot Asurot*, 2:6 | Yer / kara böceklerini – yemek haramdır (Levililer, 11:41) | 176 / lo ta'ase |
| Sürüngenleri yemeyeceksiniz (Levililer, 11:44) | 177 / lo ta'ase | *Hilhot Ma'ahalot Asurot*, 2:13 | Küften çıkan kurtçuk ve böcekleri yemek haramdır (Levililer, 11:44) | 177 / lo ta'ase |
| Kurt benzeri şeyleri yemeyeceksiniz (Levililer, 11:42) | 178 / lo ta'ase | *Hilhot Ma'ahalot Asurot*, 2:14 | Meyve ve bitkilerde olan kurt benzeri şeyleri yemek haramdır (Levililer, 11:42) | 178 / lo ta'ase |
| Su sürüngenleri yemeyeceksiniz (Levililer, 11:43) | 179 / lo ta'ase | *Hilhot Ma'ahalot Asurot*, 2:12 | Kanatlı kanatsız yer veya su sürüngenleri yemek haramdır (Levililer, 11:43) | 179 / lo ta'ase |
| Leş yemeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 14:21) | 180 / lo ta'ase | *Hilhot Ma'ahalot Asurot*, 4:1 | Leş yemek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 14:21) | 180 / lo ta'ase |
| Parçalanmış hayvanları yemeyeceksiniz (Çıkış, 22:30) | 181 / lo ta'ase | *Hilhot Ma'ahalot Asurot*, 4:6 | Parçalanmış hayvanları yemek haramdır (Çıkış, 22:30) | 181 / lo ta'ase |
| Canlı bir hayvanın uzvunu yemeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 12:23) | 182 / lo ta'ase | *Hilhot Ma'ahalot Asurot*, 5:1 | Canlı bir hayvanın uzvunu yemek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 12:23) | 182 / lo ta'ase |
| Uyluk kemiğinin üzerindeki siniri yemeyeceksiniz (Yaratılış, 32:33) | 183 / lo ta'ase | *Hilhot Ma'ahalot Asurot*, 8:1 | Uyluk kemiğinin üzerindeki siniri yemek haramdır (Yaratılış, 32:33) | 183 / lo ta'ase |
| Kan yemeyeceksiniz (Levililer, 3:17; 7:26) | 184 / lo ta'ase | *Hilhot Ma'ahalot Asurot*, 6:1 | Kan yemek haramdır (Levililer, 7:26) | 184 / lo ta'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Hayvan yağı yemeyeceksiniz (Levililer, 7:23) | 185 / lo ta‘ase | *Hilhot Ma’ahalot Asurot*, 7:1 | Hayvan yağı yemek haramdır (Levililer, 7:23) | 185 / lo ta‘ase |
| Eti sütle pişirmeyeceksiniz (Çıkış, 23:19) | 186 / lo ta‘ase | *Hilhot Ma’ahalot Asurot*, 9:1 | Eti sütle pişirmek haramdır (Çıkış, 23:19) | 186 / lo ta‘ase |
| Eti sütle birlikte yemeyeceksiniz (Çıkış, 34:26) | 187 / lo ta‘ase | *Hilhot Ma’ahalot Asurot*, 9:1 | Eti sütle birlikte yemek haramdır (Çıkış, 34:26) | 187 / lo ta‘ase |
| Taşlanarak öldürülen boğanın etini yemeyeceksiniz (Çıkış, 21:28) | 188 / lo ta‘ase | *Hilhot Ma’ahalot Asurot*, 4:22 | (Eğer bir boğa bir insanı boynuzuyla öldürürse taşlanarak öldürülür) Taşlanarak öldürülen boğanın etini yemek haramdır (Çıkış, 21:28) | 188 / lo ta‘ase |
| Yeni buğdaydan yapılmış ekmeği Pesah’tan önce yemeyeceksiniz (Levililer, 23:14) | 189 / lo ta‘ase | *Hilhot Ma’ahalot Asurot*, 10:2-3 | Nisan’ın 6. günü geçmeden yeni buğdaydan yapılmış ekmeği yemek haramdır (Levililer, 23:14) | 189 / lo ta‘ase |
| Kavrulmuş buğdayı Pesah’tan önce yemeyeceksiniz (Levililer, 23:14) | 190 / lo ta‘ase | *Hilhot Ma’ahalot Asurot*, 10:2-3 | Nisan’ın 6. günü geçmeden kavrulmuş buğdayı yemek haramdır (Levililer, 23:14) | 190 / lo ta‘ase |
| Taze başağı Pesah’tan önce yemeyeceksiniz (Levililer, 23:14) | 191 / lo ta‘ase | *Hilhot Ma’ahalot Asurot*, 10:2-3 | Nisan’ın 6. günü geçmeden taze başağı yemek haramdır (Levililer, 23:14) | 191 / lo ta‘ase |
| *Orla* (meyve ağacının ilk üç yıldaki meyvesini) yemeyeceksiniz (Levililer, 19:23) | 192 / lo ta‘ase | *Hilhot Ma’ahalot Asurot*, 10:9 | *Orla* (meyve ağacının ilk üç yıldaki meyvesini) yemek haramdır (Levililer, 19:23) | 192 / lo ta‘ase |
| Karıştırılmış tohumlardan çıkan ürünleri yemeyeceksiniz (Yasa’nın Tekrarı, 22:9) | 193 / lo ta‘ase | *Hilhot Ma’ahalot Asurot*, 10:6 | (Bağa ektiğin iki çeşit tohumun) ürünlerini yemek haramdır (Yasa’nın Tekrarı, 22:9) | 193 / lo ta‘ase |
| Libasyon şarabından içmeyeceksiniz (Yasa’nın Tekrarı, 32:38) | 194 / lo ta‘ase | *Hilhot Ma’ahalot Asurot*, 11:1 | Libasyon şarabından içmek haramdır (Yasa’nın Tekrarı, 32:38) | 194 / lo ta‘ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Sarhoş ve oburlar gibi yiyip içmeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 21:20) | 195 / lo ta'ase | *Hilhot Mamrim,* 7:1 | (İnatçı ve asi oğul örneğindeki gibi) Obur ve ayyaş olmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 21:21) | 195 / lo ta'ase |
| Oruç gününde yemeyeceksiniz (Levililer, 23:29) | 196 / lo ta'ase | *Hilhot Şvitat 'Asor,* 1:4 | Yom Kipur'da oruçluyken yemek haramdır (Levililer, 23:29) | 196 / lo ta'ase |
| Pesah'ta maya yemeyeceksiniz (Çıkış, 13:3) | 197 / lo ta'ase | *Hilhot Hamets u-Matsa*, 1:1 | Pesah'ta *hamets* (maya) yemek haramdır (Çıkış, 13:3) | 197 / lo ta'ase |
| Mayalı şeyler yemeyeceksiniz (Çıkış, 12:20) | 198 / lo ta'ase | *Hilhot Hamets u-Matsa*, 1:6 | (Ekmek haricinde de) Mayalı şeyler yemek haramdır (Çıkış, 12:20) | 198 / lo ta'ase |
| Nisan'ın 14'ünün gece yarısında maya yemeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 16:3) | 199 / lo ta'ase | *Hilhot Hamets u-Matsa*, 1:8 | Nisan'ın 14'ünün gece yarısında *hamets* (maya) yemek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 16:3) | 199 / lo ta'ase |
| Maya görülmeyecek (Çıkış, 13:7) | 200 / lo ta'ase | *Hilhot Hamets u-Matsa*, 1:2 | Yedi gün boyunca meskenlerimizde *hamets* (maya) görülmeyecek (Çıkış, 13:7) | 200 / lo ta'ase |
| Maya bulunmayacak (Çıkış, 12:19) | 201 / lo ta'ase | *Hilhot Hamets u-Matsa*, 1:2 | Yedi gün boyunca meskenlerimizde *hamets* (maya) bulunmayacak (Çıkış, 12:19) | 201 / lo ta'ase |
| *Nazir* şarap veya diğer üzüm içerikli içecekleri içmeyecek (Sayılar, 6:3) | 202 / lo ta'ase | *Hilhot Nezirut,* 5:2 | *Nazir*in şarap veya diğer üzüm içerikli içecekleri içmesi haramdır (Sayılar, 6:3) | 202 / lo ta'ase |
| *Nazir* üzüm yemeyecek (Sayılar, 6:3) | 203 / lo ta'ase | *Hilhot Nezirut,* 5:8 | *Nazir*in üzüm yemesi haramdır (Sayılar, 6:3) | 203 / lo ta'ase |
| *Nazir* kuru üzüm yemeyecek (Sayılar, 6:3) | 204 / lo ta'ase | *Hilhot Nezirut,* 5:8 | *Nazir*in kuru üzüm yemesi haramdır (Sayılar, 6:3) | 204 / lo ta'ase |
| *Nazir* üzüm çekirdeği yemeyecek (Sayılar, 6:4) | 205 / lo ta'ase | *Hilhot Nezirut,* 5:8 | *Nazir*in üzüm çekirdeği yemesi | 205 / lo ta'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | haramdır (Sayılar, 6:3)[594] | |
| *Nazir* üzüm kabuğu yemeyecek (Sayılar, 6:4) | 206 / lo ta'ase | *Hilhot Nezirut,* 5:8 | *Nazir*in üzüm kabuğu yemesi haramdır (Sayılar, 6:3)[595] | 206 / lo ta'ase |
| *Nazir* ölüye dokunmak suretiyle kirlenmeyecek (Sayılar, 6:7) | 207 / lo ta'ase | *Hilhot Nezirut,* 5:15 | *Nazir*in ölüye dokunması haramdır (Sayılar, 6:7) | 207 / lo ta'ase |
| *Nazir* ölüyle aynı çatı altında bulunmayacak (Sayılar, 6:6) | 208 / lo ta'ase | *Hilhot Nezirut,* 5:18 | *Nazir*in ölünün bulunduğu çadırda bulunması haramdır (Sayılar, 6:6) | 208 / lo ta'ase |
| *Nazir* tıraş olmayacak (Sayılar, 6:5) | 209 / lo ta'ase | *Hilhot Nezirut,* 5:11 | *Nazir*in tıraş olması haramdır (Sayılar, 6:5) | 209 / lo ta'ase |
| Arazinin tamamı hasad edilmeyecek (Levililer, 23:22) | 210 / lo ta'ase | *Hilhot Matnot 'Aniyim*, 1:1 | Mahsullerin tamamının hasad edilmesi haramdır (Levililer, 23:22) | 210 / lo ta'ase |
| Hasad edilirken düşenleri toplamayacaksınız (Levililer, 19:9; 23:22) | 211 / lo ta'ase | *Hilhot Matnot 'Aniyim*, 1:4 | (Hasad yapılırken) düşenleri toplamak haramdır (fakirlerin hakkıdır) (Levililer, 23:22) | 211 / lo ta'ase |
| Bağ bozumunda olgunlaşmamış üzümleri toplamayacaksınız (Levililer, 19:10) | 212 / lo ta'ase | *Hilhot Matnot 'Aniyim*, 1:5 | Bağ bozumunda, bağın tamamını hasad etmek haramdır (Levililer, 19:10) | 212 / lo ta'ase |
| Düşen üzümleri toplamayacaksınız (Levililer, 19:10) | 213 / lo ta'ase | *Hilhot Matnot 'Aniyim*, 1:5 | (Bağ bozumunda) kalanları / düşenleri toplamak (fakirlerin hakkıdır) haramdır (Levililer, 19:10) | 213 / lo ta'ase |

[594] Yosef Kafih her ne kadar bu şekilde atıf yapmış olsa da Sayılar, 6:4 daha uygun görünmektedir. Çünkü "çekirdek" ifadesi atıf verilen yerde değil bir sonraki cümle olan 4. cümlede geçmektedir.

[595] Yosef Kafih her ne kadar bu şekilde atıf yapmış olsa da Sayılar, 6:4 daha uygun görünmektedir. Çünkü "kabuk" ifadesi atıf verilen yerde değil bir sonraki cümle olan 4. cümlede geçmektedir.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Unutulan demetleri almaya gitmeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 24:19) | 214 / lo ta'ase | *Hilhot Matnot 'Aniyim*, 1:5 | Unutulan demetleri dönüp almak / geri getirmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 24:19) | 214 / lo ta'ase |
| Karışık tohumları birlikte ekmeyeceksiniz (Levililer, 19:19) | 215 / lo ta'ase | *Hilhot Klayim,* 1:1 | Bağa iki farklı çeşitte tohum ekmek haramdır (Levililer, 19:19) | 215 / lo ta'ase |
| Tahılları ve sebzeleri bir yere / aynı yere ekmeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 22:9) | 216 / lo ta'ase | *Hilhot Klayim,* 5:1 | Tahılları ve yeşillikleri (birlikte) ekmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 22:9) | 216 / lo ta'ase |
| Farklı cins hayvanı çiftleştirmeyeceksiniz (Levililer, 19:19) | 217 / lo ta'ase | *Hilhot Klayim,* 9:1 | İki farklı cinsteki hayvanı çiftleştirmek haramdır (Levililer, 19:19) | 217 / lo ta'ase |
| Farklı cinsteki hayvanları birlikte çalıştırmayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 22:10) | 218 / lo ta'ase | *Hilhot Klayim,* 9:7 | İki farklı cinsteki hayvanı birlikte çalıştırmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 22:10) | 218 / lo ta'ase |
| Harman döven öküzün ağzını bağlamayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 25:4) | 219 / lo ta'ase | *Hilhot Sehirut,* 13:2 | Harman döven öküzün ağzını bağlamak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 25:4) | 219 / lo ta'ase |
| 7. yılda toprağı ekmeyeceksiniz (Levililer, 25:4) | 220 / lo ta'ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel*, 1:1 | 7. yılda toprağı işlemek haramdır (Levililer, 25:4) | 220 / lo ta'ase |
| 7. yılda ağaç ekmeyeceksiniz (Levililer, 25:4) | 221 / lo ta'ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel*, 1:1 | 7. yılda ekim-dikim yapmak haramdır (Levililer, 25:4) | 221 / lo ta'ase |
| 7. yılda hasad yapmayacaksınız (Levililer, 25:5) | 222 / lo ta'ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel*, 4:1 | 7. yılda kendiliğinden büyüyen mahsulü hasad etmek haramdır (Levililer, 25:5) | 222 / lo ta'ase |
| 7. yılda meyveleri toplamayacaksınız (Levililer, 25:5) | 223 / lo ta'ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel*, 4:22 | 7. yılda ağaçlardaki meyveleri toplamak haramdır (Levililer, 25:5) | 223 / lo ta'ase |
| Jübile yılında ekim-dikim yapmayacaksınız (Levililer, 25:11) | 224 / lo ta'ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel*, 10:15 | Jübile yılında ekim-dikim yapmak haramdır (Levililer, 25:11) | 224 / lo ta'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Jübile yılında çıkanları hasad etmeyeceksiniz (Levililer, 25:11) | 225 / lo ta‘ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel*, 10:15 | Jübile yılında çıkanları hasad etmek haramdır (Levililer, 25:11) | 225 / lo ta‘ase |
| Jübile yılında ağaçlardaki meyveleri toplamayacaksınız (Levililer, 25:11) | 226 / lo ta‘ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel*, 10:15 | Jübile yılında ağaçlardaki meyveleri toplamak haramdır (Levililer, 25:11) | 226 / lo ta‘ase |
| İsrail topraklarındaki mülkleri ebedi olarak satamazsınız (Levililer, 25:23) | 227 / lo ta‘ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel*, 11:1 | İsrail topraklarındaki mülkler ebediyen satılamaz (çünkü Tanrı'ya aittir) (Levililer, 25:23) | 227 / lo ta‘ase |
| Levililere verilen alanları satmayacaksınız ve değiştirmeyeceksiniz (Levililer, 25:34) | 228 / lo ta‘ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel*, 13:4-5 | Levililere verilen yerleri-arazileri satmak haramdır (Levililer, 25:34) | 228 / lo ta‘ase |
| Levilileri yüz üstü bırakmayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 12:19) | 229 / lo ta‘ase | *Hilhot Hagiga*, 2:14 | Levilileri yüz üstü bırakmak, onları önemsememek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 12:19) | 229 / lo ta‘ase |
| 7. yılda borçları tahsil etmeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 15:2) | 230 / lo ta‘ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel*, 9:1 | Şabat yılında borçları istemek, tahsil etmek haramdır (çünkü borçlar silinir) (Yasa'nın Tekrarı, 15:2) | 230 / lo ta‘ase |
| 7. yıl geliyor diye fakire para vermekten kendinizi alıkoymayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 15:9) | 231 / lo ta‘ase | *Hilhot Şmita ve-Yovel*, 9:30 | Şabat yılında borçlar silinecek diye insanın kendisini ödünç para vermekten alıkoyması haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 15:9) | 231 / lo ta‘ase |
| Fakirlerin ihtiyacını karşılamaktan ve onlara sadaka vermekten kendinizi alıkoymayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 15:7) | 232 / lo ta‘ase | *Hilhot Matnot ‘Aniyim*, 7:2 | Kardeşlerimizin zayıf durumlarını öğrendikten sonra, sadakaları engellemek ve zayıflara yardım etmemek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 15:7) | 232 / lo ta‘ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İbrani köleyi eli boş göndermeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 15:13) | 233 / lo ta'ase | *Hilhot Avadim,* 3:14 | 6 senesi dolunca İbrani köleyi eli boş göndermek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 15:13) | 233 / lo ta'ase |
| Borcunu ödeyemeyeceğini bildiğin halde alacaklı gibi borcunu talep etmeyeceksiniz (Çıkış, 22:24) | 234 / lo ta'ase | *Hilhot Malve ve-Love,* 1:2 | (Kardeşinin) Borcunu ödeyemeyeceğini bildiğin halde alacaklı gibi borcunu ödemesini istemek haramdır (Çıkış, 22:24) | 234 / lo ta'ase |
| Yahudi'ye faiz vermeyeceksiniz (Levililer, 25:37) | 235 / lo ta'ase | *Hilhot Malve ve-Love,* 4:1-2 | (Kardeşine) faiz vermek haramdır (Levililer, 25:37) | 235 / lo ta'ase |
| (Yahudi'den) faiz almayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 23:20) | 236 / lo ta'ase | *Hilhot Malve ve-Love,* 4:1-2 | (Kardeşinden) faiz almak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 23:20) | 236 / lo ta'ase |
| Borç faizinde, garantide, şahitlikte ve yazılı taahhütnamede aracılık yapmayacaksınız (Çıkış, 22:24) | 237 / lo ta'ase | *Hilhot Malve ve-Love,* 4:3 | Borç faizinde, garantide, şahitlikte ve yazılı taahhütnamede aracılık yapmak haramdır (Çıkış, 22:24) | 237 / lo ta'ase |
| İşçinin ücretini geciktirmeyeceksiniz (Levililer, 19:13) | 238 / lo ta'ase | *Hilhot Sehirut,* 11:1-2 | Çalışana baskı kurmak ve ücretini geciktirmek haramdır (Levililer, 19:13) | 238 / lo ta'ase |
| Borca karşılık bir şeyleri rehin almayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 24:10) | 239 / lo ta'ase | *Hilhot Malve ve-Love,* 3:4-5 | Borçlara karşılık bir şeyleri rehin almak (yalnızca hâkim ya da elçiler aracılığıyla olur) haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 24:10) | 239 / lo ta'ase |
| İhtiyaç halinde rehine eşyaları elde tutmayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 24:12) | 240 / lo ta'ase | *Hilhot Malve ve-Love,* 3:5 | İhtiyaç halinde rehine eşyaları vermemek, elde tutmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 24:12) | 240 / lo ta'ase |
| Dullardan rehine eşyalar almayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 24:17) | 241 / lo ta'ase | *Hilhot Malve ve-Love,* 3:1 | İster zengin ister fakir olsun dullardan rehine eşyalar almak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 24:17) | 241 / lo ta'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Kişinin yaşam malzemelerini rehine olarak almayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 24:6) | 242 / lo ta'ase | *Hilhot Malve ve-Love,* 3:2-3 | Rehine eşyalar arasında kişinin yaşam malzemelerini almak (yemek pişirgeçleri gibi) haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 24:6) | 242 / lo ta'ase |
| Yahudi'yi kaçırmayacaksınız (Çıkış, 20:12[596]; Yasa'nın Tekrarı, 5:16[597]) | 243 / lo ta'ase | *Hilhot Geneva,* 9:1 | İsrailli birini kaçırmak haramdır (Çıkış, 20:15;[598] Yasa'nın Tekrarı, 5:17) | 243 / lo ta'ase |
| Çalmayacaksınız (Levililer, 19:11) | 244 / lo ta'ase | *Hilhot Geneva,* 1:1 | Mal mülk, para çalmak haramdır (Levililer, 19:11) | 244 / lo ta'ase |
| Gasp etmeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 19:13) | 245 / lo ta'ase | *Hilhot Gezela ve-Aveda,* 1:1 | Gasp etmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 19:13) | 245 / lo ta'ase |
| Alanların / evlerin vs. sınırlarını değiştirmeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 19:14) | 246 / lo ta'ase | *Hilhot Geneva,* 7:11 | (Komşuyla olan) Sınırlardan çalmak sınırları değiştirmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 19:14) | 246 / lo ta'ase |
| Haksızlık yapmayacaksınız (Levililer, 19:13) | 247 / lo ta'ase | *Hilhot Gezela ve-Aveda,* 1:4 | Verilen hakları istila etmek ve onlardan faydalanılarak haksızlık yapmak haramdır (Levililer, 19:13) | 247 / lo ta'ase |
| Yalanlamayacaksınız (Levililer, 19:11) | 248 / lo ta'ase | *Hilhot Şevuot,* 1:8 | Alacakları ve borçları inkâr etmek haramdır (Levililer, 19:11) | 248 / lo ta'ase |

[596] Çıkış, 20:13 olması daha makuldür, çünkü bu nehyin gerekçesi olan "Çalmayacaksın" ifadesi 13. cümlede geçmektedir.

[597] Yasa'nın Tekrarı, 5:17 olması daha makuldür, çünkü bu nehyin gerekçesi olan "Çalmayacaksın" ifadesi 17. cümlede geçmektedir.

[598] Çıkış, 20:13 olması daha makuldür çünkü bu nehyin gerekçesi olan "Çalmayacaksın" ifadesi 13. cümlede geçmektedir.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Yalan yere yemin ederek hukukun yükümlülüklerinden kaçmayacaksınız (Levililer, 19:11) | 249 / lo ta'ase | *Hilhot Şevuot,* 1:8 | Ödemen gereken borcu yalan yere yemin ederek inkâr etmek haramdır (Levililer, 19:11) | 249 / lo ta'ase |
| Alışverişte aldatmayacaksınız (Levililer, 25:14) | 250 / lo ta'ase | *Hilhot Mehira,* 12:1 | Alım-satımda hile yapmak, aldatmak haramdır (Levililer, 25:14) | 250 / lo ta'ase |
| Kimseyi sözle aldatmayacaksınız (Levililer, 25:17) | 251 / lo ta'ase | *Hilhot Mehira,* 14:12 | Sözlerde hile yapmak, aldatmak haramdır (Levililer, 25:17) | 251 / lo ta'ase |
| Mühtedileri de aldatmayacaksınız (Çıkış, 22:20) | 252 / lo ta'ase | *Hilhot Mehira,* 14:15 | Mühtedilere de aynı şekilde sözlerde hile yapmak, aldatmak haramdır (Çıkış, 22:20) | 252 / lo ta'ase |
| Mühtedileri alışverişte aldatmayacaksınız (Çıkış, 22:20) | 253 / lo ta'ase | *Hilhot Mehira,* 14:15 | Mühtedilere alım-satımda hile yapmak, aldatmak ve mühtedileri zarara uğratmak haramdır (Çıkış, 22:20) | 253 / lo ta'ase |
| Diaspora'dan İsrail'e kaçan köleyi sahibine teslim etmeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 23:16) | 254 / lo ta'ase | *Hilhot Avadim,* 8:10 | Efendisinden kaçan köleyi sahibine geri teslim etmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 23:16) | 254 / lo ta'ase |
| (Efendisinden kaçan köleye) kötü davranmayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 23:17) | 255 / lo ta'ase | *Hilhot Avadim,* 8:11 | (Efendisinden kaçan köleye) kötü davranmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 23:17) | 255 / lo ta'ase |
| Dula ve yetimlere baskı yapmayacaksınız (Çıkış, 22:21) | 256 / lo ta'ase | *Hilhot De'ot,* 6:10 | Dula ve yetimlere baskı yapmak, kötü davranmak haramdır (Çıkış, 22:21) | 256 / lo ta'ase |
| İbrani köleyi diğer köleler gibi çalıştırmayacaksınız (Levililer, 25:39) | 257 / lo ta'ase | *Hilhot Avadim,* 1:4 | (Yoksullaşan kardeşin kendini köle olarak satarsa) ona (Kenani köleye davranıyormuş gibi) köle olarak davranmak haramdır (Levililer, 25:39) | 257 / lo ta'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| İbrani köleyi diğer köleler gibi satmayacaksınız (Levililer, 25:42) | 258 / lo ta'ase | *Hilhot Avadim,* 1:2 | İbrani köleleri diğer köleler gibi satmak haramdır (Levililer, 25:42) | 258 / lo ta'ase |
| İbrani köleye ağır işler yaptırmayacaksınız (Levililer, 25:43,46) | 259 / lo ta'ase | *Hilhot Avadim,* 1:6 | İhtiyacımız olmayan alanlarda veya işlerde İbrani köleleri çalıştırmak haramdır (Levililer, 25:43) | 259 / lo ta'ase |
| (Bir yabancının) İbrani köle satın almasına izin vermeyeceksiniz (Levililer, 25:53) | 260 / lo ta'ase | *Hilhot Avadim,* 1:6 | Ülkemizde yaşayan bir *goy*a (yabancıya) İbrani köleyi acımasızca çalıştırmasına müsaade etmek haramdır (Levililer, 25:53) | 260 / lo ta'ase |
| İbrani bir cariyeyi başkalarına satmayacaksınız (Çıkış, 21:8) | 261 / lo ta'ase | *Hilhot Avadim,* 4:10 | İbrani cariyeyi (kendimiz hariç) başkalarına satmak haramdır (Çıkış, 21:8) | 261 / lo ta'ase |
| İbrani cariyenin kıyafet vb. ihtiyaçlarını sağlamaktan kendinizi alıkoymayacaksınız (Çıkış, 21:10) | 262 / lo ta'ase | *Hilhot Îşut,* 12:2 | Evlenmiş olsa bile İbrani cariyeyi haklarından yoksun bırakmak haramdır (Çıkış, 21:10) | 262 / lo ta'ase |
| *Yefat to'ar*'ı (tutsak alınan güzel kadını) satmayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 21:14) | 263 / lo ta'ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot,* 8:6 | Tutsak alınan güzel kadını onunla birlikte olduktan sonra satmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 21:14) | 263 / lo ta'ase |
| *Yefat to'ar*'ı çalışmaya / hizmet etmeye zorlamayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 21:14) | 264 / lo ta'ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot,* 8:6 | Tutsak alınan güzel kadını onunla birlikte olduktan sonra çalıştırmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 21:14) | 264 / lo ta'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Göz dikmeyeceksiniz (Çıkış, 20:13;[599] Yasa'nın Tekrarı, 5:17[600]) | 265 / lo ta'ase | *Hilhot Gezela ve-Aveda,* 1:9 | Kardeşlerimizin mallarını ele geçirmek haramdır (Çıkış, 20:17;[601] Yasa'nın Tekrarı, 7:25[602]) | 265 / lo ta'ase |
| Ele geçirmeyi istemeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 5:17[603]) | 266 / lo ta'ase | *Hilhot Gezela ve-Aveda,* 1:10 | Kardeşlerimizin mallarını ele geçirmek için plan yapmayı, kurgulamayı hoş görmek haramdır (çünkü fiiliyata dökülme riski vardır) (Çıkış, 20:17[604]) | 266 / lo ta'ase |
| Hasatta çalışan işçi işini bitirmeden ürünlerden yiyemez (Yasa'nın Tekrarı, 23:26) | 267 / lo ta'ase | *Hilhot Sehirut,* 12:3 | İşçinin çalıştığı esnada üzerinde çalıştığı yerdeki şeylerden yemesi haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 23:26) | 267 / lo ta'ase |
| İşçi yiyeceğinden fazla ürün alamaz (Yasa'nın Tekrarı, 23:25) | 268 / lo ta'ase | *Hilhot Sehirut,* 12:3 | İşçinin üzerinde çalıştığı şeylerden yiyebileceğinden fazla alması haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 23:25) | 268 / lo ta'ase |

---

599 Çıkış, 20:14 nehyin gerekçesinde yer alan "(ele geçirmek) arzulamak" ifadesinin yer alması sebebiyle daha uygundur.

600 Üst dipnottaki aynı gerekçeyle Yasa'nın Tekrarı, 5:18 daha uygundur.

601 Yosef Kafih bu şekilde atıf yapsa da Çıkış, 20:14 nehyin gerekçesinde yer alan "(ele geçirmek) arzulamak" ifadesinin yer alması sebebiyle daha uygundur.

602 Putların ateşe verilmesiyle ilgili olan bu Tevrat pasajının ilgili nehiyle hiçbir ilgisi yoktur. Yosef Kafih muhtemel ki bir yanlışlık yapmıştır. Üst dipnottaki gerekçe uyarınca Yasa'nın Tekrarı, 5:18 daha uygundur.

603 Çıkış, 20:14 nehyin gerekçesinde yer alan "(ele geçirmek) arzulamak" ifadesinin yer alması sebebiyle daha uygundur.

604 Yosef Kafih bu şekilde atıf yapsa da Çıkış, 20:14 nehyin gerekçesinde yer alan "(ele geçirmek) arzulamak" ifadesinin yer alması sebebiyle daha uygundur.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Kayıp eşyaları görmezlikten gelmeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 22:3) | 269 / lo ta'ase | *Hilhot Gezela ve-Aveda*, 11:1 | Kayıp şeyleri görmezden gelmek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 22:4[605]) | 269 / lo ta'ase |
| Yük altında kalmış hayvanı öylece bırakmayacaksınız (Çıkış, 23:5) | 270 / lo ta'ase | *Hilhot Rotseah u-Şemirat Nefeş*, 13:2 | Yolda yük altındaki çökmüş hayvana yardım etmeden onu terk etmek haramdır (Çıkış, 23:5) | 270 / lo ta'ase |
| Ölçülerde yanlışlık yapmayacaksınız (Levililer, 19:35) | 271 / lo ta'ase | *Hilhot Geneva*, 7:1 | Ölçü ve tartıda hile yapmak haramdır (Levililer, 19:35) | 271 / lo ta'ase |
| Evinde iki takım, biri büyük ve küçük ölçüyü evinde bulundurmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 25:14) | 272 / lo ta'ase | *Hilhot Geneva*, 7:3 | Kusurlu ölçü ve tartıyı evde bulundurmak haramdır[606](Yasa'nın Tekrarı, 25:13[607]) | 272 / lo ta'ase |
| Yargılarken adaletsizlikten kaçınacaksınız (Levililer, 19:15) | 273 / lo ta'ase | *Hilhot Sanhedrin*, 20:6 | Hâkimin hükmünde adaletsiz olması haramdır (Levililer, 19:15) | 273 / lo ta'ase |
| Rüşvet almayacaksınız (Çıkış, 23:8) | 274 / lo ta'ase | *Hilhot Sanhedrin*, 23:1 | Hâkimin taraflardan rüşvet alması haramdır (Çıkış, 23:8) | 274 / lo ta'ase |
| Yargılarken kimseye statüsü gereği saygı göstermeyeceksiniz (Levililer, 19:15) | 275 / lo ta'ase | *Hilhot Sanhedrin*, 20:4 | Hâkimin yargılama esnasında taraflardan birine sevgi duyması haramdır (Levililer, 19:15) | 275 / lo ta'ase |
| Hüküm verirken kötü-fena insanlardan korkmayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 1:17) | 276 / lo ta'ase | *Hilhot Sanhedrin*, 22:1-2 | Hâkimin bozguncu ve zorbalardan korkması haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 1:17) | 276 / lo ta'ase |

[605] Yosef Kafih bu şekilde atıf yapsa da Yasa'nın Tekrarı, 22: 3 daha uygun olup "görmezden gelme" ifadesi 3. cümlede geçmektedir.

[606] Babil Talmudu, Bava Batra, 89b.

[607] Yosef Kafih bu şekilde atıf yapsa da Yasa'nın Tekrarı, 25: 14 daha uygundur çünkü, 13. cümlede "Kesenizde bulundurmayacaksınız" ifadesi yer almaktadır. 14. cümlede ise "Evinizde farklı ölçüleri bulundurmayacaksınız" yer almaktadır.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Hüküm verirken fakir insanlara merhamet etmeyeceksiniz (Çıkış, 23:3) | 277 / lo ta'ase | *Hilhot Sanhedrin*, 20:4 | Hâkimin zayıf olana merhamet etmesi haramdır (Çıkış, 23:3) | 277 / lo ta'ase |
| Bir insan günahkâr diye ona göre hüküm vermeyeceksiniz (Çıkış, 23:6) | 278 / lo ta'ase | *Hilhot Sanhedrin*, 20:5 | Hâkimin kişi hakkında günahkâr ve kötü işler yapıyor diye hükmü ona göre vermesi haramdır (Çıkış, 23:6) | 278 / lo ta'ase |
| Zarar karşılığında cezai yaptırım gerektiren hükümlerde kişiye acımayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 19: 13, 21; 25:12) | 279 / lo ta'ase | *Hilhot Sanhedrin*, 20:4 | Hâkimin arkadaşını öldüren veya onu acı çektirerek öldürene, bir uzvuna zarar verene (cezai işlemde) merhamet etmesi haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 19: 13, 21) | 279 / lo ta'ase |
| Mühtedi veya yetim diye adaleti saptırmayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 24:17) | 280 / lo ta'ase | *Hilhot Sanhedrin*, 20:12 | Hâkimin yabancı ve yetimleri yargılama esnasında aşırıya gitmesi-abartması haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 24:17) | 280 / lo ta'ase |
| Taraflardan biri yok ise diğerini dinlemeyeceksiniz (Çıkış, 23:1) | 281 / lo ta'ase | *Hilhot Sanhedrin*, 21:7 | Hâkimin taraflardan birinin yokluğunda diğerini dinlemesi haramdır (Çıkış, 23:1) | 281 / lo ta'ase |
| Ölüm cezalarında çoğunluğa uyup hüküm vermeyeceksiniz (Çıkış, 23:2) | 282 / lo ta'ase | *Hilhot Sanhedrin*, 8:1 | Ölüm cezalarında çoğunluk oyunun azınlığa nazaran bir katı olması (çoğunluğun azınlıktan iki katı olması lazım) ve hâkimin buna uyması haramdır (Çıkış, 23:2) | 282 / lo ta'ase |
| Bir idam davasında önce beraat lehinde savunma yapan bir kişi (hâkim) mahkûmiyet lehinde | 283 / lo ta'ase | *Hilhot Sanhedrin*, 10:2 | Hâkimin kendi elindeki deliller üzerinden inceleme yapmadan bir kişinin ceza veya beraati hususunda başka bir | 283 / lo ta'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| savunma yapamaz (Çıkış, 23:2) | | | hâkimin kararını tatbik etmesi haramdır (Çıkış, 23:2) | |
| Tevrat bilgisi olmayan bir hâkim atamayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 1:17) | 284 / lo ta'ase | *Hilhot Sanhedrin*, 10:2 | *Beyt din*in ve *yeşiva* başkanının şeriat ilmini mütalaa etmemiş bir hâkim ataması haramdır Yasa'nın Tekrarı, 1:17) | 284 / lo ta'ase |
| Yalan ifade vermeyeceksiniz (Çıkış, 20:12[608]) | 285 / lo ta'ase | *Hilhot 'Edut*, 17:1 | Yalan ifade vermek / şahitlik yapmak haramdır (Çıkış, 20:9[609]) | 285 / lo ta'ase |
| Günahkâr bir kimse şahitlik yapamaz (Çıkış, 23:1) | 286 / lo ta'ase | *Hilhot 'Edut*, 10:1 | Hâkimin günahkâr bir adamın şahitliğini kabul etmesi ve o ifadeyle karar vermesi haramdır (Çıkış, 23:1) | 286 / lo ta'ase |
| Akrabadan birisi şahitlik yapamaz (Yasa'nın Tekrarı, 24:15[610]) | 287 / lo ta'ase | *Hilhot 'Edut*, 13:1 | Hâkimin (tarafların) akrabalardan bazılarının şahitliğini alması haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 24:16) | 287 / lo ta'ase |
| Bir şahidin şahitliğine göre hüküm verilemez (Yasa'nın Tekrarı, 19:15) | 288 / lo ta'ase | *Hilhot 'Edut*, 5:1 | Hâkimin bir şahide veya ifadeye dayanarak ceza infaz etmesi haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 19:15) | 288 / lo ta'ase |
| Masum bir insanı öldürmeyeceksiniz (Çıkış, 20:12; Yasa'nın Tekrarı, 5:16)[611] | 289 / lo ta'ase | *Hilhot Rotseah u-Şemirat Nefeş*, 1:1 | Birbirimizi öldürmek haramdır (Çıkış, 20:13; Yasa'nın Tekrarı, 5:17) | 289 / lo ta'ase |

[608] Çıkış, 20:13'te yalan yere ifade vermenin nehyedildiği yer almaktadır.

[609] Çıkış, 20:13'te yalan yere ifade vermenin nehyedildiği yer almaktadır.

[610] Yasa'nın Tekrarı, 24:16 içerik olarak daha uygun olup, 15. cümlede işçiye ücretini vermekten bahsetmektedir.

[611] Çıkış, 20: 13; Yasa'nın Tekrarı, 5:17 daha makuldür, çünkü "Öldürmeyeceksin" ifadesi yukarıda verilen atıfta yer almamaktadır.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Varsayım – tahminlere göre hüküm vermeyeceksiniz (Çıkış, 23:7) | 290 / lo ta'ase | *Hilhot Sanhedrin*, 20:1 | (Hâkimin) had cezalarını güçlü şüphe üzerine bina etmesi haramdır (Çıkış, 23:7) | 290 / lo ta'ase |
| Şahitlik eden kişi aynı davada karar verici olamaz (Sayılar, 35:30) | 291 / lo ta'ase | *Hilhot 'Edut*, 5:8 | Şahitlik eden kişi âlim de olsa fakîh de olsa dava/karar hakkında konuşması, karar vermesi haramdır (Sayılar, 35:30) | 291 / lo ta'ase |
| Ölüm cezasını hak eden bir kişiyi mahkemeden önce öldüremezsiniz (Sayılar, 35:12) | 292 / lo ta'ase | *Hilhot Rotseah u-Şemirat Nefeş*, 1:5 | Günah işleyeni görünce onu öldürmek (ölüm cezasına çaptırılacak olsa bile mahkemeden önce biz öldüremeyiz) haramdır (Sayılar, 35:12) | 292 / lo ta'ase |
| Takip edene acımayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 25:12) | 293 / lo ta'ase | *Hilhot Rotseah u-Şemirat Nefeş*, 1:6-11 | Takip edene acımak (iki adam kavga ederken kadın gelip de…) haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 25:12) | 293 / lo ta'ase |
| Günah işlemeye zorlanmış kimseyi cezalandırmayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 22:26) | 294 / lo ta'ase | *Hilhot Sanhedrin*, 20:2 | Günah işlemeye zorlanmışa ceza vermek haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 22:26) | 294 / lo ta'ase |
| Katilden fidye almayacaksınız (Sayılar, 35:31) | 295 / lo ta'ase | *Hilhot Rotseah u-Şemirat Nefeş*, 1:4 | Kasten öldüren kişinin fidyesini kabul etmek haramdır (Sayılar, 35:31) | 295 / lo ta'ase |
| Kazara adam öldüren kişiden fidye almayacaksınız (Sayılar, 35:32) | 296 / lo ta'ase | *Hilhot Rotseah u-Şemirat Nefeş*, 5:1 | Sehven öldüren kişinin fidyesini kabul etmek haramdır (Sayılar, 35:32) | 296 / lo ta'ase |
| Bir kimseyi ölüm tehlikesi karşısında ihmal etmeyeceksiniz – bırakmayacaksınız (Levililer, 19:16) | 297 / lo ta'ase | *Hilhot Rotseah u-Şemirat Nefeş*, 1:14-15 | Hayatı tehlikede olan İsrailliyi kurtarmaktan imtina etmek haramdır (Levililer, 19:16) | 297 / lo ta'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Engel ve tökezleri (ortada) bırakmayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 22:8) | 298 / lo ta'ase | *Hilhot Rotseah u-Şemirat Nefeş,* 11:3-4 | Evlerimizde ve şehirlerimizde engel ve tökezleri öylece bırakmak (ki insanlar ölmesin) haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 22:8) | 298 / lo ta'ase |
| Saf-masum insanların önüne engeller koymayacaksınız, onları yanıltmayacaksınız (Levililer, 19:14) | 299 / lo ta'ase | *Hilhot Rotseah u-Şemirat Nefeş,* 12:14 | Körün önüne engeller koymak (bir başkasının günah işlemesine vesile olmak) haramdır (Levililer, 19:14) | 299 / lo ta'ase |
| Cezanın üzerine yeni cezalar eklemeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 25:3) | 300 / lo ta'ase | *Hilhot Sanhedrin,* 16:12 | Hâkimin suçluya gereğinden fazla ceza uygulaması haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 25:2-3) | 300 / lo ta'ase |
| Dedikodu yapmayacaksınız (Levililer, 19:16) | 301 / lo ta'ase | *Hilhot De'ot,* 7:1 | Dedikodu yapmak haramdır (Levililer, 19:16) | 301 / lo ta'ase |
| Bir diğerinden nefret etmeyeceksiniz (Levililer, 19:17) | 302 / lo ta'ase | *Hilhot De'ot,* 6:5 | Bir diğerinden nefret etmek haramdır (Levililer, 19:17) | 302 / lo ta'ase |
| Hiçbir Yahudi'yi utandırmayacaksınız (Levililer, 19:17) | 303 / lo ta'ase | *Hilhot De'ot,* 6:8 | Bir diğerini utandırmak, mahcup etmek haramdır (Levililer, 19:17) | 303 / lo ta'ase |
| Bir diğerinden öç almayacaksınız (Levililer, 19:18) | 304 / lo ta'ase | *Hilhot De'ot,* 7:7 | Bir diğerinden öç almak haramdır (Levililer, 19:18) | 304 / lo ta'ase |
| Bir diğerine kin duymayacaksınız (Levililer, 19:18) | 305 / lo ta'ase | *Hilhot De'ot,* 7:8 | Bir diğerine kin beslemek haramdır (Levililer, 19:18) | 305 / lo ta'ase |
| Anne kuşu yavrularıyla birlikte almayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 22:6) | 306 / lo ta'ase | *Hilhot Şhîta,* 13:1 | (Kuş yuvası görürseniz) Anne kuş ile yavrularını topluca yuvadan almak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 22:6) | 306 / lo ta'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Cüzzam nedeniyle oluşan yaraların etrafındaki kılları tıraş etmeyeceksiniz (Levililer, 13:33) | 307 / lo ta‘ase | *Hilhot Tumat Tsara‘at*, 10:1 | (Cüzzamlının) hastalıklı yerlerini tıraş etmesi haramdır (Levililer, 13:33) | 307 / lo ta‘ase |
| Cüzzam yaralarını tahrip etmeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 24:8) | 308 / lo ta‘ase | *Hilhot Tumat Tsara‘at*, 10:1 | (Cüzzamlının) derisindeki işaretleri kesip koparması veya rengi değişinceye kadar yakması haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 24:8) | 308 / lo ta‘ase |
| (Faili meçhul cinayetten dolayı kefaret olarak kurban edilen) yerdeki nehrin etrafına ekim – dikim yapmayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 21:4) | 309 / lo ta‘ase | *Hilhot Rotseah u-Şemirat Nefeş*, 10:9 | (Faili meçhul ölüler için) düvenin kurban edildiği yerde ekim-dikim yapmak, çalışmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 21:4) | 309 / lo ta‘ase |
| Damat hiçbir işte yer almayacak (Yasa'nın Tekrarı, 24:5) | 310 / lo ta‘ase | *Hilhot Sanhedrin*, 7:10-11 | Büyücüyü yaşatmak haramdır (Çıkış, 22:17) | 310 / lo ta‘ase |
| Büyücüyü yaşatmayacaksınız (Çıkış, 22:17) | 311 / lo ta‘ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot*, 14:3 | Damadın ilk bir yıl evinden herhangi bir iş için (savaş vs.) dışarı çıkması haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 24:5) | 311 / lo ta‘ase |
| Mahkemenin otoritesini reddetmeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 17:11) | 312 / lo ta‘ase | *Hilhot Mamrim*, 1:2 | (Sözlü Tevrat) nakilcilerine muhalefet etmek ve onların şeriat amelleriyle ilgili sözlerinden çıkarmalarda bulunmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 17:11) | 312 / lo ta‘ase |
| (Sözlü ve Yazılı) Tevrat'a *mitsvot* eklemeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 13:1) | 313 / lo ta‘ase | *Hilhot Mamrim*, 2:9 | Sözlü veya yazılı şeriata eklemelerde bulunmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 13:1) | 313 / lo ta‘ase |
| (Sözlü ve Yazılı) Tevrat'tan *mitsvot* çıkarmayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 13:1) | 314 / lo ta‘ase | *Hilhot Mamrim*, 2:9 | Sözlü veya yazılı şeriatta çıkarmalarda / eksiltmelerde | 314 / lo ta‘ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | | bulunmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 13:1) | |
| Hâkime sövmeyeceksiniz (Çıkış, 22:27) | 315 / lo ta'ase | *Hilhot Sanhedrin,* 26:1 | Hâkime sövmek haramdır (Çıkış, 22:27) | 315 / lo ta'ase |
| *Nasi*ye sövmeyeceksiniz (Çıkış, 22:27) | 316 / lo ta'ase | *Hilhot Sanhedrin,* 26:1 | *Nasi*ye sövmek haramdır (Çıkış, 22:27) | 316 / lo ta'ase |
| Hiçbir Yahudi'ye sövmeyeceksiniz (Levililer, 19:14) | 317 / lo ta'ase | *Hilhot Sanhedrin,* 26:1 | İsrailliye sövmek haramdır (Levililer, 19:14) | 317 / lo ta'ase |
| Anne ve babanıza sövmeyeceksiniz (Çıkış, 21:17) | 318 / lo ta'ase | *Hilhot Mamrim,* 5:1-4 | Ana-babaya lanet etmek haramdır (Çıkış, 21:17) | 318 / lo ta'ase |
| Anne ve babanıza vurmayacaksınız (Çıkış, 21:15) | 319 / lo ta'ase | *Hilhot Mamrim,* 5:5-8 | Ana-babaya vurmak, onları dövmek haramdır (Çıkış, 21:15) | 319 / lo ta'ase |
| Şabat'ta çalışmayacaksınız (Çıkış, 20:9; Yasa'nın Tekrarı, 5:13)[612] | 320 / lo ta'ase | *Hilhot Şabat,* 1:1 | Sebt günü (Şabat'ta) iş yapmak haramdır (Çıkış, 20:10; Yasa'nın Tekrarı, 5:14) | 320 / lo ta'ase |
| Şabat günü şehir sınırlarının dışına çıkmayacaksınız (Çıkış, 16:29) | 321 / lo ta'ase | *Hilhot Şabat,* 27:1 | Sebt günü (Şabat'ta) yolculuk etmek haramdır (Çıkış, 16:29) | 321 / lo ta'ase |
| Şabat günü mahkeme cezaları infaz etmeyecek (Çıkış, 35:3) | 322 / lo ta'ase | *Hilhot Şabat,* 24:7 | Sebt günü (Şabat'ta) günahkârlara ceza vermek ve ahkâmı infaz etmek haramdır (Çıkış, 35:3) | 322 / lo ta'ase |
| Pesah'ın ilk günü çalışmayacaksınız (Çıkış, 12:16) | 323 / lo ta'ase | *Hilhot Şvitat Yom Tov,* 1:1 | Pesah'ın ilk günü iş yapmak haramdır (Çıkış, 12:16) | 323 / lo ta'ase |
| Pesah'ın 7. günü çalışmayacaksınız (Çıkış, 12:16) | 324 / lo ta'ase | *Hilhot Şvitat Yom Tov,* 1:1 | Pesah'ın 7. günü iş yapmak haramdır (Çıkış, 12:16) | 324 / lo ta'ase |
| Şavuot'ta çalışmayacaksınız (Levililer, 23:21; Sayılar, 28:26) | 325 / lo ta'ase | *Hilhot Şvitat Yom Tov,* 1:1 | Şavuot'ta iş yapmak haramdır (Levililer, 23:21) | 325 / lo ta'ase |

[612] Çıkış, 20: 10; Yasa'nın Tekrarı, 5:14 şeklinde atıf verilmesi nehyin içeriğine daha uygundur.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 7. ayın[613] ilk gününde çalışmayacaksınız (Levililer, 23:25; Sayılar, 29:1) | 326 / lo ta'ase | *Hilhot Şvitat Yom Tov*, 1:1 | Roş Ha-Şana'da (senenin ilk günü) iş yapmak haramdır (Levililer, 23:25) | 326 / lo ta'ase |
| Yom Kipur'da çalışmayacaksınız (Levililer, 16:29; 23:28) | 327 / lo ta'ase | *Hilhot Şvitat 'Asor,* 1:1 | Sukkot'un ilk günü iş yapmak haramdır (Levililer, 23:35) | 327 / lo ta'ase |
| Sukkot'un ilk günü çalışmayacaksınız (Levililer, 23:35; Sayılar, 29:12) | 328 / lo ta'ase | *Hilhot Şvitat Yom Tov*, 1:1 | Sukkot'un 8. günü iş yapmak haramdır (Levililer, 23:36) | 328 / lo ta'ase |
| Sukkot'un 8. günü çalışmayacaksınız (Levililer, 23:36; Sayılar, 29:35) | 329 / lo ta'ase | *Hilhot Şvitat Yom Tov*, 1:1 | Yom Kipur'da iş yapmak haramdır (Levililer, 23:28) | 329 / lo ta'ase |
| Anne ile ilişkiye girmeyeceksiniz (Levililer, 18:7) | 330 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 1:4 | Anne ile birlikte olmak haramdır (Levililer, 18:7) | 330 / lo ta'ase |
| Babanın eşi ile ilişkiye girmeyeceksiniz (Levililer, 18:8) | 331 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 2:1 | Babanın eşiyle ile birlikte olmak haramdır (Levililer, 18:8) | 331 / lo ta'ase |
| Kız kardeş ile ilişkiye girmeyeceksiniz (Levililer, 18:9) | 332 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 2:4 | Kız kardeş ile birlikte olmak haramdır (Levililer, 18:9) | 332 / lo ta'ase |
| Anneden veya babadan olma kızkardeş ile ilişkiye girmeyeceksiniz (Levililer, 18:11) | 333 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 2:3 | Babanın karısından olma kızı ile birlikte olmak haramdır (Levililer, 18:11) | 333 / lo ta'ase |
| Oğlunuzun kızı ile ilişkiye girmeyeceksiniz (Levililer, 18:10) | 334 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 1:5 | Oğlundan olma kız ile birlikte olmak haramdır (Levililer, 18:10) | 334 / lo ta'ase |
| Kızınızın kızı ile ilişkiye girmeyeceksiniz (Levililer, 18:10) | 335 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 1:5 | Kızından olma kız ile birlikte olmak haramdır (Levililer, 18:10) | 335 / lo ta'ase |
| Kızınızla ilişkiye girmeyeceksiniz | 336 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 1:5 | (Bir babanın) Kızıyla birlikte olması haramdır | 336 / lo ta'ase |

[613] Ayların sayımına Nissan'dan başlanır, Tişri yedinci aydır.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Anne ve kızıyla ilişkiye girmeyeceksiniz (Levililer, 18:17) | 337 / lo ta‘ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 1:5 | Anne ve kızıyla birlikte olmak haramdır (Levililer, 18:17) | 337 / lo ta‘ase |
| Anne ve onun oğlundan olma kızıyla ilişkiye girmeyeceksiniz (Levililer, 18:17) | 338 / lo ta‘ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 1:5 | Anne ve onun oğlundan olma kızıyla birlikte olmak haramdır (Levililer, 18:17) | 338 / lo ta‘ase |
| Anne ve onun kızından olma kızıyla ilişkiye girmeyeceksiniz (Levililer, 18:17) | 339 / lo ta‘ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 1:5 | Anne ve onun kızından olma kızıyla birlikte olmak haramdır (Levililer, 18:17) | 339 / lo ta‘ase |
| Halanızla ilişkiye girmeyeceksiniz (Levililer, 18:12) | 340 / lo ta‘ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 2:5 | Babanın kız kardeşiyle birlikte olmak haramdır (Levililer, 18:12) | 340 / lo ta‘ase |
| Teyzenizle ilişkiye girmeyeceksiniz (Levililer, 18:13) | 341 / lo ta‘ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 2:5 | Annenin kız kardeşiyle birlikte olmak haramdır (Levililer, 18:13) | 341 / lo ta‘ase |
| Amcanızın karısıyla ilişkiye girmeyeceksiniz (Levililer, 18:14) | 342 / lo ta‘ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 2:1 | Amcanın karısıyla birlikte olmak haramdır (Levililer, 18:14) | 342 / lo ta‘ase |
| Gelininizle ilişkiye girmeyeceksiniz (Levililer, 18:15) | 343 / lo ta‘ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 2:1 | Oğulun karısıyla birlikte olmak haramdır (Levililer, 18:15) | 343 / lo ta‘ase |
| Yengenizle (kardeşinizin karısıyla) ilişkiye girmeyeceksiniz (Levililer, 18:16) | 344 / lo ta‘ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 2:1 | Kardeşin karısıyla birlikte olmak haramdır (Levililer, 18:16) | 344 / lo ta‘ase |
| Baldızınızla ilişkiye girmeyeceksiniz (Levililer, 18:18) | 345 / lo ta‘ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 2:9 | Karın hayattayken onun kız kardeşiyle birlikte olmak haramdır (Levililer, 18:18) | 345 / lo ta‘ase |
| *Nidda* olan kadınla ilişkiye girmeyeceksiniz (Levililer, 18:19) | 346 / lo ta‘ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 4:1 | Hayızlı kadınla birlikte olmak haramdır (Levililer, 18:19) | 346 / lo ta‘ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Evli bir kadınla ilişkiye girmeyeceksiniz (Levililer, 18:20) | 347 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 1:6 | Evli kadınla birlikte olmak haramdır (Levililer, 18:20) | 347 / lo ta'ase |
| Hayvanla ilişkiye girmeyeceksiniz (Levililer, 18:23) | 348 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 1:16 | Dişi veya erkek hayvanlarla birlikte olmak haramdır (Levililer, 18:23) | 348 / lo ta'ase |
| Kadınlar hayvanlarla ilişkiye girmeyecek (Levililer, 18:23) | 349 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 1:16 | Kadınların hayvanlara birlikte olmak için yaklaşması haramdır (Levililer, 18:23) | 349 / lo ta'ase |
| Erkekler erkeklerle ilişkiye girmeyecek (Levililer, 18:22) | 350 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 1:14 | Erkeğin erkekle birlikte olması haramdır (Levililer, 18:22) | 350 / lo ta'ase |
| Bir erkek, babasıyla ilişkiye girmeyecek (Levililer, 18:7) | 351 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 1:14 | (Bir erkek babasıyla) Babayla birlikte olmak haramdır (Levililer, 18:7) | 351 / lo ta'ase |
| Bir erkek, amcasıyla ilişkiye girmeyecek (Levililer, 18:14) | 352 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 1:14 | (Bir erkek amcasıyla) Amcayla birlikte olmak haramdır (Levililer, 18:14) | 352 / lo ta'ase |
| Nikah düşmese dahi kişinin (akrabalarındaki) kadınlardan birine öpme, sarılma vs. şeklinde yaklaşmayacak (Levililer, 18:6) | 353 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 21:1 | Birliktelik olmasa dahi kişinin evlenmesi yasak olan bir kadına öpme, sarılma vs. şeklinde yaklaşması haramdır (Levililer, 18:6) | 353 / lo ta'ase |
| *Mamzer*[614] İsrailli bir kızla evlenemez (Yasa'nın Tekrarı, 23:3) | 354 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a*, 15:1 | *Mamzer*in İsrailli bir kızla birlikte olması haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 23:3) | 354 / lo ta'ase |
| *Kiduşa* (evlilik kutsaması) ve *ketuba* olmadan evlenmeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 23:18) | 355 / lo ta'ase | *Hilhot İşut*, 1:4 | *Ketuba* ve *kiduşa* olmadan birlikte olmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 23:18) | 355 / lo ta'ase |

[614] Veled-i zina.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Bir başkasıyla evlenmiş eski eşle tekrar evlenmeyeceksiniz (Yasa'nın Tekrarı, 24:4) | 356 / lo ta'ase | *Hilhot Geruşin,* 11:12 | Bir başkasıyla evlenen önceki eşi tekrar almak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 24:4) | 356 / lo ta'ase |
| *Yevama, yevam* harici birisiyle evlenmeyecek (Yasa'nın Tekrarı, 25:5) | 357 / lo ta'ase | *Hilhot Yivum ve-Halitsa,* 2:18 | *Yevama*nın akrabası dururken bir başkasıyla birlikte olması haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 25:5) | 357 / lo ta'ase |
| Tecavüzcü tecavüz ettiğini (sonra da evlendiği eşini) boşamayacak (Yasa'nın Tekrarı, 22:29) | 358 / lo ta'ase | *Hilhot Na'ara be-Tula,* 1:3 | Tecavüzcünün tecavüz ettiği (sonra da evlendiği eşini) boşaması haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 22:29) | 358 / lo ta'ase |
| (Evlendiğin eşine) kötü lakaplar takmayacaksın (Yasa'nın Tekrarı, 22:19) | 359 / lo ta'ase | *Hilhot Na'ara be-Tula,* 3:4 | (Evlenilen eşe) kötü lakaplar takmak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 22:19) | 359 / lo ta'ase |
| Hadım biri Yahudi bir kızla evlenemez (Yasa'nın Tekrarı, 23:2) | 360 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a,* 16:1 | Cinsel organları bir şekilde tahrip olmuş ve baba olması mümkün olmayan birinin İsrailli biriyle birlikte olması haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 23:2) | 360 / lo ta'ase |
| Hiçbir erkek türünün – insan, hayvan, vahşi hayvan vs.- cinsel organına zarar vermeyeceksiniz / hadım etmeyeceksiniz (Levililer, 22:24) | 361 / lo ta'ase | *Hilhot İsurey Bî'a,* 16:10 | Herhangi bir hayvanın erkeklik organını tahrip etmek haramdır (Levililer, 22:24) | 361 / lo ta'ase |
| Mühtediyi Yahudilerin üzerine hükümdar olarak atamayacaksınız (Yasa'nın Tekrarı, 17:15) | 362 / lo ta'ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot,* 1:4 | Mühtedi olsa bile İsrailli olmayan birini kral atamak haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 17:15) | 362 / lo ta'ase |
| Bir kral çok ata sahip olmayacak (Yasa'nın Tekrarı, 17:16) | 363 / lo ta'ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot,* 3:3 | Kralın birçok ata sahip olması haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 17:16) | 363 / lo ta'ase |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Bir kral çok kadına sahip olmayacak (Yasa'nın Tekrarı, 17:17) | 364 / lo ta'ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot,* 3:2 | Kralın birçok kadına sahip olması haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 17:17) | 364 / lo ta'ase |
| Bir kral çok altın ve gümüşe sahip olmayacak (Yasa'nın Tekrarı, 17:17) | 365 / lo ta'ase | *Hilhot Melahim u-Milhamot,* 3:4 | Kralın kendisi için fazla mala-mülke sahip olması haramdır (Yasa'nın Tekrarı, 17:17) | 365 / lo ta'ase |

Güneş, Kübra, *Yahudilikte 613 Mitsvot: İbn Meymun Örneği,* Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Doç. Dr. Yasin Meral, v+223s.


**ÖZET**

613 *mitsvot* konusunun kökeni ve bu konuyla ilgili telif edilen eserlerin benzerlik ve farklılıklarını genel hatlarıyla vermeye çalıştığımız bu tez çalışması giriş, üç ana bölüm ve sonuç bölümünden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tez çalışmasında takip edilen prensipler ve başvurulan kaynaklar hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra, Yahudi hukuk literatüründen bahsedilmiştir.

Birinci bölümde, Yahudi hukukunda bazı teknik terimlerin açıklamalarına, 613 *mitsvot*un ne zaman ortaya çıktığına ve âlimlerin konu hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Ayrıca 9-15. yy. arasında telif edilen 613 *mitsvot* eserleri tanıtılmıştır. İkinci bölümde, İbn Meymun'un *Sefer ha-Mitsvot* eserinde yer alan 14 kurallık metodoloji hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde ise İbn Meymun'un listesiyle kendisinden önceki listelerin arasında mukayese yapılmış, listeler örnekler üzerinden kıyaslanmıştır. Sonuç bölümünde, tezde verilen bilgiler ışığında çeşitli tespit ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.



**Anahtar Kelimeler:** *Taryag Mitsvot*, 613 emir ve nehiy, *Sefer ha-Mitsvot,* İbn Meymun

Güneş, Kübra, *613 Mitzvot in Judaism: The Example of Maimonides*, Master Thesis, Advisor: Assoc. Prof. Yasin Meral, v+223p.

**ABSTRACT**

This thesis study, which we try to give the origin of 613 *mitsvot* and the similarities and differences of the works written on this subject. This study consists of an introduction, three main sections and a conclusion. In the introduction, information is given about the principles followed in the thesis and the main works about 613 *mitsvot* area. Afterwards, Jewish legal literature are mentioned.

In the first chapter, some technical terms in Jewish law, when 613 *mitsvot* appeared and the views of scholars on this subject are examined. Also 613 *mitsvot* works copyrighted between the period of *Geonim* and *Rishonim* are identified. In the second part, the methodology of Maimonides with fourteen rules in his work *Sefer ha-Mitsvot* is explained. In the third chapter, a comparison was made between Maimonides' lists and sages before him, and the lists of them were compared through examples. In the conclusion part, various determinations and evaluations were made in the light of the information given in the thesis.

**Keywords:** *Taryag Mitsvot,* 613 commandments, *Sefer ha-Mitsvot,* Moses Maimonides